

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
HASTANE VE SAĞLIK KURUMLARI YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ENTELEKTÜEL SERMAYE, KATMA DEĞER
KATSAYISI YÖNTEMİ İLE ÖLÇÜLMESİ VE SAĞLIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: **Nurdan KARAMAN**

İSTANBUL, 2014

T.C
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
HASTANE VE SAĞLIK KURUMLARI YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ENTELEKTÜEL SERMAYE, KATMA DEĞER
KATSAYISI YÖNTEMİ İLE ÖLÇÜLMESİ VE SAĞLIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:
Nurdan KARAMAN
Öğrenci No:
1107461142

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Gönül İpek Alkan

İSTANBUL, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Entelektüel Sermaye, Katma Değer Katsayısı Yöntemi İle Ölçülmesi ve Sağlık Sektöründe Bir Uygulama” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

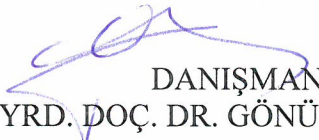
Nurdan KARAMAN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

02.01.2014

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 1107461142 numaralı **Nurdan KARAMAN**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Entelektüel Sermaye, Katma Değer Katsayısı İle Ölçülmesi ve Sağlık Sektöründe Bir Uygulama*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 17.12.2013 tarih ve 2013/38 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (59) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında *oyçokluğu/oybirliği* ile *Kabul/Red veya Düzeltme* kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 1 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. GÖNÜL İPEK ALKAN

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. ŞEFİKA DEMİRKAN

ÜYE
PROF. DR. MEHMET FİKRET GEZGİN

Tutanağı Tanzim Eden
Jüri Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Gönül İpek Alkan

Not 1: Jüri üyeleri söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç 1 ay içinde toplanarak öğrenciyi tez sınavına alır. Tez sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru cevap bölümünden oluşur. Sınav süresi en az 45, en çok 90 dakikadır.

Not 2: Tez sınavının tamamlanmasından sonra, jüri tez hakkında salt çoğunlukla (kabul), (red) veya (düzeltme) kararı verir. Bu karar ilgili anabilim dalı başkanlığınca tez sınavını izleyen 3 gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç 3 ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

Adı ve Soyadı : Nurdan Karaman
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Gönül İpek Alkan
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans / 2014
Alanı : İşletme
Anahtar Kelimeler : Entelektüel sermaye, Entelektüel Katma Değer Katsayısı, Karlılık ve Verimlilik.

ÖZ

ENTELEKTÜEL SERMAYE, KATMA DEĞER KATSAYISI YÖNTEMİ İLE ÖLÇÜLMESİ VE SAĞLIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Bu çalışmada entelektüel sermayenin sağlık işletmelerinde karlılığa ve verimliliğe etkisinin olup olmadığı Ante Pulic tarafından geliştirilen Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemi kullanılarak araştırılmıştır. VAIC yöntemi uygulandıktan sonra korelasyon ve tekli regresyon analizleri uygulanarak entelektüel sermaye unsurlarının sağlık işletmelerinde karlılık ve verimlilik üzerindeki etkileri yıllar itibarı ile karşılaştırmaları yapılarak incelenmiştir. VAIC yöntemini uygulayabilmek için kullanılan bilanço ve gelir tabloları; hisse senetleri BİST’ te işlem gören sağlık işletmeleri için www.kap.gov.tr internet adresinden ve bazı sağlık işletmelerinin döner sermaye saymanlıklarından elde edilmiştir. Yapılan çalışmaya göre; entelektüel sermaye unsurlarına yapılan yatırımların sağlık işletmelerinde karlılığı önemli ölçüde etkilediği, verimliliğe ise belirli bir ölçüde katkısının olduğu görülmüştür.

Name and Surname : Nurdan Karaman
Supervisor : Yrd. Doç. Dr. Gönül İpek Alkan
Degree and Date : Master / 2014
Major : Business
Key Words : Intellectual Property, Value Added Intellectual Coefficient,
Profitability and Efficiency

ABSTRACT

INTELLECTUAL PROPERTY, MEASURING INTELLECTUAL PROPERTY WITH VALUE ADDED INTELLECTUAL COEFFICIENT METHOD AND AN APPLICATION IN HEALTH SECTOR

In this study, it was investigated that whether intellectual property has any impact on profitability and efficiency of healthcare institutions by using Value Added Intellectual Coefficient Method (VAIC) which was developed by Ante Pulic. After VAIC Method was applied, correlation and regression analysis was carried out and the impact of intellectual property factor on profitability and efficiency of healthcare institutions was examined through comparison of impact by years. Balance sheets and income statements used for implementation of VAIC method were adopted from www.kap.gov.tr for enterprises whose shares were traded in BIST and from departments of accounting directorate of circulating capital for some of the enterprises. According to study performed, it was found that investment made in intellectual property factors affected profitability of healthcare institutions significantly; however, these investment had an negligible effect on efficiency of those enterprises.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ

ÖZ	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ VE ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMLARI VE ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

1. BİLGİ- BİLGİ YÖNETİMİ VE BİLGİ EKONOMİSİ	5
1.1. Bilgi Kavramı.....	5
1.2. Bilgi Yönetimi	8
1.3. Bilgi Ekonomisi	10
2. ENTELEKTÜEL SERMAYE.....	16
2.1. Entelektüel Sermaye Kavramının Gelişimi	16
2.2. Entelektüel Sermayenin Tanımı ve Önemi	18
2.3. Entelektüel Sermayeye İlişkin Kavramlar	20
3. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI.....	22
3.1. İnsan Sermayesi	23
3.2. Yapısal (Organizasyonel) Sermaye	25
3.3. Müşteri Sermayesi	28
4. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİNİN ÖNEMİ.....	31
5. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ	33
5.1. Piyasa ve Defter Değeri Oranı	34
5.2. Ekonomik Katma Değer (Economic Value Added- EVA).....	36
5.3. Tobin Q Oranı Yöntemi.....	37

5.4. Dengeli Ölçüm Kartı (Balanced Scorecard)	38
5.5. Skandia Kılavuzu	41
5.6. Entelektüel Sermaye Endeksi	45
5.7. Teknoloji Brokeri	46
5.8. Hesaplanmış Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi.....	47
5.9. Patent Değeri	49
5.10. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN YÖNETİMİ, TÜRKİYE’ DE ENTELEKTÜEL SERMAYE VE SAĞLIK SEKTÖRÜNÜN YAPISI

1. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN YÖNETİMİ.....	54
2. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ YÖNETME İLKELERİ.....	56
3. İŞLETMELERİ ENTELLEKTÜEL SERMAYE YÖNETİMİNE İTEN NEDENLER	57
4. ENTELLEKTÜEL SERMAYE YÖNETİMİNİN İŞLETMENİN YÖNETİM YAPISINDA OLUŞTURDUĞU FARKLILIKLAR	59
5. ENTELLEKTÜEL SERMAYE VE TÜRKİYE	62
5.1. Türkiye’de Entelektüel Sermaye Kavramı	62
5.2. Kalkınma Planlarında Entelektüel Sermaye	64
5.3. Türkiye’de Entelektüel Sermaye’nin Önemi	65
5.4. Türkiye’de Entelektüel Sermaye Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar	67
6. SAĞLIK SEKTÖRÜ	72
6.1. Sağlık Hizmetleri ve Özellikleri	72
6.2. Sağlık Hizmetlerinin Sınıflandırılması	77
6.2.1. Koruyucu Sağlık Hizmetleri.....	77
6.2.2 Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri.....	78
6.2.3. Rehabilitasyon Hizmetleri	79
6.2.4. Diğer Sağlık Hizmetleri	79
6.3. Hastaneler – Amaçları - Fonksiyonları, Hastalık ve Sağlık Kavramı	80
6.3.1. Hastaneler	80

6.3.2. Hastanelerin Fonksiyonları ve Özellikleri	81
6.3.3. Sağlık-Hastalık Kavramları	83
7. SAĞLIK EKONOMİSİ	88
8. TÜRKİYE’DE SAĞLIK HİZMETLERİNİN FİNANSMANI VE FİNANSMAN YÖNTEMLERİ	90
8.1. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı	90
8.2. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri	92
9. TEŞHİSLE İLİŞKİLİ GRUPLAR (TİG)	94
10. SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM PROJESİ- İLKELERİ VE BAŞLICA BİLEŞENLERİ	95
10.1. Temel ilkeler	97
10.2 Programın Başlıca Bileşenleri	98
10.2.1. Planlayıcı ve Denetleyici Bir Sağlık Bakanlığı	98
10.2.2. Herkesi Tek Çatı Altında Toplayan Genel Sağlık Sigortası	99
10.2.3. Yaygın, Erişimi kolay ve Güler Yüzlü Sağlık Hizmet Sistemi	100
10.2.4. Sağlığa Erişim ve Sağlık Sunum Sisteminin Güçlendirilmesi: Etkili, Kademeli Sevk Zinciri ve Aile Hekimliği Sistemi	101
10.2.5. Nitelikli ve Etkili Sağlık Sistemi İçin Kalite ve Akreditasyon	101
10.2.6. İdari ve Mali Özerkliğe Sahip Sağlık İşletmeleri	102
10.2.7. Karar Sürecinde Etkili Bilgiye Erişim: Sağlık Bilgi Sistemi	103
10.2.8. Akılcı İlaç ve Malzeme Yönetiminde Kurumsal Yapılanma	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ENTELEKTÜEL KATMA DEĞER KATSAYISI YÖNTEMİ (VAIC) İLE ÖLÇÜLMESİ: SAĞLIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN GELİŞİMİ	105
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	106
2.1. Bağımsız Değişkenlerin Hesaplanması	108
2.1.1. Katma Değerin (VA) Hesaplanması	109
2.1.2. Kullanılan Sermaye Etkinliğinin (CEE) Hesaplanması	111
2.1.3. İnsan Sermayesi Etkinliğinin (HCE) Hesaplanması	111

2.1.4. Yapısal Sermaye Etkinliğinin (SCE) Hesaplanması	112
2.2. Bağımlı Değişkenlerin Hesaplanması	116
2.3. Kontrol Değişkenlerinin Hesaplanması	119
3. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMU	122
3.1. Korelasyon Analizi	122
3.1.1. 2009 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	124
3.1.2. 2010 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	125
3.1.3. 2011 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	126
3.2. Regresyon Analizi	127
3.2.1. 2009 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları	127
3.2.2. 2010 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları	129
3.2.3. 2011 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları	131
ANALİZ SONUÇLARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ	134
SONUÇ	138
KAYNAKÇA.....	142
EKLER	149
EK-1: A Hastanesi Finansal Tabloları	149
EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları	153
EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları	162
EK-4: D Hastanesi Finansal Tabloları	172

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1.	Sveiby'nin, İşletmenin Piyasa Değeri Yaklaşımı.....	51
Tablo 2.	Maddi Olmayan Varlıklar Cetvelindeki Ölçütlerden Örnekler.....	52
Tablo 3.	BİST'de Gerçekleşen Piyasa Değeri / Defter Değeri Oranları (Pd-Dd) ..	63
Tablo 4.	Türkiye'de Entelektüel Sermaye Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar.....	68
Tablo 5.	İşletmelerin Yarattığı Toplam Katma Değer Ve Sermaye Değerleri.....	114
Tablo 6.	Bağımsız Değişkenlerin Değerleri	115
Tablo 7.	Bağımlı Değişkenlerin Değerleri	118
Tablo 8.	Kontrol Değişkenlerinin Değerleri	121
Tablo 9.	Pearson Korelasyon Katsayısının İlişki Dereceleri.....	123
Tablo 10.	2009 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	123
Tablo 11.	2010 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	125
Tablo 12.	2011 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları	126
Tablo 13.	2009 Yılına İlişkin Karlılık Modeli (Roa ₂₀₀₉).....	127
Tablo 14.	2009 Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (Ato ₂₀₀₉)	128
Tablo 15.	2010 Yılına İlişkin Karlılık Modeli (Roa ₂₀₁₀).....	130
Tablo 16.	Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (Ato ₂₀₁₀)	131
Tablo 17.	Yılına İlişkin Karlılık Modeli (Roa ₂₀₁₁).....	132
Tablo 18.	Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (Ato ₂₀₁₁)	133
Tablo 19.	Değişkenlerin Ortalama Değerleri	134
Tablo 20.	Değişkenlerinin Ortalama Değerleri	135
Tablo 21.	Değişkenlerin Ortalama Değerleri	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Entelektüel Sermayenin Ayrıntılı Kategorileri	23
Şekil 2. Örgütsel Yetenek	26
Şekil 3. Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Karşılıklı Etkileşimi	30
Şekil 4. Dengeli Ölçüm Kartı Unsurları	40
Şekil 5. Skandia Entelektüel Sermaye Değer Şeması	42
Şekil 6. Skandia Göstergesi	44
Şekil 7. Entelektüel Sermaye Endeksi Şeması	45
Şekil 8. Sağlık-Hastalık Süreç Modeli	86

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	:	Araştırma Geliştirme
ASM	:	Aile Sağlığı Merkezleri
ATO	:	Verimlilik
BV	:	İşletmenin Defter Değeri
BBaG	:	Branş Bazlı Ayaktan Gruplar
BİST	:	Borsa İstanbul
C.	:	Cilt
CE	:	Kullanılan Sermaye (Varlıkların Defter Değeri)
CEE	:	İşletmenin Kullanılan Sermaye Etkinliği
CEO	:	Yönetim Kurulu Başkanı
CKO	:	Baş Bilgi Yöneticisi
Çev.	:	Çeviren
DB	:	Dünya Bankası
DD	:	Defter Değeri
DSÖ	:	Dünya Sağlık Örgütü
DTÖ	:	Dünya Ticaret Örgütü
Ed.	:	Editör
EKD	:	Ekonomik Katma Değer
ETTK	:	Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu
EVA	:	Ekonomik Katma Değer
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hasıla
GSS	:	Genel Sağlık Sigortası

HC	:	İşletmenin İnsan Sermayesi
HCE	:	İşletmenin İnsan Sermayesi Etkinliği Katsayısı
IBM	:	Uluslararası İş Makineleri
IC	:	İşletmenin Entelektüel Sermayesi
ICE	:	İşletmenin Entelektüel Sermaye Etkinliği Katsayısı
ICD 10	:	Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
IN	:	Girdi
İMKB	:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	:	Kamuyu Aydınlatma Platformu
LCAP	:	İşletmenin Piyasa Değerinin Doğal Logaritması
Lev	:	Kaldıraç Oranı
MV	:	İşletmenin Piyasa Değeri
OP	:	Faaliyet Karı
OUT	:	Çıktı
PD	:	Piyasa Değeri
ROA	:	Karlılık
ROE	:	Öz sermayenin Kazanma Gücü
s.	:	Sayfa Numarası
S.	:	Sayı
SBE	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SC	:	İşletmenin Yapısal Sermayesi
SCE	:	İşletmenin Yapısal Sermaye Etkinliği Katsayısı
SDP	:	Sağlıkta Dönüşüm Programı
SĞBE	:	Sağlık Bilimleri Enstitüsü
ss.	:	Sayfa Numaraları

TİG	:	Teşhisle İlişkili Gruplar
TSM	:	Toplum Sağlığı Merkezleri
VA	:	Katma Değer
VAIC	:	Entelektüel Katma Değer Katsayısı
ve diğ.	:	Diğerleri
YYB	:	Yayın Yeri Belirtilmemiş
YTB	:	Yayın Tarihi Belirtilmemiş
YYLT	:	Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

Çalışma Konusunun Seçimi: Entelektüel Sermaye konusunu ilginç bulduğum kadar Danışman Hocam Gönül İpek Alkan'ın da önerisi ile hiç tereddüt etmeden araştırma konum olarak seçtim ve çalışmalarına bu yönde hız verdim.

Entelektüel sermaye şimdiye kadar sağlık sektörü dışında birçok teknoloji işletmesinde hesaplanmıştır. Sağlık sektörü, içerisinde fazlasıyla teknoloji barındıran bir hizmet sektörüdür. Sağlık sektörü insan sermayesine ve yapısal sermayeye bilgi yoğun yatırımların yapıldığı ve entelektüel sermayenin getirisinin yüksek olabileceği hizmet sektörüdür. Bu araştırma ile sağlık sektöründeki işletmelerin gizli değerlerinden kaynaklanan entelektüel sermayeleri ölçülerek her işletmenin insan sermayesi etkinliği, yapısal sermaye etkinliği ve kullanılan sermaye etkinliği ayrı ayrı hesaplanarak işletmelerin Entelektüel Katma Değer Katsayıları belirlenmiştir.

Çalışma Konusunun Amacı: Araştırmanın amacı, sağlık sektöründeki işletmelerin maddi olmayan varlıklarından kaynaklanan entelektüel sermayelerini ölçmek ve entelektüel sermayenin işletmeye kattığı değeri belirlemektir. Bu amaçla önce işletmelerin toplam kaynaklarının ve bileşenlerinin yarattığı katma değer hesaplanarak her işletmeye ait entelektüel katma değer katsayısı belirlenmekte daha sonra da bu değer ile işletme performanslarının değerlendirilmesinde kullanılan temel ölçütler olan karlılık ve verimlilik arasındaki ilişki incelenmektedir.

Çalışma Konusunun Önemi: Entelektüel sermaye işletmelere bulundukları sektörde rekabet avantajı sağlayan, maddi olmayan gizli değerlerdir. Entelektüel sermaye işletmelerin bilançolarında gösterilmeyen yok sayılan, buna rağmen işletmeye değer katan bileşenleri içermektedir. İşletmelerin defter değerlerinin üstünde artı bir değer elde etmeleri sahip oldukları entelektüel sermayeye bağlı olmaktadır. Entelektüel sermaye hesaplamaları birçok teknoloji işletmelerinde yapılmasına rağmen sağlık işletmeleri bu konuda değerlendirmeye alınmamıştır. Oysa ki sağlık işletmeleri üst düzey eğitilmiş çalışanları, teknoloji barındıran araç gereçleri ve sundukları hizmetin kalitesi ile hastayı yani müşteriyi işletmeye bağlama

açısından entelektüel sermayenin insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi unsurlarını içinde barındırmaktadır. Sağlık işletmeleri yöneticileri entelektüel sermayenin işletme açısından gelecekte yaratacağı değerin farkına vararak işletmedeki varlıkların dağılımını yeniden düzenlemeleri gerekmektedir. Entelektüel sermaye unsurlarından olan insan sermayesi yapısal sermayeden çok farklıdır. Çünkü insanlar işletmeden ayrıldıklarında sahip oldukları bilgi, beceri ve deneyimlerini beraberinde götürürler. İşletmeler bunlara sahip olamazlar. Ancak bilginin deneyimin kişiye özgü kalmaması işletme çalışanlarınca paylaşılması ve işletmeye mal edilmesi gerekmektedir. Yine bu da işletme yöneticilerinin yönetim becerileri ile ilişkilidir. Sağlık işletmelerinde yöneticilerin sektördeki fırsatları, talepleri ve tehlikeleri fark edip anlama ve bunlara uygun projeler geliştirme kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Entelektüel sermaye hala birçok işletmede farkına varılmayan bir değerdir. Çalışanların ve başta yöneticilerin entelektüel sermaye konusunda farkındalıklarının oluşturulması gerekmektedir.

Çalışmanın Planı: Birinci bölümde; bilgi kavramı, bilgi yönetimi ve bilgi ekonomisi incelenerek entelektüel sermayenin üzerine oturduğu kaynak açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde entelektüel sermayenin tanımı, unsurları ve entelektüel sermayenin ölçülmesinde kullanılan yöntemler anlatılmaktadır.

Entelektüel sermayenin ayrıntılı tanımları yapılarak, entelektüel sermaye kavramının geçmişten günümüze nasıl bir gelişim süreci izlediği anlatılmaktadır. Entelektüel varlıkların sınıflandırılması ve entelektüel sermayeyi oluşturan unsurlar ayrıntılı olarak incelenmekte ve daha sonrasında ise entelektüel sermayeyi ölçüm amacı ile geliştirilen yöntemlere yer verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; işletme açısından entelektüel sermayenin önemi belirtilerek, özellikle işletme yönetiminde yöneticilerin entelektüel sermayeyi yönetirken göz önüne almaları gereken bazı önemli noktalar belirtilirken, etkin entelektüel sermaye yönetiminin işletmelere sağlayacakları faydalar da sıralanmaktadır. Ayrıca bu bölümde Türkiye’de entelektüel sermaye kavramı ve sağlık sektörü incelenmektedir. Sağlık hizmetlerinin tanımı, sınıflandırılması,

hastaneler ve fonksiyonları, sağlık ekonomisi ve sağlıkta dönüşüm projesi çalışmalarına bu bölümde yer verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; ilk iki bölümdeki teorik çalışmaların ışığında sağlık işletmelerinin entelektüel sermaye değerlerinin hesaplanmasına ve entelektüel sermaye değerlerinin işletmenin karlılık ve verimliliğine yönelik istatistiksel bir analiz yapılmıştır.

Çalışmada Kullanılan Metot ve Teknikler: Sağlık işletmelerinin entelektüel sermayelerini hesaplamak amacıyla önce Ante Pulic tarafından geliştirilen Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemi kullanılmıştır. Daha sonra da korelasyon ve tekli doğrusal regresyon analizlerinden faydalananarak entelektüel sermaye unsurlarının karlılık ve verimlilik üzerine etkileri incelenmiştir.

Çalışmada Kullanılan Veriler ve Kısıtlılıklar: Çalışma Türkiye’de faaliyet gösteren, sağlık sektöründeki çeşitli işletmelerin mali tablolarından elde edilen veriler ışığında yapılmıştır. Çalışmada veriler; hisse senetleri BİST’ de işlem gören sağlık işletmeleri için www.borsaistanbul.com ve www.kap.gov.tr internet sitelerinde yer alan ilgili bilançolar, gelir tabloları ve yıllık raporlardan elde edilmiştir. Ayrıca bazı sağlık işletmelerinin ilgili bilanço ve gelir tabloları ise bağlı oldukları Döner Sermaye Saymanlıklarından elde edilmiştir. Çalışma 2009-2010-2011 yıllarını kapsamakta olup, her yıla ait veriler ayrı ayrı incelenerek daha sonra da karşılaştırılmaktadır. Çalışma konusu olan sağlık işletmelerinin adları belirtilmemiş olup A, B, C, D ile adlandırılmışlardır.

Çalışmada kullanabileceğim verileri elde etmek için başvurduğum sağlık işletmelerinde bazı kısıtlarla karşılaştığımdan yeterli veri elde edilememiştir. Kimi sağlık işletmesi bilanço ve gelir tablosu gibi bilgilerin işletme dışında kötü amaçlarla kullanılabileceğini öne sürerek bu konuda destek sağlamamışlardır. Ayrıca BİST’ e kote olan sağlık işletmelerinin sayısı da çok sınırlı olduğundan çalışma kapsamı geniş tutulamamıştır.

Çalışmanın Varsayımları: Türkiye’ de işletmelerin mali tablo standartlarının araştırma için gerekli olan verileri üretecek ayrıntılara sahip olmaması nedeniyle çalışmada yeterli olmayan verilerle, geniş varsayımlar altında personel giderlerine ait varsayımlar oluşturulmuştur. Türkiye’ de uygulanan muhasebe sistemi gereğince personel giderlerinin bir yatırım unsuru olarak değil de maliyet unsuru olarak ele alınması ve bu giderlerin işletmelerin mali tablolarından sağlıklı bir şekilde elde edilememesi yapılan ölçümlemeyi zorlamıştır. Ayrıca çalışmada yeterli örneklem sayısının elde edilememesinden dolayı ulaşılan verilerin popülasyonu en iyi şekilde temsil ettiği varsayılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLGİ VE ENTELEKTÜEL SERMAYE KAVRAMLARI VE ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

1. BİLGİ- BİLGİ YÖNETİMİ VE BİLGİ EKONOMİSİ

1.1. Bilgi Kavramı

Hızla değişen dünyanın bilgi patlaması altında olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu değişim; teknolojik, ekonomik, sosyal ve daha birçok alanda kendini göstermiştir. Teknolojik, ekonomik ve sosyal alandaki bu değişimlerin gerçekleşmesi artık eskisi kadar uzun sürmemekte, birkaç yıl hatta birkaç ay içerisinde gerçekleşmektedir. Günümüzde maddi olmayan en önemli varlık bilgi kavramı olarak kabul edilmektedir. Uzun yıllar boyunca işletme yöneticileri maddi unsurlar üzerinde yoğunlaşmışlardır. Fakat son zamanlarda maddi unsurlardaki gelişmenin ve büyümenin açıklanamayan değer artışı önem kazanmıştır.

Bilgi kelimesinin anlamındaki değişiklik yaklaşık iki yüz yıl önce başlamış olup toplumu ve ekonomiyi oldukça etkilemiştir. Formel bilgi, kişisel ve kilit ekonomik kaynak olarak görülmektedir. Bilgi günümüzde anlamlı tek kaynaktır. Geleneksel üretim kaynakları olan toprak, emek ve sermaye ortadan kalkmış olmasa bile ikinci plana düşmüştür. Bu geleneksel üretim faktörleri kolaylıkla elde edilebilecek olan varlıklardır. Yeter ki bilgiye dayandırılınsın.¹ Drucker 1993 yılında yayınlanan eserinde bilgiyi şu şekilde açıklamaktadır; “Bugün kabul ettiğimiz bilgi kendini eylemle kanıtlamaktadır. Yani bilgi ile kastedilen eylemde etkin olan enformasyondur. Bu eylemin sonuçları da kişinin dışındadır, toplumda, ekonomide veya bilginin daha da ilerletilmesindedir.”² Drucker bu tanımı ile eyleme dönüşmüş olan bilginin hayata, topluma, ekonomiye bir değer katacağını ifade etmektedir.

Bilginin hızlı gelişimi beraberinde teknolojik ilerlemeleri getirmiştir. Gelişen teknoloji ve rekabet ortamlarından dolayı bilgi ekonomik alanda ayırt edici bir

¹ P. F. Drucker, Kapitalist Ötesi Toplum (Çev. B. Çorakçı), İstanbul, 1993, ss.65, 66

² Drucker, s.71

özellik kazanmıştır. Charles Leadbeater, bilgi paralelinde teknolojinin gelişimini şu örnekle açıklamaktadır; günümüzde kullanılan diz üstü bilgisayarlar önceki yıllarda kullanılan bilgisayarlara göre daha hafiftir. Her iki tip bilgisayar da plastik, bakır ve silikona sahiptir. Yeni bilgisayarlar bilgi kapasitesi, hızı, belleği bakımından daha iyidir. Silikon değersiz bir metal olmasına rağmen ona değer katan unsur, bilgi kapasitesi, hızı ve belleği gibi faktörlerdir.¹

Drucker' a göre "bilgi hem batıda hem de doğuda önceleri var olmaya uygulanan bir şey olarak görülmüş, daha sonraları ise var olmak yerine, yapmaya uygulanan bir şey haline gelmiştir. Bir kaynak bir alet olmuştur. Bilgi başlangıçtaki yüzyıl boyunca aletlere, süreçlere, ürünlere uygulanmıştır. Bu süreç sanayi devriminin başlamasına yol açmıştır"² Frederick Winslow Taylor 1881 yılında bilgiyi iş kavramının incelenmesine uygulayarak, iş analizini ve mühendisliğini yapmıştır.³ Taylor iş incelemesinin işçiyle ortaklaşa olmasa bile işçiye danışarak yapılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca fabrikadaki yetkilerin de sahiplik ilkesine değil de üstün bilgi tabanına dayandırılması gerektiğini öne sürmüştür. Günümüzde kullanılan profesyonel yönetim kavramı Taylor tarafından o günlerde benimsenip uygulamaya konulmuştur.⁴ Yüzlerce yıldan beri işçilerin mal üretme ve mal taşıma kapasitelerinde hiçbir artış olmamışken Taylor' un bilgiyi işe uygulamasından birkaç yıl sonra verimlilik yılda % 3,5-4 oranında artmaya başlamıştır.⁵

Stewart, 1997' de yayınlanan eserinde "bilgiyi, beyin gücünden yararlanarak belirli bir düzen içinde tutarlı bir biçim oluşturulduğunda (hastalara ait bir veri tabanı, telefon numaralarının bulunduğu rehber) açıklanmasına, paylaşılmasına ve değerlendirilmesine imkan verecek biçimde elde edildiğinde ve etrafa dağılmış olarak durdukça yapılamayacak olan işleri yerine getirmek üzere kullanılabildiğinde bir varlık haline gelir"⁶ şeklinde tanımlamıştır.

¹ İ. Demirkol, Entelektüel Sermayenin Firma Değerine Etkisi Ve İMKB'de Sektörel Uygulamalar, Ankara, 2007, s.31

² Drucker, s.33

³ Drucker, s.53

⁴ Drucker, s.57

⁵ Drucker, ss.59, 60

⁶ T. A. Stewart, Kuruluşların Yeni Zenginliği (Çev. N. Elhüseyni), İstanbul, 1997, ss. 111, 112

Bir başka tanıma göre bilgi, İnsan tarafından iletişim veya işlem amacıyla bir hedefi, durumu açıklayacak unsurları saptamak için sayıları, harfleri ve simgeleri belirleyecek olan verilerin amaçlar ve ilişkilerle donatıldıktan sonra elde edilecek olan enformasyonun, değişimin veya geleceğin nasıl yöneteceği fikrine dönüşmüş halini ifade eder. Bilgi, veri ve enformasyonu kapsayan bir süreçtir.¹ Bilgiyi daha iyi açıklayabilmek için veri ve enformasyon gibi unsurların tanımlanması gerekmektedir. Köseoğlu-Barca ve Karayormuk veri'yi şu şekilde tanımlamaktadırlar; **Veri**, “ insan veya makine tarafından iletişim ve / veya işlem amacıyla bir hedef, konu, durum ve koşul gibi unsurları açıklamak için bir kısım sayıları, harfleri ve simgeleri belirlemek üzere kullanılan genel bir terimdir.”² Veriler arasında herhangi bir korelasyon yoktur. Verileri belirli bir sıraya koyma, birbirleriyle ilişkilendirip kategorize etme, süzgeçten geçirme ve belirli bir düzen içerisinde organizasyonel süreçleri gerçekleştirmek gibi faaliyetler **enformasyonu** tanımlamaktadır. Bu bağlamda bilgi, enformasyonun varlığa dönüştürülerek organizasyon için bir değer oluşturmaktadır. Bilgi, organizasyonun sahip olduğu dışsal ve içsel kaynakların tümünü oluşturur.³

Stewart'ın bilgi yaklaşımına ilişkin yaklaşımı şu şekildedir; “Bilgi, ürettiğimiz, sattığımız ve satın aldığımız ürünlerin veya hizmetlerin bir bileşeni haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da bilgiyi ve entelektüel sermayeyi bulup geliştirmek, saklamak, satmak, paylaşmak bireylerin ve işletmelerin dolayısı ile ülkelerin en önemli görevi haline gelmiştir.”⁴ İşletmeler sahip oldukları değerden yani bilgiden en üst düzeyde yararlanmak durumundadırlar. İşletmeler sahip oldukları bilgiyi geliştirerek, çalışanlar arasında paylaşarak ve gerektiğinde bilgiyi belirli koşullar altında satarak (patent hakkı vs.) işletmeyi bulunduğu sektörde daha iyi bir konuma getirmeyi amaç edinmelidirler.

¹ M. A. Köseoğlu- M. Barca- K. Karayormuk, “Türk Yöneticiler Bilgi Yönetiminden Ne Anlıyor?”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi (Ed. İ. G. Yumuşak), İstanbul, 2010, s.272

² Köseoğlu- Barca- Karayormuk, s. 272

³ Ö. F. Akyüz, İnsan ve Bilgi Ekseninde Entellektüel Sermayenin Etkin Yönetimi, Yayın Yeri Belirtilmemiş (YYB), Yayın Tarihi Belirtilmemiş (YTB), s.18

⁴ Stewart, s.48

1.2. Bilgi Yönetimi

Bilgi yönetimi günümüzde hem kamuda hem de özel sektörde büyük önem arz etmektedir. Yönetici her şeyden önce neyi yönettiğini bilmeli, gelişen teknolojiye hızla uyum sağlayabilmelidir. Yönetici, işletmeden en yüksek verimi alabilmek için örgüt üyelerinin sahip oldukları bilgiyi örgüte mal etmeyi ve örgüt içinde bilginin paylaşımını sağlayabilmelidir. İşletme yöneticileri rekabet ortamındaki pazar paylarını artıracak teknolojik, ekonomik, bilimsel çalışmaları yakından takip ederek işletmeye gerekli olan farkı bulup, işletme için bir değere dönüştürebilmelidirler.

Bilginin yönetilmesi statik bir faaliyet değil, aksine dinamik ve devam eden bir süreçtir. Günümüzde önemli olan neyi bildiğimiz ve neyi bilmediğimizden daha çok, bildiklerimizden en fazla verimi nasıl alabileceğimiz önem taşımaktadır. Girişimciler sahip oldukları bilgilerden en yüksek verimi ve geri dönüşü alabilmek için bilgiyi nasıl yönetmeleri gerektiğini bilmenin bir zorunluluk olduğunun farkına varmışlardır. Başarı, bilginin kalitesiyle doğru orantılıdır. Ürün geliştirme için, gelişen teknoloji ve bilim alanlarından, tüketici ihtiyaçlarından ve ürünün pazarlamasından haberdar olmak gerekmektedir. Rekabet ortamı bilgileri elinde bulunduran işgücünün belirli bir kesim olarak kalmasına sebep olmakta ve çalışanların bilgiyi özümsemesine izin vermemektedir. Bilginin hem çalışanlarla hem de müşterilerle paylaşılması bilgi yönetiminin önemli unsurlarıdır.¹ Demirkol'un bilgi yönetimine ilişkin yaklaşımını şu şekilde belirtmek mümkündür; “bilgiyi geliştirme, koruma, bilgiyi kullanma ve bilgiyi paylaşmadan oluşan bir süreçtir. Bilişim teknolojileri bilgi yönetimi için elverişli araçları sağlıyor olsa bile, bilgi yönetimi teknoloji demek değildir.”² İşletme yöneticileri bilgiyi geliştirmeye yönelik olarak; tüm çalışanların bilgiyi kullanabilmeleri için gerekli eğitimlerin yapılmasını ve işletmeye ait olan bilgilerin tüm çalışanlarca korunup, paylaşılmasını hedeflemelidirler. Ayrıca bilgi yönetimi teknolojiden en iyi şekilde yararlanmayı öngörmektedir.

Bilgi yönetiminde iki tür bilgiden bahsedilmektedir. Bunlardan birisi kodlanabilen, depolanabilen ve yayınlanabilen açık bilgidir. Diğer bilgi ise insanların

¹ Demirkol, ss.45, 46

² Demirkol, s.46

hayatları boyunca edindikleri çeşitli deneyim, çalışma ve etkileşimler ile kazanılan kişiden kişiye değişen ve insanların kafalarında bulunan üstü kapalı bilgidir. Bu üstü kapalı bilginin bir şekilde açığa çıkarılması ve paylaşılması üzerinde durulmaktadır. İnsanlar örgütten ayrıldıkları zaman kendilerinde var olan bu üstü kapalı bilginin de onlarla birlikte gitme kaygısı, bu bilginin açığa çıkarılmasını ve örgüte mal edilmesini gerektirmektedir.¹

Ducker’a göre bir yönetici, “bilgiyi verimli kılmanın yanında bilginin uygulanmasından ve performansından sorumludur”². Bilginin verimli olması için fark yaratacak biçimde uygulanması gerekir.³ Bilgiyi daha verimli kılmak eldeki bilgilere odaklanmayı gerektirir. İster bir kişi, isterse bir grup tarafından uygulanıyor olsun bilgi her zaman bir amaç ve organizasyon gerektirir. Değişiklik fırsatlarının, yeniliklerin sistematik bir patlamasını gerektirir. Bu fırsatların da bilgi işçisi ve bilgi ekibinin uzmanlık alanlarıyla ve güçlülükleriyle uyumlu olması şarttır. Bilgiyi verimli kılmanın gerektirdiği bir diğer unsur ise zamanın yönetimidir.⁴ Drucker, “bilgi konusunda uzmanlaşmanın önemini vurgulayarak, uzmanlaşmanın önemli derecede performans potansiyeli sağlayacağını belirtmiştir. Bilgilerin uzmanlık alanlarının belirlenmiş olması sebebi ile potansiyeli performansa dönüştürecek bir metodolojiye, bir sürece ihtiyaç olduğunu belirterek bu metodoloji ve sürecin olmadığı bir ortamda bilginin verimli olmayacağını ve sadece bir enformasyon olarak kalacağını”⁵ vurgulamıştır.

Bilgi yönetiminin en önemli amaçlarından birisi, bilgiyi işletme için yarar sağlayabilecek ve işletmenin problemlerini çözebilecek bir duruma getirebilmektir. Diğer bir amacı ise, işletmenin verimliliğini arttırarak girişimlerin sürekliliğini sağlamaktır. Bilgi yönetimi rekabet avantajı yaratmayı gerektiren stratejik bir noktadır. Bu stratejik noktayı yani bilgiyi ortaya çıkarıp kontrollü kullanan işletmeler bulundukları pozisyonlarını koruyarak geleceğe de yön verecektirler.⁶

¹ M. Ş. Akın, Görünmez Değerler, İstanbul, 2010, ss.139, 140

² Drucker, s.69

³ Drucker, s.266

⁴ Drucker, s.267

⁵ Drucker, s. 269

⁶ Köseoğlu – Barca – Karayormuk, s. 274

İşletmeler bünyelerinde farklı bilgi ve yeteneklere sahip birçok iş gücünü bir arada bulundurlar. Bu farklılıklar işletme açısından gizli bir zenginlik olarak değerlendirilebilir. İşletmelerde bu gizli zenginliği açığa çıkarabilecek bir örgüt kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada da örgüt içi eğitim önem taşımaktadır.¹

1.3. Bilgi Ekonomisi

Bilgi ekonomisi genel olarak; bilgiye dayalı, bilgiyi temel alan bir ekonomi olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre artık bilgi ekonomisinde girdiler bilgi olmaktadır.² Bilgi, teknoloji ve ekonomi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bugüne kadar belirgin ve genel olarak; tarım ekonomisi, sanayi ekonomisi ve bilgi ekonomisi olarak üç ekonomik sistem meydana gelmiştir.³ Tarım ekonomisi tarım toplumu denilen yeni bir yaşam tarzını ortaya koymuştur. Tarım ekonomisi 18.yüzyılın sonlarında misyonunu tamamlamış, onun yerine sanayi devriminin meydana getirdiği sanayi ekonomisi ve sanayi toplumu oluşmuştur. Sanayi ekonomisi, buharlı makinenin bulunması ile kol gücü yerine makine gücünü öne çıkarmış, ekonomide kitle üretimi temel belirleyici olmuştur. Başta İngiltere ve daha sonra diğer Avrupa ülkeleri olmak üzere Rusya ve Japonya’da ortaya çıkan bu devrimle dünya ekonomisi hiç görülmemiş bir üretimle karşı karşıya kalmıştır. Sanayi ekonomisi kapitalizmi doğurmuş ve güçlendirmiştir. Günümüzde sanayi ekonomisi uygulanmakla birlikte, 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir ekonomik sistem olan bilgi ekonomisi ortaya çıkmaya başlamış ve 21. Yüzyılın simgesi haline gelmiştir. Günümüzde gelişmiş olan ülkelerde (ABD, AB, Japonya gibi) bir taraftan sanayi ekonomisi, bir yandan da bilgi ekonomisi eş zamanlı olarak uygulanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, yenilikler, bilgi ekonomisini, o da bilgi toplumunu ve sanayi ötesi toplumunu meydana getirmektedir.⁴

¹ M. İnce -S.B.Alagöz-R.Özpeynirci, “Değişim Sürecinde Entelektüel Sermayenin Stratejik Yönetimi Açısından Eğitime Yüklenen Fonksiyonlar” Selçuk Üniversitesi (SÜ), Karaman İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Dergisi, C.4, S.1, Karaman, 2004, s.166

² S.Yıldırım, “Bilgi Ekonomisi Ve Bilgi Ekonomisinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, [http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/ c7s12/makale/c7s12mb.pdf](http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c7s12/makale/c7s12mb.pdf), s.109.(24.05.2013)

³ Yıldırım, s. 106

⁴ Yıldırım, s. 107

Drucker, 1993 yılında yayınlanan esrinde “bilgi ekonomisi terimi çok iddialı bir terimdir. Çünkü sanayi ekonomisinde olduğu gibi bu ekonomide de bilgiyi servet üretme sürecinin merkezine yerleştiren bir ekonomik teorinin geliştirilmesine ihtiyaç olmasıdır.”¹ Fikrini ileri sürmüştür.

Bilgi ekonomisinde üretim faktörlerinin (emek, toprak, sermaye) yapısı, miktarı ve verimliliği önemli ölçüde değişmiş olmaktadır. Örneğin, iş gücü artık Marks’ın ifade ettiği iş gücü olmamaktadır. Hammadde, emek, zaman, mekân, sermaye ve öteki girdilere olan ihtiyacı azalttığı için bilgi her şeyi ikame etmekte, ileri bir ekonominin merkez kaynağı haline gelmektedir. Bilgi ekonomisinde ülke ekonomilerinin büyüklüğü, artık ürettikleri mal miktarları, büyük pazar payları, ya da çalıştırdıkları personel sayıları ile ölçülmemekte, çalıştırdıkları personelin bilgi düzeyi ve bu yöndeki performansı, bilgiye dayalı iletişim ağı gibi faktörlerle ölçülmektedir.² Toffler, bu durumu şu örnekle açıklar, “Apple Bilgisayarların ya da IBM’in hisselerini hiç kimse o şirketin maddi varlıklarından ötürü almaz. Asıl önemli olan, şirketin binaları ya da makineleri değil, pazarlama ve satış gücüyle ilgili anlaşmaları ve nüfuzu, yönetiminin organizasyon kapasitesi ve çalışanlarının kafalarının içinde çakıp duran bilgi birikimi kıvılcımlarıdır.”³ Toffler, bu örnekle şirketlerin çalıştırdığı personelin bilgi, deneyim ve beceri gücünün önemine vurgu yapmıştır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ihraç malları içerisinde var olan sanayi ürünlerinin çeşit ve miktarına göre değil, bu malların yüksek veya ileri teknoloji ürünü olup olmadığına göre belirlenmektedir. Bilgi ekonomisine geçmenin en önemli yolu başta Ar-Ge olmak üzere bilgiye yatırım yapmaktır. Bunun en önemli göstergesi de milli gelirin ne kadarının bilgi üretimine ayrıldığıdır. Bütün gelişmiş ülkeler gayrisafi milli hasıllarının yaklaşık beşte birini bilginin üretimine veya dağıtımına harcamaktadırlar.⁴ “Bilgi ekonomisinin ortaya koyduğu önemli değişikliklerden biri ülkelerin ürettiği malların çeşit ve özelliğine göre ekonomik

¹ Drucker, s.256

² Yıldırım, s.108

³ A. Toffler, Yeni Güçler Yeni Şoklar, (Çev: B. Çorakçı), İstanbul,1992, s.75

⁴ Yıldırım, s.109

gelişmişlik düzeylerinin tespit edilmesidir. Günümüzde gelişmiş ülkelerin teknolojik alanlarını ve mallarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Mikro elektronik
- Haberleşme ve uzay sanayi
- Bilgisayar teknolojileri
- Yeni malzemeler
- Elektrik ve elektronik malzeme üretimi
- Biyoteknoloji, DNA ve tanı teknikleri, moleküler biyoloji
- İlaç sanayi
- Otomobil sanayi
- Kimyasal üretim”¹

İleri sanayi ülkeleri yukarıda sayılan bu malları üretecek teknolojiye sahip ülkelerdir. Bu yüzden ileri sanayi ülkeleri bir yandan da bilgi ekonomisine geçmektedirler. Ülkelerin bilim ve teknoloji üretmelerinin önemli birkaç göstergesi vardır. Bunlar arasında en önemli olanlar; patent müracaatları ve kabulleri, Ar-Ge çalışmaları, gayri safi milli hasıladan veya gayri safi yurt içi hasıladan Ar-Ge’ ye ayrılan paylar ve faal nüfusa düşen araştırmacı personel sayısıdır. Bunlardan Ar-Ge sayesinde yeni bilgiler üretildiğinden Ar-Ge çalışmaları yatırım olarak değerlendirilmektedir. Bilgi ekonomisi bilgiye dayandığına göre bilgiyi üretmek onu teknolojinin kullanacağı duruma getirmek gerekmektedir. Bilgi üretmek için Ar-Ge’ye, Ar-Ge’yi yapabilmek için de onun alt yapısı olan bilgisayar ağları ve internete ihtiyaç duyulmaktadır. Ar-Ge yatırımları bunların hepsini içine alan yatırımlardır.²

Bilgi ekonomisinde hammaddeye olan bağıllık azalmaktadır. Çünkü yeni üretim tasarımları üretimde çok alternatifli hammadde ve malzeme kullanmayı ortaya koymuştur. Yeni bilgi yepyeni malzemelerin yaratılmasına yol açmaktadır. Bugün artık büyük miktarlarda boksit, nikel ve bakır gezegenin bir yanından diğer yanına sevk etmemizin bir tek nedeni kalmıştır, o da yerel malzemeyi kullanılabilir yerlere çevirecek bilgi birikimine sahip olmayışımızdır.³ Bilgi ekonomisinde emeğin

¹ Yıldırım, s. 111

² Yıldırım, ss.111,112

³ Toffler, s.102

yapısındaki değişikliğe paralel olarak firmaların işçi çalıştırma programları önemli ölçüde değişmiştir. İşçiler bilgiye dayalı olduğu için birbirleriyle değiştirilmeleri güçleşmektedir.¹

Rekabeti sürdürülebilir kılan bilgidir. Bilgi, kendini; düşünceler, öngörüler, sezgiler, fikirler, alınan dersler, uygulamalar ve yaşanan deneyimler olarak göstermektedir. Enformasyonu işleyen sektörlerde ürüne yüklenen bilgi ürünün değerini artırmış ve bu ürünler rekabet piyasasında öne çıkmıştır. 21.yüzyılda insan sermayesi üzerine inşa edilecek olan bilgi toplumu yaşamın tüm yönlerini değiştirmektedir. 21. yüzyıl işletmelerinin değer ve performansının belirlenebilmesi için ana göstergeler artık araç, donanım, taşınmaz mallar gibi maddi varlıklardan insanların bilgi ve becerileri, örgüt iç sistemlerinin süreçleri ve müşteri ile ilişkiler gibi maddi olamayan varlıklara doğru kaymıştır. Bilgi ekonomisinde önemli olan unsur fark yaratabilmektir. Günümüzde işletmelerin rekabet avantajı sağlayabilmesi ve bu yaratılmış olan avantajın sürdürülebilmesi için odaklanmaları gereken nokta soyut varlık birikimi ve soyut varlık birikimlerinin yaratıcı bir biçimde kullanılabilmesidir. Rekabetçi piyasalarda etkin rol oynayan aktörler benzersiz ya da taklit edilmesi güç olanaklara ve rekabetçi unsurlara sahip olanlardır. Arman Kırım, her sektörde mevcut mal ve hizmetleri farklılaştırmanın artık giderek zorlaştığını, ürün farklılaştırma fırsatı yakalandığında bile rekabetin büyük bir hızla bu yeniliği taklit ettiğini ifade etmekte ve tekrar başa döndüğünü belirtmektedir. İşletmelerin benzersiz rekabet avantajı yaratmalarını sağlayacak olan kaynak ihtiyaçları; imalat tesisi, bina, donanım, araç, makine, sistem, teknoloji ve dağıtım ağlarından oluşan fiziksel kaynaklar, patentler, markalar, özel bilgi, telif hakları, ortaklıklar ve müşteri veri tabanından oluşan entelektüel kaynaklar, insan kaynakları ve mali kaynaklardır. Rekabet gücü, yeniliklerin tasarlanmasında ve üretimine başlanmasında en üst seviyede hareketlilik, akışkanlık ve hız gerektirmektedir. İşletmeler hızlı değişime ayak uydurmak kadar yeni beklentileri oluşturacak ve bunları yaratacak iş gücü ve bireyleri bulmak durumundadır. İşletmelerin rekabet avantajı sağlayabilmesi bir bakıma çalışanların bilgiyi bulma, yaratma ve kullanma başarılarına bağlıdır. İşgücünün, mal ya da hizmetlerin üretimine yönelik harcadığı fiziksel emeğin yanında, zihinsel emek arzı da söz konusudur. Sunulan zihinsel emek, üretimdeki

¹ Yıldırım, s.117

katma değeri çoğaltmakta, kaynakların daha verimli kullanımını sağlamakta, bütün bunların ve diğer kazanımların sonucunda işletme gelirini artırmaktadır.¹

Bilgi teknolojisine uyum sürecinde en yüksek verimliliği elde edecek, pazardaki rekabet ortamında öncü olabilmek için gelişen yeni teknolojilere uyum sağlayacak ve işletme değerlerini optimize edecek yönetici özellikleri, işletmeler için stratejik önem taşımaktadır.² Bilginin öneminin artmasıyla birlikte geleneksel işletmecilik anlayışının bazı yönlerinin gözden geçirilmesi gerekli olmuştur. Farklı amaçlarla yapılan firma değerlemesi bu alanlardan birisidir. Maddi olmayan varlıkların, işletmelerin piyasa değerlerindeki paylarında meydana getirdiği artış, bilgi ekonomisinin ortaya çıkmasıyla daha da hızlanmıştır. Günümüzde en güçlü şirketler, en büyük maddi ve finansal varlıklara sahip şirketler değil, entelektüel sermayelerini güçlendirebilen ve bunu en etkin şekilde kullanabilen şirketlerdir. Günümüzde işletmelerin çoğu sahip oldukları varlık ve yeteneklerine dayalı stratejilerini geliştirme çabalarına girmişler ve sahip olup da tam olarak kullanamadıkları varlıklarının farkına varmışlardır.³

Bilgideki değişiklikler çok büyük güç kaymalarına yol açmıştır. Ömür süremizin en önemli ekonomik gelişmesi, eskisi gibi kaslara değil de akla dayalı olan yeni bir servet yaratma sisteminin doğmasıdır. 1970 yıllarında Amerika’ da ki iş dünyasının liderleri egemenlikleri altındaki fabrika bacalarının güvende olduğuna inanırken, Japon iş dünyasının liderleri, hatta genel kamuoyu bile, yeni enformasyon çağının gelişini alkışlayan, ilgilerini 21. yüzyıla yoğunlaştıran kitapların, gazete yazılarının, televizyon programlarının bombardımanı altına girmiştir. Amerika’da sanayi çağının sonu kavramına herkes omuz silkip geçerken, bu kavram Japon iş dünyasının, siyasal yaşamının ve kitle iletişim ağının yetkilileri tarafından hoş karşılanmış ve kucaklanmıştır. Vardıkları sonuç ise, 21. yüzyılda bilginin ekonomik büyüme anahtarı olacağı yolunda olmuştur. Bu nedenle ABD’nin daha erken bilgisayarlaşmaya başlamış olmasına karşın, Japonya’nın bilgiye dayalı

¹ H. Erkanlı-S. Karsu, “Değer Zincirinde Entelektüel Sermaye”, Niğde Üniversitesi (NÜ), İİBF Dergisi, C.5, S.2. Niğde, 2012, ss.225,226

² Demirkol, s.45

³ Demirkol, ss.47, 48

teknolojilerini, kaba kuvvet teknolojilerinin yerine daha erken geçirebilmesine şaşmamak gerekmektedir.¹

Son kırk yıl boyunca ekonominin merkezindeki sanayiler malların üretimi ve dağıtımıyla değil, bilgi ve enformasyonun üretimi ve dağıtımıyla ilgilidirler. İlaç sanayinin asıl ürünü bilgidir. Reçetede ilaçlar bilginin paketlerle sunulmuş halidir. Telekomünikasyon sanayileri, bilgisayar, yazılım gibi enformasyon araç-gereçlerini üreten sanayiler vardır. Eğitim ve Sağlık hizmetleri gibi ticari amaca yönelik olmadığı halde bilgi üreten uygulayanlar vardır. Eski kapitalizmin, on dokuzuncu yüzyılın süper zenginleri çelik krallarıydı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında süper zenginleri ise bilgisayar yapımcıları, yazılım üreticileri, televizyon program yapımcıları, yani enformasyon sistemlerine yönelik bir iş kurmuş olanlardır.² Geleneksel kaynakların getirdiği zenginlik azalmakta olup, enformasyon ve bilgi servet kazanan kaynaklar olmuştur.³ “Bir ülkenin ya da bir şirketin bilgidan ne kadar bir kazanım elde edeceği, kuşkusuz giderek onun rekabet edebilirliğini tayin eden etken durumuna gelecektir. Bilginin verimi giderek ekonomik ve sosyal başarının saptayıcı etkeni, hatta tüm ekonomik performansın da saptayıcı etkeni durumuna gelmektedir.”⁴ Drucker, bu söylemini şu örneklerle açıklamaktadır; İngiltere 2. Dünya Savaşı sonrasında bilimsel ve teknik bilgi üretimi açısından önde gelen lider konumundadır. Antibiyotikler, vücut görüntüleme cihazları, jet motorları ve bilgisayar bile İngiltere’nin geliştirdiği enstrümanlardır. Fakat İngiltere bu bilgiyi başarılı hizmetlere dönüştürmeyi başaramamıştır. Aynı tehlike Amerikan toplumundaki bilgi veriminde de ortaya çıkmıştır. Microchip’ten fax makinesine, fotokopi makinelerine kadar çeşitli ürünü üreten Amerikan firmaları geliştirdikleri bu teknolojileri verimli hale dönüştürememişlerdir. Geliştirdikleri teknolojiyi Japon şirketlerinin verimli hale getirip kullanmalarına seyirci kışlardır. En güzel örneğini ise Japonya vermiştir. Japonya’nın hızla yükselişi bilgiyi üretmeye dayalı değildir. Japonya’nın teknolojide ve yönetimde kullandığı bilgiler hep başka

¹ Toffler, s.24

² Drucker, s.254

³ Drucker, s.256

⁴ Drucker, s.260

ülkelerde üretilmiştir. Japonlar ellerine geçirdikleri her türlü bilgiyi olağanüstü bir başarıyla verimli bir hale dönüştürebilmişlerdir.¹

Bilgi ekonomisinin yayılması ileri ekonomileri acı bir küresel rekabete sokan, sosyalist ülkelerin o umutsuz modası geçmişliklerini görmelerine yol açan, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunu geleneksel ekonomik stratejilerini silip atmaya zorlayan, hem kişisel hem de kamusal düzeylerde güç dengelerini, güç ilişkilerini derinden derine değiştiren bombanın kendisi olmuştur. Winston Churchill, “geleceğin imparatorlukları, zihinlerin imparatorluğu olacaktır,” demiştir. Churchill’in bu gözlemi bugün doğru çıkmıştır.²

2. ENTELEKTÜEL SERMAYE

2.1. Entelektüel Sermaye Kavramının Gelişimi

Entelektüel Sermaye Kavramı işletmecilik alanında 1990’larda görülmüştür. Firmaların entelektüel sermayeleri ve soyut varlıklarının karlarını belirleyen büyük bir etken olarak yöneticiler, akademisyenler, danışmanlar çevresinde ortaya çıkması 1980’lerin başında olmuştur. İsveç’te bir yayınevi sahibi ve yöneticisi olan Karl-Erik Sveiby 1986’da soyut varlıkların nasıl yönetilmesi gerektiğini açıklayan “ Bilgi Şirketleri” adlı kitabını yayınlamıştır. Bu kitap bilgi yönetimi ve entelektüel sermaye alanlarındaki araştırma ve uygulamalarda İsveç akımının öncü ilham kaynağını oluşturmuştur. 1980’ler boyunca işletme stratejilerine hakim olan yaklaşım Harvard Üniversitesi’nden Micheal Porter’ in öncü olduğu rekabet gücüne dayanmıştır. Bu yaklaşıma göre rekabetçi avantaj pazarda boşluk bulup bu boşlukları ürün ve hizmetlerle doldururken mevcut pozisyonunu tüm olası rakiplere karşı koruyabilme yeteneğine dayanmaktaydı. 1980’lerde bazı Amerikalı ekonomistler tarafından firmanın kaynaklarına ve onların etkinlik derecelerine dayalı işletme stratejileri alternatif yaklaşım olarak geliştirilmiştir.³

¹ Drucker, ss.261, 262.

² Toffler, s.25

³ A. Yalama, Entelektüel sermayenin Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) İle Ölçülmesi ve Veri Zarflama Analizi (DEA) Yöntemi Kullanılarak Karlılığa Etkisinin Sınanması: İMKB’ye Kote Bankalarda Uygulaması, Anadolu Üniversitesi (AnaÜ), Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE), Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi (YYLT), Eskişehir, 2005, ss.4,5

Entelektüel sermayenin bir başka düşünürü olan Leif Edvinsson, Sveiby'nin fikirlerinden etkilenererek, fiziki olmayan varlıkları “entelektüel sermaye” olarak adlandırmıştır. Leif Edvinsson İsviçre’de bir sigorta firması olan Skandia AFS’de kurumsal entelektüel sermaye direktörü olarak, firmadaki “saklı değerleri” bulma, çıkarma, tanımlama ve çalıştığı firma için entelektüel sermaye modelleri geliştirmekle sorumlu dünyaca ünlü yönetici ve araştırmacıdır. Bilgi ekonomisinin gelişimine paralel olarak organizasyonel anlamda entelektüel sermayenin ilk olarak Thomas Stewart’ın 1991 yılında kaleme aldığı “Beyin Gücü” adlı makalesi ile gündeme geldiği kabul edilmektedir. Entelektüel sermaye ile ilgili yeni kavramlar, yaklaşımlar oluşturulmuştur. Fakat bunlar arasında tam bir uyum olmadığı görüşü birçok araştırmacı ve akademisyen tarafından kabul edilmektedir. Bununla beraber entelektüel sermaye konusunda ileri sürülen bazı kavramlar yanlış anlaşılakta, aralarında benzerlik olduğu düşünülmektedir. Örneğin, entelektüel sermaye ve entelektüel varlık kavramları farklı olmalarına rağmen aynı anlamı taşıdıkları düşüncesi en yaygın yanlış anlaşılmalardan biridir.¹

Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile bilgi toplumunun ortaya çıkması ekonomik düzenin ana unsurunun bilgi olması, yenilik ve üretkenliğin rekabetin önemli faktörü olarak ortaya çıkması, entelektüel sermaye kavramının giderek önem kazanmasına neden olmuştur. İş dünyası entelektüel sermaye kavramının giderek önem kazanmasının önemli iki nedeni olduğunu kabul etmektedir. Bunlardan birincisi bilginin ve maddi olmayan varlıkların işletmeler için öneminin artması, ikincisi ise; bilginin yoğun bir şekilde kullanıldığı sektörlerdeki işletmelerin piyasa değerleri ile defter değeri arasındaki farkın belirgin bir şekilde artmasıdır.²

Frederick Taylor tarafından 1911 yılında ortaya atılan bilimsel yönetim anlayışı, çalışanlardan işin daha iyi yapılmasına yönelik herhangi bir katkı beklenmemesini, emir ve talimatlar doğrultusunda sadece kas güçlerini kullanmalarının yeterli olacağını ileri sürmüştür. Muhasebe teorisinde çalışanların entelektüel değerlere karşı ilgisi 1960’lı yılların ortalarında Hermanson ile

¹ H. Akmeşe, Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Araştırma, SÜ, SBE, YYLT, Konya, 2006, s.6

² Akyüz, ss.37,38

başlamıştır. Hermanson çalışanların kas güçlerinin dışında sahip oldukları bir değeri fark etmiştir. Çalışanlara ilişkin değerin finansal tablolara yansıtılmasına yönelik çalışmalarını “ İnsan Varlıkları Muhasebesi” kavramında birleştirmiştir.¹

2.2. Entelektüel Sermayenin Tanımı ve Önemi

Entelektüel kelimesinin kökeni “interlectio” dur. Latineden gelir. İnter arasında anlamındadır ve ilişkiyi içerir. Lectio ise, okuma, elde edilen ve toplanan bilgi demektir. Entelektüel sermaye konuşma dilinde ise düşünce, birikim kapasitesi olarak tanımlanmaktadır.²

Entelektüel sermaye konundaki ilk çalışmalar 1960’lı yılların sonlarında ünlü ekonomist J.K.Galbraith tarafından yapılmıştır. Galbraith ekonomist arkadaşı M. Kalecki’ ye yazmış olduğu mektupta sahip oldukları birçok zenginliğin entelektüel sermaye sayesinde gerçekleştiğini belirterek entelektüel sermaye kavramının önemini vurgulamıştır. Organizasyonel anlamda entelektüel sermayeden ilk bahseden Thomas A. Stewart 1991 yılında Fortune dergisinde kaleme aldığı “Brainpower-Beyin gücü” isimli makalesinde yenedünya düzeninde kontrolün entelektüel sermayesini iyi kullananların elinde olacağını iddia etmiştir. Profesyonel entelektüel sermaye yöneticisi olarak bilinen Leif Edvinsson entelektüel sermayeyi, değere dönüştürülebilir bilgi olarak tanımlamıştır. Edvinsson, işletmelerin insan sermayesi ve yapısal sermaye olmak üzere iki önemli görünmeyen varlığı olduğunu ve entelektüel sermayenin bunların toplamından ibaret olduğunu ileri sürmüştür.³

Brooking, entelektüel sermayeyi işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesini sağlayan maddi olmayan varlıkların tümü şeklinde tanımlamıştır.⁴ Entelektüel sermayenin yönetilmesinin temeli bilginin işletme için değerli bir ürüne dönüştürülmesini sağlamaktır. İşletme içindeki bireyin bilgisi organizasyonel değeri

¹ Ş. Uzay-O. Savaş, “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırılmalı Bir Uygulama Örneği” Erciyes Üniversitesi (EÜ), İİBF Dergisi, Ocak- Haziran, Sayı(S) 20, Kayseri 2004, s.164

² Ş. Arıkboğa, Entelektüel Sermaye, İstanbul, 2003, s.73

³ Demirkol, s.91

⁴ Akın, s.91

oluşturmak için kullanılmaya ve paylaşılmaya başlandığı zaman bu değer artık entelektüel sermayenin bir parçası haline gelmiş olmaktadır.¹

Entelektüel sermaye, işletmenin başarılı bir işletme olarak yaşamını sürdürmesini sağlayan, kendine özgü hareket tarzı belirlemede sürekli değişen yeni oluşumlara ayak uydurabilmek için elindeki varlıkların dağılımını kolektif olarak yeniden düzenleme becerisi olduğu kadar, işletme üyelerinin çevreleriyle ilgili fırsat ve tehlikelerdeki değişiklikleri fark edip, anlama ve faaliyette bulunma yeteneğidir. Muhasebe bakış açısı ile ele alındığında entelektüel varlıklar (patentler gibi) aktif tarafı, entelektüel sermaye ise pasif tarafı oluşturur. Diğer bir ifadeyle entelektüel varlıklara yapılan yatırımın işletmeye sağladığı katkıyı yani öz kaynakları oluşturmaktadır.²

Thomas A.Stewart 1997 yılında yayınladığı eserinde entelektüel sermayeyi, “zeğinlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilecek entelektüel malzeme, yani; bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyim”³ şeklinde tanımlamıştır.

“David Klein ve Laurence Prusak ise daha yüksek değerli bir varlık üretmek üzere formalleştirilmiş, elde edilmiş, harekete geçirilmiş entelektüel malzeme” olarak tanımlayarak bir başka bakış açısı getirmişlerdir.⁴ Bu tanımda dikkat edilmesi gereken nokta entelektüel sermaye ve malzeme arasında bir ayırım yapılmış olmasıdır.

Bu tanımlardan yola çıkarak bir entelektüel sermaye tanımı yapmak gerekirse; entelektüel sermaye işletmenin içinde bulunan ama bilançolarında tam olarak görülmeyen, işletmeye pazar ortamında rekabet avantajı sağlayan, geleceğin değerini yaratan, işletmedeki maddi olmayan varlıkların tümünü kapsayan, bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimin değere dönüşmüş biçimini ifade eder.⁵

¹ Demirkol, s.51

² S. Önce, Muhasebe Bakış Açısı ile Entelektüel Sermaye, Eskişehir, 1999, ss.14,15

³ Stewart, s.111

⁴ Stewart, s.111

⁵ Yalama, s.9

2.3. Entelektüel Sermayeye İlişkin Kavramlar

Entelektüel sermaye, veri bilgisi, enformasyon, entelektüel varlık ve entelektüel mülkiyet gibi kavramlarla arasındaki farklılıktan dolayı kafa karışıklığına yol açmaktadır. Entelektüel varlık, lisanslı patentler, Know-how uygulamaları gibi değer yaratan bilgidir. Entelektüel mülkiyet ise sahiplik taşıyan bilgi (patentler, ticari marka, telif hakkı, ticari sırlar gibi) iken entelektüel sermaye değer yaratma potansiyeli olan bilgidir. Entelektüel sermaye işletme için değerli olan bir varlığa (zenginlik) dönüştürülebilen bilgiyi temsil eder. Bu bilgi dönüşümü sürecini akıcı kılan faktörler arasında; insanlar, teknolojiler ve işletme örgütünün yapısı gelmektedir.¹

Entelektüel Varlık: İşletmenin sahip olduğu ve gelecekte kendisine fayda sağlayacak olan bilgiye dayalı varlıklardır. Entelektüel mülkiyet kavramına göre daha soyut olan maddi olmayan varlıkları ifade eder.² Entelektüel varlık, işletmenin üzerinde hak sahibi olduğu, kısmen maddi kimlik kazandırılmış ya da fiziksel anlamda tanımlanmış işletmeye ait olan bilgidir. Entelektüel varlıklar işletmenin ticarileştirebildiği yeniliklerin kaynağını oluştururlar.³

Entelektüel Varlıkların Sınıflandırması

Pazar Varlıkları: İşletmenin faaliyetlerini sürdürdüğü pazarda yer alan işletmeler ve müşterileri ile kurduğu ilişkilerden kaynaklanan varlıklardır. Pazar varlıklarına örnek olarak; işletmelerin toplum üzerinde bıraktığı pozitif etki, müşteri sadakati, ürünlerin dağıtım kanalları, lisans anlaşmaları ve franchising sözleşmeleri gibi işletmeye pazarda rekabet avantajı sağlayan ticari anlaşmalar gösterilebilir. Pazar varlıkları piyasa değeri / defter değeri oranının yüksek olmasında önemli rol oynar. Bu değerlendirme oranının düşük olması, işletmenin sahip olduğu piyasa varlıklarını etkin bir biçimde kullanamadığının önemli bir göstergesidir.⁴ Marka bir işletmeye ürettiği ürünlerinin sahiplik hakkını sağlarken satış gelirlerini de maksimum düzeye çıkarmaya yardımcı olur. Müşterilerle iyi ilişkiler, doğru stratejilerin geliştirilmesi ve

¹ Demirkol, ss.52,53

² Yalama, s.11

³ M. K. Ercan- M. B. Öztürk- K. Demirgüneş, Değere Dayalı Yönetim ve Entelektüel Sermaye, Ankara, 2003, s.69

⁴ Demirkol, s.55

uygulanmasını gerekli kılar. İşletme çıkarlarına yönelik yapılan iş anlaşmaları da işletmenin müşteriler karşısındaki imajını olumlu yönde etkiler ve işletmeye Pazar ortamında rekabet avantajı sağlar.¹

Entelektüel Mülkiyet Varlıkları: Entelektüel Mülkiyet Kavramı, insan zekası sonucunda ortaya çıkan ve yasal yollarla koruma altına alınan bir mülkiyet şeklidir. Entelektüel mülkiyet varlıkları; patentleri, telif haklarını, ticari markaları, ticari sırları, yeni teknolojileri ve know-how'ı kapsamaktadır.² İşletmeler kendi araştırmalarıyla geliştirdikleri ürünleri patentler vasıtası ile koruma altına alırlar. Patent, sahibine belirli bir zaman diliminde patent hakkını aldığı ürün üzerinde tek kullanıcı olma hakkını verir, bu süre 17-20 yıl arasında değişmektedir. Patentler, ürünün başkaları tarafından kopyalanmasını engeller. Telif hakkı, eserin ya da bir yazının ifade şeklini korumaktadır. Bir kitabın basımı telif hakkı olarak kabul edilebilir. Ticari marka ile benzer marka isimlerinin karmaşıklığa yol açacak şekilde kullanılması engellenmektedir.³ Ticari sırlar da işletmelerin başarıları açısından büyük önem taşımaktadır. Ticari sırlara ilişkin olarak yapılan anlaşmalar gizli olduğundan, tarafların bu sırları açıklamaları yasaktır. Ticari sırlara ilişkin en iyi bilinen örnek Coca-cola'nın sırrıdır. Uzun yıllardan beri bu ürünün formülü kamuya paylaşılmamaktadır.⁴

İnsan Merkezli Varlıklar: İşletme çalışanlarının sahip oldukları bilgi birikimi, deneyim, yaratıcılık, problem çözme kapasitesi ile girişimsel ve yönetsel yeteneklerden meydana gelmektedir. İnsan zekâsı işletmeler için en önemli kaynak ve zenginlik haline gelince bu yeni sermayeye nasıl yaklaşmamız gerektiği sonucu karşımıza çıkmaktadır. Başarılı bir yönetici bu sermayeye ulaşabilmek için işletme çalışanları arasında iyi bir iletişim ağı kurabilmeli ve çalışanların işletmenin hedeflerine ulaşmasında başarılı olmasını sağlayacak araç, gereç ve yöntemlere kolaylıkla ulaşabilmelerini sağlamalıdır. İnsan merkezli varlıklar, pazar varlıklarından, entelektüel ya da yapısal varlıklardan farklı olarak işletme tarafından

¹ R. Kerimov, Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi: Örnek Bir Uygulama, Ankara Üniversitesi (AÜ), SBE, YYLT, Ankara, 2011, s.18

² Demirkol, s.55

³ Ercan-Öztürk- Demirgüneş, s.107

⁴ Kerimov, s.19

sahiplenilemezler. Bu özellik de insan merkezli varlıkların önemini daha da artırmaktadır.¹

Bilgi Altyapısı Varlıkları: İşletmenin sahip olduğu teknolojiler, örgütsel yapı, üretim yöntemleri ve süreçleri işletmenin bilgi altyapısını oluştururlar ve işletmeye faaliyetlerini sürdürme imkânı sağlarlar. İşletme kültürü, yönetim felsefesi, yönetim bilgi sistemi, risk tahmin yöntemleri, satış yönetimi bilgisi, finansal yapı, piyasa ve müşteriler ile ilgili veri tabanları, iletişim sistemleri gibi varlıklar bilgi altyapısı varlıklarına örnek olarak gösterilebilir. Bu varlıklar maddi varlıklar olarak gözükmese de burada önemli olan bu varlıkların maddi değerleri değil, işletmedeki kullanım potansiyelleridir. Bilgi altyapısı varlıklarının önemi işletmeye düzen, işlerlik ve kalite ortamı sağlamalarından kaynaklanmaktadır. Bu varlıklar piyasa ve işletme içerisinde yapılacak olan değişikliklere uygun olarak sürekli olarak yenilenmelidirler. Sahip oldukları bilgi altyapısını değiştiremeyen işletmeler piyasada başarısız olmaya mahkûm olacaktırlar.²

3. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI

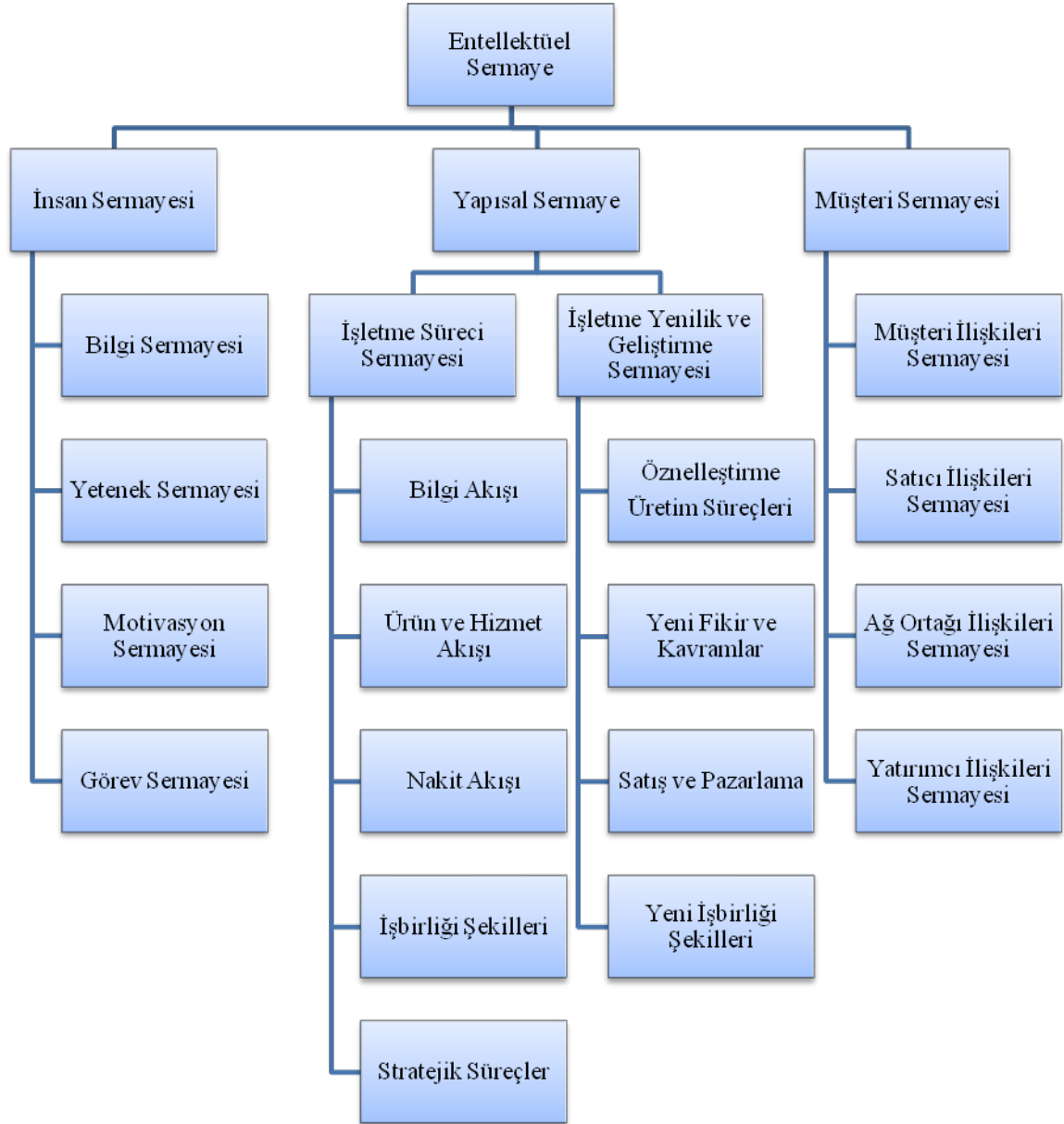
Entelektüel sermayenin unsurları literatürde genellikle insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olarak kabul edilmektedir. Yakın zamana kadar birbirlerine yakın olmakla beraber farklılıkları bulunan benzer sınıflandırmalar yapılmıştır.³ Entelektüel sermayeyi oluşturan unsurlar şekil 1’de ayrıntıları ile gösterilmektedir.

¹ Demirkol, s.56

² Ercan-Öztürk-Demirgüneş, ss.109,110

³ A. Ş. Görmüş, “ Entelektüel Sermaye Ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi” Afyon Kocatepe Üniversitesi (AKÜ), İİBF Dergisi, C.XI, S.1, 2009, s.61

Şekil 1. Entelektüel Sermayenin Ayrıntılı Kategorileri

Kaynak: G. Ross- J. Ross, "Measuring Your Company's Intellectual Performance", Long Range Planning, C.30, S.3, Haziran 1997, s.416

3.1. İnsan Sermayesi

İnsan sermayesinin bir kavram olarak ortaya çıkışı 1950'li yılların sonunda ve 1960'lı yıllarda olmuştur. Bu dönemde Theodore Schultz gibi ekonomistler insanların genel ve mesleki eğitimlerine yapılacak olan yatırımın uzun vadede getiri sağlayabilecek beceri ve bilgi stok'u oluşturulabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu

yatırımlar milli ekonomiye katkıda bulunabileceği gibi ekonomik büyümeye de yardımcı olabilecektir.¹

İnsan sermayesi, entelektüel sermaye yaklaşımının temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Örgüt çalışanlarının sahip olduğu ve geliştirdiği kişisel bilgi, yetenek, deneyim ve davranışlarının yani tüm beşeri unsurların toplamına denir. Çalışanların sahip oldukları mesleki ve diğer konulardaki bilgi birikiminin, liderlik yetkinliklerinin, risk alma becerilerinin ve problem çözme yeteneklerinin karışımından oluşmaktadır. İnsanlar kiralanabilir ama onlara sahip olunamaz. Bu yüzden işletmeler insan sermayesini mülkiyetleri altında sürekli olarak tutamazlar. Ancak onu belirli süreler için kiralayabilirler. Bu kiralama sürecinde insan sermayesinin sahip olduğu potansiyeli açığa çıkarmak ve azami derecede faydalanmak için onun bilgi, yetenek, beceri ve deneyimlerinin farkında olunması gerekmektedir.²

İnsan sermayesi bir işletme için yaratıcılık ve yenilik ile ölçülebilecek olan, işletmenin sahip olduğu insan kaynağını ne derecede etkin ve aktif kullandığını içermektedir. İnsan sermayesi, araştırma-geliştirme ile yüz yüze müşteri ilişkilerini de kapsayan bir işletmenin yaratıcılık kaynağıdır. Bir işletmede çalışanlar zamanlarını ve enerjilerini yenilik getirici faaliyetlere harcadıklarında insan sermayesi yaratılmış ve kullanılmış olur. İşletmelerin, kişilerin sahip oldukları bilgi, yetenek ve deneyimlerden yararlanabilmesi için insan sermayesinin yapısal sermayeye dönüştürülmesi gerekmektedir. Yani, bireyin sahip olduğu bilgi, beceri ve deneyimler örgütsel bir değer yaratmak için kullanıldığında ve paylaşıldığında tam anlamıyla entelektüel sermayenin bir parçası haline gelmiş olur.³

“İnsan sermayesi, işletme bünyesinde çalışanların sahip oldukları bilgi, yetenek ve deneyimlerden yararlanmada işletmenin yönetim yeteneği olarak da tanımlanabilmekte ve şu bileşenlerden oluşmaktadır:

¹ H. A. Kutlu, “Entelektüel Sermaye: Türkiye Muhasebe Sisteminde Raporlanabilir Mi?” Hacettepe Üniversitesi (HÜ), İİBF Dergisi, C.27, S.1, YYB, 2009, s.240

² Görmüş, s.63

³ M. Ertuğrul, Entelektüel Sermayenin İşletme Değeri Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama, Ana Ü, SBE, YYLT, Eskişehir, 2000, s.57

- Teknik bilgi (Know-how)
- Eğitim
- Mesleki yeterlilik
- Bilgi üretimine yönelik çalışmalar
- Yetenek / beceri oluşturmaya yönelik çalışmalar
- Girişimcilik ruhu, icat etme yeteneği, kabullenme ve reddedici yetenekler, değişimcilik.”¹

Bilgi ekonomisinde rekabet üstünlüğü işletmenin sahip olduğu maddi ve mali kaynaklardan daha çok entelektüel sermayelerini nasıl ve ne kadar etkin yönetmelerine bağlıdır. Günümüzde geleceği görebilen büyük şirketlerde CEO’ların (Chief Executive Officer) yanı sıra entelektüel sermayeyi etkili ve doğru şekilde yönetmekten sorumlu CKO’ların (Chief Knowledge Officer) görevlendirmeleri giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu uygulama çağımızda bilgi ve deneyim sahibi nitelikli işgücüne verilen önemin artığının göstergesidir. Bu doğrultuda büyük işletmelerin deneyimli üst düzey yöneticileri büyük miktardaki paralar karşılığında transfer ettikleri de bilinen bir gerçektir.²

3.2. Yapısal (Organizasyonel) Sermaye

Entelektüel Sermayenin diğer bir unsuru olan yapısal sermaye, bilgiyi sadece insan sermayesinin elinde olmaktan kurtarıp, insan sermayesini düzenleyen, yetkilendiren, destekleyici altyapı unsuru olarak tanımlanabilir. Stewart’a göre; geceleri eve gitmeyen bilgidir ya da çalışanların mesai bitiminde eve gittiklerinde götüremedikleri işletmede kalan her türlü argümandır. Yapısal sermayeye örnek olarak; patentler, telif hakları, veri tabanları, örgütsel planlar, iş ile ilgili kılavuzlar, el broşürleri, stratejiler, örgüt kültürü ve yapısal sistemler verilebilir.³

Yapısal sermaye, insan sermayesinin aksine işletme tarafından sahiplenilebilir ve işletmenin ticari yapısı içinde kullanılabilir. Edvinsson ve Malone,

¹ Kutlu, s. 241

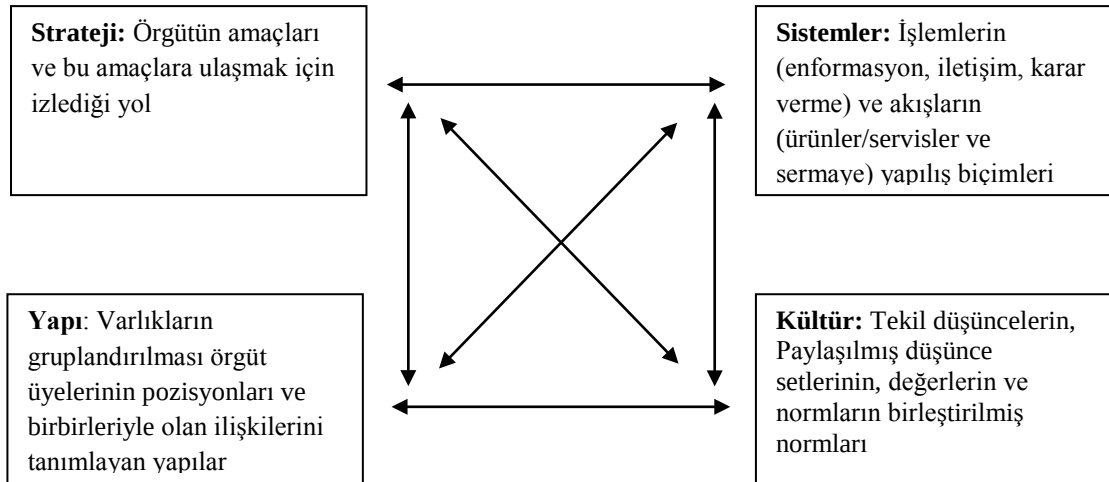
² Kutlu, s.242

³ Görmüş, s.64

yapısal sermayeyi içermiş olduğu farklı unsurlardan dolayı örgüt sermayesi, süreç sermayesi ve yenilik sermayesi olarak gruplandırmışlardır.¹

Örgütsel sermaye, örgütün iş yapabilme yeteneğini artıracak olan felsefe ve sistemleri kapsar. Süreç sermayesi, mal ve hizmet dağıtımını sağlayan ve geliştiren teknikleri, yöntemleri ve programları içerir. Yenilik sermayesi ise, telif hakları ve ticari markalar gibi tescil edilmiş entelektüel mülkiyetle, işletmenin faaliyetlerine sağlıklı bir şekilde devam etmesini sağlayan tüm yetenek ve teorilerden oluşan entelektüel varlıkları içerir.² Yapısal sermaye işletmenin pazar ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan örgütsel yeteneklerin toplamı olarak da ifade edilebilir.³ Örgütsel yetenekleri oluşturan unsurlar şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Örgütsel Yetenek

Kaynak: A. N. Yereli- G. Gerşil, “ Entelektüel Sermayeyi Ölçme ve Raporlama Yöntemleri” Celal Bayar Üniversitesi (CBÜ), İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi, C.12, S.2, Manisa, 2005, s.20

Stewart 1997’de yayınlanan eserinde, yapısal sermayenin iki temel amacı olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki bilgi aktarımını düzenleyerek bilgi kaybını önleyecek önlemler almak, ikincisi ise çalışanların bilgilere, uzmanlara ve bilginin

¹ A. Çetin, “Entelektüel Sermaye ve Ölçülmesi” Marmara Üniversitesi (MÜ), (İİBF) Dergisi, C.XX, S.1, İstanbul, 2005, s.362

² Çetin, s. 362

³ A. N. Yereli- G. Gerşil, “ Entelektüel Sermayeyi Ölçme ve Raporlama Yöntemleri” Celal Bayar Üniversitesi (CBÜ), (İİBF) Yönetim ve Ekonomi Dergisi C.12, S.2, Manisa, 2005, s.19

tamamına zamanında ulaşabilmelerini sağlamaktır.¹ Organizasyonlar bilgiyi kendileri üretmezler, bireylerin örtülü bilgileri organizasyonel düzeyde bilgi üretiminin temelini oluşturur ve bu işin özünde organizasyon için daima katma değer yaratan insanlar vardır. İşletme bilgi ile dolup taşsa da genellikle bu bilgiler dağınık halde bulunmaktadırlar. Bilgi yönetimi ile bu bilgiler paketlenerek şirket içinde kalır ve böylece şirketin yapısal sermayesinin bir parçası haline gelmiş olur.²

İnsan sermayesi ile yapısal sermaye arasında bağımlı bir ilişki söz konusudur. İnsan sermayesi yapısal sermayenin oluşmasını sağlamakta, yapısal sermaye de insan sermayesinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. İnsanlar bilgi, beceri ve deneyimlerini kullanabilmeleri için örgütsel bir yapıya ihtiyaç duyarlar. Çünkü, örgüt, insanlara bilginin sisteme dönüştüğü ortamı sağlamaktadır.³ Bir işletmede yapısal sermayenin etkisi olmadan entelektüel sermayenin değerinin artırılması oldukça zor olmaktadır. Çünkü yapısal sermaye işletmenin destekleyici kaynaklarından meydana gelmektedir. Bu bakımdan yapısal sermayenin entelektüel sermaye üzerindeki desteği fiziksel ya da maddi olmayan unsurlara bağlanmaktadır. Böylece yapısal sermaye, işletme içinde insan sermayesinden bilgi yaratılmasını ve bu bilgiden yararlanılmasını sağlayan bir ortam oluşturmaktadır. Yapısal sermaye, çalışanların bilgi, beceri ve deneyimlerini müşterilere aktarma açısından dağıtımını sağlar. Yani yapısal sermaye, insan sermayesinin müşteri sermayesine dağıtım kanalı olarak nitelendirilebilmektedir.⁴

Yapısal sermaye işletmenin değer yaratma yeteneğini mümkün kılan bütün varlıkların toplamından oluşmaktadır. Bu varlıklar arasında işletmenin misyonu, vizyonu, temel değerleri, iş yapma sistemleri, stratejileri ve işletme içi tüm süreçler sayılabilmektedir.⁵

İşletmeler açısından önemli olan; insan sermayesi ve müşteri sermayesini yapısal sermayeye dönüştürebilmektir. Bu dönüşüm sürecinde işletme yöneticilerine

¹ Stewart, s.15

² A. S. İşevi- B. Çelme, “Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entelektüel Sermayeye Rekabeti Yakalamak” ÜNAL Genel Konferansı, 19 Mayıs Üniversitesi (19 MÜ), Samsun, Ekim 2002, s.9

³ E. Emrem, “Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Kavramsal Analizi” İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C.6, S.1,YYB, 2004, s.8

⁴ Kerimov, ss.25,26

⁵ F. T. Bozbura- A.Toraman, “Türkiye’de Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi ile İlgili Model Çalışması ve Bir Uygulama”, İtü Dergisi/ d Mühendislik, C.3.S.1,YYB, 2004, s.57

büyük görevler düşmektedir. İnsan sermayesinin yani çalışanların entelektüel sermayesinin yapısal sermayeye dönüştürülmesi için çalışanların bilgi, deneyim gibi beyinlerinde saklı olan zenginliğin kayıt altına alınması, iş akışı şemalarına dönüştürülmesi gibi faaliyetleri; insan sermayesinin yapısal sermayeye dönüşmesini sağlayarak işletmenin malı olmasını sağlayacaktır. İşletmede çalışanların yaratıcılığını ve yenilikçiliğini destekleyen örgüt yapısının veya kültürünün oluşturulması da yöneticilerin üstlenmeleri gereken görevlerdir.¹

3.3. Müşteri Sermayesi

İşletme açısından mal ve hizmetler müşteriye satılmak üzere üretilir. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sonucunda müşteri profili aynı semt, şehir ya da kuruluşlara özgü olmaktan çıkmış, küresel bir kimliğe bürünmüştür. Böylece dünyanın herhangi bir köşesinde yaşayan insanlar bile işletmeler açısından potansiyel müşteriler olmuşlardır. Böyle bir ortamda işletmeler kaliteli mal ve hizmet üreterek müşteri memnuniyetini ve bağımlılığını sağlarlar. Her bağımlı müşteri de işletme açısından ilişkisel bir sermaye değeri taşımaktadır.²

Enformasyonun ve taşıdığı ekonomik değerın mal ve hizmet akışı yönüne kayması ile birlikte firmaların müşteri ilişkilerini yeni bir yönetim anlayışı ile yönetmesi hayati bir önem kazanmıştır. Firmalar tıpkı çalışanlarına ve yapılarına yaptıkları gibi, müşterilerine de yatırım yapmak zorundadırlar. Müşteri sermayesi insan sermayesine benzer. İnsanlara sahip olamayacağınız gibi müşterilere de sahip olamazsınız.³ Müşteri sermayesi, işletmede katma değer yaratabilecek işletme örgütü için dışsal olan herhangi bir taraftan kaynaklanır.⁴

İşletmelerin faaliyetlerine yön veren önemli unsurlardan birisinin müşteri olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Bu yüzden işletmelerin faaliyetlerini sürdürürken müşteri unsurunun işletmenin öz değerleri içine katılması yararlı olacaktır. Pazarlama alanında yapılan araştırmalardan elde edilen önemli bir gerçek; yeni müşteri bulmanın mevcut müşteriyi elde tutmaktan daha pahalı olmasıdır. Yeni

¹ C. Bayraktar, Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Türkiye, Sakarya Üniversitesi (SAÜ), SBE, YYLT, Sakarya, 2007, s.29

² Kutlu, s.246

³ Demirkol, s.73

⁴ Stewart, s.167

müşteri bulmanın maliyetinin yüksek olmasının yanında yeni müşterilerin eskiye oranla daha az alım yaptıkları ve dolayısı ile karın daha düşük olmasına neden oldukları görülmektedir.¹

Yapısal sermaye ve insan sermayesi işletme içi unsurlarla daha çok bağlantılı iken, müşteri sermayesi işletmenin dış çevresindeki kişi ve kuruluşlarla yakından ilişkilidir. Bu bakımdan yapısal ve insan sermayesine göre müşteri sermayesi, doğrudan kontrol edilip yönlendirme imkânı olmayan aktif ve güçlü durumda olan parametrelerle baş etmek zorundadır. Bu yüzden müşteri sermayesinin oluşturulması ve denetlenmesi insan sermayesi ve yapısal sermayeye göre daha zor görülmektedir.²

Müşteri sermayesinin katma değer yaratan unsurları Görmüş tarafından şu şekilde sıralanmaktadır;

- “Markalar
- Müşteriler
- Müşteri sadakati
- İşletme adı
- Dağıtım kanalları
- İşletme işbirlikleri
- Lisans anlaşmaları
- İstenen nitelikteki sözleşmeler
- Franchising anlaşmaları”³

Entelektüel sermaye uygulamalarında öncü işletme olan Skandia tarafından müşteri sermayesi; müşteri ilişkilerinin bugünkü değeri olarak ifade edilmiştir. Bu değer bireysel ilişkiler ile değil, dinamik bir ilişki ile yükselebilir. Müşteri sermayesinin ana temasını pazarlama kanalları bilgisi ve müşteri ilişkileri oluşturmaktadır. ⁴ Müşteri sermayesi entelektüel sermaye unsurları içinde en zor ulaşılanıdır. Çünkü, bilginin işletme dışı kaynaklardan işletme içine akışı sağlanmaktadır. Stewart’ a göre müşterisi olan her işletmenin mutlaka bir müşteri

¹ Bayraktar, ss.29,30

² Görmüş, s.66

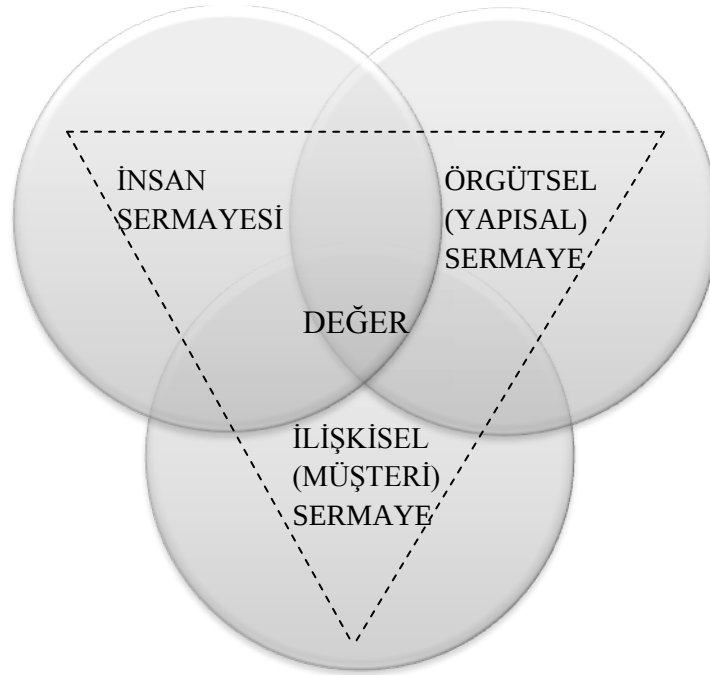
³ Görmüş, s.66

⁴ Arıkboğa, s.101

sermayesi vardır ve entelektüel sermaye içinde değeri en belirgin olan müşteri sermayesidir.¹

Müşteri sermayesi bilgi kanalları, müşteri tercihleri ve eğilimleri ve rekabetçi zekadır. Mevcut müşterilerle olan ilişkileri ve müşterilerin işletmeye bağlılığının yanı sıra satıcılarla ilişkiler gibi örgüt dışı bağlantıları da içerir. İşletmeler, insan ve yapısal sermaye olmadan müşteri sermayesinden değer artışı yaratamaz.² Müşterilerin finansal raporlarda bıraktıkları izler, çalışanların, sistemlerin ya da kapasitelerin bıraktığı izlere oranla daha kolay gözlemlenebilir. Her ne kadar birçok şirketin finansal rapor sistemi buna uygun olmasa da, müşteri sermayesini yansıtan piyasa payı, müşteri tutma ve müşteri kaçırma oranları, müşteri başına karlılık gibi göstergeleri mevcuttur.³

Şekil 3. Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Karşılıklı Etkileşimi

----- Bilgi Akış Çizgileri

Kaynak: S. Önce, Muhasebe Bakış Açısı ile Entelektüel Sermaye, Eskişehir, 1999, s.22

¹ Arıkoğlu, s.104

² Önce, s.25

³ Yalama, s.15

4. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİNİN ÖNEMİ

Entelektüel sermaye günümüzde işletmelerin en değerli varlığı ve çok önemli bir rekabet aracına dönüşmüş olup, işletmeler için rekabet edebilmenin ve piyasada tutunabilmenin neredeyse ön koşulu durumuna gelmiş bulunmaktadır. İşletmelerin gelecek performansları açısından hızla önemli bir ölçü haline gelen fakat mali tablolarda görülmeyen bu entelektüel sermaye varlıklarının ölçüm ve değerlemesi ihtiyaçtan öte bir zorunluluk haline gelmiştir. Geleneksel muhasebe sistemleri kurumsal ve örgütsel değerin ölçülmesinde yetersiz kalmaktadır. Geleneksel muhasebe sistemlerinin kullanılması sonucu hesaplanan firma değeri işletmenin gerçek değerini yansıtmaktan oldukça uzak hale gelmiştir. Bu yüzden entelektüel sermayenin ölçülerek muhasebe sistemine yansıtılması gerçek firma değerinin belirlenmesi açısından önem kazanmıştır.¹

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), mal ticareti, hizmet ticareti ve entelektüel mülkiyet ticareti olmak üzere üç şekilde örgütlenmiş durumdadır. Artmakta olan küresel ticaretin geleceği ve karmaşıklığı büyük ölçüde patentler, telif hakları, yazılımlar gibi entelektüel mülkiyet unsurlarına ilişkin konulara odaklanmaktadır. Bu nedenle, değeri ortaya çıkarmak ve bu değeri artırmak için yeni bir dile duyulan ihtiyaç zorunlu hale gelmiştir. Entelektüel sermayeyi ortaya çıkarmaya yönelik olan bu yeni dilin rakamlarla desteklenmesi gerekmektedir. Örneğin; müşteri veri tabanının büyük olduğunu söylemek ortaya çok da görünür bir sonuç çıkarmaz. Fakat müşteri veri tabanının 6 aylık dönemde %30 arttığını söylemek, görünmeyeni görünür hale getirdiği için önem kazanır. Bunun da ötesinde rakamlar finansal analistler ve diğer üçüncü taraflar için çok kullanışlı olan küresel bir dildir.²

Entelektüel Sermayenin ölçülmesi ile ilgili sistemler yönetim tarafından diyalog için kullanılabileceği gibi, kontrol amaçlı olarak da kullanılabilir. Entelektüel sermaye yönetiminin temelinde yatan ilke, muhasebe sisteminin ilgili taraflar arasında diyalog geliştirebilmesi için yeni bir dil ile tanımlanmasıdır. Ana fikir, konu edilen varlığın yenilenme oranı, ne derecede fayda sağladığı ve onu kaybetme riski

¹ S. Aslanoğlu- İ. Zor, Bilgi Varlıklarının Değerlemesi: Entelektüel Sermaye Ölçüm ve Değerleme Modelleri; Karşılaştırmalı Bir Analiz, Muhasebe ve Finansman Dergisi, S.57,YYB, Ocak 2013 s.156

² Demirkol, s.82

itibariyle o varlığın gelişimi ile ilgili göstergeler düzenlemek yoluyla entelektüel sermayenin nasıl geliştirildiğini izlemek olmalıdır. Sayısal ölçüler, diyalog için mükemmel göstergelerdir, çünkü ilişkilerin matematiksel olarak tanımlanmasına ve ikna edici olmaya zorlar. İyi bir şekilde dizayn edilmiş göstergeler, yöneticilerin, bir dilin kelimeleri gibi, işletmelerindeki çalışanlar ile kar arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu anlamalarına yardım eder.¹

Entelektüel sermaye ölçümünün işletmelere sağlayacağı avantajlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- “İşletmenin görünmeyen entelektüel varlıklarının görünür hale getirilmesi, işletmenin fon bulma imkânlarını önemli ölçüde artıracaktır. İşletmeler Kredi kurumlarına sahip oldukları entelektüel varlıkları bir teminat olarak gösterebilirler. Örneğin, diğer işletmelere göre yüksek olan çalışanlarının yetenek ve performanslarını bir teminat olarak gösterebilirler.
- Yüksek piyasa değerine sahip bir işletme, bu yüksek değer kaynağını yatırımcılara bu şekilde göstermiş olacaktır.
- Halka açık ya da açılmayı düşünen bir işletmenin entelektüel sermayesini ve bunun gelecekte oluşturacağı gelir potansiyelini göstermesi, işletmenin hisse senetlerinin fiyat performansını artırıcı etkiye sahip olacaktır.
- Halka açık olmayan bir işletme herhangi bir nedenle değerlendirirken ölçülmüş ve raporlanmış olan entelektüel sermaye, satıcı işletme için pazarlık unsuru olacak ve satış fiyatını artırıcı etkide bulunacaktır.
- Yeni ekonomi kurallarına uyum sağlamada, işletmenin rakip firmalara karşı ne durumda olduğunu analiz edilebilmesini ve zayıf yönlerinin bulunarak geliştirici önlemler alma çabalarına girilebilmesini sağlayacaktır.”²

“Entelektüel sermaye ölçümlemesinde kullanılan metot hangisi olursa olsun, kullanılan ölçüm metotlarının sahip olması gereken bazı temel nitelikler vardır. Entelektüel sermayenin ölçülmesi ve raporlanması konusunda Avrupa Birliği Kuruluşlarının yayınladığı Meritum Guidelines’a göre ölçüm metotlarının sahip olması gereken temel nitelikler şu şekilde sıralanmaktadır:

¹ Önce, s.31

² Demirkol, s.83

- Karşılaştırılabilir olma: Kullanıcılar zaman içinde diğer işletmelerle karşılaştırma yapabilmelidir.
- Güvenilir olma: Kullanılan metotların nesnel ve doğrulanabilir olması demektir.
- Nesnel olma: Seçilen metotlar taraflardan herhangi birinin çıkarları veya amaçları doğrultusunda eğilimli veya çarpıtılmış olmamalıdır.
- Doğru olma: Sunulan bilgiler işletmeye ait var olan durumu göstermelidir.
- Kanıtlanabilir olma: Gerekğinde başkaları tarafından değerlendirilip, sağlaması yapılabilmelidir.
- Uygun olma: Hesaplama yapılacak göstergelere ait bilgilerin işletme yöneticileri tarafından, işletmenin bilgi sistemlerinden elde edilebilmesi veya ilgili göstergelerin kullanılmasının oluşturacağı faydaların, bilgi sistemlerinde gerekli değişiklikleri yapmanın maliyetini aşması anlamına gelmektedir.”¹

5. ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Entelektüel sermaye, niteliksel ve niceliksel birçok unsuru kapsadığından bu kavramla ilgili yapılacak olan hesaplamalar mutlak anlamda doğru sonuç veren finansal veriler olmayabilir. Ancak, entelektüel sermaye işletmeler açısından saklı bir hazine değeri taşıdığından, dikkate alınmakta ve hesaplanmaktadır. Entelektüel sermayenin ölçülmesine yönelik olarak geliştirilen yöntemlerle ilgili isimler arasında Stewart (1997) entelektüel sermayenin ölçülmesinde belli bir kavrama bağlı kalmaktan uzak durmuş, Edvinsson (2001) organizasyonel entelektüel sermaye kavramını kullanmış ve Sveiby (2003) ise entelektüel sermayeyi üst düzey personel başına düşen kar miktarı ile ölçmeye çalışmıştır. Bunlar dışında Balanced Scorecard (Kaplan ve Norton, 1992), Skandia Kılavuzu (Edvinsson, 2001) ve Teknoloji Brokeri (Brooking, 1998) gibi entelektüel sermaye ölçme yöntemleri vardır. Ve 2003 yılında Ante Pulic tarafından geliştirilen Entelektüel Katma Değer Yöntemi (VAIC),

¹ Akmeşe, s. 27

işletmenin sahip olduğu maddi ve maddi olmayan varlıkların değer yaratma etkinliğini ölçmede kullanılmaktadır.¹

Entelektüel sermayeyi ölçmeye yönelik olarak kullanılan en yaygın yöntemler şunlardır:

1. Piyasa ve Defter Değeri Oranı
2. Ekonomik Katma Değer (Economic Value Added- EVA)
3. Tobin Q Oranı Yöntemi
4. Dengeli Ölçüm Kartı (Balanced Scorecard)
5. Skandia Kılavuzu
6. Entelektüel Sermaye Endeksi
7. Teknoloji Brokeri
8. Hesaplanmış Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi
9. Patent Değeri
10. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli
11. Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi (VAIC)

5.1. Piyasa ve Defter Değeri Oranı

Finansal sermaye işletmenin defter değeridir. İşletmenin bilançosunda bulunan toplam varlıklardan toplam yabancı kaynakların çıkarılması sonucunda elde edilmektedir. Kullanılan veriler finansal tablolardan elde edildiğinden yöntemin uygulanabilirlik derecesini artırmaktadır. Sermaye yoğun sektörlerde piyasa değeri ve defter değeri arasındaki zaman farkı dikkate alınarak yöntemin güvenilirliği sağlanmalıdır.

MV= Market Value = İşletmenin piyasa değeri

BV=Book Value = İşletmenin defter değeri

IC= Intellectual Capital= İşletmenin entelektüel sermayesi

IC=MV-BV

¹ Kutlu, ss.247,248

Defter değeri ile piyasa değeri arasındaki fark entelektüel sermayeyi vermektedir.¹ Bu oran, belirli bir tarihte hisse senetleri borsasına kayıtlı olan bir işletmenin, bu borsadaki piyasa değerinin, işletmenin bilançosundan tüm borçlarını çıkarmasından sonra elinde kalan değere (defter değerine) bölünmesi ile bulunur. Kolay ve çabuk uygulanabilir olması bu yöntemin bir avantajıdır. Bu yöntemde bir işletmenin defter değerinin piyasa değerinden daha yüksek olması sonucu oluşan olumlu fark, entelektüel sermaye unsurları olarak değerlendirilebilir. Defter değerinin piyasa değerinin altında gerçekleşmesi ise entelektüel sermaye unsurlarına yatırım yapılmadığı izlenimini verebilmektedir. Türkiye’de uygulanan genel muhasebe sistemine göre, bu yöntemin uygulanması durumunda, işletmenin defter değerinin belirlenmesinde amortisman hesaplama yöntemlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. İşletmeler hızlandırılmış amortisman yöntemlerini kullanarak bilinçli bir şekilde defter değerlerini düşük gösterebilirler. Bu durum, işletmelerde entelektüel sermaye varlıklarının olmadığını göstermez. Bu yöntemin bir başka eleştirel yönü ise, sadece BİST’e bağlı işletmelerde kullanılabilmesidir. Çünkü borsada işlem görmeyen işletmeler, piyasa değerlerini belirleyemezler. İşlem görenlerin ise borsadaki dalgalanmalar nedeniyle piyasa değerleri artabilir veya azalabilir. Bu durumda oranda hata payları artacak ve yöntem beklenen sonucu vermeyebilecektir. Bu yöntemin daha verimli olabilmesi için; sonucun Piyasa Değeri-Defter Değeri olarak hesaplanmasındansa, Piyasa Değeri / Defteri Değeri olarak belirtilip, işletmenin entelektüel sermayesinin oransal olarak, benzer sektördeki diğer işletme performansları ile karşılaştırılması sağlanabilir.²

Geleneksel muhasebe yaklaşımı, işletmelerin piyasa değeri ile defter değeri arasındaki farkı şerefiye olarak adlandırmaktadır. İstatistiklerde gösterilen örneklere bakıldığında şerefiye değerlerinin oldukça büyük tutarlara ulaştığı görülmektedir. Yüksek şerefiye değerleri işletmelerin entelektüel varlıklarının değerini ve bu varlıkların gelecekte işletmeye sağlayacağı ekonomik yarar potansiyelini açıklamaktadır.³

¹ E. H. Hobikoğlu, “Entelektüel Sermayenin Önemi, Sınıflandırılması ve Ölçme Yöntemleri: Kuramsal Bir Çerçeve”, İstanbul Üniversitesi (İÜ) Sosyal Bilimler Dergisi, S.1, İstanbul, 2011, s.92

²Yereli - Gerşil., ss.22,23

³ Akmeşe, s.31

5.2. Ekonomik Katma Değer (Economic Value Added- EVA)

Ekonomik katma değer yöntemi, finansal performans ölçüm yöntemi olup Stern Stewart tarafından geliştirilmiştir. İşletmenin vergi sonrası net faaliyet karı ile toplam sermaye maliyeti arasındaki farkı incelemektedir. Bu farkın pozitif çıkması, işletmenin sermayedarlarının lehine olumlu bir değer yarattığını gösterirken, negatif çıkması işletmeye yatırılan sermayenin değer kaybettiğini işaret eder.¹ Değer ölçümünün EVA metodu, geleneksel muhasebe üzerine kurulmuştur. Fakat muhasebe karını kullanarak ekonomik karı hesaplamak kolay değildir; yüzlerce düzeltme gerektirmektedir. Örneğin, geleneksel muhasebe altında araştırma geliştirme için yapılan harcamalar gider olarak kaydedilir (Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre), ancak ekonomik kara ulaşmak için bu giderler aktifleştirilmelidir. Çünkü gider olarak gösterilen bu harcamalar gelecekte ekonomik fayda sağlayacaklardır. Ekonomik katma değer hesaplamasında kullanılan temel denklem aşağıda gösterilmiştir.²

$$\text{EKD} = \text{Vergi Sonrası Faaliyet Karı} - [\text{Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti} \times (\text{Toplam Kaynaklar} - \text{Faizli Olmayan Borçlar})]$$

Ekonomik katma değer modelinin sağlayacağı yararlar ve üstünlükler şu şekilde sıralanmaktadır:

- “Günümüz kurumsal yönetim sorunlarının başında gelen yönetici-hissedar çıkar çatışmalarını engelleyerek işletme yöneticilerinin çıkarları ile hissedarların çıkarlarının aynı doğrultuda olmasını sağlayarak, yöneticilerin ve hissedarların sermaye maliyetinin üstünde bir kazanç elde edebilecek bir şekilde değer yaratmaya odaklanmalarını sağlar.
- Birim yöneticileri ile firmanın bütünlüğü arasında yaşanabilecek amaç çatışmalarını engeller. Ekonomik katma değer ile ölçüm yapıldığında birim

¹ Yalama, s.20

² Akmeşe, s.34

yöneticilerinin firma amaçlarının aksine davranmaları söz konusu olmamaktadır.

- İşletme yöneticilerini, sermaye maliyetinden daha az getirisi olan varlıkları seçmemeye, buna karşılık daha fazla getirisi olan varlıklara yatırım yapmaya teşvik eder.
- Ekonomik katma değer işletmenin tümü için hesaplanabileceği gibi, her işletme bölümü için ayrı ayrı olarak da hesaplanabilir. Böylece işletmeler ve işletmelerin bölümleri arasında karşılaştırma yapma imkânı verir.”¹

EVA’nın yukarıda değinilen yarar ve üstünlüklerine karşın uygulamada bazı sınırlılıkları da söz konusudur. Bunların başında ise toplam sermaye maliyetinin hesaplanması gelmektedir. EVA gibi ölçüm modellerini her zaman hisse senedinin piyasa değerindeki değişimlerle ilişkilendirmek doğru olmayabilir. Yapılan ampirik araştırmalarda EVA’nın hisse senedi fiyatını daha iyi tespit ettiğine dair bir gösterge yoktur. Ayrıca tarihi maliyetlere dayalı olması ve temelde hissedarların çıkarlarına dayalı işletme faaliyetlerini modelin başlangıç noktası olarak kabul etmesi EVA’nın zayıf yönlerini oluşturmaktadır.²

5.3. Tobin Q Oranı Yöntemi

Tobin’in Q Oranı yöntemi, Nobel ödüllü iktisatçı, James Tobin’ in geliştirdiği bir orandır. Bu metot, bir varlığın piyasa değerini, yerini doldurma maliyetiyle karşılaştırır. Tobin bu oranı faiz gibi makro ekonomi faktörlerinden bağımsız olarak şirket yatırım kararlarını öngörmenin bir aracı olarak geliştirmiştir.³

$$Q = \text{Piyasa değeri} / \text{İşletme Varlıklarını Yerine Koyma Maliyeti}$$

Oran 1’den küçükse, yani bir varlık yerini doldurma maliyetinden daha düşük bir değerdeyse, şirketin bu türden varlığa daha fazla yatırım yapma olasılığı

¹ Aslanoğlu – Zor, ss.158,159

² Aslanoğlu-Zor, s.159

³ Stewart, s.300

mümkün olmayacaktır. Oran 1' den büyük ise, varlıkların yerini doldurma maliyetinin üstünde getiri elde edileceğinden işletmelerin yatırım eğilimleri artar. Tobin q oranı her ne kadar entelektüel sermayeyi ölçüm yöntemi olarak geliştirilmemiş olsa da bu işlevi iyi görmektedir. İktisatçıların tekel rantları olarak tanımladığı q oranı, bir şirketin hiç kimsenin elinde olmayan bir şeye sahip olma nedeniyle yüksek karlar elde etme gücünün bir ölçümüdür.¹

Piyasa değeri / defter değeri oranı modeline benzemekle beraber, farklı amortisman politikalarının sonuçlarını nötralize etme ve aynı sektörde faaliyet gösteren benzer işletmelerle belirli bir zaman dilimine göre karşılaştırma imkanı vermektedir. Bu model işletmenin sahip olduğu fakat diğer işletmelerin sahip olmadığı entelektüel varlıklar nedeniyle işletmenin yüksek kar ve rekabet üstünlüğü elde etmesini sağlamasına rağmen, işletmenin piyasa değerini etkileyen dışsal faktörleri ortadan kaldıramaması modelin zayıf yönünü oluşturmaktadır.²

5.4. Dengeli Ölçüm Kartı (Balanced Scorecard)

Bu yöntem, finansal olmayan ölçümlere dayanarak işletmenin performansını ölçmek amacıyla ortaya konmuş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım Robert S.Kaplan ve David P.Norton tarafından, 1992 yılında Harward Business Review'de yayınladıkları bir makale ile ortaya konmuştur. Bu yaklaşım aslında maddi olmayan varlıkları ölçmek ve yayınlamak için ortaya konmuş bir yöntem değildir. Yöntemin amacı, işletmelerin iç performans ölçümünü daha dengeli bir şekilde ele almaktır. Dengeli ölçüm kartı yöntemi, finansal hedeflere ulaşmayı öncelik tanımakla birlikte, finansal hedeflerin performansa dayalı yönlerini de göz önünde tutar. Kurumsal performansın ölçümünde dengede bulunması gereken finansal durum, müşteriler, işletme içi işlemler, öğrenme ve gelişme olmak üzere dört boyut ele alınmaktadır. İşletmelerin elde ettiği finansal sonuçları takip ederken aynı zamanda gelecekte büyüyebilmek için ihtiyaç duyacakları kapasite ve maddi olmayan varlıklardaki gelişimi de gözlemlmelerine olanak sağlar. Bu yöntem geleneksel finansal ölçüleri olduğu gibi korur. Ancak finansal ölçüler sadece geçmişte gerçekleşen olaylarla ilgili bilgileri kapsar. Dengeli ölçüm kartı ise, işletmelerin geçmişte kaydettikleri performansa ait

¹ Stewart, ss.300,301

² Aslanoğlu, -Zor., ss.160,161

finansal ölçütlerin gelecekteki performanslarını sağlayacak olan etkenlere ait ölçülerle bütünleştirilmesini sağlar. Her işletmenin stratejisi farklı olacağından dengeli ölçüm kartı da farklı ve kendine has bazı özel ölçülere sahip olacaktır.¹

“Dengeli Ölçüm kart’ının çoğu yerde gelişmiş bir ölçüm sistemi olarak adlandırılmasının nedenlerinden birisi ise, şirketin misyon ve stratejisini fiziksel ölçüler haline dönüştürerek açıklamaya çalışmasından kaynaklanır. Dengeli ölçüm kartı şirket içi (operasyonlar ve maliyet muhasebesi) ve şirket dışı (hissedarlar-müşteriler ve rekabet yöntemi) performans ve sonuç ölçüleri arasında neden-sonuç ilişkisine dayanan bir yapı oluşturmaya çalışır. Tüm bunların sonucunda bir şirket yönetimi, Dengeli Ölçüm Kartını entegre bir strateji oluşturarak, bütçe işlemlerini uygulamak amacıyla da kullanabilir.”²

“Dengeli Ölçüm Kartı şirket yönetimini aşağıda belirtildiği gibi dört boyutta ve bu boyutlar kapsamında şirketlere özel olarak belirlenen ölçülerde inceler.

Finansal Boyut: Bir işletme büyüme, büyümeyi sürdürme, sonuçları alma gibi hayati süreçlerde birbirinden farklı olan finansal amaçlara sahip olabilir. Ayrıca bu süreçlerin hiyerarşisi de değişebilir. Tüm bunlar göz önüne alınarak finansal ölçüler geliştirilmelidir. Sermayenin karlılık oranı, işletme geliri, maliyetin düşürülmesi gibi...

Müşteri Boyutu: İkinci sırada bulunan bu boyutun amacı, finansal hedeflerin gerçekleşmesidir. Ölçü olarak müşteri tatmini, yeni müşteri kazanma, müşteri talep adedi vb. alınabilir.

Şirket İçi İşlemler Boyutu: Bu boyut müşteri boyutu ile uyum içerisinde olmalıdır. Bu boyut, yenileme, operasyonlar, satış sonrası hizmet olarak sınıflandırılabilir.

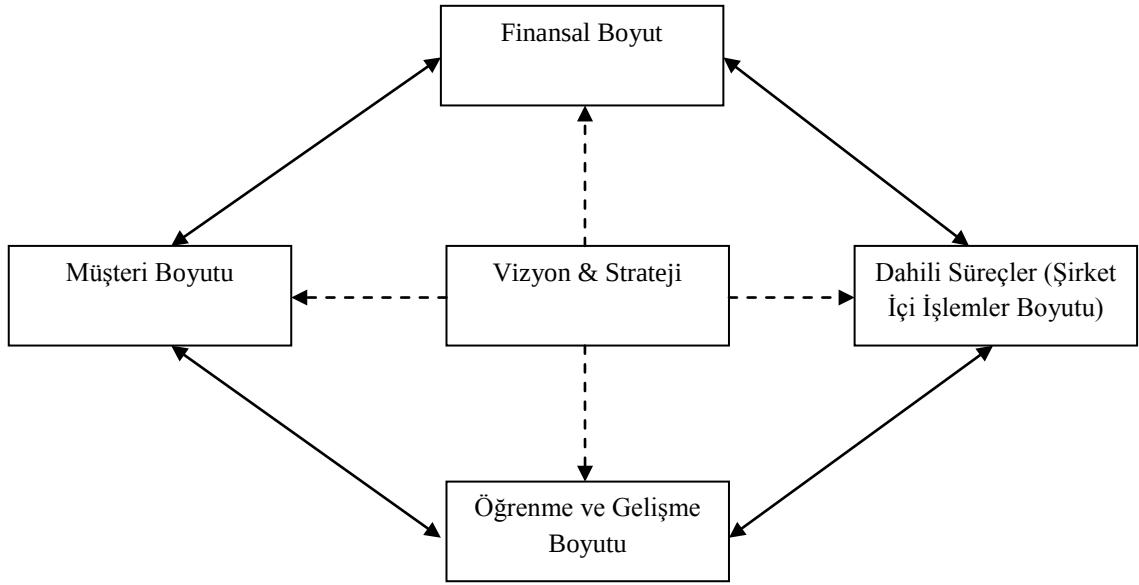
Öğrenme ve Gelişme Boyutu: Bu boyutun amacı, diğer boyutların amaçlarını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu boyut çalışanların yetenekleri, bilgi sistemlerinin yeterliliği motivasyon-yetki olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma kapsamında

¹ Demirkol, ss.91,92

² Akyüz, s.98

çalışanlara yeni beceriler kazandırmak, bilgi teknolojileri ve sistemlerini geliştirmek, personelin tatminini sağlamak gibi ölçüler ele alınabilir.”¹

Şekil 4. Dengeli Ölçüm Kartı Unsurları

Kaynak: Ö. F. Akyüz, İnsan ve Bilgi Ekseninde Entelektüel Sermayenin Etkin Yönetimi, YYB, YTB, s.99

Dengeli Ölçüm Kartı stratejiyi boyutlar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurarak açıklar. Örneğin, finansal boyutta karı artırmak bir sonuçtur. Bu sonuca müşteri boyutundaki müşteri sadakati ile ulaşılabilir. Müşteri sadakati bir sonuçtur, bu sonuca şirket içi yöntemler boyutundaki operasyon sürelerinin düşürülmesi ile ulaşılabilir. Operasyon sürelerinin düşürülmesi de bir sonuçtur. Bu sonuca ise öğrenme ve gelişme boyutundaki personelin tatmini ile varılabilir. Dengeli ölçüm kartı işletmenin tüm stratejik akışını gösterir. Bu durum işletmenin hedef ve ölçüm sistemlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Böylece çalışanlar davranış ve tutumlarının işletmeyi nasıl etkilediğini daha rahatça görebilirler.²

¹ Akyüz, ss.99,100

² Akyüz, s. 100

5.5. Skandia Kılavuzu

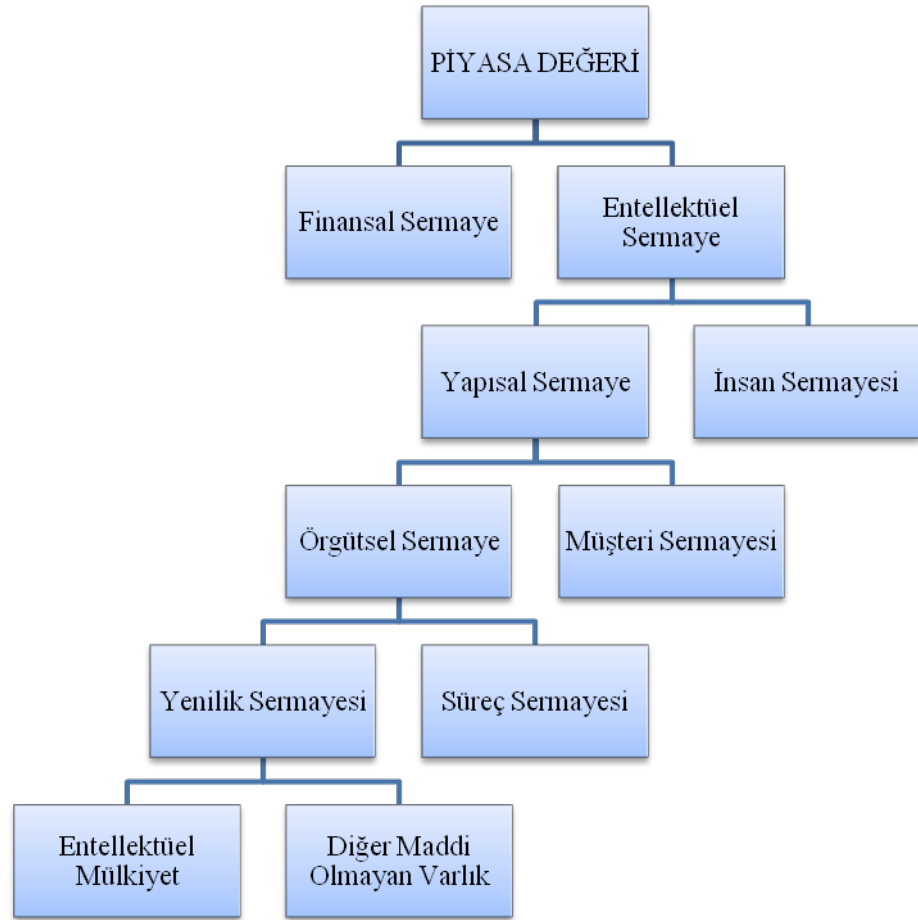
Entelektüel sermayenin ölçülmesi ve raporlanması konusunda üzerinde en çok durulan yöntemlerden birisi Leif Edvinsson başkanlığında **Skandia AFS** şirketi tarafından geliştirilen Skandia Kılavuzu yöntemidir. **Skandia AFS**, bilgi varlıklarının ölçülmesi ile ilgili olarak anlamlı ve tutarlı çalışmalar yapan ilk büyük şirket olarak tanınmaktadır. 1985 yılında şirket kendi içinde yayınlanmak üzere entelektüel sermaye raporu geliştirmiş ve bu rapor daha sonra 1994 yılında geleneksel finansal raporların ekinde işletme dışına yönelik olarak da yayınlanmıştır. Bu ek raporlarla şirketin gizli kalmış dinamik unsurlarını ölçerek şirket değerlerini etkileyen varlıklar belirlenmeye çalışılmıştır. “Skandia AFS” nin geliştirmiş olduğu entelektüel sermaye raporları, entelektüel varlıklardan değer üretme ve entelektüel varlıkların yönetilmesi ile ilgili bilgilerin işletme içindeki ve dışındaki bilgi kullanıcılarına aktarılmasında bir ilk olmuştur. Finansal tablolara ek olarak sunulan bu raporlar sadece rakamları değil, aynı zamanda grafiksel çizimleri de içermektedir.¹

Skandia AFS’de entelektüel sermaye, işletmeye piyasada rekabet avantajı sağlayan bilgi ve deneyim, örgütsel teknoloji, müşteri ilişkileri ve profesyonel becerilere sahip olma olarak tanımlanmış ve entelektüel sermaye değeri, maddi olmayan varlıklardan sağlanan finansal kar düzeyinde belirlenmiştir. 1992 yılında gizli değerlerin dökümünü çıkaran Skandia AFS şirketi, bu değerli unsurlara ilişkin olarak bir liste hazırlamıştır. Bu liste, geleneksel muhasebe sistemine yansımayan ticari marka, imtiyazlar, müşteri veri tabanları, bilişim sistemleri, çalışanların yetenekleri, ortaklar ve anlaşmalar gibi birçok unsuru içermektedir. Bu unsurlar daha sonraları insan sermayesi ve yapısal sermaye unsurları olarak gruplandırılmış ve entelektüel sermayeyi oluşturan unsurları ifade eden Skandia Entelektüel Sermaye Değeri Şeması oluşturulmuştur.² Şekil 5’te Skandia Entelektüel Sermaye Değeri Şeması gösterilmektedir.

¹ Kerimov, s.67

² Kerimov, ss. 67,68

Şekil 5. Skandia Entelektüel Sermaye Değeri Şeması

Kaynak: L. Edvinsson-M.S. Malone, “Intellectual Capital: Realizing Your Company’s True Value by Finding its Hidden Brainpower”, New York, 1997, s.369

Leif Edvinsson girişimleri sonucunda Skandia Kılavuzu olarak adlandırdığı dinamik ve bütüncül bir entelektüel sermaye modeli geliştirmiştir.¹ Leif Edvinsson bu modelde beş boyut üzerinde odaklanmıştır:

- “Finansal Boyut
- Müşteriler Boyutu
- Süreçler Boyutu
- Yenileme ve geliştirme boyutu

¹ H. Erkuş, “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması” Süleyman Demirel Üniversitesi (SDÜ), İİBF Dergisi, C.9, S.2, Isparta, 2004, s.315

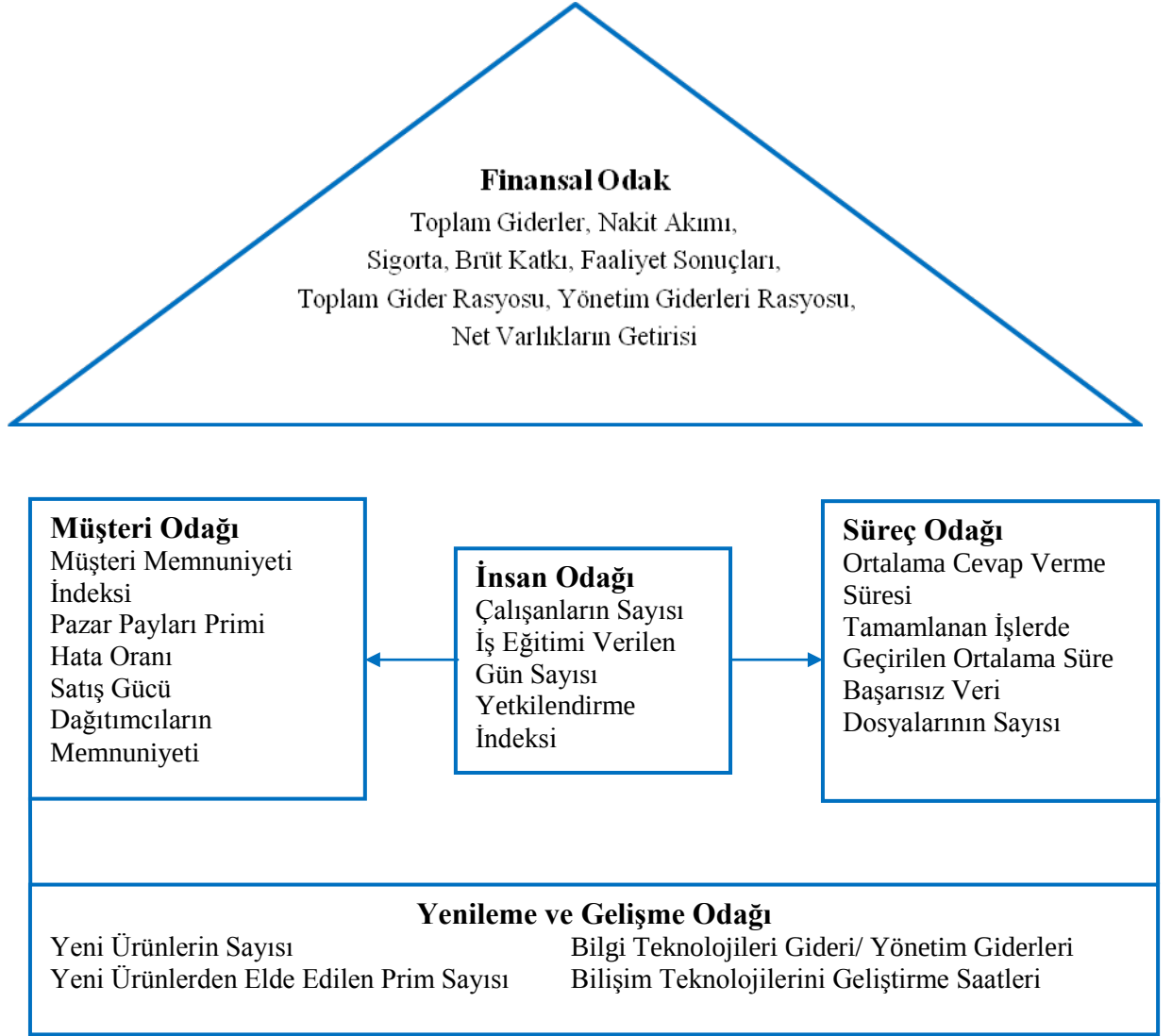
- İnsan sermayesi boyutu”¹

Skandia Kılavuzu sisteminde, geçmişin ölçülmesi (finansal boyut) anahtar performans rasyoları, bilanço ve gelir tablosu oranlarını içermektedir. Müşteri boyutu pazara nüfuz edebilme yeteneğine göre değerlendirilmektedir. İnsan boyutu, personelin eğitim seviyesine, liderlerin gelişmesine ve ekip ruhuna dayanmaktadır. Süreç boyutu, kullanılan faaliyet yöntemlerine ve bilgi teknolojileri seviyesine dayanmaktadır. Yenileme ve gelişme boyutu ise kaynakların geleceğin iş şekillerine ve yöntemlerine göre yönlendirilip yönlendirilemediğini ölçmeye dayanmaktadır. Entelektüel Sermaye unsurlarının birbirleri ile ilişkilerini göstermek için Skandia Kılavuzu geliştirilmiştir. Aşağıda şekil 6’da Skandia’nın yayınlamış olduğu entelektüel sermaye eklerinden örnekler verilmiştir. ²

¹ Erkuş, s. 315

² Erkuş, s.315

Şekil 6. Skandia Göstergesi

Kaynak: H. Erkuş, “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması”, SDÜ, İİBF Dergisi, C.9, S.2, Isparta, 2004, s.316

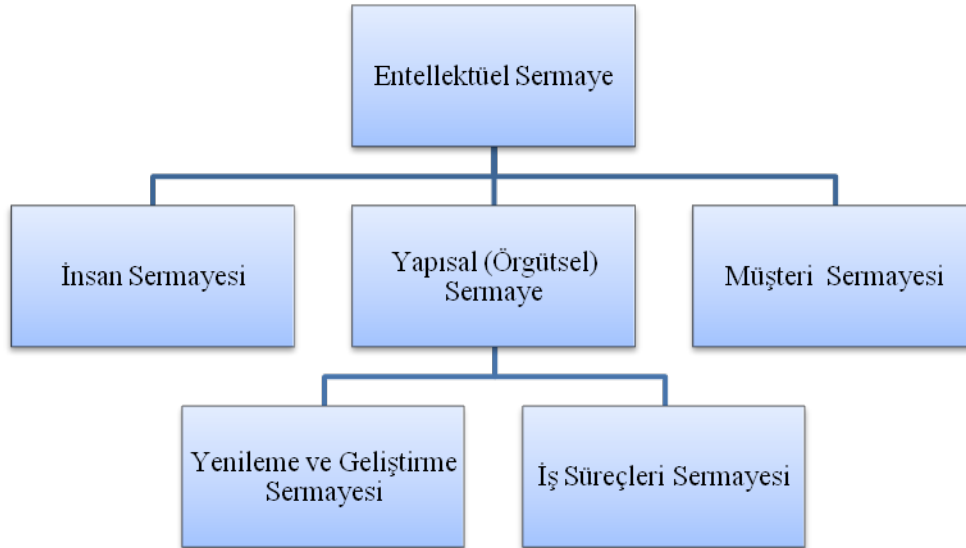
Modelin Kurucusu olan Leif Edvinsson Skandia Kılavuzunu bir eve benzetmiştir. Şekil 6’da görüldüğü gibi, finansal boyut evin çatısını, müşteri ve süreç boyutları da evin duvarlarını oluşturmuştur. Yenilik ve geliştirme boyutu evin temelini, insan boyutu ise evin özü ve ruhu olduğundan en dinamik güç olarak diğer boyutlarla iç içe girmiştir. Skandia Kılavuzu işletme unsurlarının resmini dengeli bir şekilde ortaya koymaktadır. Modelde işletmenin geçmiş finansal performansına ait

bilgiler (finansal boyut), bugününe ait bilgiler (müşteri, süreç ve insan boyutları) ve geleceği (yenileme ve geliştirme boyutu) arasında dengeli bir yaklaşım sağlanmaktadır.¹

5.6. Entelektüel Sermaye Endeksi

Entelektüel sermaye endeksi yöntemi ilk olarak Goran ve Johan Roos tarafından geliştirilmiş olup 1997 yılında Skandia şirketi tarafından da kullanılmıştır. Entelektüel sermaye endeksi birbirinden farklı göstergeleri tek bir endekse indirgemeye ve entelektüel sermayede meydana gelen değişiklikler ile piyasada meydana gelen değişiklikler arasında ilişki kurmaya çalışan bir yöntemdir.² Entelektüel sermayeyi insan sermayesi, örgütsel sermaye ve müşteri ilişkileri sermayesi kapsamında değerlendiren bu model, entelektüel sermayeye ilişkin farklı bireysel göstergeleri tek bir indeks altında toplamayı ve entelektüel sermayedeki değişimleri piyasadaki değişimlerle ilişkilendirerek aralarında bir ilişki olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır.³ Şekil 7’de bu metodun uygulanmasında temel alınan entelektüel sermaye şeması gösterilmektedir.

Şekil 7. Entelektüel Sermaye Endeksi Şeması

Kaynak: H. Akmeşe, Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerinde Bir Araştırma, SÜ, SBE, YYLT, Konya, 2006, s.40

¹ Kerimov, ss.70,71

² F.Şamiloğlu, Entelektüel Sermaye, Ankara, 2002, ss.185,186

³ Aslanoğlu –Zor, s.162

Entelektüel sermaye endeksi modelinde, işletmenin entelektüel sermaye değeri tek bir ölçüte bağlı olarak değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Genel bir entelektüel sermaye değerine ulaşmak için işletmeye ait önceden belirlenmiş olan göstergeler konsolide edilerek, yapısal ve insan sermayesi unsurları bu göstergelere dayanarak önem derecelerine göre sınıflandırılmışlardır. Bu yöntem Skandia Kılavuzu yöntemi ile büyük benzerlikler göstermektedir.¹

Roos entelektüel sermaye endeksinin ayırt edici özelliklerini şu şekilde sıralamıştır.

- “Spesifik bir ölçüm aracıdır.
- Entelektüel sermayenin dinamiklerinin görüntülenmesi üzerinde yoğunlaşır.
- Önceki dönemlere ait performansı göz önünde bulundurma özelliğine sahiptir.
- Endeks performansının şirketin piyasa değerindeki değişimleri yansıtmaması durumunda endeksin düzeltici özelliği vardır.”²

Entelektüel sermaye endeksi, geleceğe yönelik bir ölçüm aracı olup, yöneticilerin işletmenin entelektüel sermayesinin artırılması için uygulanan stratejilerin etkilerini daha iyi anlamalarına ve bu stratejiler arasında tercih yapmalarına imkân sağlamaktadır. Entelektüel sermaye endeksi, hem işletmeler ve işletme içindeki birimler, hem de sektörler arasında sistematik karşılaştırmalar yapılmasına imkân sağlamaktadır.³

5.7. Teknoloji Brokeri

Teknoloji brokeri yöntemi 1996 yılında Annie Brooking tarafından entelektüel sermayenin parasal değerini hesaplamak üzere geliştirilmiştir. Bu yöntemin temeli Brooking’in entelektüel sermaye unsurlarına ilişkin yaptığı sınıflandırmaya dayanmaktadır. Brooking’in sınıflandırması, entelektüel sermaye unsurlarından çok entelektüel varlıkların sınıflandırmasıdır. Brooking, entelektüel sermaye kavramını, piyasa varlıkları, entelektüel mülkiyet varlıkları, insan merkezli

¹ Demirkol, ss.94,95

² Aslanoğlu, -Zor, s.162

³ Demirkol, s.95

varlıklar ve altyapı varlıkları olmak üzere dört grupta incelemektedir.¹ Entelektüel varlıklardan piyasa varlıkları; marka, müşteriler, şirket adı, dağıtım kanalları ve sözleşmeler gibi piyasa bağlantılı varlıklar ile franchise ve lisans anlaşmalarından oluşur. İnsan merkezli varlıklar; uzmanlık, yaratıcılık ve problem çözme yeteneği, liderlik, şirket çalışanlarının girişimcilik ve yöneticilik becerilerinden oluşur. Entelektüel mülkiyet varlıkları; şirket varlıklarını korumaya yönelik yasal mekanizmalar ile Know-how, ticari sırlar, telif hakkı, patent, dizayn hakları, ticari markalar gibi yapısal varlıklardan meydana gelir. Altyapı varlıkları ise; bir organizasyonu fonksiyonel kılan teknoloji, metodoloji ve süreçler ile şirket kültürü, yönetim felsefesi, iletişim sistemi, finansal yapı, piyasa ve müşterilerle ilgili veri tabanından oluşur.²

Teknoloji brokeri yöntemi, entelektüel varlık grubuna ilişkin sorular içeren ankete verilen cevapların incelenmesiyle işletmenin entelektüel sermayesinin değerini belirlemeye çalışmaktadır.³ Brooking, bir işletmenin entelektüel sermaye değeri işletme amaçları ve piyasanın durumuna bağlı olduğundan, entelektüel sermaye değerlemesi yapılırken işletmeye özgü ölçütlerin kullanılması ve işletme özelliklerine uygun değerlendirmenin yapılması gerektiğini savunmuştur. Bununla beraber, piyasa değişken olduğu için, yapılan değerlendirmeler belirli bir zaman dilimi için geçerli olacaktır.⁴ Bu model işletmede uygulamanın yapıldığı ana kadar oluşturulmuş ve geliştirilmiş entelektüel varlıkları ölçmekte fakat bu varlıkların gelecekteki durumları hakkında herhangi bir fikir, değerlendirme veya gösterge sunmamaktadır. Modelde nitel değerlendirmelerin nicelleştirilmesi ise modelin finansal yönünün zayıf olduğunu göstermektedir. Buna karşın, model öznel bir değerlendirme aracı olarak da kullanılabilir.⁵

5.8. Hesaplanmış Maddi Olmayan Varlıklar Yöntemi

Maddi olmayan varlıklara dolar türünden bir değer biçmenin en güzel yolunu NCI Research adlı kuruluş geliştirmiştir. Bu kuruluşu maddi olmayan varlıkları

¹ Kerimov, s.79

² Aslanoğlu-Zor, ss.162,163

³ Kerimov, s.79

⁴ Kerimov, s.81

⁵ Akmeşe, s.29

ölçmeye yönelten neden, kentlerin bilgi yoğun yeni firmalar geliştirmesine yardımcı olma çabasıdır. Bazı yatırımcı kuruluşlar özellikle bankalar teminat olarak çok az maddi varlığa sahip işletmelere para yatırma konusunda kuşkulu davranmışlardır. NCI başkanı James Peterson ise maddi olmayan varlıklara parasal bir değer biçme yolunun bulunması halinde bankalar gibi yatırımcı kuruluşların kesenin ağzını açabilecekleri ümidini taşımıştır. NCI projesinin başına, yüksek teknolojiye dayalı birçok yeni şirkete yatırımda bulunmuş olan Evanston Business Investment adlı para fonunu yöneten Thomas Parkinson getirilmiştir. Parkinson'un ekibi bir şirketin piyasa değerinin sadece maddi fiziksel varlıkları değil, şirketin maddi olmayan varlıklarını da yansıttığı varsayımından hareket etmiştir. Bu değeri yaratan varlıkları bulmak için de marka hakkını değerlendirmede kullanılan bir yöntemi benimsemiştir. Markalar, sahiplerine markasız rakiplerine oranla daha yüksek getiri sağlayan ekonomik yararlar kazandırır. Örneğin; fiyatları belirleme gücü, dağıtımda etki alanı, ürün yelpazesini genişletme ve ürünleri piyasaya sunmada daha elverişli şartlara sahip olmak gibi. Maddi olmayan varlıkların değeri, bir şirketin benzer maddi varlıklara sahip ortalama bir rakipten daha iyi performans gösterme gücüne eşittir.¹

Stewart, Merck ve Co tarafından verilen basit bir örneği kullanarak bu süreci entelektüel sermayenin ölçülmesine uygulamıştır.² Stewart, yöntemin nasıl işlediğini bir örnekle şu şekilde açıklamaktadır:

- “Üç yıl için ortalama vergi öncesi kar hesaplanır.(Merck için 3.694 milyar dolar)
- Dönem sonu bilançosundan ortalama maddi varlık değerleri alınarak üç yılın ortalaması hesaplanır.(Merck için 12,953 milyar dolar)
- Kar ortalaması, maddi varlıkların ortalama değerine bölünerek maddi varlıkların getirisi bulunur.(Merck için%29)
- Bu üç yıl için sektörün maddi varlıklarının getiri oranı hesaplanır. (Merck için%10) Eğer işletmenin getiri oranı sektörün altındaysa yöntem sonuç vermeyecektir.

¹ Stewart, ss. 301,302

² Önce, s.40

- Getiri fazlası hesaplanır. Sektörün ortalama getiri oranı (%10) işletmenin ortalama maddi varlıklarıyla (12,953 milyar dolar) çarpılır. Bu rakam, sektördeki ortalama bir işletmenin bu büyüklükteki maddi duran varlıklardan kazanabileceği tutarı gösterir. Elde edilen sonuç işletmenin birinci adımda bulunan vergi öncesi kazancından (3,694 milyar dolar) çıkarılır. Bu durumda Merck için ek getiri 2,39 milyar dolardır. Bu rakam Merck'in ortalama bir ilaç üreticisine göre varlıklarından ne kadar fazla kazandığını gösterir.
- Üç yıl için ortalama vergi hesaplanır. (Örneğin %31) Bu ek getiri ile çarpılır. Vergi sonrası büyüklüğe ulaşmak için fazla getiri tutarından düşülür. Bu maddi olmayan varlıklara ait primdir.(Merck için 1,65 milyar dolar)
- Primin bugünkü net değeri hesaplanır. Bunun için işletmenin sermaye maliyeti esas alınabilir. Örnek için sermaye maliyetinin %15 olduğunu varsayarsak bugünkü net değer 11 milyar dolar olacaktır. Bu değer Merck'in maddi olmayan varlıklarının değeridir ve bilançoda yer almamıştır.”¹

Bu yöntemin avantajı denetlenmiş finansal tablolara dayanarak hem sektör içinde hem de sektörler arasında karşılaştırma yapma olanağı sağlamasıdır. Bunun yanında iki sorun teşkil etmektedir. Birincisi, getiri fazlalığının ölçülmesinde sektör ortalamasını kullanır. Ortalama değerler, uç noktalardaki değerlerden etkilenerek yüksek veya düşük değerler çıkmasına sebep olabilirler. İkincisi, maddi olmayan varlıkların bugünkü net değerini işletmenin sermaye maliyetinin belirleyecek olmasıdır. Bununla beraber hesaplanmış maddi olmayan varlık değerlerinin sektör içinde veya sektörler arasında karşılaştırılabilmesi için sektör ortalamasının kullanılması daha uygun olacaktır, fakat ortalamanın da uç değerlerden etkilenme olasılığı yine bir sakınca olacaktır.²

5.9. Patent Değeri

Bontis'e göre Dow Chemical, patentler yoluyla şirketin entelektüel sermayesini ölçmüş olup bu modeli ilk kez uygulayan şirkettir. Şirketin eski

¹ Önce, ss. 40,41

² Önce, ss. 41,42

yöneticilerinden Gordon Petrash entelektüel varlıkların yönetimi amacıyla altı aşamalı bir süreç geliştirmiştir.¹ Bu süreçleri;

- “İşletmede bilginin rolünün tanımlanması,
- Rakip işletmelerin strateji ve bilgi varlıklarının değerlendirilmesi,
- Şirketin bilgi varlıkları portföyünün sınıflandırılması,
- Bilgi varlıklarının değerini artırıcı işlemlerin yapılması,
- Boşlukların bulunduğu alana yatırım yapılması,
- Yeni bilgi portföyünün oluşturulması, olarak ifade etmiştir.”²

Bu model, entelektüel mülkiyet olarak ifade edilen ve yasal koruma altında olan entelektüel varlıklar yoluyla şirketin entelektüel sermayesini ölçmektedir. Modele göre patentler entelektüel sermaye varlıklarının önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Model, şirkete entelektüel mülkiyet oluşturmaya yönelik araştırma-geliştirme faaliyetlerini yansıtan “teknoloji faktörü” belirlemektedir. Bu faktörü belirleyen birim satış tutarı başına Ar-Ge masrafı, patent sayısı, Ar-Ge masrafı başına gelir tutarı, birim satış tutarı başına patent maliyeti ve birim satış tutarı başına proje maliyeti gibi göstergeler yardımıyla entelektüel sermaye varlıklarının değerini ölçmektedir. Hall tarafından yapılan araştırmalar, geliştirilen patentler ile şirketin piyasa değeri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve patentlerin piyasa değerini artırdığını göstermiştir.³

5.10. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli

Maddi Olmayan varlıklar cetveli yöntemi, Karl Eric Sveiby tarafından geliştirilmiştir. Yöntem ilk olarak Celemi adındaki işletmede uygulanan entelektüel sermaye ölçme ve raporlama yöntemidir. Maddi olmayan varlıklar cetveli, maddi olmayan varlıkları ölçmek için geliştirilmiş ve bu ölçüm için kullanılan ilişkili bileşenleri gösteren bir sunu formatıdır. Bileşenlerin seçimi işletme stratejilerine bağlı olarak değişim gösterebilmektedir.⁴

¹ Aslanoğlu -Zor, s.163

² Aslanoğlu - Zor, s.163

³ Aslanoğlu - Zor, ss.163,164

⁴ Demirkol, s.96

Maddi olmayan varlıkların ölçülmesinde karşılaşılan zorlukların giderilebilmesi amacıyla geliştirilmiş olan bu yöntemde geçmişe yönelik göstergelerin yer aldığı geleneksel finansal tabloların aksine, geleceğe yönelik bilgi temelli maddi olmayan varlıklar için yeni göstergelerin belirlendiği bir ölçme ve raporlama yöntemidir. Maddi olmayan varlıklar cetvelinde, entelektüel sermaye maddi olmayan varlıklar kapsamında ele alınmakta ve bu varlıklar; dışsal yapı (markalar, müşteriler, tedarikçilerle ilişkiler), içsel yapı (işletme yönetimi, hukuki yapı, Ar-Ge çalışmaları, iş süreçleri, yazılımlar) ve bireysel yeterlilikler (çalışanların eğitim düzeyleri ve deneyimleri) olmak üzere üç boyutta incelenmektedir. İşletmenin içsel yapısının etkinliği geleneksel muhasebedeki performans değerlendirme yöntemlerinin bir parçası iken, diğer iki boyut ise bunun dışında kalmaktadır.¹

Sveiby, bir işletmenin değerinin görünür sermayesi ve üç çeşit maddi olmayan varlıktan oluştuğunu ileri sürmüştür. İşletmenin görünür sermayesi defter değeri olarak tanımlanmaktadır. Maddi olmayan varlıklar ise, dışsal yapı ve bilgi sermayesi olarak ikiye ayrılmakta, bilgi sermayesi de içyapı ve bireysel yeterlilik olarak ikiye ayrılmaktadır.²

Tablo 1. Sveiby'nin, İşletmenin Piyasa Değeri Yaklaşımı

İşletmenin Piyasa Değeri			
Öz Sermaye= Maddi Varlıklar – Görünür Yükümlülükler	Maddi Olmayan Varlıklar		
	Dışsal Yapı	Bilgi Sermayesi	
		İçyapı	Bireysel Yeterlilik

Kaynak: H. Akmeşe, Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi ve İMKB'de İşlem Gören Şirketler Üzerinde Bir Araştırma, SÜ, SBE, YYLT, Konya, 2006, s.41

¹ Kerimov, s.74

² Akmeşe, s.41

Sveiby, bu modele ilk olarak, geleneksel muhasebe temelli performans değerlendirme yöntemlerinden farklı olarak bilgi boyutunu eklemiştir. Böylece ortaya çıkan yeni yapıda, finansal başarı düzeyinin ve hisse değerinin genel bir göstergesi olarak, maddi olmayan varlıkların ölçülmesinde kullanılan finansal olmayan ölçütler ile öz sermayenin ölçülmesinde kullanılan finansal ölçütler bir arada kullanılmaktadır. Sveiby bu üç boyutun ölçülmesindeki temel amacın yönetim kontrolü sağlamak olduğunu ileri sürmüştür.¹

Bu modelde, maddi olmayan her bir varlığa büyüme ve yenileme, verimlilik ve süreklilik ölçütleri uygulanmaktadır. Bilgi organizasyonunun maddi olmayan varlıklarının her bir kategorisini değerlendirmek için özel ölçütler geliştirilmiştir. Modelde bilinen finansal performans göstergelerinden (sermayenin getirisi gibi) insan faktörlerinin (kişisel sermaye) elde edilmesine kadar bir “Know-how” şirketi için anahtar göstergeler geliştirilmiştir.²

Tablo 2. Maddi Olmayan Varlıklar Cetvelindeki Ölçütlerden Örnekler

	DIŞSAL YAPI	İÇSEL YAPI	BİREYSEL YETERLİLİK
Büyüme ve Yenileme	Organik büyüme Pazar payı artışı İmaj arttıran müşteriler Kalite endeksi	Bilgi teknolojilerine yatırım Yapı güçlendirici müşteriler Ar- Ge’ ye harcanan zaman	Eğitim düzeyi ve maliyetleri Yeterlilik endeksi ve devir hızı Deneyim süresi Öğreten müşteriler
Verimlilik	Müşteri başına karlılık Kayıp/kazanç endeksi Müşteri tatmin endeksi	Destek personel oranı Değer/tutum endeksi	Uzmanların oranı Kaldıraç etkisi Katma değer artışı
Süreklilik	Büyük müşterilerin oranı Yaş yapısı Sadık müşterilerin oranı Tekrarlanan siparişler	İşletmenin yaşı Destek personel devir hızı Tecrübesiz personel oranı Kıdemlilik	Uzmanların devir hızı Diğer işletmelere göre ücret düzeyi Kıdemlilik

Kaynak: N. Bontis, “Assessing Knowledge Assets: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital”, Journal of Management Reviews, C.3,S.1,2001,s.53

¹ Kerimov, s.75

² Erkuş, s.318

Modelde tüm işletme çalışanları, uzmanlar ve destek personel olmak üzere iki grup halinde sınıflandırılmıştır. Uzmanlar üretimi ve süreçleri planlayan, yeni ürün veya çözümler sunan ve işletme dışı faaliyetlerle doğrudan ilgilenen kişilerdir. Destek personel ise, işletme içi faaliyetlerle ilgilenen, İçyapının korunarak geliştirilmesine çabalayan kişilerdir. Bu yöntem, bir yönetim bilgi sistemi tasarlamak ve kontrol süreci oluşturmak amacı ile geliştirilmiştir. Bazı yönleriyle dengeli puan tablosu ve Skandia Kılavuzu ile benzerlikler göstermektedir. Maddi olmayan varlıkları üç grupta incelemesi, işletmenin içsel ve dışsal boyutlarına odaklanması ve kullanılan ölçütlerin işletmenin genel stratejisi çerçevesinde belirlenmesi yöntemin diğer iki yöntemle olan benzer yönleridir. Fakat kapsam bakımından oldukça özellikli bilgiler gerektirmesi, sektörler ve işletmeler arasında karşılaştırmalar yapılmasını engellemektedir.¹

¹ Kerimov, s.76

İKİNCİ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN YÖNETİMİ, TÜRKİYE’ DE ENTELEKTÜEL SERMAYE VE SAĞLIK SEKTÖRÜNÜN YAPISI

1. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN YÖNETİMİ

İşletmeler açısından entelektüel sermayenin ölçülmesi ve kıyaslanması kadar, bu değerin etkin bir şekilde tespit edilmesi, sahiplenilmesi ve geliştirilerek işletme için rekabet avantajı yaratabilecek şekilde kullanılması da önem arz etmektedir. Entelektüel sermayenin yönetilmesi, buna uygun bir yapının kurulması son derece zor olduğu kadar aynı zamanda farklı işletmeler için farklı özellikler içermektedir. Keith Bradley, mevcut yönetim teorilerinin henüz entelektüel varlıkların oluşturdukları yeni yapıyı açıklamaktan ve bilgilendirmekten uzak olduğunu belirtmiştir. Edvinsson ise entelektüel sermaye yönetiminin bilgi yönetiminden daha kapsamlı olduğunu ileri sürmüştür. Bilgi yönetiminin temel amacı bilginin daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlayarak şirketin değer yaratabilme kapasitesini artırmaktır. Entelektüel sermaye yönetiminin temel amacı ise, entelektüel sermaye kalemlerini tanımlayarak onları elde etmek ve dönüşümlerini sağlayarak artırmaktır. Her iki tanımda da ortak olan nokta, değer yaratma ve değer artırma uğraşlarının olmasıdır.¹ Entelektüel sermaye yönetimi çalışmaları, bir işletmenin entelektüel varlıklarını geliştirerek kazanılacak süreçleri, yöntemleri, standart yönetim ve muhasebe uygulamalarıyla genellikle ölçülemeyen organizasyonel varlıkların değerini belirlemektedir. Entelektüel sermaye yönetimi, bu kavramı oluşturan üç unsurun (insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi) etkileşimi yoluyla değer yaratılacağı varsayımına dayanmaktadır.²

Entelektüel sermaye yönetimi, insan sermayesi ve örgütsel sermayenin birlikte ele alınarak katkı yaratılması üzerine odaklanır. Entelektüel sermaye prosedürleri ve uygulama planlarının geliştirmesine yönelik olarak teknik bakış açısı ve işletme bakış açısı olmak üzere iki farklı yaklaşım söz konusudur. Teknik bakış

¹ S.Karacan, “Entelektüel Sermaye ve Yönetimi” <http://www.samikaracan.com/dosyalar/10.pdf>, s.13
(23.03.2013)

² Akmeşe, s.45

açısına göre değer, kurulan bağlantılarla artırılır. Buna göre daha fazla veri tabanı, daha fazla e-posta, bilgisayarların daha kolay kullanılabilir hale gelmesi entelektüel sermayenin değerini artıracaktır. Teknik bakış açısı etkinliklere prim verir ve bu mühendislik yaklaşımıdır. İşletme yaklaşımı ise uygulamaların faydalı olmasına dayanır. Eyleme ilişkin yaratıcılık ve performans önem taşır.¹ Entelektüel sermaye yönetimi için esas olan, hammadde niteliğindeki bir bilginin işletme için bir değer ifade edecek bilgi ürününe dönüştürülmesine öncülük edebilmektir. İşletme içindeki bir bireyin bilgi ve deneyimi işletme bilgisine dönüştürülerek desteklenmemişse, bu bilgi entelektüel sermaye haline dönüştürülmüş sayılmamaktadır. Entelektüel sermaye yönetim sisteminin geliştirilebilmesi için işletme yöneticileri, işletme performansının ve değerinin sadece finansal terimlerle ifade edilemeyeceği bilincine sahip olmalı, işletme çalışanları da işletme içindeki maddi olmayan varlıkların ve entelektüel sermaye unsurlarının işletme performansı ve değeri üzerindeki etkisini anlamış olmalıdırlar. İşletme kültürünü değiştirmek entelektüel sermaye yönetiminde atılması gereken en önemli adımdır. Bu suretle bildiklerini kendine saklayan çalışanların davranışlarını değiştirmek mümkün olmaktadır.²

Edvinsson ve Brooking'e göre entelektüel sermaye aşağıdaki adımlar izlenerek daha etkin olarak yönetilebilmektedir:

- “Entelektüel sermayenin tanımlanması,
- Entelektüel sermaye ile ilgili veri elde etme ve belgelendirme,
- Entelektüel sermaye politikasının geliştirilmesi ve bu konudaki gelişmeleri takip etme,
- Entelektüel sermayenin veri tabanı olarak korunması,
- Entelektüel sermayenin işletme yararına kullanılması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi,
- Entelektüel sermayenin işletme içinde yaygınlaştırılması ve buluş sermayesinin artırılabilmesi için süreklilik temelinde yenileme ve gelişmeye tabi tutulması.”³

¹ Önce, ss.52,53

² Kerimov, s.46

³ Önce, s.55

2. ENTELEKTÜEL SERMAYEYİ YÖNETME İLKELERİ

Entelektüel sermaye yönetiminde asıl amaç, rekabet avantajı yaratarak işletmenin değerini artırmaktır. Maddi olmayan varlıkları yönetmek, onları tanımlamak, işletmenin şimdiki ve gelecekteki değerleri ile ilgili bağlantıyı değerlendirmek, değerlerini ölçmek, maddi olmayan aktiviteleri keşfetmek ve sonunda bu aktiviteleri etkin bir şekilde yönetebilmektir.¹

Stewart, “işletme yöneticilerinin entelektüel sermayeyi yönetirken göz önüne almaları gereken bazı önemli noktaları şu şekilde sıralamıştır:

- İşletmeler insan sermayesinin ve müşteri sermayesinin sahibi değildirler, ancak bu iki değerini iyi kullanılmasıyla onlara sahip olabilirler.
- İşletmeler insan sermayesini yaratabilmek için ekip çalışması ruhunu oluşturmalıdır.
- İşletmeler insan sermayesini geliştirmek ve yönetmek açısından bazı çalışanların zekâ ve yeteneklerine bakmadan varlık niteliği taşımadıklarını rasyonel bir değerlendirmeye görmek zorundadırlar.
- İşletmenin yönetimi, müşterilerin kolaylıkla iş görenlerle diyalog kurmalarına uygun şekilde düzenlenmiş olmalıdır.
- Yapısal sermaye iki amaca yöneliktir. Bunlardan birincisi, müşterilerin değer verdikleri çalışmaları destekleyen bilgi stoklarını elde etmek, ikincisi ise, bu stokların işletme içindeki akışını hızlandırmaktır. Bu bakımdan yapısal sermayenin işletmenin işlerinin güçlendirilmesi doğrultusunda kullanılması önemlidir.
- Bilginin fiziksel ve finansal değerlerin yerine kullanılabileceği varsayımından hareket edilmelidir. Yani yüksek maliyetli fiziksel varlıkların yerine daha düşük maliyetli bilginin kullanılabileceği üzerinde yoğunlaşmalıdır.
- İşletmenin bilgiyi müşteriye uygun olarak özelleştirmesi gerekir.
- İşletmenin ne tür bilgilere daha çok gereksinim duyacağını anlamak için bulunduğu sektörün değer zincirini bütünüyle analiz etmesi gerekecektir.

¹ İ. Çağlar, “Türk İşletmeciliğinde Entelektüel Sermaye Yönetimi Üzerine Bir Araştırma”, <http://www.ttefdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2003/sayı2/75-90.pdf>, s.9 (24.03.2013)

- İşletmeler dikkatlerini fiziksel varlıkların akışı üzerinde değil, veri, enformasyon ve bilginin akışı üzerinde yoğunlaştırmalıdır.
- İşletmeler entelektüel sermaye unsurlarının (insan, yapısal ve müşteri) tümüne birden aynı derecede yatırım yapmalıdırlar. Aksi takdirde bekledikleri faydayı elde edemeyeceklerdir.”¹

Etkin entelektüel sermaye yönetiminin işletmelere sağlayacakları faydalar şu şekilde sıralanmaktadır:

- “İşletmenin performansını artırarak daha fazla katma değer yaratılmasını sağlar.
- Piyasada işletmeye rekabet üstünlüğü verir.
- İşletmenin kredibilitesini mali kurumlar nezdinde artırır.
- İşgücü pazarından nitelikli elemanlar bulunmasına yardımcı olur.
- İşletmeye girdi sağlayan satıcılarda ve nihai müşterilerde müşteri sadakatini sağlar.”²

Etkin bir entelektüel sermaye yönetimi bu ve buna benzer faydalarının ötesinde, olumlu ve insani bir örgüt kültürü ya da beşeri bir atmosfer oluşturulmasına zemin hazırlar. Böyle bir ortamda çalışanlar öğrenen bireyden öğrenen organizasyon bilincine kavuşurlar.³

3. İŞLETMELERİ ENTELEKTÜEL SERMAYE YÖNETİMİNE İTEN NEDENLER

Günümüzde yönetim anlayışının hızlı değişimi, işletmelerin yeni yönetim stratejileri geliştirme zorunlulukları yeni arayışlara yol açmıştır. Ayrıca işletme yönetiminde yaşanan bazı değişimler artık yönetime tam anlamıyla faydalı olamamakta, geliştirilecek olan yeni stratejiler için yetersiz kalmaktadır. İşletme

¹ Stewart, ss.227-229

² Çağlar, s.11

³ Çağlar, s.12

yönetimini entelektüel sermaye yönetimine zorunlu kılan nedenler aşağıdaki şekilde özetlenmektedir.¹

a) İşletmelerin Sınırlarında Oluşan Erozyonlar: Geleneksel işletmelerde işletme ve müşteri arasında keskin sınırlar bulunmaktadır. Fakat entelektüel sermayenin oluşturulabildiği alanlarda müşterilerin yanında işletme ile ilgili taraflar (paydaşlar) işletmenin geçirgen sınırları sayesinde yapının önemli parçaları haline gelmektedirler.² Modern işletmelerin özünü oluşturan bilgi ve know-how, elektronik posta, fax veya internet aracılığıyla kolayca işletme dışına iletilebilmektedir. Alışverişler internet üzerinden on line olarak yapılabilen ve bu alışverişte sadece basit ürünler değil, bankacılık işlemleri ve değerli kâğıt işlemleri de yapılabilir. Bu yüzden entelektüel sermaye küresel kaynak haline gelmiştir. Dolayısı ile de katı işletme yönetimi içinde değerlendirilmesi mümkün değildir.³

b) Bilginin Fiyatı Belirleyici Etkisi: Bilginin temel olduğu alanlarda fiyat sadece o işletmenin yaptığı işle orantılı olarak ortaya çıkmamaktadır. Fiyat diğer işletmelerin performanslarıyla orantılı olarak belirlenmektedir. Entelektüel sermayesi güçlü işletmelerin müşterileri, fiyatları diğer işletmelere oranla daha yüksek de olsa yüksek fiyatları ödemeye hazır. Çünkü bu fiyat farklılığının daha doğrusu yüksek fiyatın kendilerine avantajlar ya da daha farklı kazançlar sağlayacağına inanırlar. Böylece entelektüel sermayesi güçlü olan işletmeler benzer alanda faaliyet gösteren diğer işletmelerle aynı fiyatları uygulamak zorunda kalmazlar.⁴

c) Tekelci Yapıların Oluşması: Bilgi yoğun işletmelerde sabit maliyetler oldukça yüksek, değişken maliyetler ise oldukça düşüktür. Enformasyon işletmelerin bulundurmaları zorunda oldukları stokları azaltarak değişken maliyetlerin azalmasında önemli bir rol oynar. Değişken maliyetlerin düşük olması bir taraftan bilgi temelli işletmelerin hızla büyüyerek piyasalarda

¹ Karacan, s.14

² Karacan, s.14

³ Arıkboğa, s.143

⁴ Karacan, s.14

tekelci yapıların oluşmasına neden olurken, diğer taraftan piyasalarda standartlaşmayı sağlar. Değişken maliyetlerin düşüklüğü işletmelerin yenilik ve teknolojik değişimde önemli kazançlar elde etmesini sağlamaktadır. Bu yüzden ortaya tekel eğilimi yüksek işletmeler ve tekelleşen piyasalar çıkabilmektedir.¹

4. ENTELEKTÜEL SERMAYE YÖNETİMİNİN İŞLETMENİN YÖNETİM YAPISINDA OLUŞTURDUĞU FARKLILIKLAR

Fortune Dergisi yaptığı bir araştırmada en iyi on şirketi belirlemiştir. Bu şirketlerin yedi tanesinde dikkati çeken en önemli ortak özellik, entelektüel sermayeye verdikleri önemdir. Entelektüel sermaye, etkin bir şekilde yönetildiği takdirde, işletmenin performansını artırarak katma değer üretir ve piyasada rekabet üstünlüğü sağlar. İşletmenin mali kurumlar nezdinde kredibilitesini artırır, işgücü olarak nitelikli elemanlar bulmasına yardımcı olur, işletmenin tedarikçileri ve müşterilerinin sadakatini de beraberinde getirir.² Entelektüel sermaye konusunda başarılı işletmeler incelendiğinde bu işletmelerin organizasyon yapıları, işletme kültürü ve yönetici özellikleri (liderlik özellikleri), yönetim tarzları gibi konularda farklılıklar gösterdiği ifade edilmektedir.³

a) Organizasyon Yapısı: Peter Drucker, bir şirket veriden enformasyona geçtiği andan itibaren karar süreçleri, yönetim yapısı, işin yapılış biçimi gibi pek çok konuda dönüşüme uğrayacağını belirtmiştir. Dönüşümde ilk ortaya çıkacak olan farklılık ise organizasyon yapısı ile ilgili olmalıdır. Bilginin var olduğu işletmelerde yönetim kademelerinin en az yarısı genellikle %60'ı iptal edilmiştir. Özellikle orta kademedeki yöneticiler bilgi üretmedikleri, sadece bilginin iletimi ve kontrol görevini üstlendikleri için artık onlara çok fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Yeni oluşumdaki organizasyonlar daha sade ve az katlı yapılar haline dönüşmektedirler. Yeni oluşumdaki organizasyonların merkez yönetiminde çok az sayıda personel bulunmaktadır. Bu kişiler de

¹ Karacan, s.15

² Akyüz, s.113

³ Karacan, s.15

bürolarında uzaktan denetim yapmak yerine genellikle alanlara çıkıp sorun çözme uğraşısı içindedirler. Bilgiye dayalı işletmelerde herkes işi en iyi şekilde yapabilecek özelliğe sahip olan uzmanlardır. Bu yüzden, işletmenin merkezinde çok fazla uzman kadroya ve akıl danışılacak yöneticiye ihtiyaç duyulmamaktadır.¹

b) İşletme Kültürü: Kültürün bir arada tutucu özelliği tüm kusursuz işletmelerin temel özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. İyi bir performans göstermeyen işletmelerin de güçlü kültürleri vardır fakat işlevsizdir. Kültür, çalışanların davranış şeklini büyük oranda etkilediğinden, entelektüel sermayenin yaratılmasını ve geliştirilmesini hedefleyen işletmelerin kurum kültürlerini de beklentileri karşılayan ve destekleyen nitelikte geliştirmiş olmaları gerekmektedir. Günümüzde pek çok işletmede kökleşmiş olan alışkanlıkların büyük bir bölümünün değiştirilmesi gerekmektedir. Örneğin müşteri bağlılığı için müşterilerle sürekli ve problem çözmeyi amaçlayan ilişkilerin geliştirilmesi, personelin güçlendirilmesi ve inisiyatif kullanımının özendirilmesi gibi konular geleneksel işletmelere oldukça uzak konulardır. Bu problemleri çözebilmek için kurum kültürünü bir anda değiştirmeye çalışmak başarılı bir eylem olarak görülmemektedir. Çünkü bu tür kökten değişim önerileri büyük direnişlerle karşılaşmaktadır. Burada önemli olan işletmedeki kültürü bütünüyle değiştirmek değil, alışkanlıkların değiştirilmesidir. Alışkanlıkların ve davranışların değişmesi var olan kültüre dayandığı taktirde mümkün olmaktadır. Bu noktada tepe yönetim istenilen sonuçlara ulaşmak için kendilerinin neler yaptığı veya yapmak zorunda olduğunu sorgulamalı ve olumlu davranışları pekiştirmek için takdir ve ödülleri de değiştirmelidir. Entelektüel sermayenin etkin yönetildiği işletmeler kültürel dönüşümü sağlayabilmiş işletmelerdir.²

c) Yönetici Özellikleri-Yönetim Tarzı: Koçel, yöneticiliği bir meslek ve yöneticiyi de bu mesleği uygulayan kişi olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle yöneticilik, yönetim alanında birikmiş bilgi birikimini kullanarak,

¹ Karacan, s.15

² Karacan, s.16

başkaları ile çalışarak ve bütün bunlar vasıtası ile iş görerek işletme birimlerini amaçlarına ulaştırma işidir. Yönetici de bu birikmiş bilgiye ek olarak kendi bireysel beceri ve yeteneklerini de kullanarak, yöneticilik işini fiilen yapan kişidir.¹ Liderliği ise belirli şartlar altında belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının düşünce ve davranışlarını etkilemesi ve yönlendirmesi süreci olarak tanımlamıştır.² Yönetici kavramı ile ilgili olarak son yıllarda, hem tanım hem de terim olarak değişiklikler ortaya çıkmıştır. Yönetim işinin bünyesinin değişmesine paralel olarak yönetici terimi yerine, bu gelişmeleri daha iyi ifade ettiği düşünülen başka terimler kullanılmaya başlanmıştır.³

Koç'luk; yetiştirme ve geliştirmede kullanılan bir yöntemdir. Temelinde öğrencinin kontrollü bir şekilde öğrenmesi vardır. Aktif olan öğrencidir, koç gözlemleyici, yorumcu ve geribildirim vericidir. Gelişmek isteyen kişi, işi fiilen yapar, koç yanındadır, fakat karışmaz, gözlem yapar ancak öğrencinin tüm sorularını cevaplamaya hazırdır. Mentor; yönetici teriminin yerini almaya aday bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Organizasyonlarda tecrübeli yöneticiler, formal veya informal programlar çerçevesinde genç ve tecrübesiz yöneticilere mentorluk yaparak bunların yöneticilik yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadırlar. Mentor'luğun hem mesleki bilgi, norm ve davranışlar hem de rol modeli olmak, danışmanlık yapmak ve sosyalleştirmek gibi psikososyal fonksiyonları bulunmaktadır. Kolaylaştırıcı kavramı da, yöneticinin, çalışanların kariyerlerine ilişkin düşüncelerini, ilgi duydukları iş konularını ve hangi yeteneklerini arz edebileceklerini netleştirmelerine yardımcı olmayı öngörmektedir. Mümkün kılıcı da, niteliği itibarı ile mentor ve kolaylaştırıcı ile aynı paralelde bir kavramdır. Destekleyici ise, organizasyonlarda yöneticilerin, başka yöneticileri (genç, tecrübesiz, kıdemsiz olanları) daha fazla sorumluluk, yetki almaları, terfi etmeleri, güç kazanmaları için desteklenmelerini ifade etmektedir.⁴ Entelektüel sermaye

¹ T.Koçel, İşletme Yöneticiliği, İstanbul, 2011, s.63

² Koçel, s.569

³ Koçel, s.69

⁴ Koçel, ss.69,70

yönetiminde daha çok toplam kalite yönetimi, öğrenen kurumlarda yaygın olan koç ve mentor yöneticilik tarzları etkinlik sağlamaktadır.¹

5. ENTELEKTÜEL SERMAYE VE TÜRKİYE

5.1. Türkiye’de Entelektüel Sermaye Kavramı

Türkiye’de son yıllarda bilgi ekonomisinin gittikçe artan önemi anlaşılmakta ve uygulamaya yönelik bazı etkileri de beraberinde görülmektedir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısı sonucuna göre; Türkiye’nin dünyadaki gelişmelere uyum sağlama zorunluluğuna paralel olarak ulusal bir strateji belirlenmesi amacıyla, Türkiye’de elektronik ticaretin yaygınlaştırılmasına yönelik bir karar alınmış ve koordinatörlük görevi de Dış Ticaret Müsteşarlığı’na verilmiştir. Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın başkanlığında ilgili kuruluşların katılımıyla oluşturulan Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK)’nin ilk toplantısı 16 Şubat 1998 tarihinde yapılmıştır.²

Kamu ve özel sektör de yeni ekonominin beraberinde getirdiği kuralları benimseyerek örgütlerinde yeniden yapılanma çalışmalarına başlamışlardır. Yeni ekonomide ortaya çıkan ve yeni iş olanaklarını değerlendirmek için gelişmiş ekonomilerdeki işletmelerin yaklaşık on yıl önce oluşturmaya başladığı “Yeni İş Geliştirme Bölümü”, Koç Holding, Sabancı Holding, Boyner Holding gibi Türkiye’nin sayılı holdingleri tarafından oluşturulmaya başlanmıştır. Türkiye’nin önde gelen bilgi teknolojileri işletmelerinden Koç sistemden bir üst düzey yönetici, bilgi teknolojilerinin öneminin hızla arttığı yeni dünya düzeninde, işletme çalışanları ve işletme bilgisinden oluşan entelektüel sermayenin çok önemli bir işletme değeri haline geldiğini ve Koç Sistem’in entelektüel sermayesini en üst düzeye çıkartmak için çalıştığını ve bu yüzden Koç Sistem’i, sektör, müşteri ve hizmet odaklı olmak üzere yeniden düzenlediklerini ve birçok alt birim oluşturdıklarını belirtmektedir.³

¹ Karacan, s.17

² Bayraktar, s.51

³ Bayraktar, s. 51

Yeterli olmayan girişimler olmakla birlikte bilgi ekonomisi ve entelektüel sermaye piyasa verileri, entelektüel sermayenin piyasa değeri üzerindeki etkisi hakkında net çıkarımlar yapabilecek düzeyde değildir. Tablo 2’de BİST’ de piyasanın ve bazı sektörlerin 2000/2001 yıllarında hesaplanmaya başlanan bilgi tabanlı işletmelerden oluşan teknoloji sektörünün Piyasa Değeri /Defter Değeri verileri görülmektedir.¹

Tablo 3. BİST’de Gerçekleşen Piyasa Değeri / Defter Değeri Oranları (Pd-Dd)

YILLAR	PİYASA (TÜM)	MALİ KURUMLAR	ELEKTRİK, GAZ VE SU	İMALAT SANAYİ	TEKNOLOJİ
1996	4,52	4,01	23,51	4,11	-
1997	8,31	9,16	40,25	6,61	-
1998	3,21	2,98	9,86	3,02	-
1999	7,66	7,42	18,47	7,23	-
2000	2,99	2,31	3,87	2,89	5,65
2001	3,66	2,94	2,81	3,63	5,44

Kaynak: C. Bayraktar, Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Türkiye, SAÜ, SBE, YYLT, Sakarya, 2007, s.52

BİST tüm piyasası için, batıda bilgi ekonomisinin göstergelerinin en belirgin şekilde ortaya çıktığı bu altı yıllık dönemde ortaya çıkan PD / DD rakamları görüldüğü gibi inişli çıkışlı bir grafik sergilemektedir. Teknoloji sektörü BİST’e dahil edildikten sonra diğer sektörlerle kıyasla, defter değerine göre daha yüksek bir piyasa değerine ulaşmıştır. Türkiye’de halen en büyük piyasa değerine sahip şirketler

¹ Bayraktar, s.51

klasik endüstrinin enerji şirketleridir. Bu durumun pek çok nedenlerinden en önemlileri şu şekilde sıralanmaktadır:¹

- “Türkiye endüstri çağına bile tam olarak ulaşabilmiş değildir ve tarım toplumunun etkileri halen görülmektedir. Türkiye istihdamının yarısı tarım sektöründe çalışmakta ve GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)’nın %20’si tarım sektöründen sağlanmaktadır. Bu rakamlar gelişmiş ülkelerin ekonomilerinde çok daha düşüktür. Dolayısı ile bu durum Türkiye’nin bilgi toplumuna geçişini zorlaştırmaktadır.
- Türkiye’deki bilgi tabanlı işletmeler de batıdakiler gibi, daha az fiziksel aktifle daha fazla üretim yapabilmek ve nakit akışı sağlayabilmekle birlikte, daha çok ithal ettikleri bilgiyi kullandıklarından ve entelektüel sermayeyi asıl oluşturan unsur bilgiyi üretmek olduğundan batıdaki şirketler kadar yüksek düzeyde entelektüel sermayeye sahip değildirler.
- Türkiye’deki sermaye piyasası oldukça sık ve manipülatif hareketlerin etkisindeki bir piyasadır. Bu nedenle entelektüel sermayenin piyasa değerine yansımaları güçleşmektedir.”²

Sonuç olarak; ekonominin kurallarını büyük ölçüde etkileyen yeni kural ve kurumları olan bir dönemde yaşamaktayız. Gerek kamu yönetiminin ve gerekse özel sektörün, bilginin yön verdiği küreselleşen dünyada rekabet gücü sağlayabilmek için etkin bir entelektüel sermaye yönetimi uygulaması, entelektüel sermayeyi bulup geliştirmesi, ölçmesi ve raporlaması bir zorunluluk olmaktadır.³

5.2. Kalkınma Planlarında Entelektüel Sermaye

1932-1939 yılları arasında I ve II. Sanayi Programları uygulamaya konulmuştur. I.Beş Yıllık Sanayi Programı 1934 yılında başlatılmıştır. 1961 Anayasası ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel alanların tamamını kapsayan köklü bir planlı kalkınma dönemine geçilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın kuruluşundan itibaren sekiz adet kalkınma planı hazırlanmıştır. Yürürlükte olan 1982

¹ Ö. Demir, “Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değerlerine Olan Etkisi”, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2005(web.firat.edu.tr) s.81 (20.04.2013)

² Demir, s.81

³ Demir, s.81

Anayasası'nın 166. maddesinde ise Ulusal Kalkınma, Devlet'in görevi olarak belirtilmiştir.

Anayasa- madde 166: “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devlet'in görevidir. Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdam geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; Kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir. Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.” Entelektüel sermaye kavramı ile ilgili olarak ilk kez: 07.06.2000 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında: “Bilgi Toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik gelişmeler sağlayarak Uluslar arası düzeyde rekabet gücü kazanmak esastır.” (VII. Bölüm par.1199) ve “Bilgi ekonomisi ve toplumuna geçiş için mevcut çalışmalar da dikkate alınarak eylem planları hazırlanacaktır.” (VII. Bölüm par.1217) denilmektedir.¹

5.3. Türkiye'de Entelektüel Sermayenin Önemi

Türkiye'de entelektüel sermayenin önemi özellikle büyük işletmeler tarafından anlaşılmış ve odak noktası haline gelmiştir. Üretimden ziyade üretim teknolojilerine yoğunlaşarak küresel işletme haline gelinebileceği bunun da ancak bilgi yoğun üretimle gerçekleştirileceği gerçeği, bilgi teknolojilerinin ve bilgi işçilerinin değerini artırmıştır. Küresel rekabet ortamında varlığını sürdürmenin kaçınılmaz olduğunun farkına varan bazı işletmelerimiz bilgi teknolojilerini kullanarak elektronik dönüşüm (e-dönüşüm) faaliyetlerini başlatmışlardır. Buna en iyi örnek olarak Koç Holding'in çalışmaları gösterilebilir. 4 Eylül 2004 tarihinde Lutfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayında düzenlenen Koç sistem bilişim zirvesi kapsamında “Stratejik Planlama ve Elektronik Dönüşüm” konulu bir seminer

¹ Bayraktar, ss.53,54

veren Koç Holding Stratejik Planlama Grubu Başkanı Mehmet Ali Berkman, Koç Topluluğunda e- kültürü tamamen yaymayı hedeflediklerini ifade etmiştir. Berkman, seminerde, stratejik planlamanın geleceğe yönelik bir bakış açısı olduğunu belirterek, bu planlamanın sürdürülebilir rekabet, avantaj, sınırlı kaynakların en iyi şekilde kullanımı, gelecek fırsat ve tehlikelerin görülmesiyle sistemli bir inceleme, değerlendirme ve karar alma alışkanlığını beraberinde getirdiğini vurgulamıştır. Berkman, “eğer stratejik yön belli değilse başarı çizgisi de gittikçe ortadan kalkacaktır” diye belirtmiştir. Berkman, işletmelerin en büyük rakiplerinin yeni teknolojileri kullanan oyuncular olduğunu vurgulayarak, Koç topluluğu olarak kendilerinin de bu doğrultuda dijitalleşme stratejileri oluşturduklarını ifade etmiştir.¹

Vestel Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Nazif Zorlu ise dünya’nın teknoloji devi Microsoft’un CEO’su Steve Ballmer’in Vestel City’i ziyareti sonunda gerçekleştirilen basın toplantısında, Ar-Ge konusunda daima ileriye yönelik projelerinin olduğunu vurgulayarak, “teknolojiye ve entelektüel sermayenin bir unsuru olan insana yapılan yatırım ülkelerin kalkınmasındaki önceliklerden ilkidir. Bizler entelektüel sermayeye Ar-Ge’ye yapılan yatırıma inanıyoruz. Türkiye’deki şirketler bu alanda yapacakları yatırımlarla uluslararası pazarlarda rekabet gücü elde edeceklerdir. Türkiye’nin teknoloji ve ihracat lideri Vestel kurulduğu günden itibaren Ar-Ge’ ye yaptığı yatırımlarla dünya pazarında ön sıralara gelmiştir. Yazılım ve patent ihracatı konusunda Türkiye’de lider konumda olan Vestel’ in hedefi bu alanda dünya genelinde ilk sıralara yükselmek ve bunları ürünleştirmektir.”diyerek entelektüel sermayeye vermiş oldukları önemi vurgulamıştır. Türkiye’ de faaliyet gösteren Migros gibi hipermarketlerin defter değeri ile piyasa değeri karşılaştırıldığında tespit edilen pozitif fark entelektüel sermayeye verdikleri değeri göstermesi açısından önemlidir. İlişkisel sermayenin tedarikçi yönüne ilişkin olarak Migros’un yoğun yatırımları olmuştur. Migros Haziran 2001’de B2B (Business to Business) olarak adlandırdığı “Sanal Ticaret Platformunu” faaliyete sokmuştur. Böylece, Migros 100 civarında tedarikçi firma ile çalışarak önemli bir maliyet avantajı sağlamıştır. Benzer şekilde Tansaş da internete dayalı dağıtım zinciri ile maliyetini düşürerek karlılığını artırmaya çalışmıştır. Tansaş, bu nedenle Bİ (Bilgi-İşlem) altyapısını iyileştirerek, dağıtım zinciri yönetimi,

¹ H.Y. Alyüz, “Türkiye’de Entelektüel Sermaye ve Özel Sektör”, Konya 2005, ss.94,95

depolama, muhasebe ve yönetim bilgi işlemi alanlarında verimliliği artırarak giderleri azaltmayı hedeflemektedir.¹

Hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların gelişebilmesi insan sermayesine verdikleri önemle ilişkilidir. Bu amaçla müşteri sermayesinde olduğu gibi çalışan veritabanı oluşturulmuştur. Yapılan görüşmeler neticesinde çalışanların veri tabanında sadece firma içi ve dışı eğitim düzeyi takibi değil, firma içindeki farklı konumlarda da oryantasyon çalışmaları takip edilmiştir. Ayrıca çalışanlara yönelik kariyer planlaması yapılarak, verilen eğitimlere göre konumlarında ilerleme unsuru (motivasyon aracı) olmuştur. Mağazalarda yapılan görüşmelerde, tüm iş süreçlerinin dokümanlaştırılmış olması ve bunların etkin bir şekilde kullanılıyor olması, yapısal sermayenin sağlam ve güçlü olduğu anlamını taşımaktadır. Bununla beraber her çalışana en az bir bilgisayar düşmesi ve işletme içinde bilgi akış ağının intranet sistemiyle sağlanıyor olması, işletme içi bilgi paylaşımının yaratılıyor olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca hipermarket mağazalarının sahip oldukları kalite belgeleri de, yapısal sermaye içinde olup, hipermarketlerin topluma duyarlı olduklarını göstermektedir. Türkiye’de özel sektörün yanı sıra kamu kuruluşları da entelektüel sermaye birikimi oluşturmak için örgütlenmekte ve üniversiteler ile işbirliği yapmaktadırlar. Bir kamu kuruluşu olan TÜBİTAK BİLTEN sahip olduğu entelektüel sermaye birikimi ile teknoloji alanlarında yenilikçi, kaliteli projeler geliştirmektedir.²

5.4. Türkiye’de Entelektüel Sermaye Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar

A.Yalama; Murat Ertuğrul, Mustafa Uç, Selma Akpınar, Erdinç Emrem ve diğerlerinin Türkiye’de entelektüel sermaye alanında yaptıkları bazı çalışmaları tablolaştırarak özetlemiştir.

¹ Bayraktar, ss. 75,76

² Bayraktar, ss.76,77

Tablo 4. Türkiye’de Entelektüel Sermaye Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar

Yazar	Yıl	Bulgular
Nazan Yelkikalan Meliha Ener	2002	2. Ulusal Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Kongresinde, “İşletmelerde Toplam Kalite Yönetimi Uygulamasının Entelektüel Sermaye Yönelimli Manifestosu” çalışmalarında; İşletmelerin toplam kaliteyi bir felsefe olarak benimsemeleri, ürünlerine yansıtabilmeleri için entelektüel insan kaynağına sahip olmanın önemi ve bunu süreçlerine yansıtabilmenin gereği vurgulanmıştır.
Murat Ertuğrul	2002	Entelektüel sermayenin ölçülüp raporlanmasında kullanılan yöntemlerin tanıtılmasına yönelik teorik bir çalışma yapmıştır.
Mustafa Uç	2002	Entelektüel Sermaye ve unsurlarını açıklamaya yönelik teorik bir çalışma yapmıştır.
Mustafa Çıkrıkçı, Abdülkerim Daştan	2002	Bankacılar Dergisindeki çalışmalarında; Entelektüel sermayenin unsurlarını ve geleneksel ölçüm yöntemlerini açıkladıktan sonra, entelektüel sermayenin firmaların finansal tablolarında yer almasının gerekliliğini vurgulayarak muhasebeleştirilmesi, yönünde bir öneride bulunmuşlardır.
Murat Ertuğrul	2002	1. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitap’ında, “Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi” adlı çalışmada; gerek kamu gerekse özel sektörün bilginin yön verdiği küreselleşen dünyada rekabet gücü sağlayabilmek için etkin bir entelektüel sermaye yönetimi uygulaması, entelektüel sermayeyi bulması,

geliştirmesi, ölçmesi ve raporlaması gerekliliğinin bir zorunluluk olduğunu vurgulayan teorik bir çalışma yapmıştır.

Selma Akpınar	2002	1. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri Kitap’ında , “Entelektüel Sermaye Yönetimi ve Bir Boya İşletmesi Üzerine Etkileri” adlı çalışması; entelektüel sermayenin bir boya işletmesinde (Marshall) ölçülmesi üzerine bir örnek olay çalışmasıdır. Entelektüel sermaye firmaya ilişkin entelektüel sermayeyi gösterdiği ifade edilen bir takım bilgilere dayalı oran bazında insan sermayesi, yapısal sermaye, müşteri sermayesi unsurlarına göre ölçülmüş ve firmanın yurtiçi ve yurtdışı pazarda rekabet avantajı sağlayabilmesi için entelektüel sermayeye vermesi gereken önem vurgulanmıştır.
Erdoğan Emrem	2003	2. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler kitap’ında, “Entelektüel Sermayeyi Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri” adlı Çalışmada, entelektüel sermayeyi ölçme ve bilgi varlıklarının değerlemesi konusunda literatürde yer alan metotlar sınıflandırarak tartışılmıştır.
İpek Savaşçı, Sertaç Çakı	2003	2. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitap’ında, “Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Değerlendirilmesi: Hipermarketler Üzerine Bir Bakış” adlı çalışmalarında, soyut bir nitelik taşıyan entelektüel sermayenin hizmet sektörü olan perakendecilikte öneminin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Öncelikle literatürdeki temel tanımlardan yararlanılarak, entelektüel sermaye kavramının ne olduğu, bileşenleri ve bunların perakendeci firma açısından önemi perakendecilerin tarihsel gelişim süreci içinde ele alınmıştır. Bu kapsamda, perakendecilik alanında faaliyet gösteren hipermarketlerin yöneticileri ile mülakat yapılarak hipermarketlerde entelektüel sermaye kullanımı ve verimlilik ilişkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Şaban Uzay, Orhan Savaş	2003	“Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Mobilya Örneği” adlı çalışmalarında entelektüel Sermayenin ölçülmesi modellerinden “Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yönetimi” yöntemine göre mobilya sektöründe faaliyette bulunan yedi firmaya ait entelektüel sermaye değerleri hesaplanmıştır. Birbirleriyle karşılaştırılmış ve firmaların defter değerleri ve net aktif toplamaları arasında oransal ilişkiler tespit edilmiştir. Sonuç olarak tüm firmaların entelektüel sermayelerini artırmaları gereğine ulaşılmıştır.
Feyyaz Yıldız, Hakan Çelikkol	2004	1. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitap’ında “Piyasa Değerinin Oluşumunda Entelektüel Sermayenin Sektörel Açıdan Karşılaştırılması ve İMKB-100 Uygulaması” adlı çalışmalarında İMKB’ de işlem gören sektörlerin 1997-2002 dönemine ilişkin PD/DD verileri temel alınarak, bilgi tabanlı entelektüel varlıkların işletme piyasa değerine etkisi, sektörel açıdan karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak dünyada ve Türkiye’de yaşanan global rekabet ve finansal krizler ile yapısal istikrarsızlıkların entelektüel varlıkları daha yoğun olan sektörlerde daha az olumsuz etki yaptığı, bu tür sorunların yaşanmadığı dönemlerde ise yine bu sektörlerin PD diğer sektörlerle oranla daha fazla artış gösterdiği görülmektedir. Bu da, entelektüel sermayeye yatırım yapan işletmelerin yatırımcılar tarafından daha fazla tercih edildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.
Nevrin Yörük, M. Sema Erdem Mihriban Coşkun	2004	8. Ulusal Finans Sempozyumunda sundukları “Entelektüel Sermayenin, Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) Yöntemi Kullanılarak Ölçülmesi: Türk Otomotiv Sektörü Örneği” adlı çalışmalarında Otomotiv sektöründe yer alan firmaların entelektüel sermaye

bileşenleri Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemi kullanarak ölçülmüş ve işletme performansı değerlemesinde kullanılan temel ölçüler olan karlılık, verimlilik ve piyasa değerlemesi arasında ilişki araştırılmıştır. Sonuç olarak firmalarda işletme performansına etki eden temel unsurun hala fiziksel varlıklar olduğu tespit edilmiştir.

Birol Yıldız

Berrin Tenekecioğlu

2004

3. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitap'ında “ Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değeri Üzerine Etkisi ve İMKB-100 İşletmelerinde Görgül Bir Çalışma” adlı bildirilerinde İMKB’ de işlem gören işletmelere ilişkin entelektüel sermaye unsuru olabilecek değişkenler 29 soruluk bir anket yardımıyla toplanmıştır. (28 işletme bu anketlere cevap vermiştir). 2001 yılına ilişkin, işletmelerin finansal oranları ile getirileri arasındaki r^2 ilişkisi incelenmiştir. Ve ardından finansal oranlara anket yoluyla ilave edilen değişkenlerle de ikinci bir regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçta r^2 'nin arttığı gözlemlenerek entelektüel sermayenin getiriyi açıklamadaki gücüne dikkat çekilmiştir.

Kaynak: A.Yalama, Entelektüel Sermayenin Katma Değer Katsayısı (VAIC) İle Ölçülmesi ve Veri Zarflama Analizi (DEA) Yöntemi Kullanılarak Karlılığa Etkisinin Sınanması: İMKB’ye Kote Bankalarda Uygulaması, AnaÜ, SBE, YYLT, Eskişehir, 2005, ss. 40,41,42

6. SAĞLIK SEKTÖRÜ

6.1. Sağlık Hizmetleri ve Özellikleri

İnsan sağlığına zarar veren çeşitli etmenlerin yok edilerek toplumun bu etmenlerin etkilerinden korunması, hastaların tedavi edilmesi, bedensel ve ruhsal becerileri azalmış olanların rehabilite edilmesi için yapılan hizmetlere sağlık hizmetleri denilmektedir.¹ Tengilimoğlu, sağlık hizmetlerini; belirli sağlık kuruluşlarında, değişik tip sağlık personelinin yararlanarak, toplumun gereksinim ve isteklerine göre değişen amaçları gerçekleştirmek ve böylece bireylerin ve toplumun sağlık bakımını, her türlü koruyucu ve tedavi edici etkinliklerle sağlamak üzere, ülke çapında örgütlenmiş kalıcı bir sistem olarak tanımlamaktadır.²

Sağlık sektöründe kullanılan mal veya hizmetler taşıdığı özellikler nedeniyle ekonomide üretimi yapılan diğer mal ve hizmetlerden farklı bir kategoride ele alınmak zorundadır. Sağlık hizmetinin bir takım özellikleri; taşıdığı dışsallık, belirsizlik altında tercih, asimetrik bilgilenme, hastalık riskinin ve tüketim miktarının önceden belirlenememesi gibi, bu hizmetlerin üretildiği sağlık hizmetleri piyasasına özgü koşullar ve farklı bir piyasa yapısı oluşturmaktadır.³

Sağlık hizmetlerinin temel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- “Sağlık alanında üretilen mal ve hizmetlerin genel ekonomik kategorilerden bir takım farklılıkları, sağlık malının yapısından kaynaklanmaktadır. Örneğin gözlük, kalp pili, uzuv protezleri gibi doğrudan doğruya sağlık ve yaşamla ilgili gereçlerin, ekonomik literatürde yer alan diğer mallarla örneğin, otomobil, tv, masa ile aynı kategorilerde değerlendirilmesi akılcı bir yaklaşım değildir. Benzer karşılaştırmalar sağlık hizmetleri ile diğer hizmet alanları için de geçerlidir. Aşılama, periyodik kontroller, diş tedavileri, katarakt ameliyatı gibi sağlık gereksinimleri, sağlık alanı dışında ortaya çıkan gereksinimlerle bir tutulamaz. Örneğin, bilgisayar, telefon vb. satın alma gibi

¹ N. Gemlik-F. Ayanoglu Şişman , “Sağlık ve Sağlık Sektörü Kavramlarına Genel Bir Bakış”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A.Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB, s.91

² D. Tengilimoğlu, Sağlık Hizmetleri Pazarlaması, Ankara, 2011, s.55

³ C.C. Aktan-A.K. Işık, “Sağlık Hizmetlerinin Sunumu ve Alternatif Yöntemler”, Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Yönetimi, (Ed. C.C. Aktan- U.Saran), İstanbul, 2007, s.11

tüketim talepleri, birçok bakımdan sağlık hizmetleri ile farklılık taşımaktadır.”¹

- “Sağlık bakımı tüm hizmetler içinde en soyut olanıdır. Hizmeti satın almadan önce deneme ihtimali olmamakla beraber tüketici hizmeti tükettikten sonra bile değerlendiremez. Örneğin; ameliyat olan bir hasta tüm prosedürün, yerine getirilip getirilmediğini değerlendiremeyebilir. Bu yüzden, yani tüketicinin bilgi eksikliğinden dolayı, sağlık bakımında hizmetin kalitesini değerlendirmede yüksek kalite güveni bulunmaktadır.
- Sağlık hizmetleri tüketiminde hastanın hizmeti kullanmadan deneme imkânı bulunmamaktadır. Bu yüzden hasta-doktor ilişkisi tamamıyla güven unsuru içinde kurulmuştur.
- Sağlık sektörü çok farklı alanlarda ihtisaslaşmış uzman, yarı uzman ve uzman olmayan kişilerin çalıştırıldığı bir sektördür. Sağlık sektöründe bu kişilerin zamanında ve ihtiyaca yönelik koordinasyonu, özel bilgi ve beceri gerektirmektedir.
- Sağlık hizmetleri sunumu yüksek maliyet gerektirmektedir. Sağlık hizmetlerinin sunulduğu profesyonel sektörde gerek tıbbın uygun gördüğü koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici sağlık hizmetleri, yöneticisi, hekim, hemşire, ebe, teknik personel vb. profesyonel insan kaynakları, gerekse bina, araç-gereç, tıbbi malzeme son derece yüksek maliyetli olup, kıt kaynaklardır.
- Sağlık sektörü diğer sektörlerle oranla çok hızlı değişip gelişen bir sektördür. Bu hızlı değişim ve gelişimler kurumların kendilerini teknolojik ve bilgi olarak yenilemelerini gerektirmektedir.”²

¹ Aktan-Işık, s.11

² Tengilimoğlu, ss.55,56

- “Sağlık hizmetlerinde arz talep dengesizliği söz konusudur. Sağlık arzını kısa sürede artırmak zordur. Gittikçe artan nüfus, toplumun bilinçlenmesi, gelir ve eğitim düzeyinin artması, yaşlanan nüfus, sağlık kurumlarının yaşanılan çevrede bulunma sıklığı gibi faktörler sağlık hizmetine olan talebi artırmaktadır. Fakat bu hizmet türünün talebi diğer mallarda olduğu gibi düzenli değildir. Sağlık hizmetleri arzının belirlenmesinde ise, kamu otoriteleri etkili olmaktadır.”¹
- “Sağlık hizmetlerinde pozitif ve negatif dışsallık mevcuttur. T.C. Anayasası’nın 56. maddesine göre “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir”. Yine aynı maddenin 3.fıkrasında da “Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir”, demek suretiyle sağlık hizmeti görevini sağlamak zorunda olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle devlet halkının refahı içi aşılama, sıvrisinek, sıtma hastalığı, tüberküloz hastalığı vb. ile mücadele eder. Bu tip hizmetler pozitif dışsallığa örnektir. Bu ve benzeri hizmetler her bireyin faydalandığı hizmetler değildir. Ama bu hizmetlerden elde edilen fayda bütün toplumu ilgilendirmektedir. Örneğin; bulaşıcı bir hastalığın önlenmesi ve hastalananların tedavisi için sağlık hizmetlerine harcanan tüm bireylerin ödediği vergiler veya sağlık sigorta primlerinden sağlandığı halde sadece hasta olanlar faydalanır fakat diğer sağlıklı bireyler ise söz konusu olan bulaşıcı hastalıktan korunmuş olurlar. Negatif dışsallık ise, firma ya da bireylerin aktiviteleri ve ekonomik faaliyetleri sonucunda zararlı etkilerin bir kısmının ya da tamamının üçüncü kişilerin fayda ve maliyet fonksiyonunda yer alması durumunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, fabrika atıklarının halkın sağlığını tehdit etmesi negatif bir dışsallık örneğini teşkil etmektedir.”²
- “Bilgi asimetrisi vardır. Yani hizmeti sunanlar (Hekim, Hemşire, Ebe, Laborant vs.) ile hizmeti alanlar (Hastalar) arasında bilgi bakımından eşitlik

¹ Tengilimoğlu, ss.56,57

² A. Yıldırım Kaptanoğlu, “Sağlık Ekonomisi ve İlaç Ekonomisi”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A.Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB, ss.256,257

söz konusu değildir. Sağlık hizmeti almak isteyen kişiler ne kadar hizmet almaları gerektiğini bilmediklerinden ne kadar hizmet talep edeceklerini bilemezler. Yani herhangi bir şikâyetle sağlık kuruluşuna başvuran kişi kendisine hangi tetkik ve tahlilin yapılması gerektiğini bilememektedir. Hastaların aldıkları hizmet hakkında tam bir bilgileri yoktur. Hastanın hangi hizmeti alacağına genellikle sağlık personeli özellikle de doktor karar vermektedir. Hastanın verilen hizmeti değerlendirmesi de zor olmaktadır.

- Hizmetler homojen değildir. Sağlık hizmetlerinde her hastalığı aynı kefeye koyamayız. Aynı tür hastalık kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Hastalık bir kişide ağır seyrederken bir başka kişide hafif seyredebilmektedir. Bu da kişilerin bağışıklık, psikolojik ve fizyolojik durumuna göre değişebilmektedir. Bu nedenle aynı hastalık şikâyeti ile başvuran kişilere aynı hizmet verilmemektedir. Diğer hizmet sektörlerindeki gibi bir standardizasyon sağlamak oldukça güçtür. Örneğin bankacılık sektöründe olduğu gibi para yatırma, havale yapmak gibi işlemler tüm müşterilere aynı işlemlerle hizmet vermeyi gerektirmektedir.
- Sağlık hizmetlerinde garanti söz konusu değildir. En küçük bir işlemin dahi bir riski söz konusu olabilmektedir. Örneğin yapılan bir enjeksiyon işleminde ilaca bağlı reaksiyon veya yanlış uygulamaya bağlı farklı rahatsızlıklar ortaya çıkabilmektedir.”¹
- “Sağlık hizmetlerinin tüketimi tesadüfî olarak ortaya çıkmaktadır. Yani ne zaman, nerede, ne ölçüde ve kimlerce isteneceği belirlenmemektedir. Örneğin; bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması, aniden sağlık hizmeti talep ve tüketiminde bir artışa neden olurken, ekonomik kaynakların sınırlı olması bu istemi sınırlayan bir etken olabilmektedir.”²

¹ Tengilimoğlu, ss.57,58

² Aktan-Işık, s.11

- “Sağlık alanında verilen hizmetlerin yerine başka bir hizmet ikame edilememektedir. Örneğin; kalp kapakçığı ameliyatının maliyeti yüksek diye bunun yerine daha düşük bir maliyete sahip olan çürük dişlerin bakımı ve tedavisi konmaz ve ikame edilemez. Buna sağlık hizmetlerinde “ikame edilemezlik” özelliği denmektedir. Piyasadaki diğer mallar da, örneğin bir A otomobilinin maliyeti onu satın almak isteyen kişiyi zorluyorsa, kişi tercihini daha ucuz olan B otomobilini almaktan yana kullanabilir. Bu şekilde düşük maliyetli otomobil olarak otomobil gereksinimi giderilmiş olmaktadır.
- Sağlık hizmetlerinin ertelenmemesi gereği de sağlık hizmetlerinin bir diğer özelliğidir. Özellikle acil olarak, kişiye ağrı veren ve sağlığını tehlikeye düşürecek olan sağlık hizmetinin talebi ertelenemez.
- Sağlık hizmetlerinin çıktısı doğrudan paraya çevrilememektedir. Sağlık hizmetlerinin sunumunun yeteri düzeyde yapılması bireylerin ve toplumun sağlık düzeyini yükseltmektedir. Örneğin, bebek ölüm hızını binde 30’dan binde 20’ye çekmek için yapılan harcamaların karşılığı, diğer mal ve hizmetlerde olduğu gibi muhasebe kayıtlarındaki doğrudan bir kar unsuru olarak hesaplanamamaktadır. Ancak sağlık alanına yapılan harcamalarla korunan, geri kazanılan ya da düzeyi yükseltilerek geliştirilen bireysel ve toplumsal sağlık olgusu, doğrudan ve başlı başına bir yatırımdır. Bu kazanımları ekonomiye aktarmak için ayrıca bir faaliyete gerek kalmamaktadır. Sağlık sektörü dışındaki sektörlerin yarattığı artı değer ancak özel çaba ile birey ve topluma yararlı yatırımlara dönüştürülmesi olanaklı iken, sağlık alanına dönük harcamaların çıktıları, ek bir çabaya gereksinim duyulmaksızın ekonomiye geri dönmektedir.
- Sağlık hizmetlerinde hizmet bedelinin pazarlığı söz konusu değildir. Devlet, doktorlar birliği veya bu tarafların kurdukları ya da üye oldukları örgütler fiyatları önceden bağlayıcı olarak belirlemektedirler.”¹

¹ Aktan-Işık, ss.12,13

6.2. Sağlık Hizmetlerinin Sınıflandırılması

Sağlık hizmetleri birbirini tamamlayan nitelikte olmalarına rağmen anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak, hizmet sunumunda etkinliği sağlamak, maliyet fayda analizi yapabilmek amacıyla sınıflandırılma gereği ortaya çıkmıştır. Sağlık hizmetleri DSÖ tarafından yapılmış ve Türkiye’de sağlık hizmetlerinden sorumlu olan Sağlık Bakanlığı’nca da kabul görmüş olan dört ana grupta sınıflandırılmıştır.¹

6.2.1. Koruyucu Sağlık Hizmetleri

Gelecekteki muhtemel hastalık ve sakatlığın riskini, ciddiyetini ve süresini en aza indirecek veya engelleyecek, hastanın farkında olmadığı hastalık belirtileri ortaya çıkmadan önce teşhis edip tedavinin hastalığın erken döneminde yapılmasını sağlayan hastalık öncesi sağlık hizmetlerini kapsamaktadır. Koruyucu sağlık hizmetleri tehlikenin kendisine karşı bir mücadele şeklidir.² Koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanımı sonucu ortaya çıkan fayda, onu kullanan dışında toplumun diğer üyelerine de fayda sağlar. Bu yüzden sosyal faydası özel faydasından yüksek bir sağlık hizmetidir. Koruyucu sağlık hizmetleri kendi içerisinde iki şekilde sınıflandırılabilmektedir.³

- **“Çevresel Sağlık Hizmetleri:** Çevre sağlığını olumsuz etkileyen faktörlerin giderilerek, sağlıklı çevresel bir ortam yaratılması hizmetlerini içermektedir.
- **Kişiyeye Yönelik Sağlık Hizmetleri:** Bağışıklıma (aşılama) beslenmeyi düzenleme, teşhis ve tedavi, aşırı doğurganlığın kontrolü, ilaçla koruma, kişisel hijyen ve sağlık eğitimi hizmetlerinden oluşmaktadır.”⁴

Türkiye’de koruyucu sağlık hizmetleri sağlıkta dönüşüm reformu öncesinde ana çocuk sağlığı ve aile planlaması ile sağlık ocakları tarafından sağlanmıştır. Koruyucu sağlık hizmetini veren kurumlar aşılama, aile planlaması, sağlık eğitimi, gebelerin takipleri gibi işlevlerinin yanı sıra belirli hastalıklardaki (üst solunum yolu

¹Y.Filiz, Ekonomik Büyüme ve Sağlık Harcamaları İlişkisi, Atılım Üniversitesi, SBE, YYLT, Ankara, 2010, s.20

²F.G. Altın, Sağlık Sektöründe Bilgi Teknolojilerinin Uygulanması: İzmir Örneği, SDÜ, SBE, YYLT, Isparta, 2008, s.4

³ Aktan-Işık, s.14

⁴ Aktan-Işık, s.14

enfeksiyonları vb) tedavi edici rolleri ile de ikinci ve üçüncü basamak hastanelerindeki hasta yoğunluğunun artmasına engel olmuşlardır. Sağlık reformu programlarından birisi olan aile hekimliği, ana çocuk sağlığı ve aile planlaması ile sağlık ocaklarının görevlerini kısmen devir almıştır.

6.2.2 Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri

Hastalık riskinin ortaya çıkması durumunda verilen sağlık hizmetlerine tedavi edici sağlık hizmetleri denilmektedir. Tedavi edici sağlık hizmetleri tehlikenin zararından kurtarıcı bir etkidir. Koruyucu sağlık hizmetlerine göre, tedavi edici sağlık hizmetlerinde kişisel fayda daha ön plandadır. Bu hizmetlerde sosyal fayda, hastalığın bulaşıcı olma derecesine veya hastanın etrafı için tehlike yaratma derecesine bağlıdır.¹

Hastaları tedavi etmek amacıyla düzenlenen sağlık hizmetleri, hizmet kapsamı bakımından üç düzeye ayrılmaktadır;

- **“Birinci basamak tedavi hizmetleri:** Hastaların evde ve ayakta tedavilerini kapsar. Bu hizmetler yataksız sağlık kuruluşlarında ve koruyucu hizmetlerle bir arada verilir. Bu tedavi hizmetlerinde Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) ve Toplum Sağlığı Merkezleri (TSM) yer almaktadır.
- **İkinci basamak tedavi hizmetleri:** Hastaların yataklı bir sağlık kuruluşunda yatırılarak teşhis ve tedavilerinin yapıldığı merkezlerdir.”²
- **“Üçüncü basamak tedavi hizmetleri:** İleri tetkik ve özel tedavi gerektiren hastalıklar için düzenlenen sağlık hizmetleridir. Türkiye’deki ruh ve sinir hastalıkları hastaneleri, kanser hastaneleri, meslek hastalıkları hastaneleri, üniversite hastaneleri bu tür hizmet veren kuruluşlardandır.”³

Birinci basamak tedavi hizmetleri sağlıkta dönüşüm programı ile 2005 yılında pilot il olarak seçilen Düzce’de başlatılmıştır. 2010 yılı Aralık ayı itibari ile tüm Türkiye’yi kapsamıştır. Sağlık Ocakları yerine, Aile Sağlığı Merkezleri ve Toplum Sağlığı Merkezleri geçmiştir. Aile hekimliğinin amaçları erken tanı ve tedaviyi sağlamak, sağlık ile ilgili tüm konularda ilk değerlendirmeyi yapmak,

¹ Filiz, s.21

² Gemlik- Ayanoglu Şişman, s.92

³ Altın, s.5

sorumluluğu altındaki kişilerle sürekli ilişki halinde olarak onları takip etmek, birinci basamakta verilmesi gereken bireye ve topluma yönelik koruyucu sağlık hizmetlerini sunmak, kronik hastalıklarda sürekli bakım ve tedaviyi sağlamak, bu tür hastalığı olan kişileri kontrol etmek, bireylerin yaşam kalitelerini ve sağlık düzeylerini geliştirmeye çalışarak toplumun gelişmesine katkı sağlamaktır. Toplum sağlığı merkezleri, bölgesindeki sağlık hizmetlerini yürütür. Sağlık hizmetini bir bütün olarak değerlendirir. Sağlık kuruluşları ile koordinasyonu sağlamak, gerektiğinde diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle toplumun ve bireylerin sağlığını korumak ve sağlık düzeylerini yükseltmekten sorumludurlar.¹

6.2.3. Rehabilitasyon Hizmetleri

Sağlık hizmetlerinde özel bir yeri kapsamaktadır. Kaza, ruhsal bozukluklar, vücudun organlarının etkili bir şekilde kullanılmasına engel olan kısıtlılık koşullarının ortadan kaldırılması gibi durumları kapsamaktadır. Bu hizmetlerin amacı, söz konusu kısıtlılık haliyle karşılaşan bireylerin bu halleriyle yaşama alıştırmaları, kendileri ve ailelerinin yaşadıkları acıyı hafifletme amacını taşımaktadır. Doğuştan veya kaza sonucu oluşan sakatlıkların hareket kabiliyetlerinin yükseltilmesi, özürlülerin topluma uyum sağlaması gibi hizmetler rehabilitasyon hizmetlerine örnek olarak verilebilir. Bu hizmetlerin kapsamında tıbbi rehabilitasyon ve sosyal rehabilitasyon yer almaktadır.²

6.2.4. Diğer Sağlık Hizmetleri

Koruyucu, tedavi edici ve rehabilitasyon hizmetlerinin dışında kalmış olan hizmetleridir. Tıbbi kimyasal maddeler üretimi, ilaç ve eczacılık hizmetleri, tıbbi teçhizat ve sarf malzemesi üretimi, teşhis ve görüntüleme merkezleri (laboratuvarlar, tomografi vb) acil servis ve ambulans hizmetleri, halk sağlığı laboratuvarları, adli tıp merkezleri, diş hekimi muayehaneleri, kaplıcalar, içmeler.³

¹ Gemlik- Ayanoğlu Şişman, ss.93,94

² Aktan-Işık, s.15

³ Altın, s.5

6.3. Hastaneler – Amaçları - Fonksiyonları, Hastalık ve Sağlık Kavramı

6.3.1. Hastaneler

Hastane hizmetleri, birbirinden çok farklı eğitim, yetenek, değerler, gereksinim ve sosyal statülere sahip çok sayıda meslek elemanını barındıran gruplarca üretilir. Ve bu üretim süreçleri işlevsel olarak birbirine bağlıdır.¹ Örneğin hasta hekime muayene olur ve hekim hastadan gerekli görüntüleme ve laboratuvar tetkiklerini ister. Yapılan görüntüleme ve laboratuvar tetkik sonuçları hekimin doğru teşhisi koyup buna uygun tedaviyi vermesini sağlar.

DSÖ, hastaneleri müşahade, teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin verildiği yataklı tedavi kurumları olarak nitelemiştir. Bu kurumlar aynı zamanda iyi yönetilmesi gereken birer örgüt olup standart ürün ve hizmet üretilmesini gerektiren bir yapıya sahiptirler.² Bir başka tanıma göre ise; hastane işletmeleri, hasta ve yaralıların, hastalıktan şüphe edenlerin, sağlık durumlarını kontrol ettirmek isteyenlerin, ayaktan veya yatarak müşahade, muayene, teşhis, tedavi ve rehabilite edildikleri kurum olarak ifade edilmektedir. Hastanede verilen hizmetlerin hepsinin aynı anda bir hastanede yapılması mümkün olmadığından, belirli fonksiyonlara göre hastane türleri ortaya çıkmıştır. Hastane türlerini belirlemede bazı temel ölçütler kullanılmıştır. Bu ölçütler hastaların hastanede kalış süresi, tıbbi hizmet türü, yatak kapasitesi, coğrafi bölge, hastaların özelliği, hastane hizmetlerinin türü, hastanenin mülkiyet ve kontrolü şeklinde sayılabilmektedir. Hastaneler 24 saat hizmet verirler, ürettikleri iş acil ve ertelenemez niteliktedir. Hastaneler büyük yatırımlar gerektiren teknik donanımına sahip olmalarına karşın emek yoğun işletmeler olarak nitelendirilmektedir. Bu yapıda yatay ve dikey ilişkiler mevcuttur. Hiyerarşik bir yapı mevcut olmasına rağmen aynı zamanda fonksiyonel işlerlik açısından tüm birimler birbirleri ile işbirliği içinde çalışmak durumundadır.³

¹ Gemlik-Ayanoğlu Şişman, s.95

² M. Küçükilhan-M.Lamba, “Üniversite Hastanelerinde Örgütsel Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar (Hasta Hakları Örnek Olayı)”, AKÜ, İİBF Dergisi, C.IX, s.II, Afyon, 2007, s.113

³ Gemlik-Ayanoğlu Şişman, ss. 95,96

Hastaneler sundukları hizmet türüne göre beş gruba ayrılmaktadır:

- **“İlçe/belde hastanesi:** Bünyesinde 112 hizmetleri, acil, doğum, ayaktan ve yatarak tıbbi müdahale, muayene ve tedavi hizmetleri ile koruyucu sağlık hizmetlerini bütünleştiren, görev yapan tabiplerin hasta kabul ve tedavi ettiği, ileri tetkik ve tedavi gerektiren durumlarda hastaların stabilize edilerek uygun bir şekilde sevkinin sağlandığı sağlık kurumlarıdır.
- **Gün hastanesi:** Birden fazla branşta, gününbirlik ayakta muayene, teşhis, tedavi ve tıbbi bakım hizmetleri verilen asgari 5 gözlem yatağı ile 24 saat sağlık hizmeti sunan, bir hastane bünyesinde veya bir hastane ile koordineli olmak kaydıyla kurulan sağlık kurumlarıdır.
- **Genel hastaneler:** Her türlü acil vaka ile yaş ve cinsiyet gözetmeksizin, bünyesinde mevcut uzmanlık dallarıyla ilgili hastaların kabul edildiği, ayaktan ve yatarak hasta muayene ve tedavilerinin yapıldığı en az 50 yataklı sağlık kurumlarıdır.
- **Özel dal hastaneleri:** Belirli bir yaş ve cins grubu hastalar veya belirli bir hastalığa tutulananların yahut bir organ veya organ grubu hastalarının müşahede, muayene, teşhis, tedavi ve rehabilitasyonlarının yapıldığı sağlık kurumlarıdır.
- **Eğitim ve araştırma hastaneleri:** Öğretim, eğitim ve araştırma yapılan uzman ve yan dal uzmanların yetiştirildiği genel ve özel dal sağlık kurumlarıdır.”¹

6.3.2. Hastanelerin Fonksiyonları ve Özellikleri

Hastaneler gelişmiş bir sağlık kurumu olup ayaktan veya yatarak tedavinin verilmesiyle yükümlü kurum ya da kuruluşlardır. Çalışanlarda uzmanlaşma aranılmakta olup araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yanı sıra hastanelerin eğitim faaliyetlerinin de verildiği müşahede, teşhis, tedavi ve iyileştirme hizmetlerinin doğru ve zamanında verilmesi gibi fonksiyonları bulunmaktadır.²

¹ Gemlik-Ayanoğlu Şişman, s.96

² Küçükilhan- Lamba, s.113

“Sağlık hizmetleri sunan hastaneler özelde bireyin, genelde toplumun sağlık sorunlarıyla ilgilenen ve ekonomik boyutu olan sosyal kuruluşlardır. Hastaneler hizmet sektörü içinde bulunmakla beraber işletmelerin bilinen tüm işlevlerini yerine getirmektedirler. Bütün işletmelerde olduğu gibi, hastanelerde de fonksiyonlar çeşitli şekillerde değerlendirilmiştir. Bu fonksiyonları başlıklar halinde sıralamak mümkündür:

- Tıbbi fonksiyonlar
- Hasta bakım fonksiyonları
- İdari fonksiyonlar
- Mali fonksiyonlar
- Teknik fonksiyonlar
- Otelcilik fonksiyonları
- Eğitim fonksiyonları
- Araştırma-Geliştirme fonksiyonları
- Sosyal fonksiyonlar
- Koruyucu hekimlik fonksiyonları”¹

Hastaneleri diğer hizmet örgütlerinden ayıran özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- “Hastaneye başvuran hastalar farklı tanı ve tedavi özellikleri gösterirler. Tedavi hizmeti üreten hastaneler bu sebeple hizmetin tümünü nitelik ve nicelik açısından değerlendirme durumunda değillerdir. Bu yüzden herhangi bir an için hastaneye olan talep bilinmemektedir.
- Hizmet üretimi stoklanamaz ve üretildiği anda tüketilmelidir. Hizmetin üretilmesi mutlaka tüketileceği anlamına gelmez.
- Çıktının tam olarak tanımlanması ve ölçümü zordur.
- Hastanelerde yürütülen işler acil ve ertelenemez niteliktedir.
- Hastanelerde işler diğer örgütlere göre daha karmaşıktır.

¹ G. Bektaş, “Sağlık Kurumlarında İnsan Kaynakları Yönetimi”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB, s.198

- İşin niteliği, yanlış ya da kuşkuya karşı daha az hoşgörülüdür.
- Hastane çalışanları oldukça uzmanlaşmıştır.
- Hastanelerin ikili yetki hattı vardır.
- İş etkinlikleri birbirine oldukça bağımlıdır. Bu da aşırı eş güdülmeyi zorunlu kılar”¹

Hastaneleri diğer işletmelerden ayıran en önemli özellik, mal üreten bir işletme olmaması, dolayısıyla da kar amacı gütmemesidir. Hizmet işletmeleri olduğundan, kar ikinci plandadır. Hastanenin varlığını sürdürebilmesi için belli bir oranda kar etmesi gerekmektedir. Fakat tek amacı kar olmamalıdır.² Hastanelerde çalışanlara performans dayalı ek ödeme sistemi getirilmesinden itibaren hastaneler hizmet temelli kar gütmeye başlamışlardır. Muayene edilen her hasta artık bir müşteri olarak görülmeye başlanmıştır. Hekime danışmak için bile artık muayene girişi yaptırmak zorunda kalınmıştır. Bu durumda hastanelerin de artık diğer işletmelerden çok farklı olduğu söylenemez.

6.3.3. Sağlık-Hastalık Kavramları

Sağlık, tanımlanması oldukça zor ve karmaşık kavramlardan biridir. Bu kavramın tanımlanması, tartışılmakta olduğu tarihsel döneme ve tanımlanmak da olduğu kültüre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Aggleton’a göre sağlığı tanımlamanın birçok yolu bulunmaktadır. Sağlığın tanımlanması ile ilgili olarak yapılan en çarpıcı ayırım sağlığın resmi tanımlar ve resmi olmayan tanımlar açısından açıklanmasıdır. Sağlık profesyonellerinin yapmış olduğu tanımlar resmi olan tanımlardır. Bunlar da kendi içinde pozitif ve negatif olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sağlığın resmi olmayan tanımları ile anlatılmak istenen ise, sağlıkla ilgili konularda profesyonel olmayan kişilerin sağlığa ilişkin algılamalarıdır. Kişilerin sağlığa ilişkin algılamaları zaman içinde farklılık gösterebildiği gibi, ülkeden ülkeye de değişiklik göstermektedir. Robinson ve Elkan’a göre sağlık, “kişilerin hayata katılabilme yeteneği” olarak tanımlanırken, Bowling’e göre ise, “stresli durumlara karşı koyabilme, güçlü bir sosyal destek sisteminin kurulması ve

¹ Bektaş, s.199

² Bektaş, s.199

korunması, toplumla bütünleşme, yüksek moral, hayattan duyulan tatmin ve psikolojik iyilik ve fiziksel uyum” şeklinde tanımlanmaktadır.¹

T. Parsons’a göre sağlık, bireylerin işlevsel olma durumudur. Toplumsal yaşam içerisinde her bireyin belirli rol ve sorumlulukları vardır. Birey bu rol ve sorumluluklarını yerine getirebiliyor ise sağlıklıdır. Bu tanıma göre birey işlev görebildiği sürece sağlıklıdır. Ancak kronik hastalığı olan birçok kişi tedaviye uyum sağladıktan sonra günlük işlevlere dönebilmektedir. Bu durum bireyin sağlıklı olduğu anlamını taşımamaktadır. Dünya sağlık örgütü (DSÖ) sağlığı, sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, aynı zamanda fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlamıştır. Bu tanım, sağlığın tek boyutlu değil, çok boyutlu bir olgu olduğunu vurgulayarak, sağlığı bütüncül bir yaklaşımla ele almıştır.² DSÖ yapmış olduğu tanımla sağlıklı olmanın bütün alanlarını açıklarken yakın zamanda buna “sosyal ve ekonomik olarak üretici bir yaşam sürebilme” de eklenmiştir. Bu iki tanım da eleştiriye açıktır, sağlık sadece bir durum olarak tanımlanmamalıdır, bu tanım değişen gereksinimlere göre sürekli yeniden düzenlenir ve hayata verdiğimiz anlamın değişimine göre değişir. DSÖ’nün tanımı süreçten bahsetmemekle birlikte idealist bir hedef belirlemektedir. DSÖ’nün tanımındaki “sosyal yönden tam iyilik hali” açıklanması gereken bir kavramdır. Bu kavramı açıklayabilmek için sağlığın sadece kişisel bir olgu olmadığını, toplumsal yönünün de bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Bireyin sosyal yönden tam iyilik halinde olmasının ön koşulu sosyal yaşantısının sağlıklı olmasından geçer. Çalışma ve yaşam güvenliğinin sağlanamadığı, iş bulma olasılığının bulunmadığı, gelir dağılım dengesizliğinin yarattığı huzursuzluğun giderilemediği toplumlarda bireyin tam iyilik halinde olmasından söz etmek olanaksızdır. Sağlık bir anlamda “başa çıkma”dır. Zaten organizmanın hayatı da karşıt güçler arasındaki bir an bile durmayan mücadeledir. Başa çıkma tanımı, tedavilerde, koruyuculukta tıptaki bakış açısını etkileyen potansiyele sahiptir. Kronik bir hastalığı olsa da kişiler sağlıklı ve yaşam kalitesi yüksek düzeyde yaşayabilmektedirler. Diyabetli bir hastanın insülin tedavisi sürerken profesyonel basketbol oynayabilmesi, kuadriplejik bir hastanın tekerlekli sandalye ile rugby oynayacak kadar rehabilite edilebilmesi bu durum için somut birkaç örnektir.

¹ S. Somunoğlu, “Kavramsal Açıdan Sağlık”, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, C.4, S.1, Ankara,1999, ss.52,53

² A. Tekin, Sağlık-Hastalık Olgusu Ve Toplumsal Kökenleri (Burdur Örneği), SDÜ, SBE, YYLT, Isparta, 2007, s.22

P53 çoğalma baskılayıcı geni kullanılarak, kraniofaringioma tümörü tedavisinde başarılı sonuçlar alınabilmektedir. P53 geninin kullanımı kanser hücresine karşı organizmanın başa çıkmasına destek olmaya önemli bir örnektir. Başa çıkma yaklaşımı sağlığı korumak ve geliştirmek için sürekli olarak bir desteğin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu durumda sadece riskler karşısında sağlık güvencesi sağlayan bir sistem yerine, bireyin yaşam boyu başa çıkmasını destekleyen bir sağlık finansman modelini kurgulamak gerekmektedir.¹

Ivan İllich'e göre sağlık, çevredeki değişimlere uyum sağlayabilme, büyüebilme ve yaşlanabilme, hastalandığında iyileşebilme, acı çekebilme ve ölümü huzurlu bir şekilde bekleyebilme yeteneğidir. Sağlık, acıyı ve onunla birlikte yaşamak için gerekli olan gücü de verir. Capra Fitjof sağlığın, bir insanın canlı organizmaya ve onun çevresiyle olan ilişkisinde bakış açısına bağlı olduğunu, zamana ve kültürlere göre bu bakış açısı değiştikçe sağlık anlayışlarının da değişeceğini belirtmektedir.²

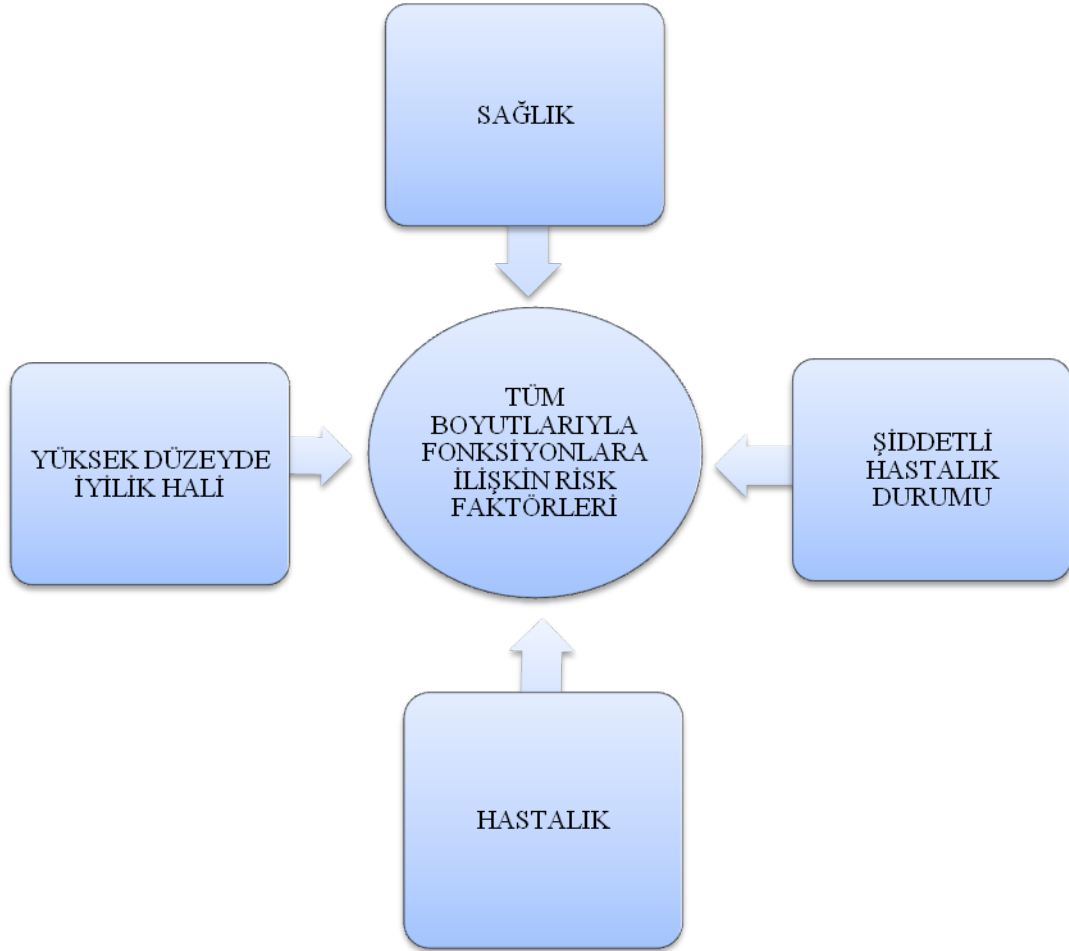
Günümüzde sağlığı fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden bütüncül bir yaklaşımla ele almanın yanı sıra bir de devamlılık kavramı ile tanımlanmaya başlanmıştır. Sağlıkla ilgili şikâyetler ortaya çıktığında insanın kendisini iyi hissetmemesiyle başlayan, giderek kötü hissetmesine ve daha sonra tükenmişliğini ifade etmesine kadar uzanan bir dizi süreç yaşanmaktadır.³

¹ C. Kesgin-A. Topuzoğlu, "Sağlığın Tanımı; Başa çıkma", [http://www.iku.edu.tr/TR/iku_gunce/Gunce C3 S2 ve S3 fenMuh /Gunce/Gunce C4 S3 Ekim 06 fenMuh /47.pdf](http://www.iku.edu.tr/TR/iku_gunce/Gunce%20C3%20S2%20ve%20S3%20fenMuh%20/Gunce/Gunce%20C4%20S3%20Ekim%2006%20fenMuh%20/47.pdf), ss. 47,48 (04.05.2013)

² Tekin, ss.24,25

³ Tekin, s.25

Şekil 8. Sağlık-Hastalık Süreç Model

Kaynak: A. Tekin, Sağlık-Hastalık Olgusu ve Toplumsal Kökenleri (Burdur Örneği), SDÜ, SBE, YYLT, Isparta, 2007, s.26

Sağlık –Hastalık süreç modeli, sağlık ya da hastalık durumunu bir ucunda yüksek düzeyde iyilik hali olan, diğer ucunda ise şiddetli hastalıkların hatta ölümün yer aldığı bir skala üzerinde derecelendirmektedir. Bu modele göre sağlık; fiziksel, duygusal, entelektüel, sosyal, gelişimsel ve ruhsal iyilik halini sürdürmek için, bireyin iç ve dış çevresindeki değişikliklere uyumu olarak belirtilen ve sürekli

değişen dinamik bir durumdur. Hastalık ise, bireyin fonksiyonlarında önceki durumuyla karşılaştırıldığında bir ya da daha fazla boyutta azalma ya da bozulmanın olduğu bir durumdur. Bireyin sağlık düzeyinin tanımlanmasında önem taşıyan yaş, yaşam tarzı, çevre gibi değişkenleri içeren risk faktörleri modelin ortasında yer almaktadır.¹

Sonuç olarak sağlık, subjektif açıdan belli bir zamanda bireyin kendini enerjik, canlı ve sağlıklı hissetmesi, objektif açıdan fiziki muayene ve laboratuvar sonuçları doğrultusunda bir bozukluk, yetersizlik ve hastalığının olmaması; fonksiyonel açıdan bireyin toplumsal yaşam içerisindeki rol ve sorumluluklarını bağımsız bir şekilde yerine getirebilmesi, ruhsal açıdan bireyin iç ve dış çevresini gerçekçi biçimde algılaması ve değerlendirmesi ve duygu-düşünce ve davranışlarını kontrol edebilmesi, sosyal yönden kişinin aile, meslek, gelir, statü, sosyal destek, yaşadığı sosyal ve kültürel çevre ve yaşam tarzının sağlıklı bir yaşam için gereken nitelikte olması: psikolojik yönden bireyin sosyal şartlara ilişkin olumlu algılara sahip olması, optimal sağlık düzeyini sürdürmesi için gerekli sağlığı koruyucu ve geliştirici alışkanlıklar kazanması ve iyilik halini artırma yönelimi içerisinde olması olarak tanımlanabilmektedir.²

Hastalık kavramının en sık kullanılan tanımı, bedensel olumsuz değişimlerdir. Hastalık durumunda ortaya çıkan olumsuz değişimler bireyin sosyal, kültürel ve ekonomik olarak etkilenmesine neden olabilmektedir.³ Hastalık, bireyin yaşamı açısından programlanmamış, irade dışı, istenmeyen bir durumdur. Hastalık biyolojik ve psikolojik olarak öncelikle bireyi etkiler. Özellikle kronik hastalıkla birlikte birey çalışamaz duruma gelebilir, bu durum zaman içinde bireyin sahip olduğu aileyi de etkilemeye başlar. Parsons'a göre hastalık, bir sosyal sistem içinde bireyin yerine getirmekle yükümlü olduğu rolleri oynama yeteneğini azaltan bir durumdur. Hasta birey, içinde bulunduğu sosyal grubun varlığına fonksiyonel biçimde katkıda bulunmamakta, grubun kaynaklarını gereksiz yere tüketmektedir. Bu nedenle hastalık sosyal olarak kontrol edilmek zorundadır. Aksi takdirde hastalık,

¹ Tekin, s. 26

² Tekin, s.27

³ Gemlik-Ayanoğlu Şişman, s.90

sosyal düzen ve sosyal denge, dolayısıyla sosyal sistem için tehdit oluşturabilmektedir.¹

Hastalık kavramı olarak iki farklı anlam içerir:

“Medikal (tıbbi) açıdan hastalık; Tıbbi açıdan hastalık, belirli işaret ve semptomlarla kendisini gösteren patolojik bir anormallik göstermekte, doktorun hastayı muayene etmesi ve tıbbi literatüre göre kişinin sübjektif yakınmalarını bir hastalık tanısına bağlaması anlamına gelmektedir.

Toplumsal-kültürel içerikli bir kavram olarak hastalık; Sağlıksızlığın veya patolojik sürecin sonuçlarının birey tarafından algılanması, bireyin ağrı, acı vb. duyma durumunu belirtir. Sübjektif olarak algılanan hastalık organik bozukluğun neden olduğu sonuçları değişik derecelerde etkilemekte ve bu sonuçlardan etkilenmektedir. Bu etkileme ve etkilenmenin değerlendirilmesi, hasta bireyin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve psikolojik durumuna göre farklılıklar göstermektedir. Hatta bu bağlamda, sübjektif ve objektif anlamda hastalığın birlikteliği söz konusu olmayabilir. Patolojik bir anormallik olmadan birey kendisini sübjektif anlamda kötü hissedebileceği gibi, tam tersine sübjektif anlamda hasta ve rahatsız hissetmediği halde patolojik anlamda hasta olabilir. Toplumsal-kültürel farklılıklar içeren hastalık, ister sübjektif ister objektif anlamda olsun, bireysel düzeyde ruhsal, fiziksel, toplumsal düzeyde de uyumsuzluk veya dengesizliği ifade eder. Bireyin hasta olarak tanımlanma sürecinde bireyin ve çevresindekilerin birlikte değerlendirilmeleri büyük önem taşımaktadır.”²

7. SAĞLIK EKONOMİSİ

Sağlık ekonomisi; tıp, iktisat, sağlık yönetimi, sosyoloji, psikoloji, hukuk, epidemiyoloji dalları ile ortaklaşa hem bireyin hem toplumun sağlığı, sağlık kurumlarının yönetimi, sağlık hizmetlerinin nitelikli ve adaletli dağıtılması, kaynak israfını engelleyerek düzenleyen, kendine ait felsefesi ve kuralları olan bağımsız bir bilimdir. Sağlık ekonomisi herkese, her kesime kaynakların etkin dağıtımı ve tüm

¹ Tekin, s. 31

² Tekin, ss.30,31,32

toplumda tedaviye ihtiyacı olanların tedaviye ulaşmasını planlar.¹ Sağlık ekonomisi, kısıtlı kaynakları toplumun sağlığını korumak, geliştirmek, bireyin hastalığını tedavi etmek, sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak için seferber etmek ve tüm bu faaliyetlerin maliyetlerini hakkaniyete ve ihtiyaca uygun şekilde bireyin yaşam kalitesini yükselterek ve toplumun refahını göz önüne alarak dağıtmaktır.²

Sağlık ekonomisi, hastaların ve hekimlerin davranışlarını, nüfusun sağlık durumunun veya sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkilerini konu aldığından daha çok mikro ekonomik bir bakışa sahiptir. Sağlık ekonomisinin gelişiminde önemli rol oynayan unsurların başında sağlık sektörünün giderek daha fazla kaynak kullanılan bir sektör olması gelmektedir. Bu olgunun başlıca nedenleri şunlardır: sağlık bilincinin yükselmesine bağlı olarak sağlık hizmeti talebinin artması, ortalama yaşam süresinin uzaması sonucu toplumların yaşlanması, tıp ve sağlık bilimleri alanında kullanılan teknolojinin gelişmesi ve giderek daha pahalılaşması, bulaşıcı hastalıkların azalması yerine uzun seyirli kronik hastalıkların artması şeklinde sıralanmaktadır.³

Sağlık ekonomisinin temel amacı bir ülkenin tüm vatandaşlarına ödeme gücüne bağlı olarak değil, sağlık ihtiyaçlarına bağlı olarak sağlık hizmetleri sağlamaktır. Eğer bireyler ödeme gücüne bağlı olarak sağlık hizmetine ulaşırlarsa, sağlık hizmetlerinin dağıtımındaki ana unsur olan ihtiyaç ve hakkaniyet kavramları zarar görür, ayrıca sağlık harcamaları daha fazla artar. Çünkü sağlık hizmeti arz eden hekimler bir yandan talep yaratıp öte yandan talebi yönlendirebilme potansiyeline sahip bulunmaktadırlar. Sağlık talebini ilk sağlık şikâyetlerinden itibaren yönlendiren, takip eden ve hastalık gelişmesine engel olan, hastalık gelişirse ilerlemesine, kronikleşmesine yaşam kalitesini bozarak yoğun tedavi ihtiyacı gelişmesine engel olmaya çalışan bir mantık ancak tıp bilimi ile bütünleşmiş bir sağlık ekonomisi ve maliyet takibi kavramları ile etkin olabilmektedir.⁴

¹ Yıldırım Kaptanoğlu, s.243

² Yıldırım Kaptanoğlu, s.245

³ F. Tutar-N. Kılınç, “Türkiye’nin Sağlık Sektöründeki Ekonomik Gelişmişlik Potansiyeli ve Farklı Ülke Örnekleriyle Mukayesesi”, AKÜ, İİBF Dergisi, C.IX, S.1, Afyon, 2007, s.34

⁴ Yıldırım Kaptanoğlu, s.245

Sağlık ekonomisi diğer bir ifade ile sağlık bakım hizmetlerinin ekonomisi; sağlık hizmetlerinin finansmanı ve organizasyonu, birinci basamak sağlık merkezlerinin yataklı tedavi kurumlarının çalıştırılması, sağlık hizmetlerinin üretilerek halka dağıtılması gibi sağlık sektöründeki tüm hizmetlerin üretilmesinden kaynaklanan ekonomik girdilerden oluşmaktadır. Sağlık hizmetlerinde girdiler insan gücü, teknolojik alet ve ekipman, sermaye, sağlıklı barınma, beslenme, sağlık eğitimi, kalıtım, çevre yani psiko -biyo-sosyal sistem gibi kabul edilirse çıktılar ise; ölüm, tedavi, kronik hastalıklarda takip ve sağlığı koruma hizmetleridir. Bu ekonomik işlemdeki etkinlik ise hastalara verilen hizmetlerdir. Bu hizmetlerde maksimum kar değil maksimum etkinlik amaçtır.¹

8. TÜRKİYE’DE SAĞLIK HİZMETLERİNİN FİNANSMANI VE FİNANSMAN YÖNTEMLERİ

8.1. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı

Sağlık mal ve hizmetleri piyasasında devlet, sağlık hizmetleri üreterek ve satın alarak, sağlık göstergelerini kontrol ederek ve izleyerek, sağlık alanında araştırma ve geliştirme yaparak, sağlık sektöründe teknolojik gelişmeleri izleyerek, sağlık piyasalarını düzenleyerek, sağlık işgücünü geliştirerek, herkesin erişebileceği düzey ve yaygınlıkta sağlık hizmeti sunarak çeşitli görev ve fonksiyonlar üstlenmektedir.²

Devletin sağlık hizmetlerine müdahalesini zorunlu kılan üç unsur bulunmaktadır.

- “Sağlık hizmetlerinin özelliklerinden ötürü, sağlık piyasası belirsizlik içindedir. Kimin ne zaman ve ne düzeyde sağlık hizmeti ihtiyacı olacağı önceden bilinemez. Sağlık hizmetine olan ihtiyaç acildir ve ertelenemez. Bu belirsizlik sağlık hizmeti sunan özel sektörü de zora sokmuştur. Sigorta şirketleri çoğu zaman muhtaç kitleyi sigortalamaktan uzak

¹ Yıldırım Kaptanoğlu, ss.245,246

² Altın, ss.10, 11

durmuştur. Çünkü bu insanlar ya zaten hastalanmış durumdadır ya da hastalanma riski çok yüksektir.

- Sağlık hizmetlerinin üretilmesi, iyileştirilmesi kişiler açısından önemli olduğu kadar toplumun bütünü açısından da önemlidir. Eşitlik anlayışı ve adalet yorumu, sağlık hizmetlerinin gelir, servet, ırk, din, dil, cinsiyet, toplumsal statü gibi etkenlere bağımlı olmayan bir şekilde sunulmasını öngörmektedir. Sağlık hizmetinin tümüyle piyasaya bırakılması bu hizmetten yararlanmanın gereksinime göre değil, satın alma gücüne göre belirlenmesi demek olacaktır. Bu da gelir ve servet farklarına göre büyük eşitsizlikler yaratacağı gibi, düşük gelirli kesimlerin bazı hizmetlerden hiç yararlanamaması sonucuna neden olacaktır. Bu yüzden devlete önemli görevler düşmektedir.
- Sağlık hizmetlerinde özel sektör girişimleri sağlık hizmetlerine olan talebi karşılamak için yeterli düzeyde değildir. Özel sektörde firmalar karlılık oranına göre hareket ettikleri için sağlık yatırımları belirli bölgelerde yoğunlaşabilmektedir.”¹

Türk sağlık sisteminin temel özelliklerinden biri, gerek hizmet sunumu gerekse finansmanı açısından farklı rejimlerden meydana gelmesidir. Türkiye nüfusunun yaklaşık %90’ı sağlık güvencesi kapsamı içinde bulunmaktadır. Bunun yaklaşık % 52.7’si SSK, %22.6’sı Bağ-kur, %14.7’si Emekli Sandığı ve diğer çeşitli devlet memurluğu şeklindedir. Ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderlerini devlet karşılamaktadır.²

Sağlık finansmanı sağlık hizmetlerinin yürütülebilmesi için gereken mali kaynakların nereden sağlandığı, bu kaynaklardan kimlerin yararlandığı ve bu işleyişin yönetimi konularını kapsamaktadır. Sağlık hizmetleri; vergi gelirleri ile oluşturulan devlet bütçesi; SSK, Bağ-kur, Emekli Sandığı üyelerinin katkılarını içeren Sosyal Güvenlik primleri; özel kuruluşlara yapılan doğrudan ödemeler ile özel sağlık sigortasına ödenen primlerden oluşan cepten ödemeler olmak üzere üç ana kaynaktan finanse edilmektedir. Bu kaynakların dışında Dünya Bankası da sağlık

¹ Altın, ss.11, 12

² Altın, ss.12, 13

hizmetlerinin finansmanına katkıda bulunan en önemli uluslar arası kuruluştur. En büyük sağlık hizmeti sunucusu Sağlık Bakanlığı'dır. Sağlık Bakanlığı'nın harcamalarının ana finansman kaynağı devlet bütçesidir. Sağlık Bakanlığı bütçesinin %80'i genel bütçeden gelen gelirlerden oluşmaktadır. Bir diğer finansman kaynağı da döner sermaye gelirleridir.¹

8.2. Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri

Sağlık hizmetlerinin finansmanında doğrudan finansman yöntemi, dolaylı finansman yöntemi, maliyet paylaşımı yaklaşımı ve tüketici katkıları olarak adlandırılabilen üç yöntem söz konusudur.

Doğrudan Finansman Yöntemi

Sağlık hizmeti talebinde bulunanların almış oldukları hizmetin bedelini doğrudan kendilerinin ödemesi anlamına gelmektedir. Hizmeti talep eden kişi, arzı gerçekleştiren kamu, özel kurum, aracı ya da kişiye ücreti doğrudan ödemektedir. Doğrudan finansman yöntemi, tüketicilerin serbest piyasa koşullarında diğer mal ve hizmetlerin bedelini ödeyerek satın almalarına benzemektedir. Hastalık riskinin yol açtığı mali yükü tüketici kendisi karşılamakta olup, tüketiciler arasında risk paylaşımı yoktur. Hastalık riskinin derecesi, harcamanın yüksek ya da düşük olup olmayacağını belirlemektedir. Doğrudan finansmanın söz konusu olduğu durumlarda talep kat sayısının düşük olduğu gözlenirken, aracı mali kurumların bulunduğu dolaylı finansman sisteminde tüketicinin hizmeti talep etme katsayısı yükselmektedir. Kişilerin doğrudan ödeme yaptığı sistemlerde özellikle yüksek hastalık riski altında bulunan, alt gelir gruplarının hizmet talebi düşük kalmakta, var olan sağlık ihtiyacı tam bir talebe dönüşmemektedir. Kamu ve özel sigortaların, yani mali aracı ve organizasyonların yer aldığı sistemlerde ise ihtiyaç olmadığı halde talep ortaya çıkabilmektedir.²

Dolaylı Finansman Yöntemi

Hizmet sunumunu gerçekleştiren ile talep eden arasında üçüncü taraf ödeyici yer almaktadır. Bu yöntemde, sağlık hizmet sunumu yapan kurumlarla talep eden bireyler arasında para ilişkisi kısmen veya tamamen ortadan kalkmaktadır. Finansal

¹ Tekin, s.115

² Aktan-Işık, s.25

aracılar da denilen üçüncü taraf ödeyicilerin yer aldığı bu tür yapılandırmalarda tüketicilerin risk paylaşımı söz konusudur.¹ Bu sistemde ortaya çıkan hastalık riskinin meydana getirebileceği harcamalar sadece tüketici tarafından yüklenilmemekte, buna karşın, aracı olan mali kuruma (ortak fon) katkıda bulunan herkes tarafından paylaşılmaktadır. Bu yöntemin uygulanmasında tüketicinin hizmetten yararlanmasında oluşturulan ortak fona yaptığı katkılar dikkate alınmazken, belirli bir hizmet düzeyinin üstündeki talebini karşılamak için de ayrıca bir katkı istenebilir.² Dolaylı finansman yöntemine genel olarak bakıldığında, sağlık sistemi genel vergilerle (gelir vergisi, kurumlar vergisi, katma değer vergisi, satış vergisi), özel vergilerle (çeşitli mallardan alınan vergiler, çeşitli üretim girdilerinden alınan vergiler), primler ve tüketici katkıları (sigorta) ve bağışlarla finanse edilebilmektedir.³

Maliyet Paylaşımı Yaklaşımı ve Tüketici Katkıları

Günümüzde finansman açısından ileri sürülen yaklaşımlardan birisidir. Bu yöntemde ileri sürülen görüş, sağlık hizmetini kullanan bireylerin hizmetin maliyetine katılımlarının sağlanmasıdır. Bu sağlık hizmetlerinin tamamı için ya da belli bir aşaması için uygulanabilir. Örneğin, tüketicilerden sadece tedavi hizmetlerinin maliyetinin tamamının maliyetine ya da bir bölümünün maliyetine katılımları istenebilmektedir. Bu uygulama ek kaynak oluşturması açısından önemlidir. Diğer yandan, gelir düzeyi sürekli yükselen ve gelişme eğiliminde olan ülkeler için ek bir kaynak oluşturulması açısından da bir çözüm yolu olabilmektedir. Tüketici katkıları, sağlık hizmet tüketicisi yani hastanın hizmeti tüketmesi durumunda doğrudan yaptığı ödemelerdir. Tüketici katkıları, sağlık üretim birimine yapılan ödeme, sigorta kurumuna yapılan ödeme ve ilaç ödemeleri şeklinde gerçekleşmektedir.⁴ Son yıllarda Sağlıkta Dönüşüm programlarının uygulamaya koyduğu ve sağlık işletmelerinde finans kaynağı olarak yerini bulan bir yaklaşım olmuştur.

¹ Filiz, s.56

² Aktan-Işık, s.26

³ Aktan-Işık, s.27

⁴ Aktan-Işık, ss.29,30

9. TEŞHİSLE İLİŞKİLİ GRUPLAR (TİG)

TİG 1970 ve sonraki yıllarda Yale Üniversitesi'nde Prof. Robert Peter ve ekibi tarafından endüstriyel maliyet ve kalite kontrol yöntemlerinin hastane endüstrisine uygulanabilirliğini denemek için geliştirilen bir araştırma projesidir. Sağlık hizmetlerinde maliyetlerin kontrolü amaçlı yeni ödeme modeli esas alınarak sağlık hizmeti bedellerinin Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde yatan hasta sağlık hizmeti bedellerinin ödenmesine ilişkin olarak Teşhisle İlişkili Gruplar(TİG), ayaktan kabul edilen hasta sağlık hizmeti bedellerinin ödenmesine ilişkin olarak ise Branş Bazlı Ayaktan Gruplar (BBaG) sistemi geliştirilmiştir. Sağlık Bakanlığı'na bağlı web tabanlı "TİG Klinik Veri Programı" geliştirilmiş ve bu programın kullanımına ve sisteme girilecek verilere ilişkin klinik kodlama eğitimi verilmiştir. Bu şekilde bir hastanenin tedavi ettiği vakalar için diğer bir hastaneye göre neden daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulduğu ancak TİG yolu ile ölçülebilmektedir.¹

TİG, maliyetleri göz önünde tutarak on binlerce tanı ve işlemten yüzlerce grup oluşturur. Her grubun maliyetlerine göre birer ağırlık (bağıl değer) hesaplar. Bu bağıl değerler, geri ödemeye konu olacak tutarın hesaplanması için kullanılır. Geri ödeme yapılırken her vaka, tanıya ya da yapılan işleme göre durumun karmaşıklığı da göz önüne alınarak belirli bir TİG grubuna yerleştirilir. Vakaların dahil olduğu gruplara ait bağıl değerler toplamı, ödeme katsayısı ile çarpılarak ödenecek rakam belirlenir. TİG, diğer sistemlere göre önemli avantajlar sunmaktadır. Gruplandırmalarda vakaların karmaşıklığının göz önüne alınması, hastanelerin zor vakalardan kaçmasının önüne geçecektir. On binlerce hastalık için ayrı ayrı uğraşmak yerine yüzlerle ifade edilen gruplar ile çalışmak sağlık sisteminin yönetilebilirliği açısından ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Sonuç odaklı bir sistem olması nedeni ile hastaların gereksiz yere ve uzun süreli yatırılmasının önüne geçmektedir. Kullanılan kaynaklar ile ilgili doğrudan bir tasarrufu olmadığı için maliyetlerin kontrolünün sorumluluğunu hastaneye bırakmaktadır.²

¹ A. Yıldırım Kaptanoğlu-S. Peksu-S. Bayraktar, "Sağlık Kurumlarında Finansal Kontrol Amaçlı Gelir ve Gider Dengesi Yönetimi", Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB, s.299

² M. Narmanlı-G. Ertong-A. Dikici, ve diğ. , [http://www.turkmia.org/Kongre 2012-cd/pdf/format/29-38.pdf](http://www.turkmia.org/Kongre%202012-cd/pdf/format/29-38.pdf),s.31, (15.05.2013)

TİG

- “Hastanelerin tedavi ettiği hasta türlerini anlamak,
- Hastaların ne kadar hasta olduklarını ölçmek,
- Hastaneye finansman sağlamak,
- Bir hastanenin tedavi ettiği hastalar açısından neden bir başka hastaneye göre daha fazla kaynak ihtiyacı olduğunu tespit etmeye çalışır.”¹

Dünyada farklı amaçlar için geliştirilmiş birçok sınıflandırma sistemi bulunmaktadır. DSÖ tarafından geliştirilen ve kısaca hastalıkların uluslar arası sınıflandırması (ICD 10) olarak ifade edilen sistem mortalite kodları 138 ülkede, morbidite kodları 99 ülkede kullanılan bir sınıflandırma sistemidir. ICD 10 yalnızca tanıya dayalı bir sınıflandırma sistemidir. Prosedür kodlamalarını içermemektedir. Klinik tanıların detaylandırılması ve tanısal /tedaviye yönelik işlemlerin kodlamalarının yapılabilmesi için ülkeler ICD 10’un temel yapısını esas alan kendilerine özgü sınıflandırma sistemi geliştirmişlerdir. ICD 10-AM (Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslar arası İstatistiksel Sınıflandırması, Avustralya Modifikasyonu) Avustralya tarafından bu amaçla geliştirilen sınıflandırma sistemidir. Hastalıkların tanı ve tedavisinde uygulanan işlemleri (Avustralya Sağlık Girişimleri Sınıflaması) içermektedir.²

10. SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM PROJESİ- İLKELERİ VE BAŞLICA BİLEŞENLERİ

Türkiye’de 1960 yılında planlı döneme girilmesinden itibaren; sağlık hizmetlerine ve özellikle koruyucu sağlık hizmetlerine gereken önemin verilerek hizmetlerin, nüfusun çoğunluğunun bulunduğu kırsal bölgelere götürülmesi konusu ele alınmış ve sağlık düzeyinin yükseltilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar paralelinde; toplumun her kesiminin sağlık hizmetlerinden eşit olarak faydalanması amacıyla 224 sayılı “Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun” 1961 yılında çıkarılmış ve sağlık hizmetlerinin Türkiye’nin en ücra

¹ Yıldırım Kaptanoğlu- Peksu-Bayraktar, s.300

² Yıldırım Kaptanoğlu- Peksu-Bayraktar, s.300

köşesindeki vatandaşın ayağına kadar götürülmesini hedef alan yeni bir hizmet anlayışı ve uygulaması getirilmiştir.¹

Türkiye’de sağlık reform çalışmaları 1980’li yılların başında dünyadaki birçok ülke ile birlikte başlamış ve günümüze kadar geçen süreçte sağlıkta reform çalışmaları değişen hükümetlerle sürekli olarak gündemde olmuştur. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki sağlık reformları, sağlık alanındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı ve herkese eşit ulaşılabilir nitelikte sağlık hizmetini hedeflemektedir. Fakat günümüzde sağlık sektörü için öngörülen reformların eşitsizlikleri azaltmaktan ziyade arttırdıkları çoğu bilim çevrelerince ve otoritelerce belirtilmektedir. Ayrıca bu reformlar, sağlıkla ilgili sorunları çözemedikleri veya çözme konusunda gerekli yapısal değişimleri yapamadıkları, kamusal sağlık hizmeti harcamalarını yanlış dağıtma riski taşıdıkları ve sağlık gereksinimlerini karşılamaktan çok ekonomik ve siyasal etkenlerden kaynaklanan politikalar oldukları gerekçesiyle ciddi eleştirilere maruz kalmaktadırlar. Sağlık reform politikaları genellikle Uluslar arası Para Fonu(İMF) ve Dünya Bankası (DB) gibi uluslar arası kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar doğrultusunda tüm dünyada uygulamaya geçirilmiş, kararlılıkla ve titizlikle yürütülmüştür. Türkiye’de 2003 yılında gündeme gelen “Sağlıkta Dönüşüm Programı”nın (SDP) Dünya Bankası görüş ve önerileri ile biçimlendirilmiş bir proje olduğu açıktır. DB ile imzalanan anlaşmalarla “Sağlıkta Dönüşüm Projesi” ne 2004 yılından bu yana kredi desteği sağlanmaktadır.²

Kasım 2002’de sağlık sektöründe yaşanan sorunlar nedeniyle 58. hükümetin açıkladığı “Acil Eylem Planı” çerçevesinde uygulamaya konan sosyal güvenlik reformu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Sosyal güvenlik reformu kapsamında hazırlanan Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ise 16 Haziran 2006 tarihinde yayınlanmış ancak, Anayasa Mahkemesinin 15 Aralık 2006 tarihinde bazı maddelerinin iptali yönünde verdiği karar doğrultusunda kanunun

¹ Altın, s.25

² A.R. Özdemir, Sağlıkta Dönüşüm Programında Aile Hekimliği Uygulaması ve Hasta Memnuniyet Düzeyi: Kilis İli Örneği, Pamukkale Üniversitesi (PÜ), SBE, YYLT, Denizli, 2012, s.15

yürürlük tarihi 1 Ocak 2008'e ertelenmiştir. Son olarak TBMM'de kabul edilen 5655 sayılı kanun ile 1 Ocak 2008 olarak değiştirilmiştir.¹ Sağlıkta Dönüşüm Projesinin amaçları; sağlık hizmetlerinin etkili, verimli ve hakkaniyete uygun bir şekilde; organize edilmesi, finansmanının sağlanması ve sunulmasıdır.²

10.1. Temel ilkeler

Sağlıkta dönüşüm programının ve aynı zamanda yönetim anlayışındaki evrensel değişimin dayandığı başlıca değerlerle de bütünleşen temel ilkeleri şunlardır.

“İnsan Merkezlilik: Sistemin planlanmasında ve hizmetin sunulmasında, hizmet alıcılarının ihtiyaç, talep ve beklentilerinin dikkate alınmasıdır.

Sürdürülebilirlik: Sistemin ülkenin kaynakları ve koşulları ile uyumlu olması ve kendisini besleyebilme bakımından süreklilik arz etmesidir.

Sürekli Kalite Gelişimi: Sunulan hizmetlerde ve elde edilen sonuçlarda ulaşılan düzeyin yeterli görülmemesi ve sürekli daha iyiyi bulma arayışı. Ayrıca sistemin kendi kendini değerlendirmesi sonucunda, hatalarından öğrenmesini sağlayacak bir geri bildirim mekanizması oluşturulmasını ifade etmektedir.

Katılımcılık: Sistemin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi sırasında tüm tarafların görüş ve önerilerinin alınması, ilgili paydaşların katılım ve desteğinin sağlanmasıdır.

Uzlaşmacılık: Sektörün farklı bölümleri arasında ayrılık ve çatışma yerine, karşılıklı çıkarların gözetilmesiyle, farklılıklar arasında ortak noktalarda buluşmayı gerçekleştirebilmektir.

Gönüllülük: Sağlık hizmeti sunan ve bu hizmeti alanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın, sistemin gelişimine katkıda bulunacak çalışanların gönüllü katılımlarının sağlanmasıdır.

Güçler Ayrılığı: Sağlık hizmetinin finansmanını sağlayan, planlamasını yapan, yürütülmesini sağlayan ve denetimini üstlenen güçlerin birbirinden ayrılması ilkesidir.

Desantralizasyon: Merkezi düzeydeki operasyonel görev ve yetkilerin; hızlı karar mekanizmalarının oluşturulması, yerinden yönetimin sağlanması ve kaynakların

¹ Altın, s.26

² Altın, s.27

etkili kullanımı amacıyla olabildiğince idari ve mali yönden özerk birimlere ya da taşra birimlerine devredilmesi ilkesidir.

Hizmette Rekabet: Sağlık hizmetinin merkezi devlet gücünün tekeli olmaktan çıkarılarak farklı hizmet sunucuları arasında özendirici ve örnek olacak rekabet koşullarının oluşturulmasıdır.”¹

10.2 Programın Başlıca Bileşenleri

Sağlıkta Dönüşüm Programında, sağlık sistemini tüm boyutlarıyla kavramak üzere oluşturulan ve birbirleriyle ilişkilendirilmiş, yeniden yapılandırma işlevi açısından en çok önem taşıyan sekiz bileşene yer verilmektedir. Bunlar;

10.2.1. Planlayıcı ve Denetleyici Bir Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı; planlayıcı, standart koyucu ve denetleyici rolünü artırmaya yönelik bir yapılanmayı öngörmektedir. Bu doğrultuda, kendisine bağlı sağlık kurumlarını yerinden yönetim ilkeleri çerçevesinde yeniden yapılandırmayı hedeflemektedir. Yerinden yönetim (desentralizasyon), vatandaşlara sunulacak olan kamusal hizmetlerin, merkezi yönetim tarafından tek elden yürütülmesi değil, hizmet talep edenlere daha yakın olan yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesidir. Yerinden yönetim ilkeleriyle yönetilen kuruluşların en önemli özelliği, özerkliklerinin olmasıdır. özerklik yerinden yönetim kurumlarına yönetim ve mali alanda sahip oldukları hakları serbestçe kullanabilme olanağı verir. Yerinden yönetim kuralları, yönetimde birliği sağlama yönünden yasaların öngördüğü biçimde genel yönetimin denetimi ve gözetimi altındadır. Yerinden yönetim çalışmaları 2003 itibari ile hız kazanmış özellikle döner sermaye uygulamaları ile hastanelere mali özerklik sağlanmıştır. Buna yönelik olarak Hastane Döner Sermayelerinin Dağıtımı Hakkında Yönerge hazırlanarak, pilot olarak 10 hastanede ölçülebilir Performansa Dayalı Ek Ödeme uygulamasına geçilmiştir. 2004 tarihinde de uygulama Türkiye geneline yayılmıştır. Eczanelerin açma-kapama, ruhsat, izin, isim, adres

¹ U.Saran, “Türk Sağlık Sisteminde Değişim, Yeniden Yapılanma Gereği ve Sağlıkta Dönüşüm Programı”, Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Yönetimi, (Ed. C.C.Aktan-U.Saran),İstanbul, 2007, ss.667,668

değişikliklerine ilişkin işlemlerin yürütülmesi vilayetlere bırakılmış ve personel özlük işleri ve il içi tayinler de taşra teşkilatına bırakılmıştır.¹

“Sağlıkta Dönüşüm Programı, kendisinden önceki reform girişimlerinden elde edilen birikimden ağırlıklı olarak yararlanmakla birlikte, yeni yönetim değerlerinin kazandırdığı farklı yaklaşım ve unsurları da bünyesinde barındırmaktadır. Bu bakımdan programın içeriğinde, Sağlık Bakanlığı’nın sağlık hizmetleriyle ilgili her şeyi, her düzeyde ve her noktada planlayan, finanse eden ve yürüten bir merkez değil;

- Planlama, bütçeleme ve yürütme işlevlerini çevreye ve uygulayıcı birimlere dağıtan, bu şekilde onları güçlendiren,
- Daha önce kendisinde topladığı merkezi nitelikli işlevleri ve bu kapsamdaki görev ve sorumlulukları yerinden yönetime devrederek, fiziksel, örgütsel, finansal ve operasyonel yapısını küçülten,
- Sistemin gücünün, verimliliğinin, kalitesinin artmasıyla, kendi güç ve etkinliğini de artıran bir yapıya kavuşmayı hedeflemektedir.
- Taşıyacağı yeni işlev kapsamında Bakanlığın; norm belirleyici, standart koyucu, dengeleyici, teşvik edici, koordine edici, yön verici, Kılavuzluk yapıcı, akredite edici ve gözetleyici nitelikte görev ve sorumluluklar üstlenmesi öngörülmektedir. Diğer bir ifade ile bütün bunlar, merkezin yerinde ve gerektiği kadar rol üstlenmesi anlamındadır.”²

10.2.2. Herkesi Tek Çatı Altında Toplayan Genel Sağlık Sigortası

Anayasa’nın 60. maddesi sosyal güvenliği, herkes için bir hak olarak tanımlamış ve Devlet bu konuda gerekli tedbirleri almak ve ihtiyaç duyulan sistemi kurmakla görevli kılınmıştır. Türkiye’ de toplumun bütün kesimlerini sosyal güvenlik şemsiyesi altına alabilmek amacıyla memur ve diğer kamu görevlileri için; 5434 sayılı T.C.Emekli Sandığı Kanunu, işçiler için; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, bağımsız çalışanlara yönelik 1479 sayılı Bağ-kur Kanunu, tarımda çalışan

¹ M. Aydın, Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Sağlıkta Dönüşüm Programı Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Düşünceleri, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ), Sağlık Bilimleri Enstitüsü (SĞBE), YYLT, Trabzon, 2010,s.14

² Saran, ss.669,670

kişiler için; 2925 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanunu ve 2926 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu ile gerekli düzenlemeler yapılmış ve vatandaşların tamamının sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmasına çalışılmış olsa da kapsam dışı kalan vatandaşlar olmuş ve bunlara yönelik olarak tedavileri devlet tarafından karşılanmak üzere yeşil kart verilmiştir. Genel Sağlık Sigortası (GSS) 1982 Anayasa'sının 56. maddesinde kurulması teşvik edilen bir yapılanmadır. GSS çalışmaları 2003 yılından itibaren hızlı bir ivme kazanmıştır. Bu yönde ilk adım 5502 sayılı ve 20.05.2006 tarihli kanunla kurulan Sosyal Güvenlik Kurumuyla atılmıştır. Kurum, Türkiye' deki bütün kamu sigortalarını bir çatı altında toplamıştır. Sosyal Güvenlik Reformu ve SDP çerçevesinde ele alınan konu, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının tek çatı altında toplanıp, tüm vatandaşları kapsayacak genel bir sağlık sigortası kanunu 31 Mayıs 2006 günü TBMM' de kabul edilmiş ancak Anayasa Mahkemesinin 15 Aralık 2006 tarihinde kanunun bazı maddelerini iptal etmesi üzerine yürürlük tarihi önce 1 Temmuz 2007' ye sonra 1 Ocak 2008' e ertelenmiş ve en son olarak 17.04.2008 de 5754 numaralı Kanun Olarak TBMM de kabul edilerek, 08.05.2008 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır.¹

Sosyal güvenlik sisteminin uzun yıllar boyunca farklı kurumlar tarafından yürütülmesi profesyonel olmayan düzenlemeler ve rasyonellikten uzak sigortacılık hizmetlerine yol açmıştır. Bu bakımdan da sürekli açık vererek kamu bütçesi üzerinde ağır bir yük oluşturmuştur. Yeni düzende sağlık sigortası hizmetlerinin tek çatı altında toplanması; sağlık hizmeti finansmanını tek elden karşılayabilmesi ve fiyat kontrolü alanında sağlayacağı kolaylıklarla, hasta-hekim arasındaki ilişkiyi parasal bir ilişki olmaktan çıkarabilecektir.²

10.2.3. Yaygın, Erişimi kolay ve Güler Yüzlü Sağlık Hizmet Sistemi

Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, erişimin kolaylaştırılması ve insani değerlerin ön plana çıkarılmasıyla hizmet etkinlik ve verimliliğinin artırılması amaçlanmaktadır.³

¹ Aydın, ss.15,16

² Saran, ss.671,672

³ Aydın, s.21

10.2.4. Sağlığa Erişim ve Sağlık Sunum Sisteminin Güçlendirilmesi: Etkili, Kademeli Sevk Zinciri ve Aile Hekimliği Sistemi

Hizmet Sunum Organizasyonunu akılcı ve etkili bir biçimde yeniden düzenlemenin ilk ve öncelikli adımı; kişilere yönelik koruyucu hizmetlerle birinci basamak tanı ve tedavi hizmetlerinin bireylerin kendi seçecekleri doktorlar tarafından yürütüleceği “aile hekimliği sistemi”nin kurulmasıdır. Aile hekimliği, hastalara hekimlerini seçme imkânı tanıması ve hekimle hasta arasında uzun süreli ve karşılıklı güvene dayalı bir ilişki kurması nedeniyle hizmet kalitesini, dolayısıyla hasta memnuniyetini artırma avantajı sağlamaktadır. Aile hekimliği modeli, sevk sisteminin mevcut yapısından kaynaklanan birinci ve ikinci basamak sağlık kurumları arasındaki uyumsuzluk ve yığılmaları önleyerek vatandaşların sağlık hizmetlerine daha kısa sürede, etkili ve tatmin edici düzeyde erişimlerini kolaylaştıracak; hastanelerin daha iyi ve kaliteli hizmet vermelerini sağlayarak kaynak kullanımında etkililiği ve verimliliği arttıracaktır.¹

10.2.5. Nitelikli ve Etkili Sağlık Sistemi İçin Kalite ve Akreditasyon

Sağlıkta Dönüşüm Programı Kapsamında Ulusal Kalite Ve Akreditasyon Kurum’unun Kurulması ile kavram kargaşası içinde bulunan ruhsatlandırma, sertifikasyon ve akreditasyon konularının düzenlenmesi sağlık sektöründe kalite standartlarının gelişmesini sağlayacaktır.² Hizmet kalitesini korumak ve geliştirmek amacıyla, bir sağlık kuruluşundaki uygulamaların belli standartlara uygunluğunun bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş tarafından belgelenmesi anlamını taşıyan akreditasyon; optimal hasta bakım kalitesinin ve güvenilir hasta bakım ortamının sağlanmasını, sağlık hizmeti verenlerin risklerinin azaltılmasını, iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının devamlılığını sağlayan kurumsal bir süreçtir. “Ulusal akreditasyon sistemi”, sağlık kuruluşlarının geçmek zorunda oldukları ruhsatlandırma aşamasından sonra; örgüt yapıları, insan kaynakları, tıbbi bakım süreçleri, fiziki yapıları ve teknik donanımları itibarıyla belli bir kalite düzeyine erişmelerini ve buradan daha da ileriye gitmelerini sağlamada kurumsal ve işlevsel bir rol oynamak üzere tasarlanmıştır. Bu kapsamda, sağlık kuruluşlarının önceden belirlenen standartlara uygunluğunu incelemek ve belgelendirmek üzere; idari ve

¹ Saran, s.672

² Altın, s.28

mali yönden özerk bir “ulusal sağlık akreditasyon kurumu” oluşturulması Sağlıkta Dönüşüm Programı’nın temel bileşenleri arasında yer almaktadır.¹

10.2.6. İdari ve Mali Özerkliğe Sahip Sağlık İşletmeleri

Sağlık sisteminin yeniden yapılandırılmasının ilk adımı Sağlık Bakanlığı’na üst seviyede planlayıcılık ve kural koyuculuk işlevi yüklenerek sistem içinde düzenleyici ve denetleyici bir konuma yükseltilmesi ve uygulamaya yönelik görev yükünün yerel yönetim kuruluşları ve yerinden yönetim birimlerine devredilmesinden sonra; ikinci aşamada doğrudan vatandaşa hizmet veren sağlık kuruluşlarının, ağırlıklı olarak hastanelerin “idari ve mali yönden özerk işletmeler” haline dönüştürülmesi gelmektedir.² Sağlık kuruluşlarının “özerk sağlık işletmesi” statüsüne geçirilmesi ve daha sonra da işletme hakları devredilmek yoluyla özelleştirmelerine olanak sağlanması amacıyla “Kamu Hastane Birlikleri Pilot Uygulaması Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanmış ve 18 Mart 2010 tarihinde TBMM Plan ve Bütçe Komisyonundan geçerek TBMM Genel Kuruluna gönderilmiştir. Bu yasa tasarısı ile hastaneler için mali ve idari özerkliğin öngörüldüğü savunulmakta olup bu kapsamda, Kamu hastanelerinin genel bütçe ile bağlarının kopartılması, çalışanların sözleşmeli statüye geçirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Yasa tasarısı ile bakanlığa bağlı ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurumlarını “Kamu tüzel kişiliğine sahip”, “özerk kamu hastane birlikleri” çatısı altında yeniden örgütlenmesi öngörülmektedir. Tasarıya göre, hastane birliklerinin organları Yönetim Kurulu, Genel Sekreterlik ve Hastane Yöneticilikleri’nden oluşmakta, birliğin karar organı Yönetim Kurulu, yürütme organı da Genel Sekreterliktir. Birlik yönetimi konusunda dikkat çekici bir husus, her bir hastane birliğinin yıllık olarak “hizmet altyapısı ve organizasyonu”, kalite, verimlilik ve hasta memnuniyet açısından performans denetimine tabi tutulacak olmasıdır. Hastane Birlikleri Sağlık Bakanlığı’nca yapılacak idari ve teknik denetim, Maliye Bakanlığı’nca yapılacak mali denetim ve Sayıştay’ca yapılacak dış denetime tabi tutulacaktır. Performansı yeterli bulunmayan birliklerde yönetim kademelerinde bulunan personelin görevine son verilerek, yöneticilerin bakanlıkça atanmaları öngörülmüştür. Tasarının en fazla dikkat çeken hükümlerinden biri de birliklerin

¹ Saran, s.673

² Saran, s.674

finansmanı için hazine katkısının öngörülmemesidir. Tasarı, birlikler tarafından yerine getirilecek hizmetlerin finansman yolu olarak birliğin ürettiği hizmetler karşılığında elde edilecek gelirleri görmektedir. Bu gelirler, hizmetler karşılığında GSS ve özel sigorta şirketlerinden alınacak ücretlerle hastalardan alınacak kişisel ödemeler olacaktır. Bu özellikleriyle tasarı, birlikleri kendi gelirleri ile ayakta kalması ve gelir-gider dengesini kurması gereken işletmeler olarak görmektedir.¹

10.2.7. Karar Sürecinde Etkili Bilgiye Erişim: Sağlık Bilgi Sistemi

Tutarlı politikaların ve yönetim kararlarının doğru bilgiye dayanması gerektiği, doğru bilginin de seçilmiş ve iyi analiz edilmiş verilerle elde edilebileceği gerçeğinden hareketle oluşturulacak olan sağlık bilgi sistemi, dönüşüm programının diğer bileşenleri arasında bütünleştirici ve pekiştirici bir rol oynayacaktır.² Sağlık hizmetlerinde eşgüdüm, sağlık envanterinin oluşturulması, bireylerin tıbbi kayıtlarının korunması, sevk basamakları esnasında bilgi transferi ve temel sağlık uygulamalarındaki verilerin toplanması amacıyla Sağlık Bilgi Sisteminin kurulması gerekmektedir.³

10.2.8. Akılcı İlaç ve Malzeme Yönetiminde Kurumsal Yapılanma

Sağlıkta Dönüşüm Programının amaçları arasında vatandaşların herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın ilaçlarına erişiminin sağlanması ve bu erişimin sürekliliğinin temin edilmesi öngörülmüştür. Program kapsamında ilaç, malzeme ve tıbbi cihazların standardizasyonuna, ruhsatlandırılmasına ve bunların akılcı yönetimi konularında uluslararası normları yakalamak amacıyla Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu kurulmak istenmiş olup bu amaçla hazırlanan yasa tasarısı taslağı 2007 yılında Başbakanlığa gönderilmiştir. Konuyla ilgili olarak Türk Tabipler Birliği Türkiye İlaç Kurumunun oluşturulması için hazırlanan yasa taslağının gereksinimleri karşılamadığını, ilaç, kozmetik, özel ürün ve tıbbi cihazlar ile ilgili olarak kurallara aykırı davranan ve insan sağlığına zarar veren kişi ve kuruluşlara uygulanacak idari para cezalarına yer verilmediğine dikkat çekerek, ilaç kurumunun tıbbi ürünlerin, piyasa gözetim ve denetimini nasıl yapacağının da net olmadığını savunmaktadır. Ayrıca, yapılacak düzenlemeyle Sağlık Bakanlığı'nın fiyat yetkisinin ortadan

¹ Aydın, ss. 29,30

² Saran, s.675

³ Altın, s.28

kaldırılmasını, ilaçta reklam yasağının sona erdirilmesini ve ilaçların eczanelerde eczacılar tarafından satılması zorunluluğunun kaldırılmasını toplum sağlığı ve kamusal çıkarlar açısından zararlar doğuracağını ileri sürmektedir.¹

¹ Aydın, ss.32,33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENTELEKTÜEL SERMAYENİN ENTELEKTÜEL KATMA DEĞER KATSAYISI YÖNTEMİ (VAIC) İLE ÖLÇÜLMESİ: SAĞLIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN GELİŞİMİ

Geleneksel ekonomide, işletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri için ihtiyaç duydukları temel üretim faktörleri emek, sermaye ve toprak olarak ele alınmıştır. Bu durum 1980’lerde bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin ardından geçerliliğini kaybetmeye başlamış ve temel üretim faktörlerinde değişimler meydana gelmiş, bilgi yeni ekonomik yapının temel üretim faktörü olarak ortaya çıkmıştır. Geleneksel üretim faktörleri yaşanan gelişmelere paralel olarak, modern işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve işletmelere değer katan varlıklar olarak bilgi temelli varlıkların önemi artmaktadır. Geleneksel işletmeler, kaynaklarını yatırımcılardan, çalışanlardan ve tedarikçilerden elde eden ve bunları müşterilerine ürün ve hizmet üretmek için kullanan organizasyonlardır. Modern işletmelerde ise, maddi kaynakların yanı sıra maddi olmayan kaynaklar da işletme performansını etkileyen unsurlar olarak ele alınmaktadır. Bu anlamda getiri veya gelir kavramının, finansal boyutunun yanında yeni bir etkisi daha ortaya çıkmaktadır. Gelir; hissedarlar, çalışanlar, müşteriler, kredi kuruluşları ve kamu kurumları gibi katılımcıların işletmeye olan katılım payları çerçevesinde elde ettikleri ödüller olarak tanımlanmakta ve “katma değer” olarak ifade edilmektedir. Katma değer, temel üretim kaynaklarının kullanımı yoluyla oluşturulan ve dağıtılan zenginlik olarak da tanımlanabilmektedir.¹

Günümüzde uygulanmakta olan muhasebe sistemleri artık bir işletmenin gerçek değerini ölçmede, raporlamada başarılı olamamaktadır. Bunun en önemli nedeni ise, son yıllarda işletmelerin piyasa değeri ile defter değeri arasındaki farklılığın giderek çarpıcı bir şekilde artmasıdır. Geleneksel muhasebe sistemleri ve onun finansal ölçütleri, ağırlıklı olarak işletmelere tahsis edilen maddi varlıkları ölçme ve raporlama üzerine odaklandığından entelektüel sermayenin ölçülmesinde

¹ Kerimov, s.88

ve raporlanmasında ve ilgili kişilere sunmada yetersiz kaldığından eleştirilmektedir. Çoğu teorisyen, entelektüel sermayenin geleneksel muhasebe sistemlerine katkı sağlayacak yeni bir değerlendirme yönteminin olması gerektiğini ileri sürmektedir. Entelektüel varlıkların değerlerinin ölçülmesiyle, işletmelerin yalnızca bilanço değerleri dikkate alınarak yapılan değerlendirme sonucunda bulunan defter değerleri ile piyasa değerleri arasındaki büyük boyutlardaki farklılığın nedenlerinin belirlenip açıklanabileceği iddia edilmektedir.¹ Bu durumda, modern işletmelerin, performans değerlendirmede geleneksel muhasebe temelli ölçütlerden yararlanmanın yanı sıra, yeni ölçüm yöntemleri de geliştirmeleri gerekmektedir. Söz konusu olan yeni ölçüm yöntemleri arasında, Ante Pulic tarafından geliştirilen Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemi, geleneksel ölçütlerin eksikliklerini büyük ölçüde giderebilmesi açısından diğer yöntemlere kıyasla daha fazla ön plana çıkmaktadır. Yöntem, işletme performansının değerlendirilmesinde maddi ve maddi olmayan varlıkların gelir yaratma üzerindeki etkilerini birlikte ele almaktadır.²

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Ante Pulic tarafından geliştirilmiş olan Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi, işletmelerin finansal ve entelektüel sermayelerinin performansının ölçülmesine yönelik bir yaklaşımdır. Bu yöntemde, çalışanların yetenek ve uzmanlık alanları işletmelerde en çok değer yaratan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle insan kaynağına yapılan harcamaları maliyet olarak değerlendirmek yerine yatırım olarak değerlendirmek gerekmektedir. Entelektüel Katma Değer Katsayısı yönteminin temelinde yatan ilke, değer yaratmaya odaklanmış olmasıdır. Entelektüel sermaye performansının ölçümünde muhasebe kayıtlarında bulunan gerçek değerlerin kullanılması Ante Pulic' in Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yönteminin diğer yöntemlere göre üstün tarafını oluşturmaktadır. VAIC yöntemi, yönetim kademelerinin, hissedarların ve diğer çıkar gruplarının, işletmenin toplam kaynaklarının ve bu toplamı meydana getiren her bileşenin yarattığı Katma değer ve bunun etkinliğinin ölçülmesini sağlayan analitik bir yöntemdir. VAIC yönteminin

¹ Demirkol, ss. 107,108

² Kerimov, s.89

sağladığı en önemli avantajlardan biri işletmelerin geçmiş performansını göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmasıdır. Bu yöntem aynı zamanda oldukça kapsamlı bir şekilde finansal ve finansal olmayan değişkenlerin piyasa değeri üzerindeki etkilerini inceleme imkânı sağlamaktadır. Bu özelliği ile de yöneticilere ve işletme sahiplerine işletmenin değer yaratma potansiyellerini görebilme imkânı sağlamaktadır.¹

Çalışmanın Hipotezleri: Çalışmada entelektüel sermayenin sağlık işletmelerinde performans göstergelerinden olan karlılık ve verimliliğe etkisi araştırılmıştır.

1. H0a: Sağlık işletmelerinde entelektüel sermaye ile verimlilik arasında ilişki yoktur.

H1a: Sağlık işletmelerinde entelektüel sermaye ile verimlilik arasında ilişki vardır.

2. H0b: Sağlık işletmelerinde entelektüel sermaye ile karlılık arasında ilişki yoktur.

H1b: Sağlık işletmelerinde entelektüel sermaye ile karlılık arasında ilişki vardır.

Araştırmada ilk olarak işletmelerin entelektüel sermaye değerlerini belirlemek amacıyla Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemi kullanılmakta, daha sonra ise, Korelasyon ve tekli doğrusal regresyon analizlerinden yararlanarak işletmelerin entelektüel sermaye değerlerinin karlılık ve verimliliğe etkisi incelenmektedir.

Entelektüel katma Değer Katsayısı (**VAIC**), aşağıda belirtilen üç bileşenin toplamından oluşmaktadır.²

$$\text{VAIC} = \text{CEE} + \text{HCE} + \text{SCE}$$

Tüm örnekler A Sağlık işletmesi üzerinde yapılmıştır. (2009)

$$\begin{aligned}\text{VAIC} &= 0,802 + 9,633 + 0,896 \\ &= 11,331\end{aligned}$$

¹ Demirkol, ss.110,111

² Kerimov, s.92

VAIC (Value Added Intellectual Capital): İşletmenin entelektüel katma değer katsayısı

CEE (Capital Employed Efficiency): İşletmenin kullanılan sermaye etkinliği katsayısı

HCE (Human Capital Efficiency): İşletmenin insan sermayesi etkinliği katsayısı

SCE (Structural Capital Efficiency): İşletmenin yapısal sermaye etkinliği katsayısı

Ante Pulic, işletmenin insan sermayesi etkinliği katsayısı ve yapısal sermaye etkinliği katsayısı toplamını ise işletmenin entelektüel sermaye etkinliği katsayısı **(ICE)** olarak tanımlamaktadır. Bu durumda, işletmenin entelektüel katma değer katsayısı **(VAIC)**, işletmenin kullanılan sermaye etkinliği katsayısı **(CEE)** ve entelektüel sermaye etkinliği katsayısı **(ICE)** toplamından oluşmaktadır.¹

$$\text{VAIC} = \text{CEE} + \text{ICE}$$

VAIC : İşletmenin entelektüel katma değer katsayısı

CEE : İşletmenin kullanılan sermaye etkinliği katsayısı

ICE : İşletmenin entelektüel sermaye etkinliği katsayısı

2.1. Bağımsız Değişkenlerin Hesaplanması

VAIC, kullanılan sermaye etkinliği, insan sermayesi etkinliği ve yapısal sermaye etkinliği bağımsız değişkenlerinin bileşik toplamından meydana gelmektedir.²

CEE: Kullanılan sermaye etkinliği

¹ Kerimov, ss.92,93

² N. Yörük- M.S. Erdem, “Entelektüel Sermaye ve Unsurlarının, İMKB’de İşlem Gören Otomotiv Sektörü Firmalarının Finansal Performansı Üzerine Etkisi” <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.Php/IIB/article/view/3802/3630>, s.403 (11.06.2013)

HCE: İnsan sermayesi etkinliği

SCE: Yapısal sermaye etkinliği

CEE; kullanılan sermayenin katma değer yaratma etkinliğinin, **HCE;** insan sermayesinin katma değer yaratma etkinliğinin ve **SCE;** yapısal sermayenin katma değer yaratma etkinliğinin göstergesidir. Bu üç bağımsız değişkenin hesaplanabilmesi için öncelikle işletmenin toplam katma değerinin **(VA)** hesaplanması gerekmektedir.¹

2.1.1. Katma Değerin (VA) Hesaplanması

Ante Pulic, Katma değeri bir işletmenin çıktıları ile girdileri arasındaki fark olarak tanımlamaktadır. Piyasada satılan ürün ve hizmetlerden elde edilen toplam gelir çıktı olup, bilgiye bağlı olarak işletmenin gösterdiği toplam performansı belirtmektedir. Girdi ise, işletmenin katlandığı toplam maliyetleri ifade etmektedir. Yöntemle ilgili olarak vurgulanması gereken en önemli nokta, personel giderlerinin girdi, yani maliyet unsuru olarak ele alınmamasıdır. Ante Pulic, personel giderlerini değer yaratan bir unsur olarak ele almakta ve bunun geliştirdiği yöntemin en önemli özelliği olduğunu belirtmektedir.²

$$VA=OUT-IN$$

$$VA= 558.832.776 - 478.564.152 \\ = 80.268.624$$

VA (Value Added): Katma değer

OUT (Output): Çıktı

IN (Input): Girdi

¹ Kerimov, s.94

² Kerimov, s. 94

Ante Pulic, tanımlamaya yönelik genel çerçeveyi belirledikten sonra, katma değeri daha ayrıntılı olarak, işletmelerin finansal tablolarından elde edilebilecek değerlerin toplamı olarak aşağıdaki şekilde ifade etmektedir.¹

$$VA=OP+EC+D+A$$

VA (Value Added): Katma değer

OP (Operating Profit) : Faaliyet karı

EC (Employee Costs): Personel giderleri

D (Depreciation) : Tükenme ve itfa payları (maddi olmayan varlıklar)

A (Amortisation) (Amortisman (maddi varlıklar)

Firer Stevan ve Williams Mitchell ise katma değeri daha ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki değerlerin toplamı olarak ifade etmektedirler.²

$$VA_i = I_i + DP_i + D_i + T_i + M_i + R_i + WS_i$$

Eşitlikteki:

VA_i: İşletmenin yarattığı toplam katma değer

DP_i: Amortisman giderleri

D_i: Temettüleri

T_i: Kurumlar vergisi

M_i: İştirak kazançları

R_i: Dağıtılmayan karlar

WS_i: Toplam maaş ve ücret giderleri

¹ Kerimov, s.95

² Demirkol, s.115

2.1.2. Kullanılan Sermaye Etkinliğinin (CEE) Hesaplanması

İşletmenin toplam katma değerinin (VA) hesaplanmasından sonraki aşamada kullanılan sermaye etkinliği katsayısı hesaplanmaktadır. Bu tutar, toplam katma değer, kullanılan sermayeye (Defter değeri) bölünmesiyle bulunmaktadır.¹

$$CEE=VA / CE$$

$$CEE= 80.268.624 / 100.000.000 \\ = 0,802$$

CEE: Kullanılan sermaye etkinliği

VA: Toplam katma değer

CE: Kullanılan sermaye (varlıkların defter değeri)

2.1.3. İnsan Sermayesi Etkinliğinin (HCE) Hesaplanması

İnsan sermayesi etkinliği (HCE), toplam katma değer (VA) insan sermayesine (HC) bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır. İnsan sermayesi, işletmenin personel giderleri olup, ilgili yıla ilişkin yıllık rapordan kolaylıkla elde edilebilmektedir. Bir işletmede personele ödenen toplam ücret ve maaşların, o işletmenin insan sermayesinin temel göstergesi olarak dikkate alınması araştırmacılar arasında genel kabul gören bir görüş olup, Ante Pulic de bu kabulden hareketle insan sermayesini personel giderlerine indirgemıştır.²

$$HCE=VA / HC$$

$$HCE= 80.268.624 / 8.332.400 \\ = 9,633$$

¹ S. Aygün, Entelektüel Sermayeyi Ölçme Yöntemlerinden Ante Pulic'in Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi ve Piyasa Değeri/ Defter Değeri Yönteminin Karşılaştırılması, Kafkas Üniversitesi (KÜ), SBE, YYLT, Kars, 2011, s.86

² Kerimov, ss.96,97

HCE: İşletmenin insan sermayesi etkinlik katsayısı

VA: İşletmenin yarattığı toplam katma değer

HC: İşletmenin insan sermayesi (personel giderleri)

2.1.4. Yapısal Sermaye Etkinliğinin (SCE) Hesaplanması

Yapısal sermaye etkinliğini (**SCE**) hesaplamak için öncelikle işletmenin yapısal sermayesini (**SC**) tespit etmek gerekmektedir. Ante Pulic, yapısal sermayenin (**SC**), işletmenin yarattığı toplam katma değerden (**VA**), insan sermayesinin çıkarılması sonucu bulunduğunu tespit ederek bu ilişkiyi aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.¹

$$SC=VA-HC$$

$$SC = 80.268.624 - 8.332.400 \\ = 71.936.224$$

SC: İşletmenin yapısal sermayesini

VA: İşletmenin yarattığı toplam katma değeri

HC: İşletmenin toplam maaş ve ücret giderlerini (personel giderleri) göstermektedir.

Ante Pulic, insan sermayesi ile yapısal sermaye arasında ters orantılı bir ilişkinin var olduğunu tespit etmiştir. Pulic'e göre, yapısal sermaye etkinlik katsayısı, işletmenin sahip olduğu yapısal sermaye toplamının (**SC**), işletmenin yarattığı toplam katma değere (**VA**) bölünmesi sonucu elde edilmektedir.²

¹ Demirkol, s.116

² Demirkol, s.116

$$\text{SCE} = \text{SC} / \text{VA}$$

$$\begin{aligned}\text{SCE} &= 71.936.224 / 80.268.624 \\ &= 0,896\end{aligned}$$

SCE: İşletmenin yapısal sermaye etkinlik katsayısını

SC: İşletmenin yapısal sermayesini

VA: İşletmenin yarattığı toplam katma değeri göstermektedir.

Yukarıdaki formüller yardımı ile yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen, araştırmaya konu olan sağlık sektöründeki işletmelerin bağımsız değişkenlerinin değerleri ve entelektüel katma değer katsayıları ile ilgili veriler yıllar itibarı ile aşağıdaki tablolarda görüldüğü gibidir:

Tablo 5. İşletmelerin Yarattığı Toplam Katma Değer ve Sermaye Değerleri (₺ Olarak)

		Katma Değer	Kullanılan Sermaye	İnsan Sermayesi	Yapısal Sermaye
2009	İşletmeler	VA	CE	HC	SC
1	A	80.268.624	100.000.000	8.332.400	71.936.224
2	B	13.044.977.86	5.341.000.00	763.945.06	12.281032.80
3	C	26.354.300.91	51.972.309.80	251.910.334	2.383.519.757
4	D	16.353.806	11.130.000	1.399.871	14.953.935
2010	İşletmeler	VA	CE	HC	SC
1	A	141.904.875	100.000.000	10.505.163	131.399.712
2	B	9.490.293.01	5.641.000.00	777.622.127	171.407.174
3	C	3.531.663.997	51.972.309.80	2.525.942.40	3.279.069.757
4	D	13.012.327	11.130.000	1.555.256	11.457.071
2011	İşletmeler	VA	CE	HC	SC
1	A	216.127.917	100.000.000	14.208.151	201.919.766
2	B	11.633.154.64	5.842.215.00	89.934.897	1.073.380.567
3	C	4.941.315.689	52.197.568.80	309.844.921	4.631.470.768
4	D	11.133.821	16.000.000	1.622.291	9.511.530

Tablo 6. Bağımsız Değişkenlerin Değerleri

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER		Kullanılan Sermaye Etkinlik Katsayısı	İnsan Sermayesi Etkinlik Katsayısı	Yapısal Sermaye Etkinlik Katsayısı	Entelektüel Katma Değer Katsayısı
2009	İşletmeler	CEE	HCE	SCE	VAIC
1	A	0,802	9,633	0,896	11,331
2	B	2,442	17,075	0,941	20,458
3	C	0,507	10,461	0,904	11,872
4	D	1,469	11,682	0,914	14,065
2010	İşletmeler	CEE	HCE	SCE	VAIC
1	A	1,419	13,508	0,925	15,852
2	B	1,682	1,220	0,180	3,082
3	C	0,679	13,981	0,928	15,588
4	D	1,169	8,366	0,880	10,415
2011	İşletmeler	CEE	HCE	SCE	VAIC
1	A	2,161	15,211	0,934	18,306
2	B	1,991	12,935	0,922	15,848
3	C	0,946	15,947	1,896	18,789
4	D	0,695	6,863	0,854	8,412

2.2. Bağımlı Değişkenlerin Hesaplanması

Araştırmada işletme performans göstergesi olarak iki bağımlı değişken kullanılmıştır. Bu değişkenler;¹

ROA (Return On Assets): Karlılık

ATO (Assets Turn Over): Verimlilik

$$\text{ROA} = \text{Net kar} / \text{Toplam Varlıklar}$$

$$\begin{aligned}\text{ROA} &= 17.852.738 / 704.206.111 \\ &= 0,025\end{aligned}$$

Varlıkların kazanma gücü (**ROA**), işletmenin ilgili yıla ait gelir tablosundaki net dönem Karı / zararı kaleminin ilgili yıla ait bilançosundaki toplam varlıkların defter değerine bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır. Aktif devir hızı (**ATO**), işletmenin ilgili yıla ait gelir tablosundaki net satışlar kaleminin, ilgili yıla ait bilançosundaki toplam varlıkların defter değerine bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır.²

$$\text{ATO} = \text{Net Satışlar} / \text{Aktif Toplamı}$$

$$\begin{aligned}\text{ATO} &= 558.832.776 / 704.206.111 \\ &= 0,793\end{aligned}$$

¹ S. Karacaer- M.Aygün, “Entelektüel Sermayenin Firma Performansı Üzerindeki Etkisi”, HÜ, İİBF Dergisi, C.27, S.2, 2009, ss.133,134

² Kerimov, s.100

Yukarıdaki formüller yardımı ile yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen, araştırmaya konu olan sağlık sektöründeki işletmelerin bağımlı değişkenlerinin değerleri ilgili yıllar itibarı ile aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir:

Tablo 7. Bağımlı Değişkenlerin Değerleri

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER		VARLIKLARIN KAZANMA GÜCÜ	AKTİF DEVİR HIZI
2009	İşletmeler	ROA	ATO
1	A	0,025	0,793
2	B	0,107	2,347
3	C	0	3,570
4	D	0,023	0,942
2010	İşletmeler	ROA	ATO
1	A	0,014	0,950
2	B	0,118	1,990
3	C	0	5,577
4	D	0,027	1,027
2011	İşletmeler	ROA	ATO
1	A	0	1,023
2	B	0	5,469
3	C	0,306	3,644
4	D	0,015	0,873

2.3. Kontrol Değişkenlerinin Hesaplanması

Entelektüel Katma Değer Katsayısı yönteminin uygulandığı çalışmamızda Korelasyon ve tekli regresyon analizlerinden faydalanılmıştır. Bu araştırmada üç adet kontrol değişkeni kullanılmaktadır. Bu kontrol değişkenleri bağımlı değişkenleri dolaylı olarak etkilemektedirler.¹

LCAP (Natural Log Of Total Market Value): İşletmenin piyasa değerinin doğal logaritmasıdır.

Lev (Leverage): Kaldıraç Oranı

ROE (Return On Equity): Öz sermayenin kazanma gücü

(LCAP) Piyasa değerinin doğal logaritması, işletmenin ilgili yıla ait piyasa değerinin doğal logaritmasının alınması yoluyla hesaplanmaktadır.

$$LCAP = \ln PD$$

LCAP = Aktif toplamı – Toplam Borç

$$\begin{aligned} LCAP &= 704.206.111 - 575.405.779 \\ &= 128.800.332 \end{aligned}$$

(Lev) kaldıraç Oranı, işletmenin ilgili yıla ait bilançosundaki borç toplamının ilgili yıla ait toplam varlıkların defter değerine bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır.

$$Lev = \text{Toplam Borç} / \text{Aktif Toplamı}$$

$$\begin{aligned} Lev &= 575.405.779 / 704.206.111 \\ &= 0,817 \end{aligned}$$

¹ Kerimov, s.102

Öz sermayenin kazanma gücü (**ROE**) ise, işletmenin ilgili yıla ait gelir tablosundaki net dönem karı-zararı kaleminin, ilgili yıla ait bilançosundaki öz sermayenin defter değerine bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır.

$$\text{ROE} = \text{Net Kar} / \text{Öz sermaye}$$

$$\begin{aligned}\text{ROE} &= 17.852.738 / 128.800.332 \\ &= 0,138\end{aligned}$$

Yukarıdaki formüller yardımı ile yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen, araştırmaya konu olan sağlık sektöründeki işletmelerin kontrol değişkenlerinin değerleri ilgili yıllar itibarı ile aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir:

Tablo 8. Kontrol Değişkenlerinin Değerleri

KONTROL DEĞİŞKENLERİ		PD'NİN DOĞAL LOGARİTMASI	KALDIRAÇ ORANI	ÖZSERMAYENİN KAZANMA GÜCÜ
2009	İşletmeler	LCAP	Lev	ROE
1	A	128.800.332	0,817	0,138
2	B	1.155.810.778	0,432	0,189
3	C	1.605.123.441	0,606	0
4	D	20.897.927	0,640	0,064
2010	İşletmeler	LCAP	Lev	ROE
1	A	131.323.682	0,829	0,087
2	B	1.465.470.912	0,379	0,190
3	C	640.275.140	0,770	0
4	D	22.475.313	0,609	0,070
2011	İşletmeler	LCAP	Lev	ROE
1	A	122.616.147	0,875	0
2	B	-238.537.63	1,028	0
3	C	2.101.698.748	0,552	0,684
4	D	35.046.326	0,513	0,031

3. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMU

Çalışmada bağımlı değişkenlerle bağımsız değişkenlerin incelenmesi amacıyla “SPSS 16” programı uygulaması ile korelasyon ve tekli regresyon analizleri uygulanarak elde edilen sonuçlar ışığında yıllara göre yorumlar yapılmıştır.

3.1. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Korelasyon analizinde amaç bağımsız değişken değiştiğinde bağımlı değişkenin ne yönde değiştiğini görebilmektir. Pearson korelasyon katsayısı iki sürekli değişkenin doğrusal ilişkisinin derecesinin ölçümünde kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını göstermektedir. Pearson korelasyon katsayısı değişkenler arasında yalnızca doğrusal ilişki varsa hesaplanmalıdır. Pearson korelasyon katsayısı (r) ile gösterilir ve (-1) ile $(+1)$ arasında değerler alır.¹

- “ $r = -1$ ise; tam negatif doğrusal bir ilişki vardır. Yani değişkenlerden biri artarken diğeri azalır. Ya da tam tersine değişkenlerden biri azalırken diğeri artar anlamına gelmektedir.
- $r = 1$ ise; tam pozitif doğrusal bir ilişki söz konusudur. Yani değişkenlerden biri artarken diğeri de artar. Ya da değişkenlerden biri azalırken diğeri de azalır anlamına gelmektedir.
- $r = 0$ ise; iki değişken arasında doğrusal bir ilişki bulunmamaktadır.”²

¹ O. Sungur, “Korelasyon Analizi” SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Ed. Ş. Kalaycı), Ankara, 2008, ss.115,116

² Sungur,s.116

Tablo 9. Pearson Korelasyon Katsayısının İlişki Dereceleri

Pearson Korelasyon Katsayısı (r)	İlişkinin Derecesi
0,00 - 0,25	Çok Zayıf
0,26 - 0,49	Zayıf
0,50 - 0,69	Orta
0,70 - 0,89	Yüksek
0,90 - 1,00	Çok Yüksek

Kaynak: O. Sungur, “Korelasyon Analizi” SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Ed. Ş. Kalaycı), Ankara, 2008, s.116

Aşağıdaki tablolarda değişkenler arasında 2009-2010-2011 yılları itibarı ile yapılan korelasyon analizinin sonuçları yer almaktadır. Analizde 4 adet sağlık işletmesinin verileri kullanılmıştır. Bu nedenle örneklem sayısı 4’tür. (N=4) Analizde (r) pearson korelasyon katsayısını, (p) istatistiksel anlamlılık derecesini ifade etmektedir.

Tablo 10. 2009 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

2009 yılı		ROA	ATO	CEE	HCE	SCE	LCAP	LEV	ROE
ROA	<i>r</i>	1							
	<i>p</i>								
ATO	<i>r</i>	-0,021	1						
	<i>p</i>	0,979							
CEE	<i>r</i>	0,935	-0,126	1					
	<i>p</i>	0,065	0,874						
HCE	<i>r</i>	0,941	0,199	0,944	1				
	<i>p</i>	0,059	0,801	0,056					
SCE	<i>r</i>	0,899	0,199	0,946	0,991	1			
	<i>p</i>	0,101	0,801	0,054	0,009				
LCAP	<i>r</i>	0,282	0,865	0,035	0,353	0,291	1		
	<i>p</i>	0,718	0,135	0,965	0,647	0,709			
LEV	<i>r</i>	-0,690	-0,557	-0,734	-0,888	-0,914	-0,515	1	
	<i>p</i>	0,310	0,443	0,266	0,112	0,086	0,485		
ROE	<i>r</i>	0,856	-0,414	0,731	0,635	0,557	0,030	-0,217	1
	<i>p</i>	0,144	0,586	0,269	0,365	0,443	0,970	0,783	

3.1.1. 2009 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 10'daki sonuçlara göre 2009 yılı itibari ile, bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde $p < 0,10$ anlamlılık değeri ile anlamlı ilişki aranacak olursa **HCE** ($r=0,941$) ile **CEE** ($r=0,935$) ve **ROA** arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu söylenebilir. **SCE** ile **CEE** ($r=0,946$) ve **HCE** ($r=0,991$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak $p < 0,10$ anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Yine bağımsız değişken **SCE** ($r= -0,914$) ile kontrol değişkeni **Lev** arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Kaldıraç oranının artması ya da azalması işletmelerin aktif devir hızlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Sağlık işletmelerinde **HCE**'ye yapılan yatırımların artması ya da azalması **SCE**'yi de aynı oranda etkileyecektir. İnsan sermayesine yapılan yatırımlar çalışan personelin bilgi-beceri gelişimlerini artıracığından bilgi-beceri gerektiren donanımların kullanımını da pozitif yönde etkileyecektir. **HCE**'ye yapılan AR-GE yatırımları ile personel elinde bulunan teknolojik donanımı en iyi şekilde kullanma imkanına sahip olacaktır. Bu da sağlık işletmesinin hizmet performansını artırmasına katkıda bulunacaktır.

Tablo 11. 2010 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

2010 yılı		ROA	ATO	CEE	HCE	SCE	LCAP	LEV	ROE
ROA	<i>r</i> <i>p</i>	1							
ATO	<i>r</i> <i>p</i>	-0,297 0,703	1						
CEE	<i>r</i> <i>p</i>	0,779 0,221	-0,761 0,239	1					
HCE	<i>r</i> <i>p</i>	-0,963 0,037	0,344 0,656	-0,707 0,293	1				
SCE	<i>r</i> <i>p</i>	-0,988 0,012	0,153 0,847	-0,703 0,297	0,928 0,072	1			
LCAP	<i>r</i> <i>p</i>	0,503 0,497	0,539 0,461	0,131 0,869	-0,315 0,685	-0,629 0,371	1		
LeV	<i>r</i> <i>p</i>	-0,934 0,066	0,220 0,780	-0,590 0,410	0,988 0,012	0,912 0,088	-0,345 0,655	1	
ROE	<i>r</i> <i>p</i>	0,935 0,065	-0,576 0,424	0,950 0,049	-0,876 0,124	-0,887 0,113	0,325 0,675	-0,795 0,205	1

3.1.2. 2010 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 11’deki sonuçlara göre 2010 yılı itibari ile bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde **ROA** ile **SCE** ($r = -0,988$) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak ($p < 0,10$) anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. **ROA** ile **HCE** ($r = -0,963$) arasında da negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($p < 0,10$) Bu durum insan sermayesi ve yapısal sermaye etkinliğinin karlılığı önemli ölçüde etkilediği anlamına gelmektedir. Kontrol değişkenlerinden **Lev** ile **HCE** ($r = 0,988$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Yine kontrol değişkenlerinden **Lev**’in **ROA** ile arasında negatif yönlü güçlü ($r = -0,934$), **ROE**’nin **ROA** ile arasında pozitif yönlü güçlü ($r = 0,935$) ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($p < 0,10$) Öz sermaye verimliliğinin karlılığı önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. **ROE** ile **CEE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r = 0,950$) ve anlamlı, **Lev** ile **SCE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r = 0,912$) ve

anlamlı, **SCE** ile **HCE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r=0,928$) ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. ($p<0,10$)

Tablo 12. 2011 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

2011 yılı		ROA	ATO	CEE	HCE	SCE	LCAP	LEV	ROE
ROA	r p	1							
ATO	r p	0,245 0,755	1						
CEE	r p	-0,496 0,504	0,248 0,752	1					
HCE	r p	0,480 0,520	0,371 0,629	0,515 0,485	1				
SCE	r p	0,993 0,007	0,295 0,705	-0,391 0,609	0,578 0,422	1			
LCAP	r p	0,941 0,221	0,968 0,162	-0,060 0,962	0,783 0,427	0,973 0,149	1		
Lev	r p	-0,544 0,456	0,486 0,514	0,938 0,062	0,362 0,638	-0,449 0,551	-0,122 0,922	1	
ROE	r p	1,000 0,001	0,246 0,754	-0,493 0,507	0,483 0,517	0,994 0,006	0,942 0,219	-0,541 0,459	1

3.1.3. 2011 Yılına Ait Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 12'deki sonuçlar incelendiğinde; 2011 yılı itibari ile bağımlı değişkenlerden **ROA** ile bağımsız değişken **SCE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r=0,993$) ve istatistiksel olarak ($p<0,10$) anlamlı bir ilişki vardır. Yine **ROA** ile kontrol değişkeni **ROE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r=1,000$) ve istatistiksel olarak ($P<0,10$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durum yapısal sermaye ve öz sermaye verimliliğindeki artışın ya da azalışın işletmelerin karlılığına olumlu ya da olumsuz olarak yansıdığını göstermektedir. Yani karlılığı önemli ölçüde etkilemektedir. Kontrol değişkeni **Lev** ile bağımsız değişken **CEE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r=0,938$) ve ($p<0,10$) anlamlı bir ilişki, **SCE** ile kontrol değişkeni **ROE** arasında pozitif yönlü, güçlü ($r=0,994$) ve istatistiksel olarak ($p<0,10$) anlamlı bir

ilişki görülmektedir. Bunların dışında diğer değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı başka bir korelasyonel ilişki bulunmamaktadır.

3.2. Regresyon Analizi

Regresyon analizi bir bağımlı değişken ile bir bağımsız (basit regresyon) veya birden fazla bağımsız (çoklu regresyon) değişken arasındaki ilişkilerin matematiksel eşitlik ile açıklanması olarak ifade edilmektedir. Regresyon analizinde değişkenler arasındaki ilişki doğrusal ise doğrusal regresyon, değil ise doğrusal olmayan regresyon olarak adlandırılmaktadır.¹

Araştırmada incelenen sağlık işletmelerinin karılık (ROA) ve verimlilikleri (ATO) bağımlı değişkenler olarak ele alınmakta olup entelektüel sermaye unsurlarının bu değişkenlere katkıları ve aralarındaki ilişkiler tekli doğrusal regresyon analizi uygulanarak açıklanmaktadır.

3.2.1. 2009 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları

Karlılık Modeli (ROA₂₀₀₉)

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2009 yılına ait karlılık modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 13. 2009 Yılına İlişkin Karlılık Modeli (ROA₂₀₀₉)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar		t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta				Alt sınır	Üst sınır
CEE	0,051	0,014	0,935	3,724	0,065		-0,008	0,110
HCE	0,013	0,003	0,941	3,950	0,059		-0,001	0,028
SCE	2,149	0,742	0,899	2,895	0,101		-1,045	5,344
LCAP	0,007	0,016	0,282	0,416	0,718		-0,061	0,074
Lev	-0,205	0,152	-0,690	-1,347	0,310		-0,860	0,450
ROE	0,484	0,206	0,856	2,346	0,144		-0,404	1,372

¹ Ş. Kalaycı, “Basit Doğrusal Regresyon”, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Ed. Ş. Kalaycı), Ankara, 2008, s.199

Entelektüel sermaye unsurlarının karlılık modeline etkisine bakıldığında; **CEE**’nin **ROA**’ya etkisi 0,051, **HCE**’nin **ROA**’ya etkisi 0,013, **SCE**’nin **ROA**’ya etkisi 2,149 olmaktadır. **CEE**, **HCE** ve **SCE**’nin karlılık üzerindeki etkisi pozitifdir.

Kontrol değişkenlerinin karlılık modeline etkisi incelendiğinde ise, **LCAP**’ın **ROA**’ya etkisi 0,007, **Lev**’in **ROA**’ya etkisi -0,205, **ROE**’nin **ROA**’ya etkisi 0,484 olduğu görülmektedir. **LCAP** ve **ROE**’nin karlılık üzerindeki etkisi pozitif iken **Lev**’in etkisi negatiftir.

Tüm değişkenlerin istatistiksel olarak **t** değerleri incelendiğinde; **ROA** ile **CEE** ve **HCE** arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir. İşletmenin varlıklarının kazanma gücünü en fazla etkileyen değişkenler **HCE** ve **CEE** olmaktadır. **Beta** değerleri de incelendiğinde en önemli bağımsız değişkenlerin **HCE** ve **CEE** olduğu görülmektedir. Sonuç olarak işletmelerin 2009 yılında karlılığını etkileyen en önemli bağımsız değişkenin insan sermayesi etkinliği olduğu görülmektedir. İşletmelerin insan sermayesine ve kullanılan sermayeye yapacakları yatırımların artması ya da azalması karlılıklarına da etki edecektir.

Verimlilik Modeli (ATO₂₀₀₉)

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2009 yılına ait verimlilik modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 14. 2009 Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (ATO₂₀₀₉)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır
CEE	-0,193	1,069	-0,126	-0,180	0,874	-4,793	4,407
HCE	0,078	0,271	0,199	0,287	0,801	-1,087	1,242
SCE	13,280	46,233	0,199	0,287	0,801	-185,645	212,204
LCAP	0,557	0,228	0,865	2,441	0,135	-0,425	1,539
Lev	-4,617	4,867	-0,557	-0,949	0,443	-25,559	16,326
ROE	-6,525	10,149	-0,414	-0,643	0,586	-50,195	37,145

Entelektüel sermaye unsurlarının verimlilik modeline etkisine bakıldığında; **CEE**'nin **ATO**'ya etkisi -0,193, **HCE**'nin **ATO**' ya etkisi 0,078, **SCE**'nin **ATO**'ya etkisi 13,280 olmaktadır. **CEE**'nin verimlilik üzerindeki etkisi negatif iken, **HCE** ve **SCE**' nin etkisi pozitiftir.

Kontrol değişkinlerinin verimlilik üzerindeki etkisi incelendiğinde ise; **LCAP**'ın **ATO**'ya etkisi 0,557, **Lev**'in **ATO**'ya etkisi -4,617, **ROE**'nin **ATO**' ya etkisi -6,525 olmaktadır. **Lev** ve **ROE**'nin verimlilik üzerindeki etkisi negatif iken **LCAP**'ın etkisi pozitiftir.

İstatistiksel olarak tüm değişkenlerin **t** değerleri incelendiğinde; **ATO** ile hiçbir bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemektedir. Bu ise 2009 yılında işletme varlıklarının aktif devir hızı ile bağımsız değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin istatistiksel açıdan önemli olmadığı anlamına gelmektedir. **Beta** değerleri incelendiğinde ise, en önemli bağımsız değişkenin **LCAP** olduğu görülmektedir. 2009 yılında sadece **LCAP**' ın işletmelerin verimliliğine belirli bir ölçüde etkisi olduğu görülmektedir. Sonuç olarak 2009 yılında işletmenin aktif devir hızını en fazla etkileyen değişken işletmenin büyüklüğü (**LCAP**) olmaktadır.

3.2.2. 2010 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları

Karlılık Modeli (ROA_{2010})

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2010 yılına ait karlılık modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 15. 2010 Yılına İlişkin Karlılık Modeli (ROA₂₀₁₀)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır
CEE	0,097	0,055	0,779	1,754	0,221	-0,141	0,336
HCE	-0,009	0,002	-0,963	-5,063	0,037	-0,016	-0,001
SCE	-0,144	0,016	-0,988	-8,886	0,012	-0,213	-0,074
LCAP	0,015	0,018	0,503	0,823	0,497	-0,062	0,091
Lev	-0,247	0,067	-0,934	-3,691	0,066	-0,536	0,041
ROE	0,635	0,170	0,935	3,730	0,065	-0,098	1,368

Entelektüel sermaye unsurlarının karlılık modeline etkisine bakıldığında; **CEE**'nin **ROA**'ya etkisi 0,097, **HCE**'nin **ROA**'ya etkisi -0,009, **SCE**'nin **ROA**'ya etkisi -0,144 olmaktadır. **HCE** ve **SCE**'nin karlılık üzerindeki etkisi negatif iken **CEE**'nin etkisi pozitiftir.

Kontrol değişkenlerinin karlılık modeline etkisi incelendiğinde; **LCAP**'ın **ROA**'ya etkisi 0,015, **Lev**'in **ROA**'ya etkisi -0,247, **ROE**'nin **ROA**'ya etkisi 0,635 olmaktadır. **Lev**'in **ROA**'ya etkisi negatif iken **LCAP** ve **ROE**'nin etkisi pozitiftir.

Tüm değişkenlerin istatistiksel olarak **t** değerleri incelendiğinde; **ROA** ile **HCE**, **SCE**, **Lev** ve **ROE** arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Burada işletmenin karlılığını en fazla etkileyen değişkenler yapısal sermaye etkinliği (**SCE**), insan sermayesi etkinliği (**HCE**), öz sermaye verimliliği (**ROE**) ve kaldıraç oranı (**Lev**) olmaktadır. **Beta** değerleri de incelendiğinde en önemli bağımsız değişkenlerin **SCE**, **HCE**, **ROE** ve **Lev** olduğu görülmektedir. Sonuç olarak 2010 yılında bağımsız değişkenlerin hemen hemen hepsinin işletmelerin karlılığına büyük ölçüde etkilerinin olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak işletmelerin entelektüel sermaye unsurlarına yapacakları yatırımlar karlılıklarını olumlu yönde etkileyecektir.

Verimlilik Modeli (ATO₂₀₁₀)

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2010 yılına ait verimlilik modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 16. 2010 Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (ATO₂₀₁₀)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır
CEE	-3,885	2,340	-0,761	-1,661	0,239	-13,951	6,181
HCE	0,126	0,244	0,344	0,518	0,656	-0,922	1,175
SCE	0,909	4,159	0,153	0,219	0,847	-16,986	18,805
LCAP	0,637	0,704	0,539	0,905	0,461	-2,391	3,666
Lev	2,377	7,470	0,220	0,318	0,780	-29,763	34,518
ROE	-15,991	16,060	-0,576	-0,996	0,424	-85,092	53,110

Entelektüel sermaye unsurlarının verimlilik modeline etkisine bakıldığında, **CEE**'nin **ATO**'ya etkisi -3,885, **HCE**'nin **ATO**'ya etkisi 0,126, **SCE**'nin **ATO**'ya etkisi 0,909 olduğu görülmektedir. **HCE** ve **SCE**'nin verimlilik üzerindeki etkisi pozitif iken **CEE**'nin etkisi negatiftir.

Kontrol değişkenlerinin verimlilik üzerindeki etkileri incelendiğinde; **LCAP**'ın **ATO**'ya etkisi 0,637, **Lev**'in **ATO**'ya etkisi 2,377, **ROE**'nin **ATO**'ya etkisi -15,991 olmaktadır. **LCAP** ve **Lev**'in verimlilik üzerindeki etkisi pozitif iken **ROE**'nin etkisi negatiftir.

Tüm değişkenlerin istatistiksel olarak **t** değerleri incelendiğinde **ATO** ile hiçbir bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak 2010 yılında bağımsız değişkenlerden hiçbirinin işletmelerin verimliliğini etkilemediği görülmektedir. Bu durum entelektüel sermaye unsurlarına yapılan yatırımların işletmelerin verimliliği üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

3.2.3. 2011 Yılına Ait Regresyon Analizi Sonuçları

Karlılık Modeli (ROA₂₀₁₁)

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2011 yılına ait karlılık modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 17. 2011 Yılına İlişkin Karlılık Modeli (ROA₂₀₁₁)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır
CEE	-0,102	0,126	-0,496	-0,809	0,504	-0,643	0,439
HCE	0,018	0,023	0,480	0,773	0,520	-0,080	0,115
SCE	0,301	0,025	0,993	11,977	0,007	0,193	0,409
LCAP	0,077	0,028	0,941	2,768	0,221	-0,278	0,432
Lev	-0,327	0,357	-0,544	-0,917	0,456	-1,864	1,209
ROE	0,447	0,001	1,000	393,773	0,000	0,442	0,452

Entelektüel sermaye unsurlarının karlılık modeline etkisine bakıldığında; **CEE**'nin **ROA**'ya etkisi -0,102, **HCE**'nin **ROA**'ya etkisi 0,018, **SCE**'nin **ROA**'ya etkisi 0,301 olduğu görülmektedir. **HCE** ve **SCE**'nin karlılık üzerindeki etkisi pozitif iken, **CEE**'nin etkisi negatiftir.

Kontrol değişkenlerinin karlılık modeline etkisi incelendiğinde; **LCAP**'ın **ROA**'ya etkisi 0,077, **Lev**'in **ROA**'ya etkisi -0,327, **ROE**'nin **ROA**'ya etkisi 0,447 olduğu görülmektedir. **LCAP** ve **ROE**'nin karlılık üzerindeki etkisi pozitif iken **Lev**'in etkisi negatiftir.

Tüm değişkenlerin istatistiksel olarak **t** değerleri incelendiğinde; **ROA** ile **ROE** ve **SCE** arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmektedir. İşletmenin varlıklarının kazanma gücünü en fazla etkileyen değişkenler öz sermaye verimliliği

(ROE) ile yapısal sermaye etkinliği (SCE) olduğu görülmektedir. Beta değerleri incelendiğinde de en önemli bağımsız değişkenlerin sırası ile ROE ve SCE olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, 2011 yılında bağımsız değişkenlerden sadece ROE ve SCE'nin işletmelerin karlılığına önemli ölçüde etkilerinin olduğu görülmektedir. İşletmeler öz sermayelerine ve yapısal sermayelerine yaptıkları yatırımlar ile karlılıklarını olumlu yönde etkilemektedirler.

Verimlilik Modeli (ATO₂₀₁₁)

Bağımsız değişkenlere bağlı olarak 2011 yılına ait verimlilik modeli tablosu ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir:

Tablo 18. 2011 Yılına İlişkin Verimlilik Modeli (ATO₂₀₁₁)

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Anlamlılık	B katsayısı için 95% Güven aralığı	
	B	Standart Hata	Beta			Alt sınır	Üst sınır
CEE	0,746	2,062	0,248	0,362	0,752	-8,127	9,618
HCE	0,199	0,353	0,371	0,565	0,629	-1,318	1,716
SCE	1,313	3,005	0,295	0,437	0,705	-11,617	14,244
LCAP	0,719	0,187	0,968	3,836	0,162	-1,662	3,100
Lev	4,297	5,464	0,486	0,786	0,514	-19,212	27,806
ROE	1,618	4,499	0,246	0,360	0,754	-17,740	20,976

Entelektüel sermaye unsurlarının verimlilik modeline etkisine bakıldığında; CEE'nin ATO' ya etkisi 0,746, HCE' nin ATO'ya etkisi 0,199, SCE'nin ATO' ya etkisi 1,313 olmaktadır. CEE, HCE ve SCE'nin verimlilik üzerindeki etkileri pozitifdir.

Kontrol değişkenlerinin verimlilik üzerindeki etkisi incelendiğinde; LCAP'ın ATO'ya etkisi 0,719, Lev'in ATO'ya etkisi 4,297, ROE'nin ATO'ya

etkisi 1,618 olmaktadır. **LCAP**, **Lev** ve **ROE**'nin verimlilik üzerindeki etkileri pozitifdir.

İstatistiksel olarak tüm değişkenlerin **t** değerleri incelendiği **ATO** ile hiçbir bağımsız değişken arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Bu durum 2011 yılında işletme varlıklarının aktif devir hızı ile bağımsız değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin istatistiksel açıdan önemli olmadığı anlamına gelmektedir. **Beta** değerleri incelendiğinde ise, en önemli bağımsız değişkenin **LCAP** yani işletmenin büyüklüğü olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, 2011 yılında işletmelerin verimliliğine bağımsız değişkenlerden sadece **LCAP**'ın belirli bir ölçüde etkisi olduğu söylenebilir. İşletmelerin aktif devir hızını en fazla etkileyen değişken işletmenin büyüklüğü (**LCAP**) olmaktadır.

ANALİZ SONUÇLARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Araştırmada önce korelasyon ve tekli doğrusal regresyon analizleri yapılarak sonuçları tek tek incelenip değerlendirilmiştir. Daha sonra bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenlerinin karşılaştırmalarının yapılabilmesi için değişkenlerin ortalama değerleri belirlenmiştir.

Araştırmada incelenen sağlık işletmelerinin yıllar itibari ile ortalama bağımlı değişken değerleri tablo 19' da gösterilmiştir:

Tablo 19. Bağımlı Değişkenlerin Ortalama Değerleri

Bağımlı değişkenler	2009	2010	2011
ROA	0,038	0,039	0,080
ATO	1,913	2,386	2,752

Bağımlı değişkenlerin ortalama değerleri incelendiğinde özellikle aktif devir hızında belirgin bir artışın (1,913'ten 2,752'ye) olduğu görülmektedir. Bu da sağlık işletmesine başvuru yapan hasta sayısında yıllar itibari ile bir artışın olduğunu ve

verilen hizmet performansının da buna paralel olarak arttığını göstermektedir. Varlıkların kazanma gücü ilk iki yıl hemen hemen aynı düzeyde seyretmekte olup 2011 yılında ise iki katına yükseldiği (0,080)görülmektedir. Bu artışın aktif devir hızına paralel olarak sağlık İşletmesine başvuru yapan hasta sayısı ile doğru orantılı olması ile açıklanabilir.

Araştırmada incelenen sağlık işletmelerinin yıllar itibari ile ortalama kontrol değişkenlerinin değerleri tablo 20’de gösterilmiştir:

Tablo 20. Kontrol Değişkenlerinin Ortalama Değerleri

Kontrol Değişkenleri	2009	2010	2011
LCAP	727658119,5	564886261,75	558876864,5
Lev	0,623	0,646	0,742
ROE	0,097	0,086	0,178

Kontrol değişkenlerinin ortalama değerleri incelendiğinde; özellikle sağlık işletmelerinin büyüklüğünde yıllar itibari ile belirgin bir düşüşün olduğu görülmektedir. (727658119,5’ten 558876864,5’e) Bu durum özellikle örneklemdeki bazı sağlık işletmelerinin piyasa değerlerindeki aşırı düşüşten kaynaklandığı söylenebilir. Kaldıraç oranı ise yıllar itibari ile artma eğilimi göstermekte (0,623’ten 0,742’ye) olup İşletme varlıklarına belirli oranlarda kaynak aktarımının arttırıldığı gözlenmektedir. Buradan da işletmelerin yatırım olanaklarının ve uzun vadeli borçlarını ödeme güçlerinin arttığı söylenebilir. Özellikle 2011 yılında öz sermayenin önemli ölçüde arttığı (0,097’den 0,178’e) gözlenmektedir.

Araştırmada incelenen sağlık işletmelerinin ortalama bağımsız değişken değerleri ve entelektüel katma değer katsayısı ortalamaları tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Bağımsız Değişkenlerin Ortalama Değerleri

Bağımsız Değişkenler	2009	2010	2011
CEE	1,305	1,237	1,448
HCE	12,212	9,268	12,739
SCE	0,913	0,728	1,151
VAIC	14,431	11,234	15,338

Bağımsız değişkenlerin ortalama değerleri incelendiğinde özellikle 2010 yılında bütün bağımsız değişkenler ve buna paralel olarak entelektüel katma değer katsayısı da belirgin bir düşüş göstermiş olup, 2011 yılında bütün bağımsız değişkenler 2009 yılındaki değerlerinden daha iyi bir yükseliş göstermişlerdir. Özellikle insan sermayesi ve yapısal sermayeye önemli ölçüde yatırımların yapıldığı 2011 yılı itibari ile gözlenmektedir. İnsan sermayesi ile yapısal sermaye birbirini tamamlayan değişkenlerdir. Yapısal sermayeye yapılan yatırımların anlamlı bir hale gelebilmesi için yapısal sermayeyi kullanacak olan insana büyük yatırımların yapılması gerekmektedir. Ortalama değerler incelendiğinde yine en fazla katma değer 2011 yılında oluşturulduğu görülmektedir. Bu da sağlık işletmelerinin 2011 yılında entelektüel sermayelerini daha iyi kullandıklarını göstermektedir.

Analiz sonuçlarına göre işletme kaynaklarını meydana getiren bileşenler tarafından oluşturulan katma değer etkinliği ile karlılık arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Karlılığı en fazla etkileyen değişkenlerin, yapısal sermaye etkinliği, öz sermaye verimliliği, insan sermayesi etkinliği olduğu gözlenmektedir. Kullanılan sermaye etkinliği 2009 yılında, kaldıraç oranı ise 2010 yılında karlılığa etki etmektedir. Bu sonuçlar **H1b**'nin doğruluğunu yani entelektüel sermaye ile karlılık arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Yapısal sermaye etkinliği teknoloji şirketlerinde olduğu gibi sağlık işletmelerinde de karlılığı güçlü bir şekilde etkilemektedir.

Analiz sonuçları verimlilik açısından değerlendirildiğinde; bağımsız değişkenlerle aktif devir hızı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmamaktadır. Bu da entelektüel sermaye unsurlarına yapılan yatırımların

verimliliği etkilemediği anlamına gelmektedir. Aktif devir hızını en fazla etkileyen kontrol değişkeninin (**LCAP**) işletmenin büyüklüğü olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar ise **H0a**'nın doğruluğunu yani entelektüel sermaye ile verimlilik arasında ilişki olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Bilgi son çeyrek asırlık zaman diliminde teknolojik ilerlemelerle kendini hissettirmekte ve hayatımızda köklü değişikliklere yol açmaktadır. Özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmiş olması bilginin kıtalar arası hızlı bir şekilde paylaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Gelişen teknoloji beraberinde piyasada rekabet ortamı yarattığından bilgi ekonomik alanda ayırt edici bir özellik kazanmıştır. Bilgi günümüzde işletmelerin en önemli değer kaynağı haline gelmektedir. Bilginin işletmelerde önemli bir değer haline gelmesi bilgi yönetimi konusunu gündeme getirmiştir. Bilgi ekonomisiyle birlikte artan rekabet piyasası işletme yöneticilerinin var olan geleneksel yönetim stratejilerini gözden geçirmelerini gerekli kılmıştır.

Bilgiye dayalı, maddi olmayan varlıkları içeren entelektüel sermayenin tanımlanması konusunda tam bir fikir birliği sağlanmamış olmasına rağmen entelektüel sermaye unsurları literatürde en fazla fikir birliği sağlanan bakış açısı olarak değerlendirilmektedir. Entelektüel sermaye; işletmenin bilançolarında görülmeyen ama işletmede var olan, piyasada işletmeye rekabet avantajı sağlayan, geleceğin değerini yaratan, işletmedeki maddi olmayan varlıkların tümü şeklinde ifade edilebilir. Entelektüel sermaye işletmelerin rekabet avantajı kazanmalarında önem arz etmektedir. Bu nedenle entelektüel sermayenin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Entelektüel sermayenin işletmedeki performansını artırmak için; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin etkili bir biçimde kullanılması gerekmektedir. Entelektüel sermayenin başarılı bir şekilde yönetilmesi; planlanmış ve organize edilmiş hedeflere varmak için, işletmeye değer katacak olan bilginin yaratılması ve bu bilginin işletme çalışanları tarafından paylaşılması, saklanması ve uygulanması anlamına gelmektedir.

Geleneksel muhasebe sistemleri entelektüel sermayenin hesaplanarak raporlanmasına uygun olmadığından işletmeler için saklı bir değer olan entelektüel sermayenin hesaplanması için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Soyut varlıkların hesaplanmasında mutlak anlamda doğru sonuç veren finansal veriler olmayabilir. Buna rağmen entelektüel sermaye işletmeler açısından gizli bir hazine değeri taşıdığından hesaplanmaktadır. Entelektüel sermayeyi ölçüm yöntemlerinin

birbirlerine benzer yönleri olduğu kadar, birbirlerine karşı zayıf ve üstün olan yönleri de bulunmaktadır.

Türkiye’ de sağlık hizmetleri; koruyucu sağlık hizmetleri, tedavi edici sağlık hizmetleri, rehabilite edici sağlık hizmetleri ve diğer hizmetler olarak sınıflandırılmaktadır. Koruyucu sağlık hizmetleri Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması ile Sağlık Ocakları tarafından sağlanan hizmetlerdir. Ancak bu hizmetler SDP sonrasında Aile hekimlikleri tarafından sağlanmaya başlamıştır. Tedavi edici sağlık hizmetleri ise ikinci basamak tedavi hizmetleri (devlet hastaneleri, özel hastaneler), üçüncü basamak tedavi hizmetleri (üniversite hastaneleri, Eğitim ve Araştırma hastaneleri, Ruh ve Sinir hastalıkları hastaneleri vb.) olarak hizmet vermektedirler. Rehabilitasyon hizmetleri ise; tıbbi ve sosyal yönden rehabilite edici hizmetleri kapsamaktadır.

Türkiye’de sağlık hizmetleri Anayasa’da belirtildiği gibi devlet tarafından karşılanmaktadır. Türkiye’ de sağlık hizmetleri vergi gelirleri ile oluşturulan devlet bütçesi; Sosyal Güvenlik primleri, Özel Kuruluşlara yapılan doğrudan ödemeler ile Özel Sağlık Sigortasına ödenen primlerden oluşan cepten ödemeler olmak üzere üç ana kaynaktan finanse edilmektedir. Sağlık hizmetlerinin finansmanında doğrudan finansman yöntemi, dolaylı finansman yöntemi, maliyet paylaşımı yaklaşımı ve tüketici katkıları olarak adlandırılan üç yöntem söz konusudur.

Sağlık işletmeleri insan odaklı hizmet veren kuruluşlardır. Bu işletmelerin bütün varlıkları ve karlılıkları diğer işletmelerde olduğu gibi geleneksel muhasebe yöntemleri ile ölçülüp raporlanmaktadır. Bu yöntemle hesaplanamayan entelektüel sermayenin ölçülüp raporlanmasına yönelik olarak çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden birisi de Ante Pulic tarafından entelektüel sermayeyi ölçmeye yönelik olarak geliştirilen Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) yöntemidir. Bu çalışmada da VAIC yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca yöntem korelasyon ve tekli regresyon analizleri ile desteklenmiştir.

Analizlerden elde edilen sonuçlar incelendiğinde sağlık sektöründeki işletmelerin entelektüel sermayelerine yaptıkları yatırımların verimlilik üzerine anlamlı sonuçlar doğurmadığı söylenebilir. Bunun nedenlerinden birisi BİST’ te

işlem gören sağlık işletmelerinin sayı olarak az olması ve bazı sağlık işletmelerinin de verilerini vermek istememeleri çalışmanın verimlilik üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmasına neden olan faktörlerden biri olarak görülebilir. Ayrıca evrendeki kısıtlılık nedeni ile analiz tekli regresyon analizi ile yapılmıştır. Sağlık işletmeleri sektörde rekabet edebilmek adına teknolojiye yatırım yaparken AR-GE' ye yapılması gereken yatırımları ihmal etmektedir. Bu da verimliliğe olumsuz yansımaktadır.

Sağlık işletmelerinin entelektüel sermaye değerlerinde 2010 yılında düşme eğilimi görülürken 2011 yılında ise belirgin bir artış olduğu söylenebilir. Sağlık işletmelerinin verdikleri hizmetler insan organizmasına yönelik olduğundan diğer teknoloji şirketleri gibi tamamen kar amaçlı işletmeler değildirler. Öncelik insan sağlığıdır. Sağlık işletmelerinde insan sermayesi ile yapısal sermaye birbirinden ayıramayacak kadar iç içe geçmiş entelektüel sermaye unsurlarıdır. Bunlardan birine yapılan yatırım diğerine yapılacak olan yatırımı zorunlu kılmaktadır. Bu çalışmada yapılan analiz sonuçlarına göre sağlık işletmelerinin entelektüel sermayelerine yaptıkları yatırımlar karlılıklarını önemli ölçüde etkilemektedir.

Bu çalışmada göze çarpan unsurları şu şekilde özetlemek mümkündür;

- Çalışmada entelektüel sermayenin karlılığı önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir.
- Karlılığı en fazla yapısal sermaye etkinliği (**SCE**), insan sermayesi etkinliği (**HCE**), özsermaye etkinliği (**ROE**) ve kaldıraç oranı (**Lev**) etkilemektedir.
- Karlılığa en fazla katkıyı yapısal sermayenin sağlamış olması işletmenin aktiflerine çok fazla yatırım yaptığını göstermektedir.
- Yapısal sermayeye yapılan yatırımların aktifler içerisinde fazlaca yer alması ise verimliliğin düşmesine neden olmaktadır. Ancak bu çalışmada entelektüel sermaye ile verimlilik arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır. Bu da örneklem sayısının yeterli olmaması ile açıklanabilir.
- Sağlık işletmeleri hizmet kalitelerini artırarak işletmeye başvuran hasta sayısını artırmalı ve verimliliği yükseltmelidirler.
- Sağlık işletmelerinin donanım, yazılım, hastaya yönelik olarak kullanılan teknolojik görüntüleme ve laboratuvar cihazları gibi aktiflere yatırım

yapmaları yapısal sermaye etkinliğini artırarak karlılığa etki etmektedirler. Yapısal sermayeye yapılan yatırımlar beraberinde bilgili, deneyimli çalışanların varlığını gerektirmektedir. İşletme yöneticileri bilgiyi bulup geliştirecek ve etkili çalışacak olan kişileri işletmeye kazandırmalı ve bütün bunlar için AR-GE' ye gerekli yatırımları yapmalıdırlar.

- AR-GE' ye yapılacak olan yatırımlar insan sermayesine yapılabilecek olan en önemli yatırımlardır.
- Kaldıraç oranı da karlılığı önemli ölçüde etkilemektedir. Araştırma sonuçlarına göre yıllar itibarı ile kaldıraç oranında artış gözlenmektedir. Bu da işletmelerin yatırım olanaklarının ve uzun vadeli borçlarını ödeme güçlerinin arttığını göstermektedir.
- Özsemaye de karlılığı önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle 2011 yılında iki katına yükselerek karlılığa önemli bir katkı sağlamıştır.

Bu çalışmada sağlık işletmelerinde entelektüel sermaye ile hizmet performans göstergelerinden karlılık ve verimlilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada kullanılan Entelektüel Katma Değer Katsayısı yönteminin (VAIC) sağlık işletmeleri yöneticileri için uzun vadeli planlarının yapılmasında yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Akın, M. Ş. , Görünmez Değerler, İstanbul, 2010

Akyüz, Ö. F. , İnsan ve Bilgi Ekseninde Entellektüel Sermayenin Etkin Yönetimi, YYB, YTB

Aktan, C. C. - Işık, A. K. , “Sağlık Hizmetlerinin Sunumu Ve Alternatif Yöntemler”, Sağlık Ekonomisi Ve Sağlık Yönetimi, (Ed. C.C. Aktan- U.Saran), İstanbul, 2007

Akmeşe, H. , Entelektüel Sermayenin Firma Piyasa Değeri Üzerine Etkisi ve İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Araştırma, SÜ, SBE, YYLT, Konya, 2006

Altın, F. G., Sağlık Sektöründe Bilgi Teknolojilerinin Uygulanması: İzmir Örneği, SDÜ, SBE, YYLT, Isparta, 2008

Alyüz, H. Y. , “Türkiye’de Entelektüel Sermaye ve Özel Sektör”, Konya 2005

Arıkboğa, Ş. , Entelektüel Sermaye, İstanbul, 2003

Aslanoğlu, S - Zor, İ. , Bilgi Varlıklarının Değerlemesi: Entelektüel Sermaye Ölçüm ve Değerleme Modelleri; Karşılaştırmalı Bir Analiz, Muhasebe ve Finansman Dergisi, S.57, YYB, Ocak 2013

Aydın, M. , Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Sağlıkta Dönüşüm Programı Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Düşünceleri, KTÜ, SĞBE, YYLT, Trabzon, 2010

- Aygün, S. , Entelektüel Sermayeyi Ölçme Yöntemlerinden Ante Pulic'in Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi ve Piyasa Değeri/ Defter Değeri Yönteminin Karşılaştırılması, KÜ, SBE, YYLT, Kars,2011
- Bayraktar, C. , Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Entelektüel Sermaye ve Türkiye, SAÜ, SBE, YYLT, Sakarya, 2007
- Bektaş, G. , “Sağlık Kurumlarında İnsan Kaynakları Yönetimi”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB
- Bozbura, F. T - Toraman, A. , “Türkiye’de Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi ile İlgili Model Çalışması ve Bir Uygulama”, İtü Dergisi/ d Mühendislik, C.3.S.1, YYB, 2004
- Bontis, N. , “Assessing Knowledge Assets: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital”, Journal of Management Reviews, C.3,S.1,2001
- Çağlar, İ. , “Türk İşletmeciliğinde Entelektüel Sermaye Yönetimi Üzerine Bir Araştırma”, [http://www.ttefdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2003/say12/ 75-90. Pdf](http://www.ttefdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2003/say12/75-90.Pdf) (24.03.2013)
- Çetin, A. , “Entelektüel Sermaye ve Ölçülmesi” MÜ, İİBF Dergisi, C.XX, S.1, İstanbul, 2005
- Demir, Ö. , “Entelektüel Sermayenin İşletmelerin Piyasa Değerlerine Olan Etkisi”, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 2005 (web.firat.edu.tr) (20.04.2013)
- Demirkol, İ. , Entelektüel Sermayenin Firma Değerine Etkisi ve İMKB’de Sektörel Uygulamalar, Ankara, 2007
- Drucker, P. F. , Kapitalist Ötesi Toplum (Çev. B. Çorakçı), İstanbul, 1993

- Edvinsson, L - Malone, M. S. , “Intellectual Capital: Realizing Your Company’s True Value by Finding its Hidden Brainpower”, New York, 1997
- Emrem, E. , “Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Kavramsal Analizi” İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C.6, S.1,YYB, 2004
- Ercan, M. K - Öztürk, M. B - Demirgüneş, K. , Değere Dayalı Yönetim ve Entelektüel Sermaye, Ankara, 2003
- Erkanlı, H- Karsu, S. , “Değer Zincirinde Entelektüel Sermaye”, NÜ, İİİBF Dergisi, C.5, S.2. Niğde, 2012
- Erkuş, H. , “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması” SDÜ, İİBF Dergisi, C.9, S.2, Isparta, 2004
- Ertuğrul, M., Entelektüel Sermayenin İşletme Değeri Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama, AnaÜ, SBE, YYLT, Eskişehir, 2000
- Filiz, Y. , Ekonomik Büyüme ve Sağlık Harcamaları İlişkisi, Atılım Üniversitesi, SBE, YYLT, Ankara, 2010
- Gemlik, N - Ayanoğlu Şişman, F. , “Sağlık ve Sağlık Sektörü Kavramlarına Genel Bir Bakış”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB
- Görmüş, A. Ş. “Entelektüel Sermaye ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi” AKÜ, İİBF Dergisi, C.XI, S.1, 2009
- Hobikoğlu, E. H. , “Entelektüel Sermayenin Önemi, Sınıflandırılması ve Ölçme Yöntemleri: Kuramsal Bir Çerçeve”, İÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, S.1, İstanbul, 2011

İnce, M – Alagöz, S. B - Özpeynirci, R. , “Değişim Sürecinde Entelektüel Sermayenin Stratejik Yönetimi Açısından Eğitime Yüklenen Fonksiyonlar” SÜ, Karaman İİBF Dergisi, C.4, S.1, Karaman, 2004

İşevi, A. S - Çelme, B. , “Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entelektüel Sermayeyle Rekabeti Yakalamak” ÜNAL Genel Konferansı, 19 Mayıs Üniversitesi, Samsun, Ekim 2002

Kalaycı, Ş. , “Basit Doğrusal Regresyon”, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Ed. Ş. Kalaycı), Ankara, 2008

Karacaer, S.- Aygün, M. , “Entelektüel Sermayenin Firma Performansı Üzerindeki Etkisi” , HÜ, İİBF Dergisi, C.27, S.2, Ankara, 2009

Karacan, S. , “Entelektüel Sermaye ve Yönetimi” [http: // www.samikaracan.com /dosyalar /10.pdf](http://www.samikaracan.com/dosyalar/10.pdf) (23.03.2013)

Kerimov, R. , Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi, Raporlanması ve İşletme Performansına Etkisi: Örnek Bir Uygulama, AÜ, SBE, YYLT, Ankara, 2011

Kesgin, C-Topuzoğlu, A. , “Sağlığın Tanımı; Başa çıkma” , [http://www.iku.edu.tr/TR/iku_gunce/Gunce C3 S2 ve S3 fenMuh /Gunce/Gunce C4 S3 Ekim 06 fenMuh /47.pdf](http://www.iku.edu.tr/TR/iku_gunce/Gunce_C3_S2_ve_S3_fenMuh/Gunce/Gunce_C4_S3_Ekim_06_fenMuh/47.pdf) (04.05.2013)

Koçel, T. , İşletme Yöneticiliği, İstanbul, 2011

Köseoğlu, M. A - Barca, M - Karayormuk, K. , “Türk Yöneticiler Bilgi Yönetiminden Ne Anlıyor?”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi (Ed. İ. G. Yumuşak), İstanbul, 2010

Kutlu, H. A. , “Entelektüel Sermaye: Türkiye Muhasebe Sisteminde Raporlanabilir Mi?” HÜ, İİBF Dergisi, C.27, S.1, YYB, 2009

- Küçükilhan, M - Lamba, M. , “Üniversite Hastanelerinde Örgütsel Yapıdan Kaynaklanan Sorunlar (Hasta Hakları Örnek Olayı)”, AKÜ, İİBF Dergisi, C.IX, S.II, Afyon, 2007
- Narmanlı, M - Ertong, G - Dikici, A. ve diğ. , [http://www.turkmia.org/Kongre 2012 cd/pdf/format/29-38.pdf](http://www.turkmia.org/Kongre%202012/cd/pdf/format/29-38.pdf) (15.05.2013)
- Önce, S. , Muhasebe Bakış Açısı ile Entelektüel Sermaye, Eskişehir, 1999
- Özdemir, A. R. , Sağlıkta Dönüşüm Programında Aile Hekimliği Uygulaması ve Hasta Memnuniyet Düzeyi: Kilis İli Örneği, PÜ, SBE, YYLT, Denizli, 2012
- Ross, G - Ross, J. , “Measuring Your Company’s Intellectual Performance”, Long Range Planning, C.30, S.3, Haziran 1997
- Saran, U. , “Türk Sağlık Sisteminde Değişim, Yeniden Yapılanma Gereği ve Sağlıkta Dönüşüm Programı”, Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Yönetimi, (Ed. C.C. Aktan-U. Saran), İstanbul, 2007
- Somunoğlu, S. , “Kavramsal Açıdan Sağlık”, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, C.4, S.1, Ankara,1999
- Stewart, T. A. , Kuruluşların Yeni Zenginliği (Çev. N. Elhüseyni), İstanbul, 1997
- Sungur, O. , “Korelasyon Analizi” SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, (Ed. Ş. Kalaycı), Ankara, 2008
- Şamiloğlu, F. , Entelektüel Sermaye, Ankara, 2002
- Tekin, A. , Sağlık-Hastalık Olgusu ve Toplumsal Kökenleri (Burdur Örneği), SDÜ, SBE, YYLT, Isparta, 2007

Tengilimoğlu, D. , Sağlık Hizmetleri Pazarlaması, Ankara, 2011

Toffler, A. , Yeni Güçler Yeni Şoklar, (Çev. B. Çorakçı), İstanbul,1992

Tutar, F.- Kılınç, N. , “ Türkiye’nin Sağlık Sektöründeki Ekonomik Gelişmişlik Potansiyeli ve Farklı Ülke Örnekleriyle Mukayesesi”, AKÜ, İİBF Dergisi, C.IX, S.1, Afyon, 2007

Uzay, Ş-Savaş, O., “Entelektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırılmalı Bir Uygulama Örneği” EÜ, İİBF Dergisi, Ocak- Haziran, S. 20, Kayseri 2004

Yalama, A. , Entelektüel sermayenin Entelektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) İle Ölçülmesi ve Veri Zarflama Analizi (DEA) Yöntemi Kullanılarak Karlılığa Etkisinin Sınanması: İMKB’ye Kote Bankalarda Uygulaması, AnaÜ, SBE, YYLT, Eskişehir, 2005

Yereli, A. N. , - Gerşil, G. , “ Entelektüel Sermayeyi Ölçme ve Raporlama Yöntemleri” CBÜ, İİBF, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, C.12, S.2, Manisa, 2005

Yıldırım Kaptanoğlu, A – Peksu, S - Bayraktar, S. , “Sağlık Kurumlarında Finansal Kontrol Amaçlı Gelir ve Gider Dengesi Yönetimi”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB

Yıldırım Kaptanoğlu, A. , “Sağlık Ekonomisi ve İlaç Ekonomisi”, Sağlık Yönetimi, (Ed. A. Yıldırım Kaptanoğlu), İstanbul, YTB

Yıldırım, S. , “Bilgi Ekonomisi ve Bilgi Ekonomisinin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”,

<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c7s12/makale/c7s12mb.pdf>

(24.05.2013)

Yörük, M - Erdem, M. S. , “Entelektüel Sermaye Ve Unsurlarının, İMKB’de İşlem Gören Otomotiv Sektörü Firmalarının Finansal Performansı Üzerine Etkisi” <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIB/article/view/3802/3630> (11.06.2013)

EKLER

EK-1: A Hastanesi Finansal Tabloları

A Hastanesi
Ticaret A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları
31 Aralık 2009 Tarihi İtibarıyla Konsolide Bilanço
 (Para Birimi: Türk Lirası)

		Bağımsız Denetimden Geçmiş	Bağımsız Denetimden Geçmiş
	Notlar	31 Aralık 2009	31 Aralık 2008
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar		122.764.407	90.889.197
Nakit ve Nakit Benzerleri	5	19.286.318	22.428.443
Ticari Alacaklar		62.131.053	34.380.841
- İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	27	6.803.649	6.754.262
- Diğer Ticari Alacaklar	7	55.327.404	27.626.579
Diğer Alacaklar		839.198	2.853.286
- İlişkili Taraflardan Diğer Alacaklar	27	412.911	2.583.112
- Diğer Alacaklar	8	426.287	270.174
Stoklar	9	11.862.886	8.047.355
Diğer Dönen Varlıklar	17	28.644.952	23.179.272
Duran Varlıklar		581.441.704	474.087.810
Diğer Alacaklar	8	1.566.755	147.285
Maddi Duran Varlıklar	10	508.943.995	432.461.018
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	11	2.459.160	1.906.894
Şerefiye	12	45.527.560	13.536.171
Ertelenmiş Vergi Varlığı	25	22.113.712	2.802.386
Diğer Duran Varlıklar		830.522	23.234.056
- İlişkili Taraflara Verilen Avanslar	27	--	2.360.519
- Diğer Avanslar	17	830.522	20.873.537
TOPLAM VARLIKLAR		704.206.111	564.977.007
KAYNAKLAR			
KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER		158.838.484	100.401.677
Finansal Borçlar	6	41.053.153	23.087.632
Ticari Borçlar		61.842.383	56.165.793
- İlişkili Taraflara Ticari Borçlar	27	7.098.836	14.602.256
- Diğer Ticari Borçlar	7	54.743.547	41.563.537
Diğer Borçlar		21.869.433	2.428.961
- İlişkili Taraflara Diğer Borçlar	27	2.025.806	632.103
- Diğer Borçlar	8	19.843.627	1.796.858
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	25	857.126	702.834
Borç Karşılıkları	13	16.662.404	6.631.487
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	17	16.554.005	11.384.970
UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER		416.567.295	347.313.294
Finansal Borçlar	6	382.398.880	331.809.401
Ticari Borçlar		12.463.888	8.400.070
- Diğer Ticari Borçlar	7	12.463.888	8.400.070
Diğer Borçlar		18.068.400	--
- Diğer Borçlar	8	18.068.400	--
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	15	1.863.930	6.171.278
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	25	962.227	910.007
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	17	809.970	22.538
ÖZKAYNAKLAR		128.800.332	117.262.036
Ana Ortaklığa Ait Özkaynaklar		119.768.115	101.915.377
Ödenmiş Sermaye	18	100.000.000	100.000.000
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	18	6.326.653	6.031.160
Geçmiş Yıllar Karları/(Zararları)	18	(4.111.276)	30.501.469
Net Dönem Karı/(Zararı)		17.852.738	(34.617.252)
Azınlık Payları	18	9.032.217	15.346.659
TOPLAM KAYNAKLAR		704.206.111	564.977.007

İlişikteki notlar bu konsolide finansal tabloların tamamlayıcı bir unsurudur.

EK.1- A Hastanesi Finansal Tabloları

A Hastanesi

Sağlık Hizmetleri ve Ticaret A.Ş. ve Bağlı Ortaklıkları

31 Aralık 2009 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait
Konsolide Kapsamlı Gelir Tablosu

(Para birimi: Türk Lirası)

		Bağımsız Denetimden Geçmiş	Bağımsız Denetimden Geçmiş
	Notlar	1 Ocak - 31 Aralık 2009	1 Ocak - 31 Aralık 2008
Satış Gelirleri	17	558.832.776	427.995.411
Satışların Maliyeti	17	(478.564.152)	(356.106.297)
BRÜT KAR		80.268.624	71.889.114
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	20	(20.278.987)	(14.038.116)
Genel Yönetim Giderleri	20	(37.763.532)	(31.267.686)
Diğer Faaliyet Gelirleri	22	4.286.106	2.754.596
Diğer Faaliyet Giderleri	22	(3.224.995)	(2.560.309)
FAALİYET KARI		23.287.216	26.777.599
Finansal Gelirler	23	15.563.344	15.226.404
Finansal Giderler	24	(41.742.215)	(78.455.980)
VERGİ ÖNCESİ KAR/(ZARAR)		(2.891.656)	(36.451.977)
Vergi geliri/(gideri)		18.680.623	(566.196)
Dönem Vergi Gideri	25	(578.483)	(399.890)
Ertelenmiş Vergi Geliri/(Gideri)	25	19.259.106	(166.306)
DÖNEM KARI/(ZARARI)		15.788.967	(37.018.173)
Diğer Kapsamlı Gelir		--	--
TOPLAM KAPSAMLI GELİR		15.788.967	(37.018.173)
Dönem Kar/(Zararının) Dağılımı		15.788.967	-37.018.173
Azınlık Payları		(2.063.771)	(2.400.921)
Ana Ortaklık Payları		17.852.738	(34.617.252)
Hisse Başına Kar/(Zarar) (bin hisse için)	26	178,53	-346,17

İlişikteki notlar bu konsolide finansal tabloların tamamlayıcı bir unsurudur.

EK.1- A Hastanesi Finansal Tabloları

A Hastanesi

Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları

31 Aralık 2011 Tarihi İtibariyle Konsolide Finansal Durum Tablosu

Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası olarak ifade edilmiştir.

VARLIKLAR	Notlar	Bağımsız Denetimden Geçmiş	
		31 Aralık 2011	31 Aralık 2010
Dönen Varlıklar		239.353.162	160.651.615
Nakit ve Nakit Benzerleri	4	44.020.443	25.985.237
Finansal Yatırımlar	28	7.663.242	--
Ticari Alacaklar		120.167.171	78.226.457
- İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	26	9.514.773	8.655.743
- Diğer Ticari Alacaklar	6	110.652.398	69.570.714
Diğer Alacaklar		1.309.659	492.468
- İlişkili Taraflardan Diğer Alacaklar	26	251.970	36.867
- Diğer Alacaklar	7	1.057.689	455.601
Stoklar	8	21.914.405	14.146.518
Diğer Dönen Varlıklar	16	44.278.242	41.800.935
Duran Varlıklar		746.595.773	608.943.441
Diğer Alacaklar	7	6.867.703	987.983
Maddi Duran Varlıklar	9	547.122.837	527.086.675
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	10	7.449.473	3.043.858
Şerefiye	11	143.933.905	47.074.667
Ertelenmiş Vergi Varlığı	24	26.231.493	25.441.111
Diğer Duran Varlıklar		14.990.362	5.309.147
- İlişkili Taraflara Verilen Avanslar		--	--
- Diğer	16	14.990.362	5.309.147
TOPLAM VARLIKLAR		985.948.935	769.595.056
KAYNAKLAR			
KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER		359.266.824	245.083.870
Finansal Borçlar	5	115.814.216	91.803.086
Diğer Finansal Yükümlülükler	28	5.211.751	4.396.118
Ticari Borçlar		152.192.050	81.952.592
- İlişkili Taraflara Ticari Borçlar	26	29.156.434	9.571.893
- Diğer Ticari Borçlar	6	123.035.616	72.380.699
Diğer Borçlar		21.983.557	21.030.901
- İlişkili Taraflara Diğer Borçlar	26	578.943	503.601
- Diğer Borçlar	7	21.404.614	20.527.300
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	24	374.769	2.653.826
Borç Karşılıkları	12	24.165.423	19.734.406
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	16	39.525.058	23.512.941
UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER		504.065.964	393.187.504
Finansal Borçlar	5	445.996.829	379.928.404
Ticari Borçlar		8.399.726	6.687.034
- Diğer Ticari Borçlar	6	8.399.726	6.687.034
Diğer Borçlar		36.860.388	--
- Diğer Borçlar	7	36.860.388	--
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	14	1.933.424	2.111.563
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	24	5.937.060	3.960.115
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	16	4.938.537	500.388
ÖZKAYNAKLAR		122.616.147	131.323.682
Ana Ortaklığa Ait Özkaynaklar		117.309.352	125.709.772
Ödenmiş Sermaye	17	100.000.000	100.000.000
Yabancı Para Çevrim Farkları	17	(28.862)	--
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	17	8.448.697	7.079.766
Geçmiş Yıllar Karları	17	16.157.070	7.176.607
Net Dönem Karı/(Zararı)	17	(7.267.553)	11.453.399
Azınlık Payları		5.306.795	5.613.910
TOPLAM KAYNAKLAR		985.948.935	769.595.056

İlişikteki açıklama ve dipnotlar bu konsolide finansal tabloların tamamlayıcı bir unsurudur.

EK-1: A Hastanesi Finansal

Tabloları

A Hastanesi

Sağlık Hizmetleri ve Ticaret Anonim Şirketi ve Bağlı Ortaklıkları
31 Aralık 2011 Tarihinde Sona Hesap Dönemine Ait Konsolide Kapsamlı Gelir Tablosu
Tutarlar aksi belirtilmedikçe Türk Lirası olarak ifade edilmiştir.

	<i>Notlar</i>	<i>Bağımsız Denetimden</i>	
		<i>Geçmiş</i> 1 Ocak - 31 Aralık 2011	<i>Geçmiş</i> 1 Ocak - 31 Aralık 2010
Satış Gelirleri	18	1.009.476.468	731.582.530
Satışların Maliyeti	18	(793.348.551)	(589.677.655)
BRÜT KAR		216.127.917	141.904.875
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri	19	(30.793.586)	(32.596.131)
Genel Yönetim Giderleri	19	(45.312.332)	(41.545.630)
Diğer Faaliyet Gelirleri	21	8.152.887	5.495.280
Diğer Faaliyet Giderleri	21	(22.875.167)	(11.219.828)
FAALİYET KARI		125.299.719	62.038.566
Finansal Gelirler	22	16.073.327	19.237.634
Finansal Giderler	23	(142.416.252)	(63.017.947)
VERGİ ÖNCESİ KAR/(ZARAR)		(1.043.206)	18.258.253
Vergi Gideri		(5.356.267)	(8.089.830)
Dönem Vergi Geliri/(Gideri)	24	(4.169.704)	(8.419.341)
Ertelenmiş Vergi Geliri/(Gideri)	24	(1.186.563)	329.511
DÖNEM KARI/(ZARARI)		(6.399.473)	10.168.423
Diğer Kapsamlı Gelir/(Gider)		(28.862)	--
TOPLAM KAPSAMLI GELİR		(6.428.335)	10.168.423
Dönem Kar/(Zararının) Dağılımı		(6.399.473)	10.168.423
Kontrol Gücü Olmayan Paylar		868.080	(1.284.976)
Ana Ortaklık Payları		(7.267.553)	11.453.399
Adi ve Seyreltilmiş Hisse Başına Zarar (-)			
/Kazanç (bin adet hisse için)	25	(72,68)	114,53

İlişikteki açıklama ve dipnotlar bu konsolide finansal tabloların tamamlayıcı bir unsurudur.

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

Kurumun Bilançosu						
Kuruluş Adı	Başlangıç Tarihi	Carî Yılı	Bilgisayar Tarihi	Bilgi Tarihi	Önceki Dönem	Carî Dönem
B Hastanesi	2009	01.01.2009	31.12.2009			
AKTİF VARLIKLAR		Önceki Dönem	Carî Dönem	PASİF VARLIKLAR	Önceki Dönem	Carî Dönem
1 DÖNEN VARLIKLAR		0.00	19,090,182.57	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0.00	8,800,557.43
10 HAZİR DEĞERLER		0.00	1,048,362.96	30 MALİ BORÇLAR	0.00	0.00
100 KASA HESABI		0.00	0.00	303 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLAR HESABI	0.00	0.00
101 ALINAN ÇEKLER HESABI		0.00	0.00	32 TİCARİ BORÇLAR	0.00	6,283,642.32
102 BANKALAR HESABI		0.00	1,049,058.38	320 SATILICILAR HESABI	0.00	6,199,261.15
103 VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ(-) HESABI		0.00	-895.42	328 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	0.00	84,381.17
108 DİĞER HAZİR DEĞERLER HESABI		0.00	0.00	329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI	0.00	0.00
11 MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ VE HESAP KAYITLARI		0.00	0.00	33 DİĞER BORÇLAR	0.00	186,859.62
112 KAMU KESİMİ TAHVİL SENET VE BONOLARI HESABI		0.00	0.00	330 DEVİR FARKLARINDAN DOĞAN BORÇLAR	0.00	0.00
12 TİCARİ ALACAKLAR		0.00	14,628,635.40	335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	0.00	41,249.68
120 ALICILAR HESABI		0.00	14,551,695.47	336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI	0.00	145,609.94
121 ALACAK SENETLERİ HESABI		0.00	66,043.32	34 ALINAN AVANSLAR	0.00	0.00
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU(-) HESABI		0.00	0.00	340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
123 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI		0.00	11,896.81	341 SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNDAN ALINAN TEDAVİ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
126 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI		0.00	0.00	342 GENEL BÜTÇEDEN ALINAN TEDAVİ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI		0.00	0.00	349 ALINAN DİĞER AVANSLAR HESABI	0.00	0.00
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR HESABI		0.00	0.00	36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	0.00	2,330,055.49
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI(-) HESABI		0.00	0.00	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	0.00	676,389.52
13 DİĞER ALACAKLAR		0.00	137,265.91	361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI	0.00	33,125.77
130 DEVİR FARKLARINDAN DOĞAN ALACAKLAR		0.00	0.00	362 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI	0.00	722,695.38
134 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLARDAN ALACAKLAR HESABI		0.00	0.00	363 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE KATKI PAYLARI HESABI	0.00	752,659.50
135 PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI		0.00	0.00	364 İSTİHKAKLARDAN VERGİ BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES. HES.	0.00	0.00
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI		0.00	137,265.91	365 İSTİHKAKLARDAN SGK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES. HES.	0.00	0.00
138 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR HESABI		0.00	0.00	366 Bakanlık Merkez Hissesi Hesabı	0.00	0.00
139 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI(-) HESABI		0.00	0.00	367 K.D.V. TEVKİFATLARI	0.00	135,391.11
15 STOKLAR		0.00	3,275,898.30	368 VADESİ GEÇMİŞ ERTELENMİŞ, TAKSİTLENDİRİLMİŞ VERGİ VE DİĞ. YK	0.00	0.00
150 İLK MADDE VE MALZEME HESABI		0.00	3,275,898.30	369 ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	0.00	9,794.21
151 YARI MAMULLER - ÜRETİM HESABI		0.00	0.00	37 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	0.00	0.00
152 MAMULLER HESABI		0.00	0.00	370 DÖNEM KARARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	0.00	0.00
153 TİCARİ MALLAR HESABI		0.00	0.00	372 KIDEM TAZMİNATI KARŞILIĞI HESABI	0.00	0.00
157 DİĞER STOKLAR HESABI		0.00	0.00	374 Sağlık Bakanlığı Merkez Hissesi Karşılıkları Hesabı	0.00	0.00
158 STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI(-) HESABI		0.00	0.00	379 DİĞER BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI HESABI	0.00	0.00

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

Kurumun Bilançosu									
Kuruluş Adı	2009	Bitis Tarihi	31.12.2009						
Carî Yılı	01.01.2009								
Başlangıç Tarihi									
	AKTİF VARLIKLAR	Önceki Dönem	Carî Dönem	PASİF VARLIKLAR	Önceki Dönem	Carî Dönem			
169 VERİLEN SİPARİŞ AVANSI HESABI	0,00	0,00	0,00	38 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
17 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MAALİYETLERİ	0,00	0,00	0,00	380 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
179 TAŞERONLARA VERİLEN AVANSI HESABI	0,00	0,00	0,00	381 GİDER TAHAKKUKLARI HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	0,00	0,00	0,00	39 DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER HESABI	0,00	0,00	0,00	393 MERKEZ VE ŞUBELER CARİ HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
181 GELİR TAHAKKUKLARI HESABI	0,00	0,00	0,00	397 SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
182 SAĞLIK KURUMLARI ARASI HİZMET ALIM GİDERLERİ HESABI	0,00	0,00	0,00	399 DİĞER ÇEŞİTLİ YABANCI KAYNAKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
13 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	0,00	0,00	0,00	4 UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
193 PEŞİN ÖDENEYEN VERGİLER VE FONLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	40 MALİ BORÇLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
195 İŞ AVANSI HESABI	0,00	0,00	0,00	403 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
196 PERSONEL AVANSI HESABI	0,00	0,00	0,00	43 DİĞER BORÇLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
197 SAYIM VE TESELLÜM NOKSANLARI HESABI	0,00	0,00	0,00	436 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
198 DİĞER ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	5 ÖZ KAYNAKLAR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
199 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR KARŞILIĞI (-) HESABI	0,00	0,00	0,00	50 ÖDENMİŞ SERMAYE	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2 DURAN VARLIKLAR	0,00	0,00	1.268.502,64	500 SERMAYE HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
22 TİCARİ ALACAKLAR	0,00	0,00	0,00	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-) HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
220 ALICILAR HESABI	0,00	0,00	0,00	52 SERMAYE YEDEKLERİ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
221 ALACAK SENETLERİ HESABI	0,00	0,00	0,00	522 M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
222 ALACAK SENETLERİ REESKONTU (-) HESABI	0,00	0,00	0,00	57 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
226 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	670 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
227 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00	98 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
229 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-) HESABI	0,00	0,00	0,00	980 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-) HESABI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
23 DİĞER ALACAKLAR	0,00	0,00	0,00	99 DÖNEM NET KAR/ZARARI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
234 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLARDAN ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
235 PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
236 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
239 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI (-) HESABI	0,00	0,00	0,00						
25 MADDİ DURAN VARLIKLAR	0,00	0,00	1.268.502,64						
250 ARAZI VE ARSALAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
252 BİNALAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
253 TESİS - MAKİNA VE CİHAZLAR HESABI	0,00	0,00	1.335.706,82						
254 TAŞITLAR HESABI	0,00	0,00	0,00						
255 DEMİRBAŞLAR HESABI	0,00	0,00	610.240,21						
257 BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR (-) HESABI	0,00	0,00	-677.444,39						

Sayfa : 2 / 3

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

B Hastanesi Kurumun Gelir Tablosu			
Kurulus Adı		Cari Yıl	: 2009
Tarih Aralığı		Rapor Tarihi	: 26-MAR-10
: 01.01.2009 - 31.12.2009			
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem
A	BRÜT SATIŞLAR	0.00	52,028,388.46
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	0.00	40,551,960.67
2	602 DİĞER GELİRLER HESABI	0.00	476,512.42
3	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	0.00	10,999,915.37
B	SATIŞ İNDİRLERİ (-)	0.00	-4,242,184.85
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	0.00	-4,242,184.85
C	NET SATIŞLAR	0.00	47,786,203.61
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	0.00	-27,506,982.81
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	0.00	-27,506,982.81
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	0.00
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	0.00	20,279,220.80
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	0.00	-17,587,211.71
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	-17,587,211.71
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	0.00	2,692,009.09
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	4.46
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	0.00	4.46
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	0.00	2,692,013.55
G	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	0.00	482,165.46
1	679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	0.00	482,165.46
H	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	-988,384.78
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	0.00	-256,079.87
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	0.00	-732,304.91
I	DÖNEM NET KARI/ZARARI	0.00	2,185,794.23
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	0.00	2,185,794.23
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	0.00	2,185,794.23
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	0.00	2,185,794.23
K	DÖN. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARS (-)	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	0.00	2,185,794.23

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

B Hastanesi Kurumun Bilançosu									
Kuruluş Adı	Tarih Aralığı	Carî Yıl	Rapor Tarihi	2010	02/03/2011 09:15:12	Önceki Dönem	Carî Dönem	Önceki Dönem	Carî Dönem
				AKTİF VARLIKLAR	PASİF VARLIKLAR				
1 DÖNEM VARLIKLAR				19,090,182.57	21,873,145.90			8,800,557.43	8,955,663.16
10 HAZİR DEĞERLER				1,043,362.96	1,302,515.30			0.00	0.00
100 KASA HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
101 ALINAN ÇEKLER HESABI				0.00	0.00			6,283,642.32	6,796,167.25
102 BANKALAR HESABI				1,043,058.36	1,302,515.30			6,199,261.15	6,722,586.18
103 VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ(-) HESABI				-885.42	0.00			84,381.17	73,591.07
104 DÖVİZ HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
105 DÖVİZ GÖNDERME EMİRLERİ (-) HESABI				0.00	0.00			186,859.62	143,357.99
108 DİĞER HAZİR DEĞERLER HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
11 MENKUL KIYMET İŞLEMLERİ VE HESAP KAYITLARI				0.00	0.00			41,249.68	237.85
112 KAMU KESİMİ TAHVİL, SENET VE BONOLARI HESABI				0.00	0.00			145,609.94	143,120.14
12 TİCARİ ALACAKLAR				14,628,635.40	17,849,088.79			0.00	0.00
120 ALICILAR HESABI				14,551,695.47	17,773,996.22			0.00	0.00
121 ALACAK SENETLERİ HESABI				65,043.32	65,043.32			0.00	0.00
122 ALACAK SENETLERİ REESKONTU(-) HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
123 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI				11,996.61	10,049.25			0.00	0.00
126 VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI				0.00	0.00			2,330,055.49	2,016,137.92
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR HESABI				0.00	0.00			676,389.52	521,924.97
129 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI(-) HESABI				0.00	0.00			33,125.77	35,812.57
13 DİĞER ALACAKLAR				137,265.91	279,235.04			722,695.38	777,598.34
130 DEVİR FARKLARINDAN DOĞAN ALACAKLAR				0.00	0.00			752,659.50	525,763.75
134 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLARDAN ALACAKLAR HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
135 PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI				137,265.91	279,235.04			0.00	0.00
138 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR HESABI				0.00	0.00			135,391.11	144,857.07
139 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI(-) HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
15 STOKLAR				3,275,898.30	2,403,670.86			9,794.21	6,181.22
150 İLK MADDE VE MALZEME HESABI				3,275,898.30	2,403,670.86			0.00	0.00
151 YARI MAMULLER - ÜRETİM HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
152 MAMULLER HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
153 TİCARİ MALLAR HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00
157 DİĞER STOKLAR HESABI				0.00	0.00			0.00	0.00

-1,281,014.49 Sayfa: 2 / 3

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

Kurumun Bilançosu									
Kuruluş Adı		Rapor Tarihi		Cari Yıl		: 2010		: 02/03/2011 09:15:12	
Tarih Aralığı		: 01.01.2010-31.12.2010		Cari Yıl		: 2010		: 02/03/2011 09:15:12	
		Aktif Varlıklar		Önceki Dönem		Cari Dönem		Pasif Varlıklar	
258	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
259	VERİLEN AVANSLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
260	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
260	HAKLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
268	BİRKİMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
28	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
281	GELİR TAHAKKUKLARI HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
29	DİĞER DURAN VARLIKLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
293	GELECEK YILLAR İHTİYACI STOKLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
294	ELDEN ÇIKARILACAK STOKLAR VE MADDİ DURAN VARLIKLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
297	DİĞER ÇEŞİTLİ DURAN VARLIKLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
298	STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI(-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
299	BİRKİMİŞ AMORTİSMANLAR(-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
AKİF VARLIKLAR TOPLAMI		20.358.665.21	23.610.372.28	20.358.665.21	23.610.372.28	20.358.665.21	23.610.372.28	20.358.665.21	23.610.372.28

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

B Hastanesi AG- Kurumun Gelir Tablosu				
Kuruluş Adı		Cari Yıl		: 2010
Tarih Aralığı		Rapor Tarihi		: 01/03/2011 16:27:34
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem
A	BRÜT SATIŞLAR	52,028,388.46	47,072,940.96	-4,955,447.50
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	40,551,960.67	36,585,311.42	-3,966,649.25
2	602 DİĞER GELİRLER HESABI	476,512.42	1,293,980.44	817,468.02
3	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	10,999,915.37	9,193,649.10	-1,806,266.27
B	SATIŞ İNDİRLERİ (-)	-4,242,184.85	-82,458.14	4,159,726.71
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	-4,242,184.85	-82,458.14	4,159,726.71
C	NET SATIŞLAR	47,786,203.61	46,990,482.82	-795,720.79
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-27,506,982.81	-27,095,018.41	411,964.40
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	-27,506,982.81	-27,095,018.41	411,964.40
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	20,279,220.80	19,895,464.41	-383,756.39
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-17,587,211.71	-17,370,703.24	216,508.47
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	-17,587,211.71	-17,370,703.24	216,508.47
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	2,692,009.09	2,524,761.17	-167,247.92
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	4.46	0.00	-4.46
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	4.46	0.00	-4.46
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	2,692,013.55	2,524,761.17	-167,252.38
G	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	482,165.46	1,420,061.82	937,896.36
1	671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI	0.00	0.00	0.00
2	679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	482,165.46	1,420,061.82	937,896.36
H	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	-988,384.78	-1,148,221.65	-159,836.87
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	-256,079.87	-199,103.73	56,976.14
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-732,304.91	-949,117.92	-216,813.01
I	DÖNEM NET KARI/ZARARI	2,185,794.23	2,796,601.34	610,807.11
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	2,185,794.23	2,796,601.34	610,807.11
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00	0.00
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	2,185,794.23	2,796,601.34	610,807.11
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	2,185,794.23	2,796,601.34	610,807.11
K	DÖN. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARS (-)	0.00	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	2,185,794.23	2,796,601.34	610,807.11

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

2011 Yılı Bilanço B Hattanesir

Kuruluş Adı	Carli Yılı	Rapor Tarihi	Carli Dönem	Önceki Dönem	PASİF (KAYNAKLAR)	Önceki Dönem	Carli Dönem
Tarih Aralığı							
1 DÖNEM VARLIKLAR			7,247,331.49	21,873,145.90	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	8,955,663.16	8,732,540.06
10 HAZİR DEĞERLER			824,347.57	1,302,515.30	30 MALİ BORÇLAR	0.00	0.00
102 BANKALAR HESABI			824,347.57	1,302,515.30	303 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLAR HESABI	0.00	0.00
103 VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ (:) HESABI			0.00	0.00	32 TİCARİ BORÇLAR	6,796,167.26	6,496,490.82
12 TİCARİ ALACAKLAR			4,029,160.82	17,849,068.79	320 SATILICILAR HESABI	6,722,586.18	6,424,093.01
120 ALICILAR HESABI			3,953,484.03	17,773,986.22	326 ALINAN DEPOZİTO VE TEBİNATLAR HESABI	73,581.07	72,357.81
121 ALACAK SENETLERİ HESABI			65,043.32	65,043.32	33 DİĞER BORÇLAR	143,357.99	80,008.62
123 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI			10,633.60	10,633.60	335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	237.85	62,801.19
13 DİĞER ALACAKLAR			109,890.75	279,235.04	336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI	143,120.14	17,107.43
134 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLARDAN ALACAKLAR HESABI			0.00	0.00	34 ALINAN AVANSLAR	0.00	0.00
135 PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI			370.62	0.00	340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI			109,520.13	279,235.04	341 SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNDAN ALINAN TEDAVİ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
15 STOKLAR			2,126,740.60	2,403,670.86	342 GENEL BÜTÇEDEN ALINAN TEDAVİ AVANSLARI HESABI	0.00	0.00
150 İLEK MADDE VE MALZEME HESABI			0.00	0.00	349 ALINAN DİĞER AVANSLAR HESABI	0.00	0.00
159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI			157,191.65	38,635.91	36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	2,016,137.92	2,156,040.62
18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI			157,191.65	38,635.91	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	521,924.97	565,332.23
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER HESABI			0.00	0.00	361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI	35,812.57	1,222.63
19 DİĞER DÖNEM VARLIKLAR			0.00	0.00	362 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI	777,598.34	836,447.78
195 İŞ AVANSLARI HESABI			0.00	0.00	363 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE KATKI PAYLARI HESABI	529,763.75	647,803.08
196 PERSONEL AVANSLARI HESABI			0.00	0.00	364 İSTİHKAKLARDAN VERGİ BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KESİŞES	0.00	991.56
2 DÜREN VARLIKLAR			1,246,670.94	1,737,226.38	365 İSTİHKAKLARDAN SGK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KESİŞES	0.00	0.00
25 MAADDİ DÜREN VARLIKLAR			1,246,670.94	1,737,226.38	367 K.D.V. TEVKİFATLARI	144,857.07	100,016.09
253 TESİS - MAKİNA VE CİHAZLAR HESABI			2,222,780.58	2,116,487.38	369 ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	6,181.22	4,227.25
255 DEMİRBAŞI AR HESABI			987,541.66	901,813.49	5 ÖZ KAYNAKLAR	14,654,709.12	238,537.63
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (:) HESABI			-1,943,651.30	-1,281,074.49	50 ÖDENMİŞ SERMAYE	5,641,000.00	5,842,215.00
28 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI			0.00	0.00	500 SERMAYE HESABI	5,641,000.00	5,842,215.00
280 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER HESABI			0.00	0.00	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (:) HESABI	0.00	0.00
			0.00	0.00	57 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI	6,217,107.78	9,013,709.12
			0.00	0.00	570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI HESABI	6,217,107.78	9,013,709.12
			0.00	0.00	59 DÖNEM NET KARIZARARI	2,796,601.34	-15,094,461.75
			0.00	0.00	590 DÖNEM NET KARİ HESABI	2,796,601.34	0.00
			0.00	0.00	591 DÖNEM NET ZARARI (:) HESABI	0.00	-15,094,461.75
			0.00	0.00		0.00	8,494,002.43
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00
			0.00	0.00		0.00	0.00

EK-2: B Hastanesi Finansal Tabloları

B Hastanesi Kurumun Gelir Tablosu			
Kurulus Adı	Cari Yıl	: 2011	
Tarih Aralığı	: 01.01.2011 - 31.12.2011	Rapor Tarihi	: 18/02/2013 14:23:29
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem
A	BRÜT SATIŞLAR	47,072,940.96	48,498,033.57
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	36,585,311.42	38,256,543.00
2	601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI	0.00	0.00
3	602 DİĞER GELİRLER HESABI	1,293,980.44	263,812.36
4	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	9,193,649.10	7,977,678.21
B	SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-82,458.14	-36,187.60
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	-82,458.14	-36,187.60
2	612 DİĞER İNDİRİMLER (-) HESABI	0.00	0.00
C	NET SATIŞLAR	46,990,482.82	48,461,845.97
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-27,095,018.41	-26,623,388.36
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	-27,095,018.41	-25,368,040.83
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	-1,255,347.53
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	19,895,464.41	19,838,457.61
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-17,370,703.24	-18,751,673.49
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	-17,370,703.24	-18,751,673.49
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	2,524,761.17	1,086,784.12
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	226,866.06
G	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	0.00
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	0.00	0.00
2	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HESABI	0.00	226,866.06
H	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAN GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	-17,508,876.93
1	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00
1	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HESABI (-)	0.00	0.00
2	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR(-) HESABI	0.00	-17,508,876.93
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	2,524,761.17	-16,195,226.75
J	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	1,420,061.82	1,579,013.06
K	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	0.00	0.00
1	671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI	0.00	0.20
2	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	1,420,061.82	1,579,012.86
L	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	-1,148,221.65	-478,248.06
M	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	-199,103.73	-323,649.28
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-949,117.92	-154,598.80
N	DÖNEM NET KARI/ZARARI	2,796,601.34	-15,094,461.75
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	2,796,601.34	-15,094,461.75
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	2,796,601.34	-15,094,461.75
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	2,796,601.34	-15,094,461.75
K	DÖN. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARS (-)	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	2,796,601.34	-15,094,461.75

EK-3:C Hastanesi Finansal Tabloları

Kurumun Bilançosu									
Kuruluş Adı		Cari Yılı		Rapor Tarihi		Cari Dönem		Önceki Dönem	
Tarih Aralığı		: 01.01.2009-31.12.2009		: 18.06.2013 12:40:44		PASİF (KAYNAKLAR)		Cari Dönem	
AKTİF (VARLIKLAR)		Önceki Dönem		Cari Dönem		PASİF (KAYNAKLAR)		Önceki Dönem	
1 DÖNEN VARLIKLAR		40,671,655.41		27,576,306.42		3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		21,278,541.90	24,874,597.92
10 HAZİR DEĞERLER		1,444,257.45		1,042,988.99		30 MALİ BORÇLAR		0.00	0.00
100 KASA HESABI		0.00		341.71		303 İŞLETMELER APASI MALİ BORÇLAR HESABI		0.00	0.00
102 BANKALAR HESABI		1,444,257.45		1,042,627.28		32 TİCARİ BORÇLAR		14,048,731.67	17,123,217.66
103 VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ(-) HESABI		0.00		0.00		320 SATILAR HESABI		13,598,367.22	16,707,834.99
108 DİĞER HAZİR DEĞERLER HESABI		0.00		0.00		329 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI		333,681.32	395,783.44
12 TİCARİ ALACAKLAR		30,703,147.31		17,086,542.92		329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI		116,583.13	19,599.23
120 ALICILAR HESABI		30,690,983.43		17,064,864.37		33 DİĞER BORÇLAR		154,599.78	124,491.18
123 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI		0.00		21,678.55		335 PERSONELE BORÇLAR HESABI		138,029.76	121,309.33
123 BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI		12,163.88		0.00		336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI		16,570.02	3,181.85
13 DİĞER ALACAKLAR		67,316.77		46,887.63		34 ALINAN AVANSLAR		281,526.78	81,760.27
135 PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI		0.00		0.00		340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI		261,526.78	81,760.27
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI		67,316.77		46,887.63		36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		6,813,196.19	7,336,197.99
15 STOKLAR		8,226,595.77		8,966,785.54		360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI		1,964,204.55	1,960,244.53
150 İLK MADDE VE MALZEME HESABI		8,206,341.54		8,955,693.54		361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI		324,113.10	341,471.94
159 VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI		20,254.23		11,092.00		362 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI		1,874,998.42	2,397,784.01
18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		0.00		377,009.96		363 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE KATKI PAYLARI HESABI		2,297,913.36	2,304,058.59
182 SAĞLIK KURUMLARI ARASI HİZMET ALIM GİDERLERİ HESABI		0.00		377,009.96		364 İSTİHKAKLARDAN VERGİ BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES.HES.		85.09	0.00
19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		230,338.11		56,111.38		365 İSTİHKAKLARDAN SGK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES.HES.		0.00	8,410.89
195 İŞ AVANSLARI HESABI		3,534.94		400.00		365 İSTİHKAKLARDAN SSK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES.HES.		158.03	0.00
196 PERSONEL AVANSLARI HESABI		228,803.17		55,711.38		367 K.D.V. TEVKİFATLARI		320,872.98	320,109.06
197 SAYIMI VE TESELLÜM NOKSANLARI HESABI		0.00		0.00		369 ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI		850.86	4,109.07
2 DURAN VARLIKLAR		12,869,371.55		13,145,525.91		39 DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		487.48	8,930.82
25 MADDİ DURAN VARLIKLAR		12,869,371.55		13,185,005.91		397 SAYIMI VE TESELLÜM FAZLALARI HESABI		487.48	8,930.82
253 TESİS - MAKİNA VE CİHAZLAR HESABI		8,566,516.70		14,886,733.89		5 ÖZ KAYNAKLAR		32,262,485.06	16,051,234.41
255 DEMİRBAŞLAR HESABI		13,843,133.57		10,057,805.91		60 ÖDENMİŞ SERMAYE		51,966,309.80	51,972,309.80
256 DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR HESABI		2,360.00		0.00		500 SERMAYE HESABI		51,966,810.00	51,972,810.00
257 BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR (-) HESABI		-9,342,638.72		-11,759,533.86		501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-) HESABI		-500.20	-500.20
26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		0.00		-35,480.00		58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI		-19,288,320.42	-19,703,824.74
260 HAKLAR HESABI		10,700.00		0.00		580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-) HESABI		-19,288,320.42	-19,703,824.74
267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI		24,780.00		0.00		59 DÖNEM NET KARIZARARI		-435,504.32	-16,217,250.65
268 BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI (-)		-35,480.00		-35,480.00		591 DÖNEM NET ZARARI (-) HESABI		-435,504.32	-16,217,250.65
AKTİF VARLIKLAR TOPLAMI		53,541,026.96		40,725,832.33		PASİF KAYNAKLAR TOPLAMI		53,541,026.96	40,725,832.33

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi A3- Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı		Cari Yıl		: 2009		
Tarih Aralığı		: 01.01.2009 - 31.12.2009		Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:11:34		
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
A	BRÜT SATIŞLAR	136,806,149.05	145,984,429.57	9,158,280.52	100.36	100.38
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	109,472,673.02	111,692,517.44	2,219,844.42	80.31	76.81
2	601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	602 DİĞER GELİRLER HESABI	821,565.63	2,507,546.27	1,685,980.64	0.60	1.72
4	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	26,511,910.40	31,764,365.86	5,252,455.46	19.45	21.84
B	SATIŞ İNDİRLERİ (-)	-487,768.34	-546,424.13	-58,655.79	-0.36	-0.38
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	-487,768.34	0.00	487,768.34	-0.36	0.00
2	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	0.00	-546,424.13	-546,424.13	0.00	-0.38
3	612 DİĞER İNDİRLİMLER (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
C	NET SATIŞLAR	136,318,380.71	145,418,005.44	9,099,624.73	100.00	100.00
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-78,165,339.93	-85,338,216.53	-7172876.6	-57.34	-58.68
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	-78,165,339.93	-85,338,216.53	-7,172,876.60	-57.34	-58.68
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	58,153,040.78	60,079,788.91	1,926,748.13	42.66	41.32
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-52,393,945.51	-53,091,110.45	-697,164.94	-38.43	-36.51
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	-52,393,945.51	-53,091,110.45	-697,164.94	-38.43	-36.51
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	5,759,095.27	6,988,678.46	1,229,583.19	4.22	4.81
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	8,696.32	53,361.24	44,664.92	0.01	0.04
G	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	8,696.32	385.35	-8,310.97	0.01	0.00
2	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HESABI	0.00	52,975.89	52,975.89	0.00	0.04
H	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAN GİDER VE ZARARLAR (-)	-4,286,496.10	-20,904,550.69	-16,618,054.59	-3.14	-14.38
I	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HESABI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-4,286,496.10	-20,904,550.69	-16,618,054.59	-3.14	-14.38
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	1,481,295.49	-13,862,510.99	-15,343,806.48	1.09	-9.53
J	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	194,795.17	93,737.82	-101,057.35	0.14	0.06
K	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	679 DİĞER OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	194,795.17	93,737.82	-101,057.35	0.14	0.06
3	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
L	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	-2,111,594.98	-2,448,477.48	-336,882.50	-1.55	-1.68
M	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	-2,103,695.63	-757,998.00	1,345,697.63	-1.54	-0.52
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-7,899.35	-1,690,479.48	-1,682,580.13	-0.01	-1.16
N	DÖNEM NET KARI/ZARARI	-435,504.32	-16,217,250.65	-15,781,746.33		
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	-435,504.32	-16,217,250.65	-15,781,746.33	-0.32	-11.15
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı			Cari Yıl : 2009			
Tarih Aralığı : 01.01.2009 - 31.12.2009			Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:11:34			
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	-435,504.32	-16,217,250.65	-15,781,746.33	-0.32	-11.15
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-435,504.32	-16,217,250.65	-15,781,746.33	-0.32	-11.15
K	DON. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-435,504.32	-16,217,250.65	-15,781,746.33	-0.32	-11.15

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

Kurumun Bilançosu									
Kuruluş Adı		Cari Yıl		Cari Yıl		Cari Yıl		Cari Yıl	
Tarih Aralığı		: 01.01.2010-31.12.2010		Rapor Tarihi		: 18/06/2013 12:41:58		: 2010	
	AKTİF (VARLIKLAR)	Önceki Dönem	Cari Dönem		PASİF (KAYNAKLAR)	Önceki Dönem	Cari Dönem		Cari Dönem
1	DÖNEM VARLIKLAR	27.576.306,42	17.811.487,44	3	KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	24.674.597,92	21.443.625,05		
10	HAZİR DEĞERLER	1.042.968,99	2.132.004,51	30	MALİ BORÇLAR	0,00	0,00		
100	KASA HESABI	341,71	1.063,68	303	İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLAR HESABI	0,00	0,00		
102	BANKALAR HESABI	1.042.627,28	2.130.940,83	32	TİCARİ BORÇLAR	17.123.217,66	14.351.955,34		
103	VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ(+) HESABI	0,00	0,00	320	SATICILAR HESABI	16.707.634,99	13.947.667,15		
108	DİĞER HAZİR DEĞERLER HESABI	0,00	0,00	326	ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	385.783,44	359.221,74		
12	TİCARİ ALACAKLAR	17.085.542,92	6.484.655,19	329	DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI	19.599,23	45.066,45		
120	ALICILAR HESABI	17.064.864,37	6.456.430,26	33	DİĞER BORÇLAR	124.491,18	345.843,53		
123	BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI	21.678,55	8.224,93	335	PERSONELE BORÇLAR HESABI	121.309,33	304.948,99		
127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	336	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI	3.181,85	40.894,54		
13	DİĞER ALACAKLAR	46.887,63	58.844,67	34	ALINAN AVANSLAR	81.760,27	111.906,03		
135	PERSONELDEN ALACAKLAR HESABI	0,00	11.957,04	340	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	81.760,27	111.906,03		
136	DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI	46.887,63	46.887,63	36	ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	7.336.197,99	6.633.920,15		
15	STOKLAR	8.996.786,54	8.539.806,58	360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	1.960.244,53	1.774.646,98		
150	İLK MADDE VE MALZEME HESABI	8.955.693,54	8.526.206,68	361	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI	341.471,84	426.378,54		
159	VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	11.092,00	13.600,00	362	ÖDENECEK DÖNER SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI	2.397.794,01	2.220.993,41		
18	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	377.009,96	613.512,91	363	ÖDENECEK DÖNER SERMAYE KATKI PAYLARI HESABI	2.304.058,59	1.860.689,69		
182	SAĞLIK KURUMLARI ARASI HİZMET ALIM GİDERLERİ HESABI	377.009,96	613.512,91	364	İSTİHKAKLARDAN VERGİ BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES HES.	0,00	1.198,45		
18	DİĞER DÖNER VARLIKLAR	56.111,38	2.663,68	365	İSTİHKAKLARDAN SGK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES HES.	8.410,89	1.586,53		
195	İŞ AVANSLARI HESABI	400,00	0,00	367	K.D.V. TEVKİFATLARI	320.109,06	341.880,29		
196	PERSONEL AVANSLARI HESABI	55.711,38	2.663,68	369	ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	4.109,07	6.546,26		
197	SAYIM VE TESELLÜM NOKSANLARI HESABI	0,00	0,00	39	DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	8.930,82	0,00		
2	DURAN VARLIKLAR	13.149.525,91	10.034.889,01	397	SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI HESABI	8.930,82	0,00		
25	MADDİ DURAN VARLIKLAR	13.165.005,91	10.070.369,01	5	ÖZ KAYNAKLAR	16.051.234,41	6.402.751,40		
253	TESİS - MAKİNA VE CİHAZLAR HESABI	14.886.733,89	15.942.943,25	50	ÖDENMİŞ SERMAYE	51.972.309,80	51.972.810,00		
255	DEMİRBAŞLAR HESABI	10.057.805,91	10.539.059,63	500	SERMAYE HESABI	51.972.810,00	51.972.810,00		
257	BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR (+) HESABI	-11.759.533,89	-16.411.633,87	501	ÖDENMİŞ SERMAYE (+) HESABI	-500,20	-500,20		
26	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	-35.480,00	-35.480,00	58	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	-19.703.824,74	-35.921.075,39		
260	HAKLAR HESABI	0,00	12.600,00	580	GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (+) HESABI	-19.703.824,74	-35.921.075,39		
267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI	0,00	17.947,80	59	DÖNEM NET KAR/ZARARI	-16.217.250,65	-9.648.483,01		
268	BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI (+)	-35.480,00	-66.027,80	591	DÖNEM NET ZARARI (+) HESABI	-16.217.250,65	-9.648.483,01		
	AKTİF VARLIKLAR TOPLAMI	40.725.832,33	27.846.376,45		PASİF KAYNAKLAR TOPLAMI	40.725.832,33	27.846.376,45		

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı		Cari Yıl		: 2010		
Tarih Aralığı		: 01.01.2010 - 31.12.2010		Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:14:27		
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Donem	Cari Donem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
A	BRÜT SATIŞLAR	145,964,429.57	156,395,390.85	10,430,961.28	100.38	100.70
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	111,692,517.44	122,254,228.38	10,561,710.94	76.81	78.72
2	601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	602 DİĞER GELİRLER HESABI	2,507,546.27	4,294,804.31	1,787,258.04	1.72	2.77
4	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	31,764,365.86	29,846,358.16	-1,918,007.70	21.84	19.22
B	SATIŞ İNDİRLİMLERİ (-)	-546,424.13	-1,085,527.11	-539,102.98	-0.38	-0.70
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	-546,424.13	-1,085,527.11	-539,102.98	-0.38	-0.70
2	612 DİĞER İNDİRLİMLER (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
C	NET SATIŞLAR	145,418,005.44	155,309,863.74	9,891,858.30	100.00	100.00
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-85,338,216.53	-86,937,588.41	-159,9371.88	-58.68	-55.98
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	-85,338,216.53	-86,937,588.41	-1,599,371.88	-58.68	-55.98
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	60,079,788.91	68,372,275.33	8,292,486.42	41.32	44.02
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-53,091,110.45	-63,934,644.71	-10,843,534.26	-36.51	-41.17
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	-53,091,110.45	-63,934,644.71	-10,843,534.26	-36.51	-41.17
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	6,988,678.46	4,437,630.62	-2,551,047.84	4.81	2.86
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	53,361.24	90,099.42	36,738.18	0.04	0.06
G	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	385.35	83,997.93	83,612.58	0.00	0.05
2	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HESABI	52,975.89	6,101.49	-46,874.40	0.04	0.00
H	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAN GİDER VE ZARARLAR (-)	-20,904,550.69	-13,512,502.01	7,392,048.68	-14.38	-8.70
1	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HESABI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-20,904,550.69	-13,512,502.01	7,392,048.68	-14.38	-8.70
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	-13,862,510.99	-8,984,771.97	4,877,739.02	-9.53	-5.79
J	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	93,737.82	221,366.67	127,628.85	0.06	0.14
K	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	93,737.82	0.00	-93,737.82	0.06	0.00
3	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	0.00	221,366.67	221,366.67	0.00	0.14
L	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	-2,448,477.48	-885,077.71	1,563,399.77	-1.68	-0.57
M	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	-757,998.00	-804,095.65	-46,097.65	-0.52	-0.52
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-1,690,479.48	-80,982.06	1,609,497.42	-1.16	-0.05
N	DÖNEM NET KARIZARARI	-16,217,250.65	-9,648,483.01	6,568,767.64		
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	-16,217,250.65	-9,648,483.01	6,568,767.64	-11.15	-6.21
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	-16,217,250.65	-9,648,483.01	6,568,767.64	-11.15	-6.21

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi AS Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı		Cari Yıl : 2010				
Tarih Aralığı		: 01.01.2010 - 31.12.2010 Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:14:27				
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-16,217,250.65	-9,648,483.01	6,568,767.64	-11.15	-6.21
K	DÖN. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARS (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-16,217,250.65	-9,648,483.01	6,568,767.64	-11.15	-6.21

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

Kuruluş Adı		A2- Kurumun Bilançosu		Cari Yıl		: 2011	
Tarih Aralığı		: 01.01.2011-31.12.2011		Rapor Tarihi		: 18/06/2013 12:47:47	
	AKTİF (VARLIKLAR)	Önceki Dönem	Cari Dönem	PASİF (KAYNAKLAR)	Önceki Dönem	Cari Dönem	
1	DÖNEN VARLIKLAR	17.811.487,44	35.009.779,58	3 KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	21.443.625,05	25.976.080,27	
10	HAZIR DEĞERLER	2.132.004,51	1.681.672,29	30 MALİ BORÇLAR	0,00	0,00	
100	KASA HESABI	1.063,68	1.509,11	303 İŞLETMELER ARASI MALİ BORÇLAR HESABI	0,00	0,00	
102	BANKALAR HESABI	2.130.940,83	1.680.163,18	32 TİCARİ BORÇLAR	14.351.955,34	16.948.388,22	
103	VERİLEN ÇEKLER VE GÖNDERME EMİRLERİ(-) HESABI	0,00	0,00	320 SATILICILAR HESABI	13.947.667,15	15.394.970,46	
108	DİĞER HAZIR DEĞERLER HESABI	0,00	0,00	326 ALINAN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	359.221,74	452.238,55	
12	TİCARİ ALACAKLAR	6.464.655,19	23.671.200,01	329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR HESABI	45.066,45	1.101.179,21	
120	ALICILAR HESABI	6.456.430,26	23.664.444,83	33 DİĞER BORÇLAR	345.843,53	416.723,27	
123	BANKA KREDİ KARTLARINDAN ALACAKLAR HESABI	8.224,93	6.755,18	335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	304.948,99	317.342,21	
127	DİĞER TİCARİ ALACAKLAR HESABI	0,00	0,00	336 DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR HESABI	40.894,54	99.381,06	
13	DİĞER ALACAKLAR	58.844,67	155.732,13	34 ALINAN AVANSLAR	111.906,03	159.878,15	
135	PERSONELEDEN ALACAKLAR HESABI	11.957,04	0,00	340 ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	111.906,03	159.878,15	
136	DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR HESABI	46.887,63	155.732,13	341 SOSYAL GÜVENLİK KURUMUNDAN ALINAN TEDAVİ AVANSLARI HESABI	0,00	0,00	
15	STOKLAR	8.539.806,58	8.716.459,73	349 ALINAN DİĞER AVANSLAR HESABI	0,00	0,00	
150	İLK MADDE VE MALZEME HESABI	8.526.206,58	8.716.459,73	35 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	6.633.920,15	8.451.100,63	
159	VERİLEN SİPARİŞ AVANSLARI HESABI	13.600,00	0,00	360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR HESABI	1.774.646,98	2.611.563,31	
18	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAFAKKÜLLERİ	613.512,91	784.715,42	361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ HESABI	426.378,54	91.185,49	
180	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER HESABI	0,00	784.715,42	362 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİ HESABI	2.220.993,41	2.781.107,00	
189	SAGLIK KURUMLARI ARASI HİZMET ALIM GİDERLERİ HESABI	613.512,91	0,00	363 ÖDENECEK DÖNER SERMAYE KATKI PAYLARI HESABI	1.860.689,69	2.346.965,71	
19	DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	2.863,58	0,00	364 İSTİHKAKLARDAN VERGİ BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES.HES.	1.198,45	1.415,71	
195	İŞ AVANSLARI HESABI	0,00	0,00	365 İSTİHKAKLARDAN SGK PRİM BORÇLARINA KARŞILIK YAPILAN KES.HES.	1.586,53	1.570,70	
196	PERSONEL AVANSLARI HESABI	2.863,58	0,00	367 K.D.V. TEVKİFATLARI	341.880,29	609.556,98	
197	SAYIM VE TESELLÜM NOKSANLARI HESABI	0,00	0,00	369 ÖDENECEK DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER HESABI	8.546,26	7.735,73	
2	DURAN VARLIKLAR	10.034.889,01	11.983.298,17	39 DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	0,00	0,00	
22	TİCARİ ALACAKLAR	0,00	931,57	387 SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI HESABI	0,00	0,00	
228	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR HESABI	0,00	931,57	5 ÖZ KAYNAKLAR	6.402.751,40	21.016.987,48	
253	MADDİ DURAN VARLIKLAR	10.070.369,01	12.048.394,40	50 ÖDENMİŞ SERMAYE	51.972.810,00	52.197.568,80	
259	TESİS - MAKİNA VE CİHAZLAR HESABI	15.942.943,25	16.766.182,68	500 SERMAYE HESABI	51.972.810,00	52.198.069,00	
255	DEMİRBAŞLAR HESABI	10.539.059,63	10.801.139,02	501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-) HESABI	-500,20	-500,20	
257	BİRİKİMİŞ AMORTİSMANLAR (-) HESABI	-16.411.533,87	-15.518.927,30	58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI	-35.921.075,39	-45.559.558,40	
26	MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	-35.480,00	-66.027,80	590 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-) HESABI	-35.921.075,39	-45.559.558,40	
260	HAKLAR HESABI	12.600,00	12.600,00	59 DÖNEM NET KAR/ZARARI	-9.648.483,01	14.386.977,08	
267	DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HESABI	17.947,80	37.023,27	590 DÖNEM NET KARI HESABI	0,00	14.386.977,08	

Sayfa : 2 / 2

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı		Cari Yıl		: 2011		
Tarih Aralığı		: 01.01.2011 - 31.12.2011		Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:16:07		
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
A	BRÜT SATIŞLAR	156,395,390.85	172,939,631.56	16,544,240.71	100.70	100.87
1	600 YURT İÇİ SATIŞLARI HESABI	122,254,228.38	136,079,357.54	13,825,129.16	78.72	79.45
2	601 YURTDIŞI SATIŞLAR HESABI	0.00	29,246.05	29,246.05	0.00	0.02
3	602 DİĞER GELİRLER HESABI	4,294,804.31	5,240,529.34	945,725.03	2.77	3.06
4	603 İLAÇ VE TIBBİ SARF MALZEME GELİRLER HESABI	29,846,358.16	31,590,498.63	1,744,140.47	19.22	18.44
B	SATIŞ İNDİRLERİ (-)	-1,085,527.11	-1,667,919.85	-582,392.74	-0.70	-0.97
1	610 SATIŞTAN İADELER (-) HESABI	-1,085,527.11	-686,489.55	399,037.56	-0.70	-0.40
2	612 DİĞER İNDİRLER (-) HESABI	0.00	-981,430.30	-981,430.30	0.00	-0.57
C	NET SATIŞLAR	155,309,863.74	171,271,711.71	15,961,847.97	100.00	100.00
D	SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	-86,937,588.41	-86,666,200.65	271,387.76	-55.98	-50.60
1	622 SATILAN HİZMET MALİYETİ (-) HESABI	-86,937,588.41	-86,101,378.52	836,209.89	-55.98	-50.27
2	623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ (-) HESABI	0.00	-564,822.13	-564,822.13	0.00	-0.33
	BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	68,372,275.33	84,605,511.06	16,233,235.73	44.02	49.40
E	FAALİYET GİDERLERİ (-)	-63,934,644.71	-71,310,336.56	-7,375,691.85	-41.17	-41.64
1	630 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	631 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-) HESABI	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	632 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ GİDERLERİ (-) HESABI	-63,934,644.71	-71,310,336.56	-7,375,691.85	-41.17	-41.64
	FAALİYET KARI VEYA ZARARI	4,437,630.62	13,295,174.50	8,857,543.88	2.86	7.76
F	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	90,099.42	387,376.31	297,276.89	0.06	0.23
G	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	642 FAİZ GELİRLERİ HESABI	83,997.93	8,998.48	-74,999.45	0.05	0.01
2	649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR HESABI	6,101.49	378,377.83	372,276.34	0.00	0.22
H	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAN GİDER VE ZARARLAR (-)	-13,512,502.01	-4,516,974.66	8,995,527.35	-8.70	-2.64
I	DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HESABI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
2	659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-13,512,502.01	-4,516,974.66	8,995,527.35	-8.70	-2.64
	OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	-8,984,771.97	9,165,576.15	18,150,348.12	-5.79	5.35
J	OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR	221,366.67	6,961,194.93	6,739,828.26	0.14	4.06
K	OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI	0.00	3,217.76	3,217.76	0.00	0.00
2	679 DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR HESABI	221,366.67	6,957,977.17	6,736,610.50	0.14	4.06
L	OLAĞAN DIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	-885,077.71	-1,737,794.00	-852,716.29	-0.57	-1.01
M	OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
1	681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI (-) HESABI	-804,095.65	-608,123.47	195,972.18	-0.52	-0.36
2	689 DİĞER OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) HESABI	-80,982.06	-1,129,670.53	-1,048,688.47	-0.05	-0.66
N	DÖNEM NET KARI/ZARARI	-9,648,483.01	14,388,977.08	24,037,460.09		
1	690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI HESABI	-9,648,483.01	14,388,977.08	24,037,460.09	-6.21	8.40
2	691 DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
3	692 DÖNEM KARI NET KARI VEYA ZARARI HESABI	-9,648,483.01	14,388,977.08	24,037,460.09	-6.21	8.40
	DÖNEM KARI VEYA ZARARI	-9,648,483.01	14,388,977.08	24,037,460.09	-6.21	8.40

EK-3: C Hastanesi Finansal Tabloları

C Hastanesi A3- Kurumun Gelir Tablosu						
Kurulus Adı			Cari Yıl : 2011			
Tarih Aralığı : 01.01.2011 - 31.12.2011			Rapor Tarihi : 19/06/2013 15:16:07			
	Gelir Kalemleri	Önceki Dönem	Cari Dönem	Cari Dönem - Önceki Dönem	Önceki Dönem %	Cari Dönem %
K	DON. KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ (-)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	-9,648,483.01	14,388,977.08	24,037,460.09	-6.21	8.40

EK-4: D Hastanesi Finansal Tabloları

D Hastanesi A.Ş.'nin
31.12.2010 Tarihli Bilançosu
(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar, Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir)

	Dipnot No	31.12.2010	31.12.2009
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar		14.809.217	15.505.698
Nakit ve Nakit Benzerleri	[4]	1.240.878	734.359
Ticari Alacaklar	[6]	9.620.457	10.987.908
- İlişkili Taraf		91.901	
- Diğer		9.528.556	10.987.908
Diğer Alacaklar	[7]	2.287.867	1.459.066
- İlişkili Taraf		2.287.867	1.459.066
Stoklar	[8]	936.771	1.200.881
Diğer Dönen Varlıklar	[15]	723.244	1.123.484
- İlişkili Taraf		981	25.000
- Diğer		722.263	1.098.484
Duran Varlıklar		42.815.996	42.623.744
Diğer Alacaklar	[7]	21.662	19.739
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	[14]	718.901	519.576
Maddi Duran Varlıklar	[9]	40.120.767	40.698.073
- Finansal Kiralama ile Alınan		3.075.806	3.475.830
- Diğer		37.044.961	37.222.243
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	[10]	278.289	177.775
Ertelenmiş Vergi Varlığı	[23]	1.127.667	1.185.888
Diğer Duran Varlıklar	[15]	548.710	22.693
Toplam Varlıklar		57.625.213	58.129.442
YÜKÜMLÜLÜKLER			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		22.868.073	24.251.043
Finansal Borçlar	[5]	11.726.061	10.602.276
Ticari Borçlar	[6]	6.746.179	6.147.035
- İlişkili Taraf		1.594.847	982.125
- Diğer		5.151.332	5.164.910
Diğer Borçlar	[7]	1.761.305	1.752.566
- İlişkili Taraf		343.299	485.914
- Diğer		1.418.006	1.266.652
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	[23]		
Borç Karşılıkları	[11]	1.043.205	1.043.205
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	[15]	1.591.323	4.705.961
Uzun Vadeli Yükümlülükler		12.281.827	12.980.472
Finansal Borçlar	[5]	11.789.641	12.260.547
Diğer Borçlar	[7]	68.136	280.717
- İlişkili Taraf		68.136	280.717
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	[13]	252.440	191.326
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	[15]	171.610	247.882
Özkaynaklar		22.475.313	20.897.927
Ödenmiş Sermaye	[16]	11.130.000	11.130.000
Değer Artış Fonları	[9,23]	7.855.933	7.855.933
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	[16]	539.002	429.843
Geçmiş Yıllar Kar / Zararları	[16]	1.372.992	143.287
Net Dönem Karı / Zararı		1.577.386	1.338.864
Toplam Kaynaklar ve Özkaynaklar		57.625.213	58.129.442

EK-4:D Hastanesi Finansal Tabloları

01.01.2010 – 31.12.2010 Kapsamlı Gelir Tablosu **Δ Hastanesi**
(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar, Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir)

Δ Hastanesi A.Ş.'nin

SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER	Dipnot No	01.01.2010 31.12.2010	01.01.2009 31.12.2009	01.10.2010 31.12.2010	01.10.2009 31.12.2009
Satış Gelirleri	[17]	59.232.480	54.802.544	15.325.751	16.068.719
Satışların Maliyeti (-)	[17]	-46.220.153	-38.448.738	-12.249.979	-10.803.743
Brüt Kar (Zarar)		13.012.327	16.353.806	3.075.772	5.264.976
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	[18]	-354.587	-306.110	-119.816	-176.169
Genel Yönetim Giderleri (-)	[18]	-2.021.752	-1.675.789	-582.817	-468.765
Diğer Faaliyet Gelirleri	[19]	555.111	673.981	180.814	104.049
Diğer Faaliyet Giderleri	[20]	-7.092.430	-8.260.104	-2.314.483	-2.473.711
- Alır / Kapasite Giderleri		-4.034.266	-4.460.135	-1.256.129	-961.988
- Diğer		-3.058.164	-3.790.869	-1.058.354	-1.511.723
Faaliyet Karı (Zararı)		4.098.669	6.785.784	239.470	2.250.380
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kar / Zararlarındaki Paylar	[14]	162.450	16.752	16.752	16.752
Finansal Gelirler	[21]	2.459.899	1.695.400	321.046	385.292
Finansal Giderler (-)	[22]	-4.897.450	-6.961.067	-1.227.880	-3.742.676
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Karı (Zararı)		1.823.568	1.536.869	-650.598	-1.090.252
Vergi Gelir (Gideri)		-246.182	-198.005	209.310	817.439
Dönemin Vergi Gideri	[23]	-187.961	0	54.712	0
Ertelenmiş Vergi Gelir (Gideri)	[23]	-58.221	-198.005	154.598	817.439
Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı (Zararı)		1.577.386	1.338.864	-441.288	-272.813
DURDURULAN FAALİYETLER		0	0	0	0
Durdurulan Faaliyetler Vergi Sonrası Dönem Karı (Zararı)		0	0	0	0
Dönem Karı (Zararı)		1.577.386	1.338.864	-441.288	-272.813
Diğer Kapsamlı Gelir		0	7.855.933	0	7.855.933
Duran Varlıklar Değer Artış Fonundaki Değişim	[9]	0	8.269.403	0	8.269.403
Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerine İlişkin Vergi Gelir (Gideri)	[23]	0	-413.470	0	-413.470
TOPLAM KAPSAMLI GELİR		1.577.386	9.194.797	-441.288	7.583.120
Hisse Başına Kar / Zarar	[24]	0,1417	0,1203	-0,0396	0,6813

EK-4: D Hastanesi Finansal Tabloları

31 Aralık 2011 Tarihli Konsolide Finansal Durum Tablosu
(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar, Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir)

D Hastanesi

	Dipnot No	31.12.2011	31.12.2010
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar		21.383.359	14.809.217
Nakit ve Nakit Benzerleri	[4]	1.468.359	1.240.878
Ticari Alacaklar	[6]	12.687.513	9.620.457
- İlişkili Taraf		184.063	91.901
- Diğer		12.503.450	9.528.556
Diğer Alacaklar	[7]	1.491.836	2.287.867
- İlişkili Taraf		284.667	2.287.867
- Diğer		1.207.169	
Stoklar	[8]	1.635.939	936.771
Canlı Varlıklar	[9]	1.487.400	
Diğer Dönen Varlıklar	[17]	2.612.312	723.244
- İlişkili Taraf		81.475	981
- Diğer		2.530.837	722.263
Duran Varlıklar		50.721.530	42.815.996
Diğer Alacaklar	[7]	27.253	21.662
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	[16]		718.901
Maddi Duran Varlıklar	[10]	42.786.994	40.120.767
- Finansal Kiralama ile Alınan		2.981.733	3.075.806
- Diğer		39.805.261	37.044.961
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	[11]	4.667.312	278.289
Şerefiye	[12]	1.969.390	
Ertelenmiş Vergi Varlığı	[25]	959.102	1.127.667
Diğer Duran Varlıklar	[17]	311.479	548.710
Toplam Varlıklar		72.104.889	57.625.213
YÜKÜMLÜLÜKLER			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		23.891.296	22.868.073
Finansal Borçlar	[5]	11.099.166	11.726.061
Ticari Borçlar	[6]	7.298.084	6.746.179
- İlişkili Taraf		429.506	1.594.847
- Diğer		6.868.578	5.151.332
Diğer Borçlar	[7]	2.587.678	1.761.305
- İlişkili Taraf		262.968	343.299
- Diğer		2.324.710	1.418.006
Borç Karşılıkları	[13]	711.867	1.043.205
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	[17]	2.194.501	1.591.323
Uzun Vadeli Yükümlülükler		13.167.267	12.281.827
Finansal Borçlar	[5]	12.581.405	11.789.641
Diğer Borçlar	[7]		68.136
- İlişkili Taraf			68.136
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	[15]	331.625	252.440
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	[17]	254.237	171.610
Özkaynaklar		35.046.326	22.475.313
Ana Ortaklığa Ait Özkaynaklar		34.408.300	22.475.313
Ödenmiş Sermaye	[18]	16.000.000	11.130.000
Hisse Senedi İhraç Primleri	[18]	7.694.861	
Değer Artış Fonları	[18]	7.855.933	7.855.933
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	[18]	577.588	539.002
Geçmiş Yıllar Kar / Zararları	[18]	1.171.088	1.372.992
Net Dönem Karı / Zararı		1.108.830	1.577.386
Azınlık Payları	[18]	638.026	
Toplam Kaynaklar ve Özkaynaklar		72.104.889	57.625.213

EK-4: D Hastanesi Finansal Tabloları

01 Ocak - 31 Aralık 2011 Dönemi Konsolide Kapsamlı Gelir Tablosu
(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar, Türk Lirası ("TL") olarak ifade edilmiştir)

Δ Hastanesi

SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER	Dipnot	01.01.2011	01.01.2010	01.10.2011	01.10.2010
No		31.12.2011	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2010
Satış Gelirleri	[19]	62.952.461	59.232.480	17.540.108	15.325.751
Satışların Maliyeti (-)	[19]	-51.818.640	-46.220.153	-14.622.651	-12.249.979
Brüt Kar (Zarar)		11.133.821	13.012.327	2.917.457	3.075.772
Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	[20]	-494.970	-354.587	-125.369	-119.816
Genel Yönetim Giderleri (-)	[20]	-2.579.927	-2.021.752	-614.399	-582.817
Diğer Faaliyet Gelirleri	[20]	3.046.224	555.111	1.814.382	180.814
Diğer Faaliyet Giderleri	[21]	-6.602.796	-7.092.430	-2.289.010	-2.314.483
- Aidi Kapsamite Giderleri		-4.088.296	-4.034.266	-812.086	-1.256.129
- Diğer		-2.514.500	-3.058.164	-1.476.924	-1.058.354
Faaliyet Karı (Zararı)		4.502.352	4.098.669	1.703.061	239.470
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kar / Zararlarındaki Paylar	[16]	0	162.450	17.452	16.766
Finansal Gelirler	[23]	1.349.649	2.459.899	481.325	321.046
Finansal Giderler (-)	[24]	-4.707.488	-4.897.450	-1.223.838	-1.227.880
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Karı (Zararı)		1.144.513	1.823.568	978.000	-650.598
Vergi Gelir (Gideri)		-58.347	-246.182	-126.264	209.310
Dönemin Vergi Gideri	[25]	0	-187.961	0	54.712
Ertelenmiş Vergi Geliri (Gideri)	[25]	-58.347	-58.221	-126.264	154.598
Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı (Zararı)		1.086.166	1.577.386	851.736	-441.288
DURDURULAN FAALİYETLER		0	0	0	0
Durdurulan Faaliyetler Vergi Sonrası Dönem Karı (Zararı)		0	0	0	0
Dönem Karı (Zararı)		1.086.166	1.577.386	851.736	-441.288
DİĞER KAPSAMLI GELİR		0	0	0	0
TOPLAM KAPSAMLI GELİR		1.086.166	1.577.386	851.736	-441.288
Hisse Başına Kar / Zarar	[26]	0,069302	0,098587	0,058432	-0,027581
Dönem Kar / Zararının Dağılımı					
- Azınlık Payları		-22.664	0	83.171	0
- Ana Ortaklık Payları		1.108.830	1.577.386	934.507	-441.288

ÖZGEÇMİŞ

15 Temmuz 1974 yılı Şanlıurfa / Siverek doğumluyum. İlk ve Orta öğrenimimi Siverek'te tamamladıktan sonra Şanlıurfa Sağlık Meslek Lisesi Hemşirelik bölümünü kazandım. 1992 yılında okulumdan başarı ile mezun olduktan sonra aynı yılın Eylül ayında Batman Devlet Hastanesinde Hemşire olarak göreve başladım. 1998 yılında Anadolu Üniversitesi ön lisans Hemşirelik bölümünden mezun oldum. 2002 yılında Tıbbi Teknolog olarak İzmir' de göreve başladım. 2010 yılında İnönü Üniversitesi Sağlık Eğitimi bölümünden mezun oldum. Halen İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görev yapmaktayım.

2012 yılı Mart ayında Beykent Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi programında yüksek lisans eğitimime başladım.